

PODATKI O DELU

Ime in priimek: Suzana Gladović

Naslov diplomskega dela: Obravnava mladostnika s težavami v odraščanju (študija primera)

Kraj: Ljubljana

Leto: 2011

Število strani: 153

Število tabel: 15

Število prilog: 6

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Deskriptorji: Mladost, institucionalne obravnave mladih, koncepti in načela sodobne doktrine socialnega dela, težave v odraščanju, obravnava na CSD-ju, doživljanje mladostnika.

Povzetek: V teoretičnem delu sem opisala pojem mladosti, institucionalne obravnave mladih ter koncepte in načela sodobne doktrine socialnega dela. S študijo primera sem poskušala raziskati, kako je potekala obravnava mladostnika s težavami v odraščanju na CSD-ju, katere institucije in strokovnjaki so bili vključeni, ali so ravnali v skladu s koncepti in načeli socialnega dela ter kako je mladostnik doživljal institucionalne obravnave.

Abstract: The theoretical section defines the term 'youth' and describes the institutional treatment of young people and the concepts and principles of modern doctrines of social work. A case study was used to investigate a treatment of a young person with developmental difficulties by the Social Work Centre, to find out which institutions and experts were involved and whether they followed the concepts and principles of social work and how the young person experienced the institutional treatments.

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKO DELO
OBRAVNAVA MLADOSTNIKA S TEŽAVAMI V ODRAŠČANJU
(ŠTUDIJA PRIMERA)

Mentor: doc. dr. Milko Poštrak

Suzana Gladović

Ljubljana, 2011

PREDGOVOR

V četrtem letniku študija na Fakulteti za socialno delo sem prakso opravljala na Centru za socialno delo Kranj (CSD). Mentorica je v tistem času delala na področju varstva mladostnikov s težavami v odraščanju. Delo z mladimi me je zanimalo že ves čas študija, zato sem v 3. letniku za izbirno področje izbrala delo z mladimi. Še posebej so me zanimala institucionalne obravnave mladih in ukrepi namestitve v vzgojni zavod. V času moje prakse je na CSD-ju potekala namestitev 13-letnega mladostnika, nosilka primera pa je bila moja mentorica. Mama mladostnika je CSD zaprosila za pomoč zaradi vzgojne nemoči in sinovega izostajanja od pouka. Najprej je potekala obravnava otroka s težavami v odraščanju, nato pa izvajanje ukrepa oddaje otroka v vzgojni zavod po uradni dolžnosti. Ko sem mladostnika spoznala, je bil že nameščen v vzgojni zavod, na CSD-ju pa je potekala ustna obravnava. Ob vikendih, ko je bil mladostnik doma, je bil glavni problem v tem, da je bil ves čas doma za računalnikom, zato sem predlagala, da se lahko ob vikendih druživa, greva na sprehod, v kino ipd. Minila so že skoraj tri leta, z mladostnikom pa sva še vedno v stiku, čeprav najinega odnosa nismo nikoli formalizirali. Za študijo primera sem se odločila, ker me je zanimalo, kako je potekala obravnava na CSD-ju in ali je bilo ravnanje vpletenih strokovnjakov v skladu z načeli in koncepti sodobne doktrine socialnega dela. Zanimale so me tudi medosebne interakcije med strokovnimi delavkami na CSD-ju in mladostnikom, življenjski svet mladostnika ter njegovo doživljanje v času institucionalnih obravnav. Mladostnik je v zavodu uspešno zaključil osnovno šolo, se vpisal na Tehniški šolski center v Kranju in se na lastno ter mamino željo vrnil domov. Po slabem mesecu je nehal obiskovati šolo, mama se je ponovno zglasila na CSD-ju, ta pa je po nekaj razgovorih izgubil stik z družino. Zdaj je mladostnik star 16 let, živi doma, ne hodi v šolo in ne opravlja nobenega dela. Zanimalo me je, zakaj je CSD izgubil stik z družino, kako, če sploh, CSD ukrepa v takem primeru in kakšni nadaljnji strokovni koraki bi bili primerni.

V postopku zbiranja podatkov se je izkazalo, da je študija primera vplivala na potek obravnave. V teoretskem delu sem opisala spoznanja različnih avtorjev o mladosti, o institucionalni obravnavi mladih in koncepte ter načela sodobne doktrine socialnega dela z mladimi. Podatke za študijo primera sem pridobila s pregledom uradne dokumentacije CSD-ja in z intervjuji. Intervjuje sem opravila z mladostnikom, z nosilko primera v času izvajanja ukrepa namestitve, s sedanjo nosilko primera in pravnico na CSD-ju. Vir podatkov sem tudi

sama, ker sem bila v stiku z mladostnikom večji del obravnave. Namen študije primera je celosten vpogled v potek obravnave mladostnika s težavami v odraščanju. Podatkov ne bom mogla posplošiti na večji del populacije, ker študija raziskuje en sam primer, vseeno pa menim, da je študija vir pomembnih informacij, ki so lahko zanimive predvsem za institucije, ki obravnavajo mlade.

Zahvalila bi se osebam, ki so omogočile izdelavo diplomskega dela, in sicer mladostniku, njegovi mami, strokovnim delavkam in direktorju Centra za socialno delo Kranj ter mentorju na Fakulteti za socialno delo.

KAZALO

1	TEORETSKI UVOD.....	8
1.1	Mladost	8
1.1.1	Mladost kot življenjsko obdobje.....	9
1.1.2	Mladi in družba.....	11
1.1.3	Dejavniki odraščanja	16
1.1.4	Osipništvo.....	28
1.1.5	Vrste pristopov pri delu z mladimi	33
1.2	Institucionalne obravnave mladih	36
1.2.1	Zakonski okvir	37
1.2.2	Ukrep namestitve otroka v vzgojni zavod	39
1.2.3	Vzgojni zavod.....	43
1.3	Koncepti socialnega dela z mladimi	45
1.3.1	Delovni odnos.....	46
1.3.2	Izvirni projekt pomoči	53
1.3.3	Življenjski svet uporabnika	54
2	PROBLEM	60
3	METODOLOGIJA	62
3.1	Vrsta raziskave.....	62
3.2	Merski instrumenti in viri podatkov	62

3.3	Zbiranje podatkov	63
3.4	Obdelava in analiza podatkov	64
4	UGOTOVITVE	67
5	RAZPRAVA.....	93
6	SKLEPI.....	99
7	PREDLOGI	100
8	UPORABLJENA LITERATURA.....	102
8.1	Zakoni	106
8.2	Internetni viri	107
9	Dodatek.....	109
9.1	Povzetek dokumentov iz obeh spisov	109
9.2	Kronologija dogodkov	127
9.3	Zapisi intervjujev	130
9.4	Postopek kodiranja.....	138
10	POVZETEK	152

KAZALO TABEL

Tabela 4.1. Primerjava obdobj obravnave na CSD-ju.....	78
Tabela 9.4.1. Šola.....	139
Tabela 9.4.2. Družina.....	139
Tabela 9.4.3. Vrstniki in druge pomembne osebe.....	141
Tabela 9.4.4 Prosti čas.....	141

Tabela 9.4.5. Zdravje	142
Tabela 9.4.6. Žanove izkušnje z institucijami.....	142
Tabela 9.4.7. Žanove izkušnje s strokovnjaki.....	143
Tabela 9.4.8. Delovni odnos.....	145
Tabela 9.4.9. Dogovor o sodelovanju.....	146
Tabela 9.4.10. Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev.....	146
Tabela 9.4.11. Etika udeležnosti.....	147
Tabela 9.4.12. Perspektiva moči.....	148
Tabela 9.4.13. Načela sodobne doktrine socialnega dela.....	148
Tabela 9.4.14. Nadaljnji strokovni koraki.....	149

KAZALO SLIK

Slika 4.1. Časovni potek obravnave na CSD-ju.....	71
---	----

1 TEORETSKI UVOD

1.1 MLADOST

Mladost je pojem, ki je vedno bolj prisoten v javnih, znanstvenih in poljudnih diskurzih. Zaradi individualizacije in globalizacije v sodobni kapitalistični družbi, je mladost prevzela pozornost potrošniško orientirane družbe, posledica česar je zanimiv položaj mladih. Mladi imajo danes ogromno možnosti, vsem je oziroma naj bi bilo omogočeno izobraževanje, zadnje čase tudi univerzitetno, mladi so informirani z vseh strani, na nekatere stvari (na primer na hitro razvijajočo se tehnologijo) se spoznajo celo bolje kot odrasli. Mladost je zaradi marketinga postala najbolj priljubljeno življenjsko obdobje, otroci vedno hitreje »postajajo« mladostniki, odrasli pa poskušajo čim dlje »ostati« mladi. Med vsemi temi možnostmi in privilegiji, ki jih ponuja mladost, pa je tudi veliko tveganj in negotovosti, zaradi katerih lahko mlad človek hitro izgubi orientacijo. Da bi izkoristil vse možnosti in našel pravo pot, mora biti mladostnik sposoben sprejemati avtonomne odločitve, pri tem pa potrebuje veliko podpore in razumevanja. Odrasli so, zaradi psihofizične nerazvitosti in občutljivosti mladih, dobili poslanstvo varovanja in skrbi za bodoče zgledne državljane. Ko se mladostnik sooči s težavami v odrasčanju, ki se kažejo v družbeno neodobrenem oziroma nepričakovanem vedenju, v njegovo življenje posežejo odrasli, med njimi tudi socialni in drugi strokovni delavci, z namenom pomagati. Strinjam se z Vesno V. Godino (2009), ki ugotavlja, da moramo najprej vedeti, kdo so mladi, ki jim želimo pomagati, kako funkcionirajo in kako se bodo metode ter postopki pomoči vključevali v njihovo funkcioniranje. Današnja mladina ni enaka tisti pred desetletji, o kateri govori večina literature, zato menim, da bi morali najprej natančno preučiti današnjo mladino. Kljub temu pa lahko tudi starejše študije in literatura pripomorejo k splošnemu razumevanju pojma mladosti.

Pri raziskovanju življenjskega sveta mladostnika lahko govorimo o makro- in mikroanalizi (Poštrak 2011). Makro raven pomeni družbeni okvir obravnavane problematike, torej vse kar se dogaja na družbeni (na primer družbena neenakost; kot primer Dragoš, Leskošek 2003) in nacionalni ravni (koncepti šolanja v Sloveniji, nacionalni program socialnega varstva...).

Mikro raven analize pa vključuje spoznanja o odraščanju in mladosti po eni strani ter konkretne oblike dela z mladimi na drugi strani.

V teoretskem uvodu bom večinoma govorila o mikro ravni, vmes pa bodo vključeni tudi vidiki makro ravni.

1.1.1 MLADOST KOT ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Mladost kot posebno življenjsko obdobje je prvi raziskal Stanley Hall (Ule, Kuhar 2003: 29) v klasični študiji na začetku 20. stoletja. Obdobje mladosti, za katero je menil da so značilni viharništvo, stresi in upori mladih proti različnim avtoritetam, je poimenoval z izrazom »adolescenca« (*ibid.*).

Nekateri avtorji, na primer Mirjana Ule in Metka Kuhar, raziskujejo položaj mladosti v družbi novih tveganj in negotovosti v devetdesetih letih 20. stoletja. Ule (Miheljak *et al.* 2002: 9-10) pravi, da mladost zajema obdobje, ko mlad človek ni več otrok, ni pa še priznan kot odrasel. Zaradi svoje vmesnosti med dvema relativno trdo definiranimi in dobro prepoznavnima življenjskima obdobjema, je mladost od vsega začetka veljala za labilno in ambivalentno razvojno obdobje, ki zahteva posebno skrb in nadzor odraslih. V dvajsetem stoletju je bila mladost prepoznana kot obdobje, ki je izključnega pomena za življenje in delo odraslega človeka, zato je delo z mladimi postalo poseben družbeni projekt, ki je združeval načrtno vzgojo, nadzor in številne pedagoško-politične intervencije ideoloških aparatov države, znanosti ter vodilnih družbenih institucij (*ibid.*).

Ule in Kuhar (*op. cit.*: 39) menita, da mladost še vedno velja za prehodno obdobje, v katerem postanejo življenjske vloge ljudi in njihove identitete nejasne. Mladi se srečujejo z nedoločenim položajem, kjer je veliko možnosti in priložnosti, pa tudi precej ovirajočih vplivov in stresov, ki jih morajo prestati ter uspešno predelati. Življenjski potek je postal stvar individualne presoje in kreacije. Nastale so spremembe v odraščanju in socializacijskem ter biografskem poteku. Življenjski potek posameznika se je začel urejati okoli »odprtega izkustva«, kot pravi Giddens (Ule, Kuhar 2003: 7-8), in ni več določen na podlagi ritualiziranih biografskih prehodov in obredov. Prav zaradi odprtega izkustva prehodov pa lahko vsako obdobje prehoda postane identitetna kriza (*ibid.*). Erikson (*op. cit.*: 29) govori o

krizi identitete, za katero je značilno nasprotje med *potrditvijo identitete* in *difuzijo identitete*. Pozitivna razrešitev krize pomeni, da mladostnik sprejme samega sebe, razvije ustrezno samopodobo in da je sprejet s strani družbe, torej da dobi podporo pri prizadevanjih za vključitev v družbo. Difuziji identitete pa so bolj izpostavljeni mladostniki, ki jih je okolica zavračala že v zgodnjem otroštvu in niso dobili zaupanja vase ter druge.

Psihologi obdobje mladostništva opisujejo z vidika psihološkega in psihičnega dogajanja, ki poteka v posameznikih. Menijo, da je relativno kratko in za osebni razvoj zelo pomembno obdobje, saj pomeni prehod iz otroštva v odraslost, prehod iz nesamostojnega življenja in odvisnosti od družine k samostojnemu življenju. V mladostni dobi dosežejo svoj vrhunec nekatere telesne in intelektualne funkcije, dosežena pa je tudi prva stopnja življenjske zrelosti. Vse bolj so v ospredju težave, ki so povezane z oblikovanjem lastne identitete in vzpostavljanjem partnerskih odnosov. Obdobje mladostništva pogosto povezujejo tudi z uporniškimi obnašanji kot posledico težnje posameznika, da bi se osamosvojil, poskusil nove vzorce obnašanja in se oddaljil od dosedanjih vzorcev ter avtoritet (Musek, Pečjak 1996).

Žmuc-Tomori (1983: 123), ki o mladosti govori z medicinskega oziroma psihiatričnega vidika, meni, da je »[a]dolescenca obdobje, v katerem najtežje določimo mejo med normalnim in nenormalnim, med duševnim zdravjem, duševnimi motnjami in duševno boleznijo. Značilnosti duševnega zorenja v adolescenci so take, da to mejo zabrišejo. Potek razvoja temeljnih duševnih funkcij – mišljenja, čustvovanja in vedenja – je tako nepredvidljiv in individualen, da dela taka ocena nemalokrat težave tudi strokovnjakom. Pri ugotavljanju duševnih motenj v adolescenci moramo upoštevati poleg zakonitosti adolescenčnega duševnega razvoja tudi dejavnike okolja, v katerih mladostnik živi in je odraščal, okoliščine, v katerih je do morebitnih motenj prišlo, še posebno pa mladostnikove biološke in psihične lastnosti.«

Žmuc-Tomori (*op. cit.*: 109-110) meni, da se »[r]azvoj duševnosti in osebnosti bodočega odraslega človeka v adolescenci strne v pet glavnih področij: na iskanje lastne identitete, razvijanje svoje spolne vloge, urejanja odnosa do staršev in drugih odraslih, usmerjanje odnosov z vrstniki in na oblikovanje odnosa do dela z razvijanjem ustvarjalnosti. Vse te naloge so za mladostnika težke in naporne. Veliko je odvisno od razreševanja teh nalog v otroštvu.«

Ne glede na teoretska izhodišča strokovnjakov, ki se ukvarjajo z raziskovanjem in opisovanjem mladosti kot življenjskega obdobja, pri vseh zasledimo govor o tem, da je odraščanje zahtevno in da pri mladih velikokrat pride do odstopanj od družbeno pričakovanega vedenja.

1.1.2 MLADI IN DRUŽBA

Če se mladostnik ne vede tako, kot se od njega pričakuje, je pogosta razlaga ta, da je prišlo do težav v socializaciji oziroma da mladostnik ni socializiran in se zato ne obnaša v skladu z družbenimi normami. Z vprašanji razmerja med posameznikom in družbo, torej socializacijo, so se med drugimi ukvarjali Giddings, Parsons (Godina 1991), Durkheim, Berger in Luckmann (Poštrak 2003), na njihove teorije pa so vplivali že prej izoblikovani modeli, na primer teorije in modeli Freuda ter Meada (Godina 1991: III). Nekateri avtorji, če izpostavim Durkheim, Poštrak in Tomori, govorijo o socializaciji kot procesu sprejemanja kolektivnih vlog, torej z vidika družine, skupnosti in družbe, medtem ko na primer Mead govori o socializaciji z vidika posameznika in se osredotoča na notranje dogajanje v posamezniku. Menim, da bodo za potrebe moje naloge dovolj naslednje, bolj enostavne razlage socializacije.

Poštrak pravi (Kristančič *et al.* 2007: 153), da »[je] [s]ocializacija, enostavno rečeno, večplasten proces vključevanja otroka in mladostnika v dano skupnost. Je torej odvisna od vrednot, stališč obstoječe skupnosti.«

Tomori pravi (Šelih *et al.* 2000: 90), da pripadnost lastnemu socialnemu krogu in potreba po sprejetju, spodbujata posameznike pri prevzemanju vrednot in izpolnjevanju pričakovanj njim pomembnih oseb. Raven socializiranosti opisuje različne človekove značilnosti, kot so gotovost, čustvena in socialna povezanost z okoljem, zmožnost obvladovanja stresa ter sposobnost usmerjanje lastnega vedênja v skladu z vrednostnim sistemom socialno-kulturnega okolja. V procesu socializacije se preko spodbud, opogumljanja, prepovedovanja, nagrad in kazni, ki jih je posameznik deležen za različne načine vedênja, vedno bolj prilagaja pričakovanjem in merilom, ki v socialnem okolju določajo sprejemljive in nesprejemljive vedenjske vzorce (*ibid.*).

V Meadovem smislu (Poštrak 2003a: 329) pa je socializacija sprejemanje in »ponotranjenje« tvorjenih predstav in znanj o družbi, ki jih vsak posameznik interpretira po svoje.

Socializacijo ponavadi delimo na dve stopnji, če izpostavim po Bergantu, Bergerju in Luckmannu, ter Južniču (*op. cit.*: 331), čeprav so ta zelo pomemben proces v človekovem življenju nekateri teoretiki razdelili na različno število stopenj, da bi ga čim temeljiteje opredelili (kot primer Parsons, v Godina 1991). Durkheim na primer govori o primarni in sekundarni socializaciji. Pri primarni socializaciji »[g]re za dogajanje v najzgodnejšem otroštvu, ponavadi v okviru družine. Otrok se tako že takoj na začetku vključuje v določene obrazce organizacije oziroma vrste družine, uči se jezika, odnosov med mladimi in starimi, med spoloma itn., prek prepovedi, kazni in nagrad se uči sprejemljivega in nesprejemljivega vedenja, kakor ga definira določena družina v kontekstu določene družbe« (Poštrak 2003a: 331).

»Sekundarna socializacija se odvija v okviru, ki je že širši od družine in neposrednega okolja. V naših družbah je ponavadi locirana v čas osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. Ali drugače: ob bolj ali manj končanem osnovnem socializiranju v okviru družine, ko se otrok nauči jezika in osnovnih obrazcev obnašanja, se v času sekundarne socializacije otrok že uči tudi drugih družbenih vlog« (*ibid.*).

Mead (1934: XXIV, 152-163, v *ibid.*) ti dve socializacijski stopnji opredeli z izrazoma »igra« [play] in »organizirana igra« [game]. Kot sem že omenila, se vidika razlikujeta zlasti po prevzemanju individualnih in kolektivnih vlog. Mead razlaga, da lahko pri vsakem posamezniku razlikujemo dva segmenta; osebni in družbeni jaz. *Družbeni jaz* je tisti del osebe, v katerem se kopičijo izkušnje, ki si jih pridobi v interakciji z okoljem. To so vsa znanja, ki jih vsak posameznik na zavedni ali nezavedni ravni sprejme od njemu pomembnih *drugih*. Sem spadajo vse navade, običaji, načini ravnanja in razlage sveta. *Osebni jaz* pa je tisti delujoči del, ki vsa znanja, informacije in vsebine, ki jih oseba sprejme od pomembnih *drugih*, osmisli in z njimi tudi deluje, torej nosilec samozavedanja (Poštrak 2006: 5). Mead opredeli prvo fazo socializacije z izrazom igra, v kateri oseba večinoma nereflektirano in neselektivno ponotranja vsebine iz okolja, saj še nima razvitega osebnega jaza. V drugi fazi socializacije, poimenovani organizirana igra, pa oseba vzpostavlja notranji dialog med osebnim in družbenim jazom, se zaveda sebe in drugih, se reflektira, razmišlja ter razvija samoaktivnost. To se dogaja že v prvih letih otroštva, v puberteti pa se osebni jaz razvije že

do te mere, da je oseba bolj ali manj sposobna kompetentno odločati o sebi, drugih in svetu. Oseba v Meadovem smislu sama osmišlja svoje ravnanje, vendar to počne znotraj okvira, ki so ga postavili pomembni *drugi* (*ibid.*, Postrak 2011).

Glede razmerja med mladimi in družbo je poleg socializacije pomembno tudi dejstvo, da družbene spremembe vplivajo na položaj mladih. Kot je bilo že omenjeno, sta se z vprašanjem položaja mladosti v družbi novih tveganj in negotovosti v devetdesetih letih ukvarjala predvsem Ule in Kuhar.

Ule pravi, da je temeljna zahteva individualizacije mladosti (Šelih *et al.* 2000: 17, Ule, Kuhar 2003), ki je posledica globalizacije in poindustrijske modernizacije, zahteva po samosocializaciji (Šelih *et al.* 2000: 29). To pomeni, da mora mladostnik socializacijo sam »prevzeti nase«, saj noben zunanji dejavnik (na primer vrstniki, avtoriteta, institucije) ne more pripomoči (*ibid.*).

Pod vplivom modernizacije družbe in zaradi podaljševanja šolanja postane obdobje mladosti *izobraževalni moratorij*, ki je »časovno razširjen in vsebinsko bogat moratorij, kjer imajo mladi čas za lastno oblikovanje, razvoj in razrešitev bistvenih identitetnih problemov lastnega življenjskega poteka« (Ule, Kuhar 2003: 32). »Psihosocialni moratorij pomeni začasni odlog ali prekinitev kakšne od osebnih ali socialnih obveznosti in obremenitev« (*op. cit.*:30-31), torej v času šolanja so v središču le izobraževanje in osebne dejavnosti. Mladost s tem postane prednostno življenjsko obdobje, v katerem imajo mladi čas za oblikovanje svoje osebnosti, interesov in potreb.

Ule (Šelih *et al.* 2000: 18) trdi, da je mladost še vedno predvsem obdobje šolanja in da vsi osrednji, glavni, problemi in pritiski izhajajo iz te dejavnosti, saj so šola in ostale vzgojne institucije prevzele glavno vlogo pri nadzoru odraščajoče mladine. Po njenem mnenju podaljšano mladost obvladujejo tri institucije, in sicer izobraževalni sistem, sistem zaposlovanja in prostočasni kulturni sistem (*ibid.*). Obvladovanje mladosti skozi izobraževalni sistem se kaže z izobrazbenim pritiskom, ki zahteva čim višjo ter čim boljšo izobrazbo in terja razmišljanje o izobrazbi že zelo zgodaj. Izobraževanje se začne vedno bolj zgodaj in traja vedno dlje, s čimer se krajša obdobje otroštva in podaljšuje obdobje mladosti (Ule *et al.* 2000: 19-20).

Izobrazba je dejavnik, ki igra pomembno vlogo pri iskanju položaja v družbi, kjer lahko posameznik postane avtonomno bitje. Možnosti se namreč odpirajo le z dobro izobrazbo in Bourdieu-jevim konceptom *kulturnega kapitala* (Ule *et al.* 1996: 45), ki si ga posameznik nabere v otroštvu in mladosti. Pri tem pa se morajo posamezniki pokazati kot sposobni ljudje, saj so zahteve vedno večje, hkrati pa se soočajo z različnimi izzivi globalizacije, ki prinaša negotovost in nejasno prihodnost (Ule *et al.* 2000: 19). Straši in otroci pripisujejo šolskemu uspehu izjemno velik pomen, saj predpostavljajo, da izobrazba zagotavlja varnost. Mencin Čeplak (*op. cit.*: 124) opozarja, da je ta predstava iluzija, saj današnji kapitalistični trg potrebuje tekmovalnost. Izobraževalni sistem na to zahtevo odgovarja tako, da je hierarhičen in da ponuja čimveč različnih programov, s čimer ustvarja razlike. Predpostavka, da neuspeh v šoli pomeni neuspeh v življenju, je nevarna, ker vpliva na samopodobo mladih. »Biti mlad« v visoko modernih družbah pomeni »šolati se«, torej izstop iz izobraževalnega sistema na simbolni ravni pomeni izstop iz mladosti (*ibid.*).

Od mladih se torej pričakuje predvsem udeležba, in tudi uspešnost, v izobraževalnem sistemu ter soočanje z zahtevami odraščanja, torej osebno dozorevanje in iskanje vloge v družbi. Pri tem morajo mladi nenehno iskati ravnotežje med osebnimi željami in cilji ter družbenimi zahtevami in pričakovanji. Mladi se skozi čas na te zahteve in pričakovanja različno odzivajo.

V devetdesetih letih so rezultati nekaterih empiričnih raziskav v Sloveniji pokazali, da se mladina ponovno spreminja. Raziskave so pokazale, da je nova generacija mladine dokaj pasivna, najbolj varno se počuti v krogu zasebnosti in svojih izvornih družin, kar po mnenju Ule (*et al.* 2000: 11) pomeni »podaljševanje otroštva, ne pa avtonomne mladosti«. Z raziskavo so ugotovili, da mladi ljubijo predvsem mir, ne pa aktivnega in vznemirljivega življenja, v manjši meri so pripravljeni na izzive in tveganja javnega življenja in tudi ne kažejo želja po družbenem uveljavljanju. Postajajo manj odprti in sprejemljivi za izzive ter tolerantni do drugačnosti. Umikajo se iz javnih prizorišč in s prizorišč ožje mladinske kulture, zatekajo se v domišljjske svetove in iščejo domišljjske rešitve, ki pa so prej izraz bega iz realnosti kot pa soočanja s problemi. Zanimivo, in po mojem mnenju tudi potrebno, bi bilo raziskati odzive današnje mladine, saj se družbene razmere, s tem pa tudi odgovori mladih, nenehno spreminjajo.

Ule meni (Šelih *et al.* 2000: 23), da odgovor mladih na nova tveganja in negotovosti v devetdesetih letih, lahko zajamemo v pojem *življenjska demoralizacija*, ki pomeni

psihosocialen položaj posameznika, ki se kaže v občutkih nemoči, nizki samopodobi, socialni izolaciji, občutku nesmisla, praznosti in nepravičnosti. Posledica povečane življenjske demoralizacije mladih so *občutki osamljenosti* oziroma *socialne izključenosti*, o čemer poročajo razne raziskave (*ibid.*). Pri tem gre za to, da mladi ne vidijo smisla v obstoječih socialnih stikih, torej gre za pomanjkanje pomembnih *drugih* v njihovem življenju.

Ule (*et al.* 2000: 60-61) nadaljuje, da poznamo v sodobni družbi predvsem tri značilne odgovore mladih na različne življenjske situacije. Z načini prehodov skozi mladost lahko povežemo tri analitske tipe osebnosti, kot so jih opredelili Znaniecki, Thomas in Makarovič (Poštrak 2006: 6), in sicer *filistra*, *boema* in *kreativnega posameznika* (Kristančič *et al.* 2007: 155). Pri tem je potrebno opozoriti, da so navedeni tipi osebnosti zgolj analitski, torej bi jih bilo v realnosti težko najti (Poštrak 2006: 6). Ker se, kot sem že omenila, od mladih pričakuje predvsem obiskovanje šole, bom poskušala prikazati, kako bi se posamezen analitski tip osebnosti vedel v primeru težav v šolskem okolju.

Z odgovori mladih na življenjsko situacijo, za katere Ule (*et al.* 2000: 60) pravi, da so tiha in kolikor se da brezkonfliktna integracija v družbo, lahko povežemo *filistra*, za katerega je značilna toga in ustaljena struktura mišljenja in obnašanja. Pravila in omejitve upošteva, ne poskuša jih kršiti ali prilagoditi svojim potrebam, je neopazen. Upošteva Meada (Poštrak 2011), je pri tem analitskem tipu osebnosti v ospredju družbeni jaz, saj osebni jaz brez nasprotovanja sprejme ponotranjene koncepte družbene konstrukcije stvarnosti. Če naredimo povezavo z obnašanjem mladostnika v primeru težav v šoli, lahko rečemo, da bi se filister poskušal čim bolj prilagoditi danim razmeram in jih pri tem ne bi poskušal spremeniti (Poštrak 2011).

S strategijami mladih, ki nihajo med poskusom časovne omejitve zasnutkov lastne identitete in brezpogojnim prilagajanjem ali celo okrepitvijo vnaprej danih družbenih standardov, predsodkov ter mentalitet (kot na primer skupine športnih navijačev) (Ule *et al.* 2000: 60-61), lahko povežemo *boema*, ki ima kaotično, nestrukturirano notranjost, zato se brez težav prilagaja spremembam in sledi modnim tokovom, vendar ob tem ni prav nič kreativen. Upošteva Meada (Poštrak 2011), je pri boemu v ospredju osebni jaz, dialog med osebnim in družbenim jazom (torej mišljenje) pa je kaotičen, nejasen. Oseba ali ne pozna pravil ali pa jih ne spoštuje oziroma upošteva. Boem bi v primeru težav v šoli najverjetneje izbral

neustrezne oblike ravnanja (beg, izostajanje od pouka...), s tem pa problema ne bi reševal ampak bi od njega bežal (Poštrak 2011).

Z odgovori mladinskih subkultur, s katerimi mladi na svoj način predelajo realnost, kar se izraža z njihovim vedenjskim stilom in skupno identiteto pripadnikov subkulture (Ule *et al.* 2000: 60), lahko povežemo kreativnega oziroma *ustvarjalnega posameznika*, ki upošteva spremembe v okolju, hkrati pa jih z ustvarjalnim razmišljanjem preoblikuje in strukturira. Upoštevač Meada (Poštrak 2011) bi lahko rekli, da sta pri tem tipu osebnosti osebni in družbeni jaz v ravnovesju, saj je dialog med njima ustvarjalen. Oseba pozna pravila, in če so ta neustrezna, jih poskuša spremeniti. V primeru težav v šoli, bi ustvarjalni tip poiskal pomoč ali kako drugače poskušal težave rešiti (Poštrak 2011).

Mladi se torej različno odzivajo na življenjske situacije in se različno soočajo z družbenimi zahtevami, pri tem pa so nekateri bolj izpostavljeni in ranljivi kot drugi. O tem govori koncept *socialne ranljivosti*. Ranljivost vsakega posameznika se nanaša na vsakdanje družbeno okolje in pogoje, ki jih okolje postavlja. Določene socialne okoliščine (na primer slab socialni status) povečujejo stopnjo socialne ranljivosti (Šelih *et al.* 2000: 26), kar se za negativno izkaže v okoliščinah, ki mladim zapirajo možnosti za kreativno predelavo stresnih dogodkov in izkušenj (*op. cit.*: 27).

Izraz socialna ranljivost so uvedli trije belgijski raziskovalci; Van Kerckvoorde, Vettenburs in Walgrave (Ule *et al.* 2000: 44) in z njim »označili posameznike, ki so, kadar so v stiku z družbenimi institucijami, bolj izpostavljeni njihovem nadzoru in sankcijam, kot pa imajo od institucionalnega poseganja koristi« (*ibid.*).

Ule meni, da je »[b]istvo socialne ranljivosti stopnjevanje težav in kopičenje nerešenih problemov, ki izhajajo eden iz drugega, na primer slab šolski uspeh, nizka izobrazba, slabe zaposlitvene možnosti, materialne, socialne, čustvene zdravstvene težave. Strukturne lastnosti socialne ranljivosti (na primer slab izhodiščni položaj) se praviloma prepletajo s kulturnimi in interakcijskimi vidiki« (*op. cit.*: 42).

1.1.3 DEJAVNIKI ODRAŠČANJA

Dejavniki odraščanja so dejavniki, ki v mladostnikovem življenjskem svetu pomenijo ključne točke in vidike ter opredeljujejo njegove strategije ravnanja ali preživetja (kot primer Kristančič *et al.* 2007: 149). Te strategije ravnanja so izdelani vzorci odzivov na vso tisto dogajanje v mladostnikovem življenju, ki je lahko varno ali ogrožajoče, podporno ali destruktivno, ki mu lahko daje ali jemlje moč. Dejavniki so med seboj povezani, medsebojno součinkujejo, povezave med njimi pa so kompleksne (kot primer Poštrak 2011).

Dejavnike odraščanja, zaradi različnih teoretičnih izhodišč in pogledov, avtorji različno poimenujejo. Tomori govori o dejavniki tveganja (Tomori *et al.* 1998) ter o psihosocialnih dejavniki pri mladoletniškem prestopništvu (Šelih *et al.* 2000), Tivadar govori o dejavniki prestopniškega vedenja (Ule *et al.* 2000), Čačinovič Vogrinčič pa o varovalnih dejavniki (kot primer 2008c). Pri tem se vidi razlika predvsem v jeziku, ki ga avtorji uporabljajo. Tomori, ki izhaja iz medicinsko psihiatričnega vidika, govori o tveganju, prestopništvu in negativnih posledicah, zaščitne dejavnike pa le omeni. Socialnodelovni jezik, ki ga na primer uporablja Čačinovič Vogrinčič, pa poudarja varovalno moč dejavnikov, iskanje novih virov moči znotraj obstoječih okoliščin in sposobnost mladostnikov pri iskanju učinkovitejših strategij preživetja. Čačinovič Vogrinčič ugotavlja (2008c: 37), da se je v devetdesetih letih zanimanje raziskovalcev končno odmaknilo od raziskovanja dejavnikov tveganja za problematično vedenje k raziskovanju značilnosti, ki otroka varujejo, torej značilnosti odpornosti oziroma moči okrevanja otroka.

O dejavniki odraščanja se velikokrat govori v povezavi s prestopniškim vedenjem, ki je za mladostnike tvegano, zato na primer Tomori govori o dejavniki tveganja. Pravi, da »tvegano vedenje vključuje vse eksperimente, občasna vedenja, dejavnosti in vedenjske vzorce, ki odstopajo od sprejetih norm in prinašajo tveganje za posameznika in/ali njegovo okolje« (Tomori *et al.* 1998: 5). Pomen tveganj, je po njenem mnenju, velik, predvsem zaradi možnih in sorazmerno verjetnih posledic kot so: ogroženost mladostnikovega zdravja, vključitev škodljivih navad v življenjski slog, stopnjevanje konfliktov s socialnim okoljem, ogrožanje drugih ljudi in lastnine, prezgodnje prekinjanje šolanja in procesa usposabljanja za poklic ter slabše zmožnosti za osebno zorenje zaradi prezgodnjega prevzemanja odraslih vlog (*ibid.*).

Tomori (*op. cit.*: 6-7) navaja, da so dejavniki, ki povečujejo pripravljenost za tvegano vedenje naslednji: odraščanje v disfunkcionalni družini, družba vrstnikov, ki goji tvegano vedenje, šolska neuspešnost ter večja osebna ranljivost. Pri tem opozarja, da dejavniki sami po sebi ne

privedejo do prestopniškega vedenja, lahko pa vplivajo na njegov razvoj, in da povezava med dejavniki in vedenjem ni vedno vzročno-posledična in enosmerna (Šelih *et al.* 2000: 95).

Tivadar (Ule *et al.* 2000: 145-171) v poročilu o raziskavi kot dejavnike prestopniškega vedenja navaja spol, gmotne razmere in izobrazbo staršev, družino, doživljanje šole in šolski uspeh ter religioznost in druge vrednote. Tomori (Šelih *et al.* 2000: 95-105) kot psihosocialna dejavnika odraščanja navede še osebnostne značilnosti in socialno okolje. Omeni tudi zaščitne dejavnike (*op. cit.*: 108-109), in sicer sposobnost čustvenega odzivanja, mladostnikov odnos do prihodnosti, izkušnje s konstruktivnimi dejavnostmi, konstruktivno druženje z vrstniki, čustvena opora družine ter ustrezna socialna mreža.

V nadaljevanju so opisani posamezni dejavniki odraščanja, kot jih opredeljujejo različni avtorji. Čeprav so dejavniki kompleksno povezani in prepleteni, sem jih zaradi nazornejšega prikaza razvrstila v naslednje skupine: spol in osebne značilnosti, družina, šola, vrstniki, prosti čas ter religioznost in druge vrednote. Opisani dejavniki izvirajo večinoma iz dednosti in okolja, Poštrak (2006: 5) pa opozarja, da je potrebno dodati tudi vidik samodejavnosti, saj subjekt konstituira dednost, okolje in samodejavnost. Tudi Meadov koncept osebnega jaza (Poštrak 2003a: 331) nakazuje, da subjekt vsaj delno avtonomno izbira lastne strategije ravnanja. Z vsemi dejavniki odraščanja je povezan koncept kapitalov, ki ga je razvil Bourdieu (Dragoš, Leskošek 2003: 43-46) in je bolj podrobno opisan pri dejavniku prosti čas. Socialna mreža mladostnika je pomemben dejavnik, ki se razteza med vsemi že omenjenimi dejavniki. Z vidika socialnega dela se mi zdi pomembno, da se dejavnike odraščanja skupaj z mladostnikom, ki ima težave, razišče predvsem z namenom iskanja virov moči, podpore in varnosti znotraj teh dejavnikov.

Spol in osebne značilnosti

Tivadar (Ule *et al.* 2000: 153) je z raziskovanjem ugotovila, da je prestopniško vedenje bolj značilno za fante, kar pojasnjujejo različne teorije, na primer pojasnjevanje s spolno diferencirano socializacijo (*op. cit.*: 154, Šelih *et al.* 2000: 105). Po tej teoriji naj bi se fantje za razliko od deklet obnašali bolj agresivno in uporniško, svoje nestrinjanje naj bi kazali z dejanji, stisko pa izražali navzven. Ta spoznanja so lahko zanimiva tudi za socialnega delavca, vendar pa menim, da ne bi smela vplivati na njegovo mnenje in delo v smislu predsodkov, saj je vsak človek edinstven in ga je kot takega treba spoznati in sprejeti.

Raziskovalci navajajo nekatere konstitucijske lastnosti, ki izstopajo pri mladoletnih prestopnikih, in sicer impulzivnost, zvišan prag za vznburjenje ter ekstravertiranost (Šelih *et al.* 2000: 96-97). Te lastnosti so lahko biološko pogojene, lahko so tudi posledica psihoorganskih motenj, določajo pa značilnosti odzivanja in vedenja mladostnika. Kot psihološke lastnosti prestopnikov strokovnjaki navajajo nizko samopodobo in samospoštovanje, veliko potrebo po sprejetosti vrstnikov s podobnimi obrambnimi mehanizmi, slabšo socialno zrelost in nesposobnost za prevzemanje odgovornosti (*op. cit.*: 97-98). Tomori (*et al.* 1998: 28-33) kot psihološke karakteristike, ki vplivajo na vedenje posameznika, poleg že omenjene samopodobe in samospoštovanja, navaja še vedenje v stresu, zmožnost razreševanja problemov in depresivnost.

Rener (Ule *et al.* 2000: 114) pravi, da so pomemben varovalni dejavnik pred socialno ranljivostjo interakcijske kompetence mladostnika, ki pomenijo pozitivno samopodobo, relativno čustveno stabilnost, komunikacijske in jezikovne sposobnosti, splošno razgledanost ter aktivno uporabo računalniške tehnologije. Nekatere od naštetih kompetenc lahko mladostnik pridobi s pozitivno izkušnjo v delovnem odnosu, ki ga z njim vzpostavi socialni delavec, saj je v tem odnosu obravnavan kot kompetenten sogovornik.

Družina

»Družina je v adolescenci za mladostnika še zelo pomembna in na mnoge načine odločilno usmerja njegov razvoj in določa njegove življenjske razmere« (Tomori *et al.* 1998: 21). Mladostnik v družini razvija občutek lastne vrednosti, odnos do avtoritete, sposobnosti za obvladovanje stresa, socialne spretnosti ter vrednostni sistem. Za otroka naj bi bila družina večinoma varno, udobno in zaščitno področje, v katerem starši skrbijo za njegove potrebe in želje, poleg tega pa opravljajo vzgojno vlogo (na primer postavljanje smiselnih meja) (Šelih *et al.* 2000: 100). V tem primeru je družina varovalni dejavnik. Tomori (*et al.* 1998: 21-25) meni, da zdrav mladostnikov razvoj ogroža pomanjkanje čustvene opore staršev, odnosi, ki mladostnika zadržujejo pri osamosvajanju ter represivni vzgojni postopki, ki ga razvrednotijo in ponižujejo.

Kriminološke teorije prestopniško vedenje pogosto razlagajo z nepopolnostjo družin (Ule *et al.* 2000: 160). Pred delinkvenco naj bi tako najbolj varovale družine, v katerih sta prisotna oba starša, manj pa enostarševske in reorganizirane družine. Prepričljivejše se zdi teze, ki

trdijo, da enostarševske in reorganizirane družine niso kriminogene same po sebi, temveč so problematični dejavniki oziroma okoliščine, ki so pripeljali do njih (*ibid.*). Čačinovič Vogrinčič (Kristančič *et al.* 2007: 151) poudarja, da so bolj pomembni vidiki kakovosti družinskih odnosov kot pa količina le teh.

Rener (Ule *et al.* 2000: 106) povzema raziskave, ki ugotavljajo, da je najpomembnejši napovedovalec deviantnosti emocionalna nepovezanost med starši ter otroki in ne družinska struktura. Družinska podpora postaja vedno bolj pomembna za uveljavljanje mladih na področju izobraževanja in zaposlovanja, saj se je v devetdesetih letih zgodil izrazit prenos stroškov in odgovornosti za potek odraščanja mladih z države na družine (*op. cit.*: 108). Rener (*op. cit.*: 110) pravi, da zveze med socialno ranljivostjo in družinskimi podporami kažejo, da so najbolj ranljivi tisti mladi, ki ne živijo v družinskem okolju ali pa živijo v družinah, a se v njih ne počutijo dobro, zaradi pomanjkanja podpore staršev ali dolgotrajnih življenjskih težav.

Vesna Leskošek (Mandič 1999: 82–83) meni, da je mladost na več ravneh hitro spremenljivo obdobje. Na prvi ravni misli na fizične spremembe, na drugi ravni pa, da je to obdobje aktivnega raziskovanja, spraševanja in iskanja lastne identitete. Pogosto je to intenzivno obdobje konfliktov v družini, ko mladi iščejo svoj prostor, širijo svoje meje in meje svojih staršev. Ravnoesje v družini se lahko pod takimi pritiski hitro poruši. V obdobju mladosti, ki je polno sprememb stanj, statusov in situacij, je le malo stalnic, ki pomenijo varnost (*ibid.*). Kot ugotavlja Leskošek, je ta stalnica lahko bivališče, kamor se mladi zatečejo. Dom tako lahko dobi poleg strehe nad glavo še drug pomen, in sicer pomen stalnice in varnosti. Vendar vsak dom nima takega pomena, nekateri domovi so celo ogrožajoči in nevarni za mladostnike. Proces odraščanja je zapleten že sam po sebi, dodatno pa ga zapletejo različne življenjske situacije, najpogosteje povezane z družino, v kateri mladostnik odrašča (*ibid.*).

Glede intervencij institucij v družino, Leskošek pravi (*op. cit.*: 85), da se pogosto zgodijo takrat, ko se pojavijo konflikti. Čeprav je jasno, da je konfliktnost družine posledica neurejenih eksistencialnih potreb, se intervencija usmeri v družinske konflikte, saj je CSD nemočen pri reševanju stanovanjskih težav. CSD lahko posameznikom poišče novo bivališče v obliki rejništva, stanovanjske skupine, vzgojnega zavoda, materinskega doma in podobno. Poskrbi se za otroke, starši pa se morajo v večini primerov znajti sami (*ibid.*).

Znotraj dejavnika družina nekateri avtorji govorijo o gmotnih razmerah in izobrazbi staršev. V nasprotju z mnogimi podatki, raziskava Tivadarjeve kaže na šibko ali sploh nikakršno povezavo med gmotnim položajem in prestopništvom (Kristančič *et al.* 2007: 150, Ule *et al.* 2000: 158). Kljub temu, da avtorica opozarja na nekatere metodološke pomanjkljivosti, je ta podatek potrebno upoštevati. Poštrak (Kristančič *et al.* 2007: 150) opozarja, da ljudje delujemo kot samozavedajoča in samoreflektirajoča se bitja, ki lahko izbirajo med različnimi strategijami in načini življenja (*ibid.*), zato ni smiselno direktno povezovati prestopniškega vedenja z gmotnimi razmerami.

Tivadar na podlagi drugih raziskav in študij vseeno sklepa na nekatere vplive gmotnega položaja in pripadnosti določenemu družbenemu sloju na prestopniško vedenje. Meni, da imajo otroci iz višjih slojev boljše možnosti za preživljanje prostega časa, saj imajo svoje sobe, računalnike, video in avdio naprave, k sebi lahko povabijo prijatelje in se z njimi družijo doma. Pri prostočasnih dejavnostih imajo večjo izbiro, njihovi starši pa imajo večje možnosti za nadzor nad njihovim prostim časom (*ibid.*, Ule *et al.* 2000: 158).

Tomori pravi (Šelih *et al.* 2000: 104), da je prestopniško vedenje najpogosteje povezano s socialnim okoljem mladostnika, torej z neugodnimi gmotnimi in socialnimi razmerami, s kulturno in ekonomsko prikrajšanostjo ter kakršnokoli obrobnoostjo. Pri odpravljanju razlik, ki izvirajo iz socialnega okolja, imajo pomembno vlogo skupnostno socialno delo in razna društva ter organizacije, ki delujejo na tem področju.

Družina, ki je gmotno in socialno prikrajšana, je značilna po kroničnem nezadovoljstvu, ki prevladuje med družinskimi člani (Šelih *et al.* 2000: 101). Obremenjenost s finančno situacijo, pomanjkanje sredstev za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb in vsakdanje stresne situacije privedejo do neke vrste splošne družinske poteze, ki vpliva na klimo in medosebne odnose. To občutijo tudi otroci in mladostniki, ki lahko svojo stisko izražajo s prestopniškim oziroma takšnim vedenjem, ki vzbuja pozornost. Problematično vedenje je lahko torej posledica nezadovoljenih eksistencialnih potreb družine, kar pomeni, da težava ni v otroku, ki bi ga bilo potrebno »popraviti«, ampak je treba delati z družino na izboljšanju finančne situacije.

Ker ima družina velik vpliv na življenje mladostnika, je znotraj izvirnega projekta pomoči (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008a: 15) posebna in pomembna naloga socialno delo z družino

(Šelih *et al.* 2000: 78). *Sistemsko-ekološki in socialno-konstruktivistični model* socialnega dela sta prispevala nov način reševanja problemov v družini, in sicer skupaj z družino, v skladu z njeno stvarnostjo in smislom, ki je pomemben zanjo (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 33). Čačinovič Vogrinčič (Šelih *et al.* 2000: 79) meni, da je »[p]redmet socialnega dela z družino pomoč družini pri reševanju kompleksnih socialnih problemov. Ključni pojmi so pomoč, reševanje problema, iskanje novih rešitev prek socialnega dela in tako, da se mobilizira moč družine same. V osnovi gre vedno za projekt sodelovanja, ki se ustvari na sporazumevanju, dogovarjanju in skupnem iskanju rešitev, da bi udeleženi v problemu, postali udeleženi v rešitvi, kot pravi Peter Lüssi«.

Čačinovič Vogrinčič (Šelih *et al.* 2000: 80) pravi še, da »[je] [d]ružina nagovorjena hkrati na dveh ravneh. Prva je raven dejavnosti, raven dela, iskanja rešitev znotraj koncepta instrumentalne definicije problema. Na drugi ravni se nagovarja družinska dinamika: socialni delavec se odzove na to, kako v družini člani ravnaajo drug z drugim. Tema delovnega projekta niso samo rešitve in delež posameznega družinskega člana v njih, temveč je nujno tudi to, kako načrtovane rešitve spreminjajo družinska pravila, vloge, kako prizadevajo posameznikovo potrebo po avtonomiji in povezanosti, kako posegajo v hierarhijo moči«.

Šola

Tivadar (Ule *et al.* 2000: 165) pravi, da je šola prva formalna institucija, s katero so otroci v dolgoletnem stiku. Šolske izkušnje naj bi bile zato temeljne za odnos do vseh drugih družbenih avtoritet. Naprej navaja, da so v primerih, kadar je otrokov šolski uspeh dober, uspešen, pri čemer ima zmožnost in pripravljenost prilagajanja šolskemu redu pomembnejšo vlogo kot intelektualne sposobnosti, tudi možnosti za prestopništvo manjše (*op. cit.*: 166).

Tomori (*et al.* 1998: 25-28) poroča, da so na podlagi raziskave pri slovenskih srednješolcih kot dejavnike tveganja opredeli neopravičeno izostajanje od pouka, izostajanje od pouka zaradi zdravstvenih razlogov in občutek preobremenjenosti. Kot pomemben dejavnik navaja tudi pogled družine in socialnega okolja na šolo ter znanje kot vrednoto (Šelih *et al.* 2000: 103).

Tivadar (Ule *et al.* 2000: 158) meni, da družbena slojevitost vpliva na pojavljanje prestopniškega vedenja tudi v šolskem prostoru. Učitelji zaradi kulturnih razlik pogosteje

kritizirajo vedenje otrok in mladostnikov iz revnejših družin, ti pa lahko zaradi takšnega postopanja učiteljev razvijejo negativen odnos do njih in do šole. Otroci in mladostniki, ki prihajajo iz družin s slabšim družbenim položajem, imajo v primerjavi s tistimi, ki izhajajo iz ekonomsko bolj situiranih družin, manjše možnosti pri šolskih in obšolskih prostočasnih aktivnostih, za katere je potrebno plačilo. Takšni dejavniki povzročajo, da pričnejo otroci in mladostniki dojemati šolo kot nesmiselno, obremenjujočo in odtujeno (Kristančič *et al.* 2007: 150). Učitelji bi se morali zavedati razlik, ki izhajajo iz socialnega okolja in vpliva le-teh na položaj otrok v šolskem okolju, ozavestiti bi morali lastne predsodke in prepričanja ter delati na način, ki bi razlike v možnostih otrok v čim večji meri odpravil. V kapitalistični družbi, v kateri izobraževalni sistem na zahteve trga odgovarja ravno z ustvarjanjem razlik, je to zelo zahtevna naloga.

Izobrazba staršev se običajno povezuje z otrokovim šolskim uspehom v tem, da imajo bolj izobraženi starši več možnosti za vzpodbujanje otrok za šolsko delo, vključno z materialnimi izdatki (Ule *et al.* 2000: 137). Vendar Mencin Čeplak (*ibid.*) opozarja na, po njenem mnenju, še bolj odločilen vidik vpliva izobrazbe staršev, in sicer na pričakovanja staršev in učiteljev. Torej starši, ki so bolj izobraženi, ponavadi pričakujejo dober uspeh svojih otrok, kar pokažejo z rednim obiskovanjem šole in jasnim izražanjem skrbi, zahtev ter pričakovanj. Posledično tudi učitelji pričakujejo, da bodo ti otroci v šoli uspešni in to pričakovanje močno vpliva na njihov odnos z učenci.

Šola kot ustanova, s tem so mišljene vse interakcije med udeleženi v ustanovi, je lahko dejavnik tveganja, ki lahko izzove ali spodbudi neželeno ravnanje učencev (Poštrak 2006: 4). Predvsem odnos učiteljev ima lahko velik vpliv na psihično in fizično počutje učencev (Ule *et al.* 2000: 134). O tem je napisane veliko literature, naj omenim kot primer Thomasa Gordona in njegovo delo *Trening večje učinkovitosti za učitelje*, v katerem med drugim opisuje metodo dela brez poraženca (Gordon 1983: 161) in JAZ sporočila (*op. cit.*: 105-116) ter Gabi Čačinovič Vogrinčič in njeno delo *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ko se učenci znajdejo pred dilemami, vprašanji in težavami, ki jih ne morejo sami rešiti, se po pomoč zatekaj tudi k šolskim svetovalnim delavcem. O svetovalnem delu med drugimi piše Metod Resman (*et al.* 1999) v knjigi *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*, kjer omenja tudi posebnosti svetovanja učencem in dijakom (*op. cit.*: 137-142).

Čačinovič Vogrinčič (2008c: 37) je prepričana, da mora k odpornosti otroka in razvijanju ostalih varovalnih dejavnikov (na primer veščine odpravljanja problemov [*op. cit.*: 38-39]) pripomoči tudi šola. Šola mora predstavljati varno okolje, kjer se otrok počuti sprejetega, spoštovanega in vrednega zaupanja. V šolskem okolju delavci šole skupaj z učenci soustvarjajo varovalne dejavnike, s tem da spodbujajo vrstniško solidarnost ter učenčevo avtonomijo in udeleženo (op. cit.: 40-47).

Vrstniki

»Vrstniške skupine predstavljajo socialni kontekst, v katerem ima posameznik v družbi sebi enakih možnosti preizkušati različna vedenja, oblikovati svojo vlogo, si pridobivati izkušnje na področju obvladovanja in uporabe medosebne agresivnosti, razvijanja intimnih odnosov z drugimi, občutiti odgovornost za drugega, prostovoljno stopati v odnose sodelovanja, razvijati svojo spolno vlogo ter druge spretnosti in vedenja, ki so podobna vlogam in vedenjem odraslih v družbi odraslih« (Dekleva 1983: 3). Tudi Tomori (*et al.* 1998: 27) ugotavlja, da je v adolescenci vloga vrstnikov zelo velika, saj vplivajo na oblikovanje mladostnikove osebnosti, na oblike njegovega vedenja ter samopodobo.

Renner (Ule *et al.* 2000: 113) pravi, da podatki neke raziskave kažejo, da mladi prijateljstvo vrstnikov močno cenijo, sporočajo pa tudi, da imajo težave pri vzpostavljanju »pristnih prijateljstev«. Zanimivo se mi zdi razmišljanje Tanje Renner (*op. cit.*: 114), ki se sprašuje zakaj so rezultati raziskave pokazali, da je za kar nekaj mladostnikov »osamljenost zelo velik problem«, kljub temu da so mladostniki večinoma navedli, da imajo dobrega prijatelja oziroma prijateljico. Sociologinja se sprašuje, ali se mladi počutijo osamljene kljub temu, da imajo prijatelje, ali pa se je spremenil pomen pojma prijateljstva.

Stiki med mladostniki postajajo vedno bolj neosebni in posredni, predvsem zaradi razvoja internetnih socialnih omrežij in hitrega razvoja tehnologije. Če vzamemo za primer socialno omrežje Facebook, imajo tam posamezniki po nekaj sto »prijateljev«, čeprav veliko večino od teh poznajo le bežno ali pa posredno preko drugih »Facebook prijateljev«. Pomen pojma prijateljstva se je torej očitno kar precej spremenil. Zdi se mi, da je danes med mladimi pomembnejše merilo za priznanje s strani vrstnikov število prijateljev, kot pa kvaliteta prijateljskih odnosov. Ravno zato mladi navajajo, da imajo veliko prijateljev, a se kljub temu počutijo osamljene. Tisti mladi, ki pa si iz različnih vzrokov ne ustvarijo internetnega profila,

imajo verjetno težave pri navezovanju stikov, saj se je mladina navadila na »internetno spoznavanje« in jim je dejstvo, da nekdo ni vključen v internetno socialno omrežje, dokaj nepredstavljivo.

Z občutkom osamljenosti, ki je danes pogost med mladostniki (kot primer Ule *et al.* 2000: 51), je povezano tudi dolgočasje. »Dolgočasje je nediferencirano stanje apatije. Ni le to, da nimamo kaj početi, temveč je tudi nezadovoljstvo nad možnimi dejavnostmi, ki so posamezniku na voljo. Pomanjkanje zadovoljivih socialnih odnosov pogosto vodi do splošnega občutja dolgočasje. Problem je v tem, da občutkov globalnega dolgočasje in osamljenosti pri sodobni mladini ne moremo odpraviti s povečanjem stikov med mladimi in starejšimi ali organizirano prostočasno dejavnostjo mladih, temveč s tem, da mladi v teh stikih in dejavnostih vidijo kak globlji smisel in da izkušnje, ki jih pridobijo, gradijo njihov občutek življenjske koherence in niso zgolj trenuten ali začasen dogodek« (*op. cit.*: 55). Občutek osamljenosti je pogosto povezan z dolgočassjem, saj se mladostnik, ki se trajno dolgočasi, ne zmore ali pa ne zna dejavno umestiti v socialni prostor in čas (Šelih *et al.* 2000: 24).

Prosti čas

Azra Kristančič (*et al.* 2007: 39) razlaga, da je prosti čas tisti čas, ki ni zapolnjen z obveznostmi s področja dela, šole, družine in drugih družbenih obveznosti. To je čas, ko se posameznik na osnovi osebne izbire izraža in razvija, v kolikor ima za to možnosti in sredstva. Prosti čas se pojavlja v treh osnovnih oblikah, in sicer v obliki počitka (oddih), razvedrila (zabava) in razvijanja osebnosti (učenje za življenje). Ule (*et al.* 2000: 62) ugotavlja, da je prosti čas za mlade pomemben za sprostitev, regeneracijo, kompenzacijo in vzdrževanje socialnih mrež.

Ule (*op. cit.*: 63) pravi, da prosti čas ne pomeni samo večje svobode izbire dejavnosti in odnosov, ampak pomeni tudi čas zmanjšanega nadzora nad posameznikom oziroma posameznico. Kljub temu pa to ni čas brez kakršnegakoli nadzora, saj le tega vzdržuje sodobna industrija s produkcijo modnih stilov, elektronske in zabavne industrije ter vsi, ki so odgovorni za vzgojo mladih. Prav to področje, torej področje nadzora nad prostim časom mladih, je največkrat izvor dilem in konfliktov med odraslimi (starši, učitelji, političnimi in interesnimi organizacijami) ter mladimi (*ibid.*). Vedno več se govori o ustreznosti raznih oblik

preživljanja prostega časa, na primer o škodljivih posledicah uporabe računalnika, gledanja televizije in pasivnosti. Ule (*op. cit.*: 67) meni, da je problem pasivnega načina preživljanja prostega časa v tem, da pri mladostnikih pušča občutek nezadovoljstva in ima majhen socialni pomen. Pravi, da pasivni prosti čas sam po sebi ni problematičen, problem nastane, ko tak način postane edina strategija za preživljanje prostega časa, saj to vpliva na kvaliteto življenja (*op. cit.*: 68).

Zdi se mi, da danes mladi velik del svojega časa preživijo za računalniki in da to vzbuja splošno zaskrbljenost med odraslimi. Menim, da tak način preživljanja prostega časa sam po sebi ni problematičen, saj se mladi s pomočjo računalnika veliko naučijo, vključujejo se v internetna socialna omrežja, preko interneta so seznanjeni z dogajanjem v svetu in podobno. Težava nastane takrat, ko mladostniki ne najdejo ravnotežja in tako začne način preživljanja prostega časa vplivati na druga področja njihovega življenja. Mladostnik v študiji primera je med tednom uporabljal računalnik do poznih ur, posledično se ponoči ni naspal, zjutraj pa ali ni šel v šolo, ali pa je bil v šoli preveč zaspan, da bi lahko sledil šolskim uram. Vprašanje je, zakaj je mladostnik prekomerno uporabljal računalnik, ali je s tem kaj sporočal, ali mogoče bežal od realnosti. V tem primeru se lepo vidi, da so dejavniki odraščanja med seboj kompleksno prepleteni in da jih je potrebno v delovnem odnosu skupaj z mladostnikom natančno raziskati.

Prosti čas ni od drugih življenjskih ravni ločeno področje. Že prej sem omenila povezavo gmotnih razmer z možnostmi za preživljanje prostega časa. Na prosti čas, in tudi ostale dejavnike odraščanja, je vezan koncept kapitalov, ki ga je razvijal Bourdieu (Dragoš, Leskošek 2003: 43-46). Kulturni kapital po Bourdieu (Dragoš, Leskošek 2003: 44) pomeni umetniške materialne in vizualne izdelke, število kulturnih ustanov ter s socializacijo in inkulturacijo pridobljene kulturne dobrine. Ekonomski kapital (*ibid.*) predstavlja dohodke in premoženje. Socialni kapital (*ibid.*) označuje interakcijske lastnosti mrež, ki posameznikom olajšujejo ali pa otežujejo dosegljivost in rabo kapitalskih virov, Poštrak (Kristančič *et al.* 2007: 148) pa dodaja, da socialni kapital pomeni, kako nekdo preživlja prosti čas, s koliko razpoložljivimi sredstvi in s kom.

Religioznost in druge vrednote

Raziskovalci ugotavljajo, da religioznost lahko varuje pred delinkventnostjo, in sicer tako, da pripomore k izboljšanju družinskih odnosov in povečuje navezanost na starše. Toda podatki kljub temu kažejo, da je povezanost med prestopništvom in odnosom do vere zanemarljivo majhna. Večina mladih je bodisi nereligioznih, vendar strpnih do religije, ali pa religioznih, vendar kritičnih do verskih zapovedih in spoznanj (Ule *et al.* 2000, Kristančič *et al.* 2007: 152).

Glede oblikovanja vrednotnega sistema Ule (*et al.* 2000: 72) pravi, da »je za mlade del vsakdanjega iskanja ravnotežja med osebnimi željami in pričakovanji ter možnostmi in zahtevami družbe. Ravnotežje med tem, kar se od posameznika zahteva ali pričakuje in tem, kar posameznik lahko daje ali stori, je v sodobnem svetu le pogojno in izpostavljeno številnim tveganjem. Zato so tudi posamezne vrednotno življenjske usmeritve pogojne in tvegane izbire. Vrednote mladih so sestavina mladinskih scen in njihovega vsakdana. Niso ideali, temveč življenjski vzorci, ki si jih mladi osvojijo v 'trgovanju' z različnimi ponudbami življenjskih stilov«.

Ule (*op. cit.*: 79) poroča, da nemške raziskave kažejo na izjemno občutljivost mladih za temeljna moralna vprašanja, saj se kaže močno stremljenje k osebni poštenosti in smiselnem razvijanju samega sebe. Pravi, da mlad človek želi biti neodvisen, prost strahov in zato se upira prevzemanju nepreverjenih norm in institucijam, ki ne dopuščajo sodelovanja mladih v odločanju; upira se vsemu, kar ga omejuje in poskuša deformirati. Ravno zato je pomembno, da pri strokovnem delu z mladimi skupaj z njimi natančno pregledamo dejavnike odraščanja, njihove vrednote, poglede in okoliščine, saj bomo le tako vedeli, na kakšen način je potrebno ukrepati in nuditi ustrezno pomoč, ki jo bodo mladi sprejeli.

Socialna mreža

Pomemben varovalni dejavnik v procesu odraščanja je socialna mreža, tako neformalna, kot formalna. Neformalna socialna mreža vključuje stike z družino, sorodniki, sosedi, prijatelji, učitelji in odraslimi mentorji, formalna socialna mreža pa vključuje formalizirane stike posameznika z njegovim okoljem (Milošević Arnold, Postrak 2003: 23). Dremelj (2003: 157) pravi, da »[l]judje v primeru različnih problemov in stisk lahko poiščejo pomoč in oporo pri različnih osebah. Osebe, ki jih posameznik navede kot vire socialne opore, tvorijo njegovo

socialno omrežje za izvajanje socialne opore. Posameznikovo socialno omrežje sestavljajo člani omrežja in odnosi med njimi».

Gilighan (Čačinovič Vogrinčič 2006: 98) zagovarja tezo, da so lahko socialne mreže otroka in mladostnika ključni vir pomoči in da jih je treba zato upoštevati, če hočemo učinkovito poseči v življenje otrok. Pri tem pa Čačinovič Vogrinčič (*ibid.*) opozarja: »Socialna mreža otroka je lahko vir moči, prijateljstva, samospoštovanja, lahko pa je tudi vir stresov, pritiskov, izkoriščanja in zlorabe, kar je pomembna ovira za dober razplet, zato jo je potrebno previdno raziskati za vsak primer posebej.«

1.1.4 OSIPNIŠTVO

V povezavi s šolo kot pomembnim dejavnikom odraščanja je potrebno omeniti pojav osipništva. Mladi osipniki so tisti posamezniki, ki »[...] zapustijo šolo pred zaključkom izobraževalnega programa oziroma razreda, ne da bi se prepisali na drugo šolo ali v katero drugo izobraževalno ustanovo« (Bucchi 2000: 2, v Ule 2008: 220). Ignjatović (2007: 6) poda splošno definicijo osipnika kot »[nekoga], ki iz različnih razlogov predčasno zapusti nacionalno veljaven izobraževalni program (šolo) na srednji stopnji brez pridobljenega certifikata (diplome) o dokončanju tega programa«.

V današnji družbi se od otrok in mladostnikov pričakuje, da so vključeni v izobraževalni sistem, saj naj bi bili s tem zavarovani pred marsikatero težavo; Ule (2008: 220) pravi, da je izključitev iz šolskega sistema eden od ključnih dejavnikov socialne ranljivosti mladih in eno od ključnih političnih vprašanj. Ignjatović (2007: 106) meni, da so osipniki zaradi prezgodnjega izstopa iz izobraževalnega procesa in posledičnega pomanjkanja poklicne kvalifikacije, deprivilegiran v širši družbi, saj so težje zaposljivi oziroma lahko opravljajo le slabo plačana občasna dela ali dela na črno. Osipniki imajo večjo možnost postati in ostati brezposelni, poleg tega pa se težko uveljavljajo v družbenem življenju, saj ne morejo v zadostni meri uveljavljati svojih pravic in možnosti za dostojno vedenje. Ignjatović omenja tudi negativne posledice osipništva za celotno družbo in opozarja na to, da osipništvo postaja vedno večji družbeni problem (*ibid.*). Tudi Tomori in sodelavci (*et al.* 1998: 50) menijo, da so nešolajoči se mladostniki posebna rizična skupina, saj mnogi od njih niso vključeni v skupino konstruktivnih in dejavnih vrstnikov, veliko jih prihaja iz kulturno manj razvitih okolij in

odraščajo v disfunkcionalnih družinah. Prikrajšani so za nadzor in svetovanje s področja zdravstva, imajo pa tudi manjši dostop do strokovnih oblik pomoči kot njihovi vrstniki.

Ko mladostnik neha hoditi v šolo, pritegne pozornost odraslih, med njimi tudi strokovnih delavcev in institucij, ki se ukvarjajo z mladimi, saj njegovo vedenje ni v skladu s pričakovanji in zahtevami ter je, z vidika družbe, zaskrbljujoče. Velikokrat se neutemeljeno predpostavi, da je za izstop odgovoren le mladostnik. Dejanje izstopa iz šolskega sistema obsega medsebojno odvisno razmerje med značilnostmi učencev in šolskimi procesi, torej med vsemi že prej omenjenimi dejavniki odraščanja (Ule 2008: 223). Številne raziskave kažejo na tri skupine dejavnikov, ki vplivajo na pojav osipništva (Jerald 2006: 4-6, v Ignjatović 2007: 107), in sicer učenčevo demografsko in socialno-ekonomsko ozadje, učenčeve izkušnje v izobraževanju ter značilnosti šole in njenega okolja.

Mencin Čeplak opozarja na uporabo izrazov kot so »zapustil šolo«, »izstopil iz šolskega sistema« (Ule *et al.* 2000: 133), saj implicirajo na prostovoljno odločitev posameznika in minimalizirajo odgovornost šolskega sistema in izobraževalne politike. Britanska raziskava je pokazala, da so mladi ponavadi v izstop tako ali drugače prisiljeni, saj ne vidijo druge rešitve zaradi obremenjenosti, občutka izoliranosti, slabih odnosov, doživljanja diskriminacije, neuspeha in podobno. Kot pravi Mencin Čeplak (*ibid.*), je s formalnega vidika šole izstop posameznika iz šolskega sistema prostovoljen, z vidika prizadetega posameznika pa nekaj, kar bi se prej ali slej moralo zgoditi zaradi različnih vzrokov, le vprašanje časa je kdaj.

Odgovor na vprašanje, ali se osipništvo oziroma izostajanje od pouka smatra za prestopniško vedenje, ni tako preprosto, ravno zaradi prepletenosti dejavnikov, ki vplivajo na pojav osipništva. Ta problem bom v nadaljevanju poskušala razložiti na dva načina; prva razlaga temelji na pogledu na mladostnika, druga pa na deviaciji kot nevtralnem pojmu.

V družboslovju razberemo, poenostavljeno gledano, dva pola glede tega, kako gledamo na ljudi (Poštrak 2006: 5). Eno izhodišče je, da je človek »dober« (kot primer Mead, v *ibid.*) in je v primeru odklonskega vedenja prišlo do težav v socializaciji, pri čemer je človek ogrožen, drugo pa, da je v osnovi »divji« (kot primer Freud, v *ibid.*) in ga je v primeru težav potrebno ponovno socializirati, četudi s prisilo. Z zornega kota šole je izostajanje od pouka deviantno vedenje, saj odstopa od pričakovanega. Šolsko pravilo je, da mora šoloobvezni otrok obiskovati pouk, izstop iz šolskega sistema torej pomeni kršenje pravil, osipnik se torej vede

prestopniško. Če pa pogledamo na zadevo s socialno delovnega zornega kota s predpostavko, da je človek izvorno dober (*ibid.*), ugotovimo, da deviantno vedenje ni nujno negativno, pri čemer predvidevam, da je prestopništvo negativno ovrednoteno, ker lahko z njim mladostnik sporoča svojo stisko. Če otrok v šoli na primer doživlja nasilje, je lahko izostajanje od pouka strategija preživetja, ki jo v tistem trenutku otrok vidi kot edino možno in s tem poskuša ustvarjalno, na svoj način rešiti težavo. Seveda ni nujno, da je njegovo ravnanje edina ali pa najbolj ustrezna rešitev, lahko pa je način, s katerim manifestira svojo stisko. Deviantno in prestopniško vedenje je torej treba razumeti kot sporočilo ogroženega mladostnika.

Deviacijo ali odklonskost lahko pojmujeemo kot odstopanje od družbenih norm, pravil. Tomc (1994: 84) pravi, sicer v povezavi z umetnostjo, da je človekova značilnost, da ima ustvarjalen odnos do svoje kulturne dediščine in da je ustvarjalnost oblika deviacije. (Kulturno) deviacijo pojmuje kot vrednostno nevtralnno, pri tem pa ta koncept predpostavlja nek normativ. Če to spoznanje prenesemo na ravnanja mladostnikov, bi lahko kot pozitivno deviacijo šteli ustvarjalno vedenje, inovacije, ustrežnejše oblike ravnanja, kot negativno pa delinkvenco, prestopki (Kristančič *et al.* 2007: 155). Pri odklonskosti je potrebno razlikovati med ravnanji, ki so za mladostnika in okolico škodljiva ter ravnanji, ki lahko kljub nekonvencionalnosti okrepijo psihosocialno stanje mladostnika in pozitivno vplivajo na njegov razvoj (*op. cit.*: 159). Tudi izstop iz šole lahko pomeni ustvarjalni odziv mladostnika na nevzdržne razmere v šolskem okolju.

V Sloveniji je po zakonu obvezno devetletno osnovno šolanje, torej morajo otroci šolo obiskovati do dopolnjenega 15. leta starosti (ZOsn-UPB3 2006: 3. čl.). Starši, skrbniki in druge osebe, pri katerih je otrok v oskrbi, morajo zagotoviti, da njihov otrok izpolni osnovnošolsko obveznost (ZOsn-UPB3 2006: 4. čl.), za kar so tudi kazensko odgovorni. Po 45. členu Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli (Zosn-F 2007) se starše kaznuje z globo od 500 do 1000 €, če otroka v skladu z zakonom ne vpišejo v osnovno šolo ali če njihov otrok ne obiskuje pouka in drugih dejavnosti v okviru obveznega programa osnovne šole iz neopravičljivih razlogov. Po 103. členu ZZZDR (UPB1 2004) so starši dolžni po svojih močeh skrbeti za šolanje in strokovno izobrazbo svojih otrok glede na njihove sposobnosti, nagnjenja in želje. Obiskovanje osnovne šole je po eni strani pravica po drugi pa dolžnost tako otrok kot staršev. Če starši otroku ne omogočijo šolanja, oziroma če iz drugih

razlogov otrok ne obiskuje šole, ima država dolžnost poseči z ukrepi za zaščito koristi otroka, za kar je pooblastila centre za socialno delo (CSD).

Posebej bi izpostavila še izstop iz srednješolskega izobraževanja, ki v Sloveniji ni zakonsko obvezno. Mladostnik se s 15. letom lahko zaposli, saj po zakonu lahko sklepa pravne posle (ZZZDR-UPB1 2004: 108. čl.) in razpolaga s svojim osebnim dohodkom, pri tem pa je dolžan prispevati za svoje preživljanje in izobraževanje (*op. cit.*: 112. čl.). Če mladoletnik ni zaposlen, so ga do polnoletnosti dolžni preživljati starši (*op. cit.*: 123. čl.). Danes so razmere na trgu dela take, da se za večino poklicev pričakuje srednješolska izobrazba, zato je boj za delo toliko težji za mlade, ki imajo končano le osnovno šolo. To sicer ne pomeni, da ti mladi ne najdejo poti za pridobivanje sredstev za preživljanje, pomeni pa, da so izpostavljeni večjim tveganjem v današnji družbi. Mladostnik se torej lahko prostovoljno odloči, da ne bo obiskoval srednje šole in če v življenju mladostnika, ki je star od 15 do 18 let niso prisotne ogrožajoče okoliščine, center za socialno delo nima zakonske osnove za ukrepanje.

Z vidika socialnega dela je vprašanje, ali je že sam izstop iz izobraževalnega sistema dovolj ogrožajoča okoliščina, ki zahteva strokovno posredovanje, ali pa je izstop svobodna izbira posameznika, ki jo je potrebno spoštovati. Na tem mestu bi omenila tudi Bergerja in Luckmanna, ki govorita o realnosti kot družbeni konstrukciji, kar pomeni, da so tudi družbene norme kot je obiskovanje šole, miselni konstrukti v določeni skupnosti. Nekateri ljudje imajo drugačen pogled na realnost kot večina, drugače gledajo na družbena pričakovanja in družbeno usmerjanje življenja, zato sprejemajo odločitve, ki niso v skladu s pričakovanji okolice. Čeprav so odrasli zaradi psihofizične nerazvitosti mladih pooblaščen za usmerjanje njihovega razvoja, mislim, da je pomembno, da se te drugačne poglede mladih razišče, poskuša razumeti in spoštovati. Torej pri izstopu iz izobraževalnega sistema na srednješolski ravni je po mojem mnenju pomembna naloga socialnega delavca, da skupaj z mladostnikom razišče vzroke za izstop, saj kot sem že omenila, nanj vpliva več različnih dejavnikov, preveri ali se mladostnik zaveda posledic izstopa in ali je to res njegova želja oziroma odločitev. Menim, da je v skladu z doktrino socialnega dela, da se odločitev posameznika sprejme in spoštuje, seveda če le ta ne povzroča stiske njemu ali njegovim bližnjim. V tem primeru je potrebno nadaljnje socialno delo.

Pri delu z mladimi osipniki je še posebej pomembno, da strokovnjaki udeležujejo načela socialnega dela, ustrezno uporabljajo sodobne koncepte doktrine socialnega dela ter spoštljivo

ravnajo z mladimi uporabniki. Skupaj z njimi je potrebno raziskati vse dejavnike odraščanja, med njimi poiskati oporne točke in iskati ter preizkušati bolj ustrezne strategije ravnanja. Ob tem pa se je treba zavedati, da je, kot pravi Tomori (*et al.* 1998: 6), adolescenca kot obdobje preizkušanja in raziskovanja tista faza življenja, v kateri je prestopanje meja in kršenje splošnih socialnih meril še posebno mogoče. To je obdobje intenzivnega duševnega razvoja, katerega značilnosti so slabše obvladovanje čustev in razpoloženskih stanj, želja po vznemirjenju, potreba po sprostivni, potreba po samopotrditvi in potreba po sprejetju s strani vrstnikov (Šelih *et al.* 2000: 92-93).

Z mladimi, ki opustijo šolanje, se ukvarja veliko služb, ustanov in organizacij, med katerimi je zelo dobrodošlo sodelovanje (Poštrak 2011). To so učitelji, svetovalne službe v šolah, centri za socialno delo, PUM (Projektno učenje za mlajše odrasle), organizacije, ki se ukvarjajo z uličnim delom (Skala, Alpin), ustanove in društva, ki delajo z mladimi (MISSS, CPM, Mladinski svet Slovenije) ter Urad RS za mladino. S sodelovanjem in usklajenim delom naštetih ustanov in organizacij ter z razmejitvijo delovnih področij se obeta ustanavljanje formalne mreže socialnih ustanov, ki bo v sodelovanju z neformalnimi socialnimi mrežami, varovala ogrožene mladostnike pred izstopom iz šole oziroma omogočila intenzivno strokovno svetovanje neposredno po izstopu (*ibid.*).

Ignjatović (2007: 123) med pomembnejše obstoječe ukrepe, namenjene mladim brez poklicne kvalifikacije, uvršča projekt PUM. To je izobraževalni program, namenjen mladim, ki so iz različnih razlogov opustili šolanje in imajo večje težave z vključevanjem v šolo in delo. Osnovni namen projekta je motivacija mladih osipnikov za ponovno vključitev v izobraževanje ali za neposredno usposabljanje za določen poklic. V tem programu mentorji uporabljajo tudi socialno-kulturno delo oziroma ustvarjalne pristope pri delu z mladimi (Poštrak 2007: 11-17), ki izhaja iz predpostavke, da so ljudje izvorno potencialno ustvarjalna bitja (*op. cit.*: 12). Mladostniki s težavami se znajdejo v stiski in izgubijo stik z lastno ustvarjalnostjo, ki je potrebna za obvladovanje življenjskih situacij (*op. cit.*: 16). V socialno delovnem odnosu se proces pomoči usmerja tako, da mladostnik ponovno stopi v stik z lastno ustvarjalnostjo, pri čemer se lahko uporabljajo tehnike iz umetnosti, glasbe, plesa, športa in podobno. Ustvarjalni pristopi se lahko v svetovalnem delu uporabijo tudi kot oblika komunikacije, še posebej, ko druge oblike komunikacije zaradi različnih razlogov niso možne (*op. cit.*: 15).

1.1.5 VRSTE PRISTOPOV PRI DELU Z MLADIMI

Ker se otroci in mladostniki še psihofizično razvijajo in iščejo svojo vlogo v družbi, imajo odrasli ljudje v njihovih življenjih zelo pomembno vlogo. Pomembni *drugi* so lahko vir opore, moči in varnosti ali pa vir pritiskov, groženj in stresov. Sodobna literatura veliko govori in svetuje o tem, kako naj bi odrasli ravnali z mladimi v okviru družine, šole in strokovnih služb. Nasvete o tem, kako naj bi starši ravnali z otroki, kako naj ne bi ravnali in kako naj bi reševali konflikte, lahko najdemo na primer v delu Juula Kompetentni otrok (2008), Žorževem delu o razvajanosti (2006) in Gordonovih Družinskih pogovorih (1989). Ker otroci vedno več časa preživijo v šoli, so za njihov razvoj, kot sem omenila že pri dejavnikih odraščanja, ključni odnosi z učitelji in ostalimi delavci na šoli, med njimi predvsem s šolskimi svetovalnimi delavci. Strokovnjaki, ki delajo z mladimi, so večinoma v stiku z mladostniki, ki imajo težave oziroma doživljajo stisko, ki z vedenjem ogrožajo sebe ali druge ter z mladostniki, katerih strategije ravnanja niso uspešne ali pa niso zaželenne s strani okolice. Da bi strokovnjaki znali mladim pomagati, da znova najdejo ravnotežje v svojem življenju, jih morajo dobro poznati, še bolj pomembno pa je, da poznajo ustrezne pristope in načine dela z mladimi. Zelo dobra ilustracija neustreznega dela strokovnjakov in posledic, ki jih le to pusti na mladostniku in njegovem življenju, se mi zdi avtobiografija Tima Guénarda z naslovom Močnejši od sovraštva (2006).

Pri delu z mladimi najpogosteje ločimo med tremi vrstami pristopov (načinov vodenja, vzgoje), in sicer avtoritarnem, laissez-faire in demokratičnim (kot primer Poštrak 2003b: 31). Za pristope se v literaturi uporabljajo različna imena (Prgić 2007). Eno izmed možnih poimenovanj je avtoritarna (tradicionalna, patriarhalna) vzgoja (kot primer Kroflič 1997), permissivna vzgoja (kot primer *ibid.*) (laissez-passer, laissez-faire, vsedopuščajoča [kot primer Poštrak 2006: 7]), ki je nastala kot kritika oziroma odgovor na avtoritarno, ter demokratična vzgoja, ki se pojavi kot alternativa prejšnjima pristopoma. Zaradi možnih nejasnosti pri razlaganju zgoraj naštetih pojmov, Poštrak predlaga (*ibid.*) sledeče poimenovanje: »ukazovalno nedogovorni« za prej imenovani avtoritarni pristop, »neukazovalno nedogovorni« za laissez-faire pristop in »dogovorni« za demokratični pristop.

V nadaljevanju opisani pristopi so idealni analitski tipi in jih v realnosti redko zasledimo v »čisti« obliki, kljub temu Poštrak (*ibid.*) meni, da so izvedljivi, torej realni, priporoča pa

uporabo dogovornega pristopa. Za pozitivne učinke mora biti dogovorni pristop uporabljen dosledno. Pri opisu pristopov govorim o odnosu med vzgojiteljem in mladostnikom, zato bi rada opozorila, da pristope oziroma njihove posamezne elemente lahko apliciramo na katerikoli odnos med odraslimi in mladimi.

Pri ukazovalno nedogovornem pristopu je v odnosu z mladostnikom vzgojitelj (oziroma socialni delavec, učitelj in podobno) tisti, ki ima ključno vlogo (Kristančič *et al.* 2007: 160). Vzgojitelj določi program in da navodila, pri tem pa ni možno zaznati nobenega dogovora. Med njima poteka tako imenovana enosmerna komunikacija, usmerjena od vzgojitelja k učencu, ki je namenjena podajanju informacij in ne razumevanju ter soustvarjanju pomena (Čačinovič Vogrinčič 2008c: 51). Avtoriteta vzgojitelja je oprta na moč položaja, torej na njegovo vlogo. Odgovornost je na strani vzgojitelja, vendar je velikokrat neutemeljeno in neupravičeno preložena na mladostnika, ki pa, zato ker ne sodeluje pri oblikovanju dogovorov, odgovornosti ne sprejema. Vloge so razvidne, ampak vsiljene, ukrepi ob kršenju pravil pa so predpisani, ampak nedogovorjeni (Poštrak 2011). Poštrak (Kristančič *et al.* 2007: 160) sklepa, da bi bil tak pristop najbolj učinkovit pri že prej omenjenem filistrskem tipu osebnosti.

Pri neukazovalno nedogovornem pristopu stik med vzgojiteljem in mladostnikom ni vzpostavljen, med njima ni komunikacije, če pa že je, je mimobežna. Vzgojitelj ne daje nobenih navodil ali nasvetov, temveč pusti, da dogajanje teče samo od sebe. Pri tem načinu vodenja avtoriteta ni prisotna ali pa je prikrita, prav tako ni odgovornosti, vloge so nejasne, ukrepi pa niso predvideni. Poštrak (*ibid.*) ugotavlja, da filistri pri takem pristopu ne bi vedeli kaj početi, saj ne bi imeli navodil, boemom bi stanje odgovarjalo, ustvarjalnim tipom pa bi manjkala povratna informacija o njihovem delu.

Pri dogovornem pristopu vzgojitelj in mladostniki med seboj sodelujejo, se pogovarjajo in skupaj načrtujejo dejavnosti. Dogovorni pristop temelji na dvosmerni komunikaciji, ki omogoča razgovor, kot ga opredeljuje Pask. »Za Paska sta osebi A in B v razgovoru takrat, ko skozi svojo aktivno jezikovno interakcijo izmenjujeta svoje *osebne koncepte* (T_A in T_B) o nekem enotno imenovanem dogodku ali stvari (T), tako da rezultat njunega pogovora pomeni obogatitev njunih osebnih konceptov, morda pa tudi njuno *delitev* enega ali več *skupnih* (tarčnih, javnih) *konceptov* (T_{AB}), pri čemer obe osebi ohranjata svojo medsebojno različnost« (Šugman Bohinc 1996: 403). Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2008c: 51-52), mora biti

pogovor namenjen razumevanju in soustvarjanju pomena, prostor za pogovor pa mora zagotoviti odrasla oseba, v tem primeru vzgojitelj. Avtoriteta vzgojitelja je oprta na njegove kompetence in znanje, vloge pa so jasne in sprejete z vseh strani. Ukrepi so jasni in dogovorjeni, ko je potrebno pa tudi izvedeni (Kristančič *et al.* 2007: 160). Poštrak (*ibid.*) meni, da je ta pristop primeren za vse analitske tipe mladostnikov. Mladi z značilnostmi filistra dobijo jasna navodila, ob tem pa tudi možnost ter izziv, da storijo kaj svojega, mladi z značilnostmi boema niso strogo omejeni pri svojih kaotičnih ravnanjih, podprti pa bodo pri tistih ravnanjih, ki bodo vsebovala ustvarjalne razsežnosti, za ustvarjalne mladostnike pa so vzgojitelji kompetentni sogovorniki, sonačrtovalci in podporniki pri njihovih dejavnostih.

Poštrakov izraz »dogovorni način dela z mladostniki« (2006: 7) je Prgić (2007: 17) dopolnil, in sicer govori o »odgovorno-dogovornem stilu vodenja«, ki je demokratičen, sodelovalen in ni prisilen. Tako je poudarjena obojestranska odgovornost udeležencev v svetovalnem odnosu, ki je osnova za tak način vodenja (*op. cit.*: 30). Mladostnik je odgovoren za svoje življenje, svoja ravnanja, strokovnjak pa je odgovoren za to, da je mladostnik v stanju biti odgovoren do samega sebe. Ta pristop je v skladu z doktrino socialnega dela, vendar le, če se ga dosledno uporablja in pri tem upošteva različne poglede ter razlage vseh udeležениh (Poštrak 2011).

Z navedenimi pristopi pri delu z mladimi lahko povežemo Krofličeve (1997: 59) koncepte pedagoške avtoritete, in sicer apostolsko, ki je značilna za klasično patriarhalno vzgojo in jo lahko vežemo na ukazovalno nedogovorni pristop, prikrito avtoriteto, ki je značilna za permissivno vzgojo in jo lahko vežemo na neukazovalni nedogovorni pristop ter samoomejitveno avtoriteto, ki jo lahko vežemo na dogovorni pristop.

Na tem mestu bi opisala le koncept samoomejitvene avtoritete, ki »[...] v največji meri omogoča podporo obema sklopoma otrokovih razvojnih potreb: potreb po varnosti in sprejetosti in potreb po postopnem rahljanju avtoritarne navezanosti in osvobajanju« (*ibid.*). Samoomejitvena avtoriteta pomeni, da vzgojitelj mladostniku aktivno pomaga s spodbujanjem samostojnih akcij, postopoma omejuje lastno avtoriteto in celo odreka svojo pomoč. Da bi bil mladostnik sposoben samostojnega mišljenja, vrednotenja in odločanja, mora izgubiti slepo vero v nezmotljivost vzgojitelja. Pri tem veljajo podobna pravila kot pri prekinitvi transferne navezave pacienta na terapevta v psihoanalizi (*op. cit.*: 69). Poštrak (2006: 7) opozarja, da je pri samoomejitveni avtoriteti potrebno predpostaviti koncept

Kantovega kategoričnega imperativa (kot primer Svetlič, v *ibid.*). Pri delu z mladimi je torej pomembno, da je avtoriteta strokovnjaka oprta na kompetence, da je sprejeta s strani mladih in da je samoomejitvena. Samoomejitvene avtoritete pa je sposobna oseba, ki po Bernu (2007) deluje v stanju jaza Odraslega.

Berne (*op. cit.*: 29) je opisal stanja jaza kot konsistentne načine mišljenja, čustvovanja in vedenja. Ko je oseba v stanjih jaza Otroka (arhepsihična stanja jaza), se vede kot takrat, ko je bila še otrok. V stanjih jaza Starša (eksteropsihična stanja jaza) se oseba vede kot so se vedli njegovi starši ali osebe, ki so prevzele to vlogo. Stanja jaza, ki se ukvarjajo z neposredno sedanjostjo na neemotiven način, se imenujejo Odrasli (neopsihična stanja jaza). Vsi ljudje imajo vsa tri stanja jaza in vsa tri so življenjsko pomembna za organizem, posameznega od njih pa ljudje aktivirajo glede na okoliščine in potrebe. Dokler so *transakcije* (*op. cit.*: 35) med ljudmi komplementarne, bo komunikacija potekala gladko in učinkovito. Komunikacija se prekine, ko nastopi križna transakcija (*op. cit.*: 37), še bolj pa so kompleksne *prikrite transakcije* (*op. cit.*: 38), ki istočasno vključujejo več kot dve stanji jaza in so podlaga za transakcije, ki jih Berne imenuje igre. Za uspešen delovni odnos v procesu pomoči je pomembno, da osebi, ki sta udeleženi v odnosu, delujeta v stanju jaza Odraslega, saj tako ne pride do prikritih transakcij in iger. Pomembno je vedeti, da mladostniki imajo stanje jaza Odraslega, zato je treba z njimi ravnati spoštljivo in korektno, ne pa pokroviteljsko in zaščitniško.

1.2 INSTITUCIONALNE OBRAVNAVE MLADIH

Ker so otroci in mladi ranljiva skupina, jim država zagotavlja varstvo pred različnimi socialnimi okoliščinami, pred vsemi, ki ne delujejo v njihovo korist in celo pred njimi samimi, ko zaradi osebnostne ali vedenjske motenosti ogrožajo lasten razvoj ali okolico. Država mladim nudi varstvo v obliki institucij, služb in organizacij, ki delujejo na področju mladih.

Strokovne službe ukrepajo ob vedenju otrok in mladostnikov, ki vzbuja skrb odraslih, ali pa ko jih je potrebno zaščititi, zato je pomembno, kako stroka, ki se z mladimi ukvarja, gleda na mladost. Zanimivo se mi zdi razmišljanje Kellya, ki pravi, da »je mladina 'konstrukt stroke' konstruiran na preseku širokega razpona znanj o mladosti in tako imenovanih problemih mladine: križišče zaznamovano s strokovnim reprezentiranjem kriminala, izobraževanja,

družine, medijev, popularne kulture, (ne)zaposlenosti, prehodov, življenjskih potekov in tveganj. Od teh konstruiranih reprezentacij je odvisno razumevanje mladine, ki pa ima resnične posledice na življenja mladostnikov« (2005: 17, moj prevod).

Mladost je že od nekdaj predstavljala »divje območje« v znanstvenih diskurzih (Giddens 1990, v *op.cit.*: 16), v katerem so bile določene skupine mladostnikov videne kot »neobvladljive« in »nezmožne samoregulacije«. Kelly pravi (*op. cit.*: 17), da je za današnjo mladino največji problem to, da pri odraslih povzroča anksioznost, ki postaja vedno bolj institucionalizirana in racionalizirana. Posledica anksioznosti in nezaupanja so razni ukrepi in družbeni nadzor, ki pa imajo pogosto negativne posledice tako za posameznike kot za populacijo mladih na splošno. Zgodovina institucionalne zlorabe otrok in mladih kot nenamerne posledice zmanjševanja nevarnosti, bi nas morala opomniti, da lahko skrb negativno vpliva nanje. To seveda ne dokazuje, da je nezaupanje odraslih neutemeljeno in zarotniško. Prav tako to ne pomeni, da so intervencije, ki naj bi reducirale vrsto nevarnosti s katerimi se soočajo mladi, slabe. Pomeni pa, da je potrebno upoštevati tudi negativne posledice, ki jih intervencije lahko pustijo na mladih (*ibid.*). Intervencije strokovnih služb in institucij, ki obravnavajo mlade, naj torej ne bodo paničen odziv na neobvladljivo vedenje, ampak skrbno načrtovano delo z mladimi v skladu s sodobnimi koncepti in načeli socialnega dela.

1.2.1 ZAKONSKI OKVIR

V skladu s 56. členom slovenske ustave (Ustava RS 1991) otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Človekove pravice in temeljne svoboščine otroci uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. S posebnimi zakoni je država dolžna otrokom zagotoviti posebno varstvo pred ekonomskim, socialnim, telesnim, duševnim in drugim izkoriščanjem in zlorabami ter nuditi posebno varstvo tistim otrokom in mladim osebam, za katere starši ne skrbijo oziroma, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe. Funkcijo varstva ogroženih otrok in drugih prizadetih oseb opravlja zlasti socialno varstvo (Šelih *et al.* 2000: 33).

V 9. členu Konvencije ZN o otrokovih pravicah (1989) je navedeno, da je družina najustreznejši prostor za otroka. Otrok ima pravico, da zanj skrbijo starši in da od njih ni ločen, razen v primerih, ko je takšna ločitev otroku v korist. Zupančič (Šelih *et al.* 2000: 34)

pravi, da ima država pravni interes in dolžnost nadzorovati izvrševanje roditeljske pravice. Otrokova korist, ki je namen roditeljske pravice, pomeni omogočanje pogojev za zdravo rast, skladen osebni razvoj ter usposobitev za samostojno življenje in delo. Kadar starši te pravice ne izvršujejo, ima država dolžnost poseči z ukrepi za zaščito otrok, za izvajanje le-teh pa je pooblastila centre za socialno delo (*ibid.*). 5.a člen ZZZDR (UPB1 2004) navaja, da morajo starši, druge osebe, državni organi ter nosilci javnih pooblastil, v vseh dejavnostih in postopkih v zvezi z otrokom, skrbeti za otrokovo korist.

Pri tem je zanimivo, da pojem otrokova korist ni nikjer specifično definiran, zato je težko določiti mejo, ko nekdo ne ravna več v otrokovo korist. Menim, da ta situacija strokovne delavce spravlja v nezavidljiv položaj, saj se morajo velikokrat odločati na podlagi subjektivne presoje. To se mi zdi še posebej problematično zaradi negativne naravnosti javnih medijev do socialnih služb, ki se pojavlja zlasti v zadnjih letih, saj obsojajo tako ukrepanje kot apatijo socialne službe, predvsem v primerih zaščite otrok, medtem ko o dobrih izidih poročajo zelo redko.

V predlogu novega Družinskega zakonika (DZak) je poglavje ukrepi za varstvo koristi otrok najbolj prenovljeno (MDDSZ). DZak izrecno določa načela, ki jih je treba upoštevati pri odločanju o izbiri ukrepa. Prvo načelo pravi, da je ukrepe mogoče izvesti le, ko starši svoje pravice in dolžnosti ne izvršujejo ali je ne izvršujejo v korist otroka. Drugo načelo usmerja strokovne delavce k izreku ukrepa, s katerim bodo starši najmanj prizadeti, če je z njim mogoče zavarovati otrokove koristi. Otrok naj se ne odvzame, če je mogoče drugače zavarovati njegove koristi. Tretje načelo postavlja ogroženost kot pogoj za izrek ukrepa. DZak ponuja definicijo ogroženosti otroka, to je če je utrpel ali je zelo verjetno, da bo utrpel škodo kot posledico storitve ali opustitve staršev ali otrokovih psihosocialnih težav.

Po DZak se pristojnost odločanja o ukrepih deli med centre za socialno delo ter sodišča. Glede namestitve v zavod lahko izda sodišče začasno odredbo (odvzem otroka staršem in namestitev v zavod), če je verjetno izkazano, da je otrok ogrožen. Tudi o ukrepih trajnejšega značaja po DZak odločajo sodišča (eden izmed takih ukrepov je namestitev otroka v zavod). Dzak zavezuje sodišča, da pri odločitvi o teh ukrepih upošteva mnenje centra za socialno delo, ta pa je dolžan, v kolikor je predlagatelj postopka, izdelati načrt pomoči družini in otroku. CSD torej odloča le o nujnih ukrepih odvzema, pri katerih gre za hitro in nujno zaščito otroka.

Strinjam se z Anjuto Bubnov Škoberne (Šelih *et al.* 2000: 71), ki je kritična do pravne ureditve in pravic v sistemu socialnih storitev za otroke. Pravi, da so v zakonu o socialnem varstvu (ZSV-UPB2 2007) določene splošne socialne storitve, ki so prvenstveno namenjene odraslim osebam. Tako v tem zakonu, kot tudi ostalih, ni določen sistem posebnih socialnih storitev, namenjen samo otrokom ali mladini, zlasti starejšim otrokom, starim nad 12 let, ki so v stiskah in težavah, ki niso neposredno povezane z zdravjem, šolanjem ali invalidnostjo. Ocenjuje, da bi bilo treba posebej z zakonom določiti sistem za preprečevanje, omilitev in odpravljanje težav ter stisk otrok in mladine. Problematična se mi zdi tudi starostna meja 18 let, pri kateri se zakonsko preneha skrb in varstvo države za mlade kot posebno ranljive skupine. Mladost se v sodobnih družbah podaljšuje, večina mladih še obiskuje srednjo šolo, ko dopolni 18 let. Menim, da ta starostna meja, ki je še vedno prisotna v zakonih (kot primer 6. čl. ZZZDR-UPB1 2004), ni več realna, v smislu da ne ustreza dejanskim življenjskim razmeram.

1.2.2 UKREP NAMESTITVE OTROKA V VZGOJNI ZAVOD

Centri za socialno delo (CSD-ji) nudijo pomoč otrokom, mladostnikom in njihovim staršem pri razreševanju različnih težav v odraščanju, pri čemer sodelujejo tudi z drugimi ustanovami, ki se ukvarjajo z obravnavo otrok in mladostnikov, kot so vzgojno varstvene organizacije, osnovne in srednje šole, zdravstvena služba, vzgojni zavodi, policija, sodišča, nevladne organizacije in društva (CSD Kočevje).

Na spletni strani CSD-ja Škofja Loka piše, da otroci in mladostniki lahko opozorijo nase z različnimi težavami, kot so slabša učna in delovna uspešnost, izostajanje iz šole, agresivno vedenje, begi od doma, izvrševanje kaznivih dejanj in prekrškov, poseganje po dovoljenih in nedovoljenih drogah. Starši teh otrok iščejo pomoč zaradi vzgojne nemoči, ki se kaže v neustrezni in pomanjkljivi komunikaciji, težavah pri postavljanju primernih meja otrokom, težavah pri sodelovanju partnerjev pri izvrševanju starševske vloge in podobno. Naloga centra za socialno delo je ugotavljanje in ocenjevanje otrokove ogroženosti, usklajevanje pomoči otroku in družini ali odločanje o potrebnem ukrepanju. Vedno pa je najprej potrebno iskati poti, da se s strokovnimi metodami socialnega dela z družino, najprej poskuša zagotoviti pomoč otroku v sodelovanju s starši, če so pripravljeni in zmožni sodelovanja, v nasprotnem

primeru se odloča o ukrepih in posegih v družino zaradi zaščite otroka tudi proti volji staršev (CSD Škofja Loka). Na tem mestu bi opozorila na razdvojeno vlogo strokovnih delavcev, ki po eni strani ugotavljajo stopnjo ogroženosti otroka in odločajo o ukrepih za zaščito, po drugi strani pa poskušajo pridobiti zaupanje družine, da bi vzpostavili delovni odnos.

Svetin Jakopič (2005: 391) pravi, da vedenjske motnje mladostnika lahko pomenijo povsem »normalno« vedenje v smislu preizkušanja meja v adolescenci, lahko pa so odraz hujših čustvenih motenj, v tem primeru se govori o motnjah vedenja in osebnosti. Nadaljuje (*op. cit.*: 418), da ob vedenjski problematiki CSD lahko ukrepa na različne načine. Če je otrok s težavami neogrožen ali ogrožen, starši pa so sodelujoči, CSD nudi svetovanje v okviru storitve pomoč družini za dom. Če je otrok neogrožen in starši nočejo sodelovati, ni obravnave na CSD-ju oziroma se izvaja motiviranje in spremljanje po 119. členu ZZZDR (UPB1 2004). Ko pa je otrok ogrožen in starši nočejo sodelovati, se izvaja motiviranje in prisilni ukrepi (po ZZZDR, ZSV, ZIKS...). Prvotno se pomoč začne na CSD s storitvijo prva socialna pomoč, ki se po potrebi nadaljuje v storitev pomoč družini za dom. Če starši kljub tema storitvama ne ravna v korist otroka, pa nastopijo strožji ukrepi, in sicer navodila in opozorila, prijava ravnanja storilca (pri zlorabi), namestitev v rejniško družino, zavod ali stanovanjsko skupino, skrajni ukrep pa je odvzem otroka in roditeljskih pravic. Svetin Jakopič se strinja z Bečajem (Svetin Jakopič 2005: 420), ki pravi, da je velika napaka, če se otroka namesti v zavod, ko bi mu lahko pomagali v domačem okolju, še večja napaka pa je, če se otroka ne izloči iz socialnega okolja, kadar je mogoče dovolj zanesljivo predvidevati, da bo končal kot prestopnik. Ko gre za vedenjsko problematiko, se mi zdi problematično ugotavljanje ogroženosti otroka, saj za to ni določenih standardnih meril, ker je ogroženost dokaj relativna. Menim, da je lahko tudi delo z mladostnikom, katerega stopnja ogroženosti ne kaže na potrebe po ukrepanju, koristno, saj se mu s tem lahko izboljša kvaliteta življenja. Drug vidik, ki se mi zdi problematičen, pa je sodelovanje oziroma nesodelovanje staršev kot kriterij za izbiro ukrepa. Menim, da lahko starši, ki sodelujejo s centrom, ravno tako predstavljajo nevarnost za otroka kot tisti, ki ne sodelujejo. Preveriti je potrebno vzroke za nesodelovanje staršev, saj imajo lahko ti negativne izkušnje z javnimi ustanovami, lahko je napačen pristop strokovnih delavcev ali pa je vzrok negativno javno mnenje o socialno varstvenih ustanovah.

V Katalogu javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo (Katalog), je pod točko 1.1.3 poglavje posebno varstvo otrok in mladostnikov (Katalog 2008). Pod naslovom javnega pooblastila je napisana opomba, in sicer: »Z vidika socialnega dela je osnovna naloga raziskovanje možnosti za mobilizacijo družine in drugih naravnih socialnih mrež. Proučiti je treba možnosti za vzpostavljane delovnega oziroma svetovalnega odnosa z družino in oblikovanje edinstvenega delovnega načrta pomoči. Gre za koncept 'pomoč družini za dom'« (*ibid.*). Eden izmed ukrepov za varstvo otroka je oddaja otroka v zavod, za izpeljavo katerega lahko da pobudo družina, otrok, šola, svetovalni center, mentalno higieniški dispanzer ali CSD (VIZ Smlednik). Namen ukrepa je varstvo otroka in umik iz njegovega okolja na predlog staršev ali na pobudo centra. Uporabnik v tem primeru sta otrok in družina. Zakonska podlaga za izvajanje ukrepa so ZZZDR (UPB1 2004), Konvencija o otrokovih pravicah (1989) in ZSV (UPB2 2007), izvajalci ukrepa pa so strokovni delavci po 69. členu ZSV (UPB2 2007). V Katalogu so naštet in opisana opravila in akti v postopku namestitve v zavod (Katalog 2008). Po 121. členu ZZZDR (UPB1 2004) sme otrok, ki dopolni osemnajst let, ostati v zavodu le v primeru, da v to privoli.

Otroka oziroma mladostnika se v vzgojni zavod lahko namestiti po treh poteh. Prvi način je namestitev po 183. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1 2000), po katerem sodišče v kazenskem postopku izreče vzgojni ukrep, CSD pa poskrbi, da se ukrep izvede. Drugi način je namestitev po določbah 119., 120. in 121. člena ZZZDR (UPB1 2004). Največ ukrepov lahko socialno varstvo izpelje na podlagi splošnega zakonskega pooblastila, po katerem je CSD dolžan in upravičen storiti vse, kar je potrebno za varstvo in vzgojo otroka ali za varstvo njegovih premoženjskih ter drugih pravic in koristi (*op. cit.*: 119. čl.). 120. člen ZZZDR (UPB1 2004) pravi, da »[c]enter za socialno delo sme odvzeti otroka staršem in ga dati v vzgojo in varstvo drugi osebi ali zavodu, če so starši zanemarili otrokovo vzgojo in varstvo ali če je to iz drugih pomembnih razlogov v otrokovo korist. S tem odvzemom ne prenehajo druge dolžnosti in pravice staršev do otroka«. 121. člen pa pravi, da »[c]enter za socialno delo sme sam ali v sporazumu s starši oddati otroka v zavod zaradi njegove osebnostne ali vedenjske motenosti, ki bistveno ogroža njegov zdrav osebni razvoj« (ZZZDR-UPB1 2004). Tretji način je namestitev po določbah Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-UPB1 2007). Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, pri katerih je zaradi motenj ogrožen njihov zdrav razvoj, oziroma ogrožajo okolico v taki meri, da potrebujejo vzgojo v zavodu, se oddajo v zavod za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi

potrebami. O oddaji otroka v zavod odloči in spremlja izvajanje ukrepa pristojni center za socialno delo v skladu z zakonom, ki ureja področje zakonske zveze in družinskih razmerij (ZUOPP-UPB1).

Jezik je pri socialnem delu pomemben vidik, ker ne določa le pomena ampak tudi odnose in način dela (Kosmač 2007: 386). Opredeljevanje otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami se je v zadnjem času premaknilo od pojmovanja motenj in neodločnosti k iskanju načinov za zadovoljitev posebnih potreb teh otrok (*op. cit.*: 384-385). Še zmeraj pa se uporabljajo izrazi, ki so neustrezni novim opredelitvam. Kriteriji za opredelitev otrok s čustvenimi in vedenjskimi težavami so neenotni, posledično pa tudi kriteriji za nameščanje otrok v zavode. Krajncanova raziskava (*op. cit.*: 386) je pokazala, da obstajajo med centri za socialno delo, ki so z obravnavo otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami neposredno povezani, pomembne razlike že v samem kriteriju nameščanja. Kar polovica timov, ki odločajo o oddaji otroka v zavod, nima izdelanih meril, po katerih odločajo, ali je otrok potreben vzgoje v zavodu, načini odločanja centrov za socialno delo pa so neenotni. Kot merila za oddajo v vzgojni zavod so socialni delavci navajali predvsem odgovore, kot so: ko je zanj škodljivo bivanje v družini, šolska neuspešnost in vedenjske težave (*op. cit.*: 387).

14. člen ZUOPP (UPB1 2000) pravi, da se v vzgojni zavod oddajo le otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, pri katerih je zaradi motenj ogrožen njihov zdrav razvoj oziroma ogrožajo okolico v taki meri, da potrebujejo vzgojo v zavodu. Ogroženost otroka je abstrakten pojem (zanj ni določenih kriterijev), ki se ga lahko interpretira na različne načine, iz tega pa izhajajo različni posegi in ukrepi strokovnjakov. Otrok ima poseben status; zaradi telesne in duševne nezrelosti je deležen posebnega varstva. Odrasli lahko posežejo v otrokovo avtonomijo v imenu skrbi za njegovo boljšo prihodnost. Strokovnjak sam definira, kdaj je otrok ogrožen (subjektivnost ocenjevalca), problem subjektivnosti pa se kaže predvsem v mejnih situacijah, torej ko je meja med ogroženostjo otroka in pravico staršev, da vzgajajo po svojih močeh in nazorih, tanka. Uporaba kriterija, navedenega v zadnjem delu 14. člena ZUOPP (*ibid.*), »otrok ogroža okolico v taki meri, da potrebuje vzgojo v zavodu« pa je še bolj vprašljiva. Ta opredelitev bi morala veljati le za tiste otroke, ki so tako agresivni do sebe ali drugih, da je zaščita drugih, ali njega samega nujna, kar pa v opredelitvi ni eksplicitno navedeno. Ta definicija tudi izpusti pomembno dejstvo, in sicer ogroženost otroka, ki ogroža

okolico, saj vemo, da je destruktivna agresivnost posledica notranje ogroženosti (Kosmač 2007: 387-390).

Sporno se mi zdi, da se enak ukrep, in sicer oddaja v vzgojni zavod, izvaja po eni strani kot oblika kazni za tiste mladostnike, ki izvršijo kaznivo dejanje in ogrožajo sebe ali okolico, po drugi strani pa kot oblika zaščite ogroženih otrok. Res je, da tudi tisti otroci, ki ogrožajo sebe ali druge, potrebujejo zaščito, saj se tako verjetno obnašajo ravno zato, ker so tudi sami ogroženi. Vseeno pa mislim, da potrebujejo drugačno obliko pomoči. Vzgojni zavodi bi se mogoče lahko specializirali za posamezna področja, saj so potrebe otrok različne in se mi ne zdi prav, da se jih namesti v ustanovo, ki jim ne more nuditi ustrezne obravnave. Ob prebiranju različne literature in praks ni povsem jasno, ali se namestitve v vzgojni zavod smatra kot kazen za otroke, ki niso poslušni, kot kazen za starše, ker jim ni uspela vzgoja svojega otroka, kot rešitev za otroke pred njihovimi starši, kot rešitev za otroke pred škodljivim okoljem ali pa kot rešitev za otroke pred njihovim lastnim vedenjem. Po mojem mnenju imajo ravno zaradi omenjene nejasnosti, mladi večinoma slabo mnenje o vzgojnih zavodih in posledično tudi nizko motivacijo ob namestitvi.

1.2.3 VZGOJNI ZAVOD

Mladostnik v študiji primera je bil za dve leti nameščen v vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku, ki se od leta 1946 dalje ukvarja z otroki s posebnimi potrebami, natančneje z otroki in mladostniki z vedenjskimi in čustvenimi motnjami (VIZ Smlednik 2). V zavodu so štiri skupine, od tega je ena za dekleta, ostale pa za fante, sprejemajo pa mladostnike, ki obiskujejo višje razrede osnovne šole (VIZ Smlednik 3). V zavodu deluje tudi interna osnovna šola od sedmega do devetega razreda (VIZ Smlednik 1). Šola izvaja predpisan učni program, ki zagotavlja enakovreden izobrazbeni standard kot običajne osnovne šole. Razlika in prednost njihove šole je individualiziran in diferenciran pouk, prilagojen stopnji predznanja ter motiviranosti posameznega otroka. Tak pristop omogočajo majhni oddelki, ki vključujejo od pet do osem otrok (*ibid.*).

Na njihovi spletni strani (VIZ Smlednik 3) piše, da v zavod prihajajo običajni fantje in dekleta, ki imajo težave, in sicer so lahko učno manj uspešni, neopravičeno izostajajo od pouka, so v konfliktih z vrstniki, starši ali učitelji. Starši poskušajo rešiti težave na različne

načine, a so pri tem neučinkoviti. CSD formalno in pravno uredi vse potrebno za namestitev otroka oziroma mladostnika v zavod, pobudo za namestitev pa lahko da družina, šola, svetovalni center, mentalno higijenski dispanzer ali CSD. Otroka lahko v zavod namesti tudi sodišče z izrekom vzgojnega ukrepa.

Kiehn (1997: 32), ki govori o socialno-pedagoški oskrbi otrok v stanovanjskih skupinah v Nemčiji, Avstriji in Sloveniji pravi, da so v stanovanjsko skupino oziroma vzgojni zavod otroci in mladostniki nameščeni zaradi emocionalne, socialne ali vzgojne ogroženosti. Zato potrebujejo za postopno normalizacijo in socialno življenje strokovno pomoč. Kot cilj psihosocialne oskrbe otrok in mladostnikov, tako v stanovanjskih skupinah kot tudi vzgojnih in prevzgojnih zavodih ter rejniških družinah, se največkrat omenja priprava mladostnikov na samostojno življenje, da bodo znali prevzemati odgovornost za svoja dejanja in postali kompatibilni člani družbe (kot primer *op. cit.*: 28, 31, 33). Na spletni strani Vzgojnega zavoda Kranj (VZ Kranj) piše, da v zavodu mladostnikom pomagajo, da dokončajo izobraževanje in se razvijejo v zdravo osebnost. Namen in cilj dela je, da se otrokom omogoči ponovno vključitev v ožje in širše socialno okolje.

Gerič in Horvat (Horvat 2000: 22) navajata vzgojne cilje pri delu z otroki in mladostniki nameščenimi v vzgojne ustanove. Če povzamem, so cilji namestitve utrditev delovnih navad pri mladostnikih, razvijanje raznih sposobnosti, prilagajanje mladostnikov zahtevam okolja ter odpravljanje osebnostnih in socialnih ovir. Pomembno je, da je strokovno delo usmerjeno k socialni in osebnostni integraciji mladostnikov ter k njihovi pozitivni samopodobi in emancipaciji. Ker pa so otroci in mladostniki v vzgojne zavode, prevzgojni dom in tudi mladinske domove, oddani proti svoji volji, je pogosto njihova motivacija za vključevanje in bivanje v zavodu ob prihodu zelo nizka. Otroci in mladostniki so izločeni iz domačega okolja, kar pomeni, da jih velikokrat daje domotožje po starših, prijateljih in osebnih predmetih. S prihodom v vzgojno ustanovo se morajo privaditi na novo okolje, vzpostaviti stik z neznanimi osebami in se poistovetiti z novimi pravili in načinom življenja. Zato je pomembno, da se otroke in mladostnike ob prihodu motivira in se jim pomaga pri vključevanju v novo okolje (*ibid.*).

Kiehn (1997) ugotavlja, da se pri socialno-pedagoški oskrbi otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah kaže, da so pravilna in pedagoško izvedljiva izhodišča predvsem načelo prostovoljnosti (*op. cit.*: 30), načelo soodločanja mladih ljudi in njihove

soodgovornosti pri izvedbi (*op. cit.*: 31) ter načelo nujnosti sodelovanja s starši (*op. cit.*: 30, 161). Tako pred kot tudi med namestitvijo je pomembno, da se mladostnike motivira za sodelovanje, saj bo imela namestitev pozitivne učinke le, če bodo mladi v njej videli smisel in ukrepa ne bodo jemali kot prisilo. Menim, da je to možno le z že prej omenjenim dogovornim pristopom pri delu z mladimi. Da bi bila mogoča vrnitev mladostnika v domače okolje, je pomembno, da se v času namestitve nadaljuje delo z družino, tako s strani vzgojnega zavoda kot centra za socialno delo (*op. cit.*: 161). Še posebej pomembno se mi zdi nadaljevanje dela z družino s strani CSD-ja, čeprav je to v praksi bolj izjema kot pravilo. Velikokrat slišimo, da socialni delavci menijo, da bi bilo delo z družino koristno, vendar, ali ne najdejo časa zaradi tekočih zadev, ali družina ne želi sodelovati oziroma ne vidi smisla v tem, ali pa CSD pričakuje sodelovanje z družino le s strani vzgojnega zavoda. Menim, da je pomembno, da socialni delavec, ki vodi postopek namestitve, ostane v stiku tako z mladostnikom kot z družino, saj le tako lahko kvalitetno spremlja izpeljavo ukrepa, kot je določeno v Katalogu (2008). Spremljanje je potrebno zato, ker se ukrep namestitve lahko prekine, če prenehajo vzroki, ki so vodili k ukrepu oziroma podaljša, če se pojavijo novi vzroki. O tem lahko socialni delavec kompetentno odloči le, če dobro pozna razmere v družini mladostnika in razvoj mladostnikovega dela v vzgojnem zavodu.

1.3 KONCEPTI SOCIALNEGA DELA Z MLADIMI

Ob vseh izzivih odraščanja, družbenih pričakovanjih in zahtevah ter dejavnikih odraščanja, se lahko hitro zgodi, da se mladostniki znajdejo v težavah. Težave, ki jih imajo v življenju in stiske, ki jih ob tem doživljajo, se kažejo na različne načine. Nekaterim se uspe spopasti s težavami in stiskami s pomočjo podpore neformalne socialne mreže, nekateri mladi in njihove družine pa potrebujejo strokovno pomoč. Pri tem je pomembno na kakšen način strokovnjaki pristopijo k mladim in na kakšen način delajo z njimi. Večkrat sem že omenila načela in koncepte sodobne doktrine socialnega dela, ki naj bi jih uporabljali socialni delavci, ko recimo vodijo obravnave mladostnikov na centrih za socialno delo. Posamezne koncepte socialnega dela, ali pa vsaj njihove elemente, lahko s smiselnimi prilagoditvami uporabljajo poleg socialnih delavcev tudi drugi strokovnjaki, ki delajo z mladimi, to so učitelji, vzgojitelji v vzgojnih zavodih in pa tudi starši ter drugi odrasli, ki imajo kakršnekoli stike z mladostniki. Poštrak (2006: 8) trdi, da imajo socialni delavci in ostali strokovnjaki, ki delajo z mladimi,

dovolj ustreznega strokovnega znanja in preverjenih teoretskih konceptov, le dosledno in sistematično jih morajo udejanjiti. Pravi, da so formalni zakonski predpisi in pravilniki le okvir, v katerega je potrebno vpeti strokovno delo (*ibid.*).

Gabi Čačinovič Vogrinčič pravi: »Socialna služba je tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja, kjer se vsakokrat združijo strokovne in človeške moči v posebnem projektu za vsakega otroka« (Šelih *et al.* 2000: 77). Pomembno je, da je tudi otrok udeležen v soustvarjanju rešitev, torej da se dela z njim, ne le zanj. Pomembna naloga v procesu pomoči je spoštovanje otroka kot sogovornika (*op. cit.*: 78). Otrok potrebuje odrasle, ki mu lahko zagotovijo psihološko pravico do resničnosti (von Braunmuhl 1979, v *ibid.*), pravico da je slišan, da se ga jemlje resno in pravico do vseh čustev.

Pomoč, kot je definirana v socialnim delu z mladostniki s prestopniškim in odklonskim vedenjem, vodi k okrevanju, novemu socialnemu učenju, odkrivanju novih virov in perspektiv otroka, učinkovitemu sodelovanju in umeščanju otroka v okolje, zavod, dom. Cilj je omogočiti otroku in mladoletniku novo, boljšo možnost za življenje in razvoj (Čačinovič Vogrinčič 2006: 96). Čačinovič Vogrinčič (*op. cit.*: 100) meni, da je naloga socialnega dela pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov otrok in mladostnikov vzpostaviti in mobilizirati že prej omenjeno socialno mrežo, ki vsem udeleženi v problemu omogoči novo učenje in nove dobre izkušnje.

1.3.1 DELOVNI ODNOS

Sistemsko-ekološki model socialnega dela (kot primer Milošević Arnold, Postrak 2003: 137-139), ki se je razvil v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, je pozornost usmeril na odnose med udeleženci v problemu, na razmerja, komunikacijo in transakcije. Da bi vzpostavili proces pomoči (Čačinovič Vogrinčič 2006: 11-17), morajo socialni delavci zagotoviti odprt in varen prostor za pogovor (*op. cit.*: 8), ki omogoča in varuje ves proces od raziskovanja preko sporazumevanja do dogovorov v edinstvenem projektu pomoči (*op. cit.*: 21-24). Ta prostor nudi delovni odnos. Koncept delovnega odnosa definira uporabnike in socialne delavce kot sodelavce v skupnem projektu, ki imajo nalogo, da soustvarijo deleže v rešitvi. Delovni odnos omogoči, da je ustvarjanje rešitev za kompleksne probleme ljudi zastavljeno vsakokrat znova

kot izviren delovni projekt. Prva naloga socialnega delavca je, da vzpostavi delovni odnos (*op. cit.*: 17).

Elementi delovnega odnosa so:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lüssi) (v *op. cit.*: 18) in soustvarjanje rešitev,
- osebno vodenje (Bouwkamp, De Vries) (*ibid.*).

Sodobni koncepti v socialnem delu, ki so v oporo pri vzdrževanju delovnega odnosa, so:

- etika udeležnosti (Hoffman) (v *ibid.*),
- perspektiva moči (Saleeby) (*ibid.*),
- ravnanje s sedanjostjo (Andersen) (*ibid.*),
- znanje za ravnanje (Rosenfeld, Čačinovič Vogrinčič) (*ibid.*).

Ti koncepti pomenijo paradigmatski premik v sodobno socialno delo in socialno delovno ravnanje umeščajo v postmoderne, konstruktivistični miselni koncept (Milošević Arnold, Poštrak 2003, Čačinovič Vogrinčič 2006: 14).

Dogovor o sodelovanju je v socialnem delu pomemben uvodni ritual, ki omogoči vzpostavljanje delovnega odnosa. Najpomembnejši element dogovora je vabilo v delovni odnos in pojasnilo, kako se bo delalo. Zapiše se pristanek na sodelovanje tukaj in zdaj ter dogovor o tem, kako se bo delalo. Naloga socialnega delavca je, da pojasni svojo vlogo in vlogo vseh udeležnih v problemu, da vzpostavi in varuje prostor, v katerem lahko vsak udeleženec ubesedi mnenje o problemski situaciji in da dela na sedanjosti (Čačinovič Vogrinčič 2006: 18). Pri socialnem delu z mladostniki, ki imajo težave v šoli, je pomembno, da pri dogovoru o sodelovanju sodelujejo vsi udeleženi, torej razrednik, učitelji, delavci šole, straži in učenec (Poštrak 2011).

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev (Čačinovič Vogrinčič 2006: 18) pomeni, da je naloga socialnega delavca, da zagotovi pogoje in soustvari proces pomoči, v katerem »udeleženi v problemu«, kot pravi Lüssi (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 22),

raziskujejo svoj delež v rešitvi. Vsak uporabnik mora dobiti možnost, da v proces stopi s svojo lastno definicijo problema, nato socialni delavec doda svoj pogled in tako se začne oblikovanje delovne definicije možnega, uresničljivega. V središču sta dialog in sodelovanje (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008a: 30). Gregorec in Debeljak (2007: 315) pravita, da se »[m]ed strokovnimi delavci in uporabniki socialnih služb pogosto vzpostavi odvisnostni odnos, kjer strokovnjaki s svojim znanjem namesto mladih definirajo njihove potrebe, želje, možne rešitve«. Tak proces pomoči po vsej verjetnosti ne bo uspešen, saj mladi ne bodo upoštevali dogovorov, če jih ne bodo soustvarili. Mladi velikokrat vedo, kaj strokovnjaki želijo slišati, vendar to še ne pomeni, da mislijo resno, bolj z namenom, da bi »imeli mir« pred strokovnjaki. V delovnem odnosu mora socialni delavec zagotoviti prostor v katerem bo mladostnik slišan in bo lahko sodeloval pri soustvarjanju rešitev.

Koncept *osebnega vodenja* pomeni, da socialni delavec v delovni odnos vstopa osebno, torej se osebno odziva na mladostnika, deli svoje izkušnje, svoje poglede in ravna empatično. Iz take zavzete komunikacije lahko udeleženi veliko pridobijo, saj s podporo, spoštovanjem in razumevanjem s strani socialnega delavca osebno doživijo novo, pozitivno izkušnjo, s tem pa se ustvarjajo varovalni dejavniki. Socialni delavec v pogovoru vodi proces k dogovorjenim in uresničljivim rešitvam in sicer tako, da se želeni izidi raziskujejo, ubesedijo in določijo prvi možni koraki (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008a: 34-36). Postrak (2006: 7-8) predlaga, da naj bo vodenje oprto na prej opisan dogovorni način.

Koncept *etike udeležnosti* definira socialnega delavca in mladostnika kot udeležena sogovornika v sodelovanju, katerega cilj je pogovor, ki se nadaljuje in ne iskanje končne resnice. Strokovnjak tako odstopi od moči, ki mu ne pripada – moči, da poseduje resnice in rešitve (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008a: 40). Besedne zveze kot so »prepričati nekoga«, »dopovedati komu«, »pripraviti nekoga do nečesa«, ne sodijo v proces pomoči (*ibid.*). Upoštevač socialno-konstruktivističen pogled na človeka, družbo in kulturo (Milošević Arnold, Postrak 2003: 139-144), je potrebno predpostaviti, da ima vsak udeleženec v socialni težavi svoj pogled, svojo predstavo o vlogah, ki jih imajo udeleženci pri reševanju težave in o težavi sami. Doktrina socialnega dela zagovarja upoštevanje in spoštovanje posameznikove predstave o realnosti, v kateri se giblje. V kontekstu konstruktivizma (Berger, Luckmann 1988) ne moremo več govoriti o socialnem delavcu kot nosilcu absolutnega spoznanja o resnici, o težavi uporabnika in o pravi rešitvi. Uporabnik je ekspert za svojo osebno izkušnjo

in življenjsko situacijo, ki ju strokovnjak s pomočjo partnerskega odnosa poskuša razumeti, pri tem pa spodbuja uporabnikovo integriteto in uporabnika vodi do rešitve (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 141). Socialno-konstruktivistični model socialnega dela (*op. cit.*: 139-144), ki predstavlja dopolnitev že omenjenega sistemsko-ekološkega modela, se je razširil po osemdesetih letih dvajsetega stoletja. Cilji socialnih delavcev v tem modelu so predvsem ustvarjanje novih smislov in življenjskih možnosti posameznikov ter skupin (*op. cit.*: 140).

Delati iz *perspektive moči* pomeni mobilizirati mladostnikove notranje in zunanje vire ter talente, spraševati po dobrih izkušnjah iz preteklosti in podpirati njegova prizadevanja za doseg želenega cilja (Čaćinović Vogrinčič *et al.* 2008a: 37). Za lažje razumevanje, kaj to delo pomeni, je v pomoč leksikon moči, ki ga predstavi Saleebey (Čaćinović Vogrinčič 2006: 20). Krepitev moči lahko razumemo kot proces, usmerjen v podporo ljudem, da pridobijo nadzor in vpliv nad svojim življenjem; krepitev moči je torej regulacija razmerij odvisnosti (Dragoš *et al.* 2008: 36). Partnerstvo med socialno delavko in uporabnikom je možno le takrat, ko imata oba oziroma vsi udeleženi vsaj približno enako količino moči in zaradi tega noben udeleženec v interakciji ne more vsiliti svoje volje drugemu (*op. cit.*: 35). Zato je potrebno krepiti moč in avtonomijo uporabnikov, torej delati iz perspektive moči. Stefanoski (Čaćinović Vogrinčič *et al.* 2008b: 41-42) pravi, da je zaradi različnih pozicij uporabnikov včasih potrebno z upravnim posegom ustvariti pogoje za sodelovanje, s katerim se odpravi neravnovesje v moči (na primer pri zaščiti otroka pred samovoljo staršev), saj je sodelovanje v projektu pomoči možno le s približno enako močnih pozicij, ki omogočajo razvoj dialoga.

Koncept *ravnanja s sedanjostjo* je pomemben, ker je sedanjost čas v katerem se dogaja projekt pomoči in v katerem poteka soustvarjanje. Mladostnik v sedanjosti pridobi izkušnjo sodelovanja, v katerem se spoštuje njegovo kompetentnost. Zato se je potrebno osredotočiti na sedanjost v kateri odgovorno načrtujemo prihodnost v konkretnih korakih. Pri tem seveda ne izključimo preteklosti – iz nje uporabimo dobre izkušnje in vire moči, potrebujemo pa jo tudi za razumevanje konteksta dela (*op. cit.*: 42-44).

Strokovno znanje, ki ga socialni delavec pridobi z izobraževanjem, mora znati tudi uporabiti in z njim ravnati. S pomočjo koncepta *znanje za ravnanje* vzpostavi in vzdržuje delovni odnos in kontekst socialnodelovnega razgovora ter podeli strokovno znanje z mladostnikom. To pomeni, da pogovor teče tudi o konceptih, ki se v procesu pomoči uporabljajo, in sicer tako da socialni delavec v osebem jeziku koncepte obrazloži mladostniku, njegovo interpretacijo pa

prevede nazaj v strokovni jezik. Na ta način poteka soustvarjanje nove zgodbe v raziskovanju rešitev (op. cit.: 44-46).

Jezik systemskega socialnega dela, ki ga uporablja Lüssi (op. cit.: 16-19), dobro pokaže značilnosti socialnodelovnega odnosa. Systemsko socialno delo ni usmerjeno na posameznika, ampak na systemske socialne odnose, ki so disfunkcionalni in človeka ovirajo (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 118). V primeru dela z mladostnikom, ki ima težave v šoli ali katerekoli druge težave, se delo usmeri na odnose, ki jih ima z učitelji, vrstniki, družino in drugimi zanj pomembnimi osebami. Vzrok in rešitev za težavo se torej ne išče znotraj posameznika samega. Lüssijevo pojmovanje systemskega socialnega dela najbolj ilustrirajo metodična načela, med katera sodi tudi že prej opisano načelo instrumentalne definicije problema (Čačinovič Vogrinčič et al. 2008a: 17). *Načelo vsestranske koristi* usmerja socialnega delavca v vzpostavljanje projekta pomoči tako, da se iščejo rešitve, ki so sprejemljive za vse udeležence v problemu in imajo od njih vsi korist. *Načelo interpozicije* pomeni vlogo, ki socialnemu delavcu omogoča uravnavanje bližine in oddaljenosti, torej empatije in distance. Načelo usmerja socialnega delavca, da reflektira uporabniku svoje ravnanje in svoje razumevanje situacije. V *načelu kontakta* socialni delavec vzpostavlja in vzdržuje neposredno komunikacijo z vsemi, ki so vpleteni v problem ali lahko prispevajo k njegovi rešitvi. *Socialno-ekološko načelo* govori o tem, da socialni delavec maksimalno aktivira naravne socialne mreže uporabnika, če pa teh mrež nima, mu jih pomaga oblikovati v njegovem naravnem socialnem kontekstu. Pri tem načelu velja tudi maksima najmanjšega možnega poseganja v naravne socialne mreže, zato je potrebno skrbno pretehtati razloge za morebitno pretrganje vezi ali grobo spreminjanje življenjskega okolja. *Načelo pogajanja* narekuje socialnemu delavcu, da vzdržuje proces oblikovanja sporazuma, torej uresničljivega dogovora. To stori tako, da povabi sogovornika, da poda svojo definicijo problema, druge pa pozove, da tistega, ki govori, poslušajo in nato povzamejo njegove besede. Udeleženci podelijo tudi občutke, ki jih doživljajo ob poslušanju in povzemanju. Ko sklenejo kompromis glede opredelitve problema, se lotijo še razvijanja dogovora o željeni rešitvi. *Načelo sodelovanja* govori o tem, da socialni delavec sodelovanja ne sme omejiti le na udeležene v problemu, ampak poskuša pritegniti tudi tiste, ki niso neposredno udeleženi, njihovo sodelovanje pa bi bilo potrebno ali zaželeno. Tak primer so prostovoljci, ki velikokrat odprejo prostor za odnos, v katerem se lahko začne raziskovanje življenjskega sveta uporabnika (Šugman Bohinc et al.: 2007). *Načelo odpiranja problema* dovoli socialnemu delavcu, da

občutke nemoči podeli z uporabniki ali sodelavci, ko ne ve kako naprej. Nemoč je treba prepoznati, jo priznati samemu sebi in ostalim udeležencem.

V Kodeksu profesionalne etike (Milošević Arnold, Postrak 2003: 67-68, 78-81, 99, 192-197) so podana glavna navodila za to, kako vzpostaviti korekten odnos v socialnem delu. Kodeks je zbirka najosnovnejših načel v zelo splošni obliki, zato je pomembno, na kakšen način socialni delavec načela uporablja in na kakšen način uporablja moč, ki jo ima kot strokovnjak (Dragoš *et al.*: 26-27). Vzpostavitev in ohranjanje delovnega odnosa je zahtevna naloga, a ker je za proces pomoči ključnega pomena, je pomembno, da je dobro izvedena. Sodeč po mojih izkušnjah iz prakse in prostovoljnega dela, se pogosto zgodi, da socialni delavci pri delu z mladostniki ne delujejo vedno v skladu z načeli in koncepti socialnega dela. Velikokrat poskušajo mladim dopovedati, kaj je dobro za njih, kako bi morali ravnati in pri tem ne pokažejo razumevanje za mladostnikove razlage, poglede, želje. Tak pristop pri mladostniku vzbudi odpor, zato so možnosti za nadaljnje sodelovanje zelo majhne. Pogosti izgovori strokovnjakov za prekinjen oziroma neuspešen proces pomoči so, da mladostnik ne želi pomoči, da je len in podobno. Menim, da mora socialni delavec dobro spoznati svoja prepričanja, predsodke in stereotipe, jih reflektirati, uskladiti z načeli in koncepti socialnega dela in šele takrat lahko kvalitetno opravlja svoj poklic. Vsak mladostnik je edinstven, vsakemu se je potrebno posvetiti, spoznati njegove poglede, ideje, izkušnje in nato skupaj z njim soustvarjati rešitve, ki mu bodo olajšale življenje. Socialni delavec se mora potruditi, da z mladostnikom vzpostavi korekten delovni odnos in da udejanja koncepte socialnega dela, pri tem pa mu mora CSD kot institucija zagotoviti pogoje, ki omogočajo tak način dela. Če socialni delavec iz kakršnegakoli razloga ne more vzpostaviti delovnega odnosa z mladostnikom, je njegova dolžnost, da primer preda drugemu strokovnjaku.

Razvijanje delovnega odnosa olajša osebni stik (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008a: 105). Čačinovič Vogrinčič (*op. cit.*: 64-65) pravi, da sta dve skrajni možnosti stika med socialnim delavcem in uporabnikom, in sicer uradni in osebni stik. V določenih primerih je bolje, če je stik bolj uraden kot osebni, saj tak stik omogoča hitrejše in učinkovitejše interakcije. Primeren je takrat, ko ni potrebe po vzpostavljanju osebnega odnosa, da bi socialni delavec izvršil svojo dolžnost. Uradni stik mora biti prijazen in korekten, uporabniki morajo biti s storitvijo zadovoljni, uradni postopek pa mora teči gladko in učinkovito. Pri socialnem delu z mladimi pa je za razvoj delovnega odnosa potreben bolj osebni stik. Po Sternu (*op. cit.*: 67)

se osebni stik razvija postopno. Najprej doživimo *trenutke prisotnosti*, ki se v interakcijah kažejo kot zrcaljenje, sledenje, spremljanje, aktivno poslušanje in skupno gibanje k določenemu cilju. Med osebama se ustvari intersubjektivni (medosebni) prostor (*op. cit.*: 101), torej področje misli, občutkov in spoznanj, ki jih o medsebojnem odnosu podelijo ljudje. Trenutki prisotnosti se lahko intenzivirajo v *trenutke tu in zdaj*, kar pomeni posebno kvaliteto osredotočene pozornosti oziroma prisotnosti. Ti trenutki so nepričakovani in predstavljajo možnost za spremembo odnosa in ustaljenih vzorcev. Na tej točki se lahko pojavi zastoj, lahko pa trenutki tu in zdaj preidejo v trenutke srečanja. V *trenutkih srečanja* se sogovornika srečata osebno, ustvari se nov medosebni prostor, ki je odvisen od specifičnih lastnosti udeležencev. Trenutki srečanja vedno predstavljajo tudi tveganje, saj rekontekstualizirajo odnos (*op. cit.*: 71). Trenutki tu in zdaj ter trenutki srečanja so v delovnem odnosu razmeroma redki, vendar lahko kljub temu socialni delavec in uporabnik uspešno sodelujeta v bolj mirnih, manj čustveno nabitih trenutkih. Oba soustvarjata načine, kako stopata v stik eden z drugim in se učiata, kako uravnavati medosebni prostor. Po priporočilih Enid Balint (*op. cit.*: 73-74) lahko socialni delavec poveča verjetnost, da bo prišlo do trenutka srečanja in s tem tudi do razvoja delovnega odnosa, če uporablja znanje za ravnanje, če pozorno spremlja in reflektira procese v sebi, če spoštljivo obravnava uporabnikove skrivnosti ter pozorno opazuje in ob pravem času svoja opazovanja tudi podeli z uporabnikom. Socialni delavec vzpostavlja stik in ustvarja medosebni prostor tako, da sledi uporabniku v njegovi pripovedi, doživljanju, se na to osebno odziva in ga tako verbalno kot neverbalno vabi k sodelovanju pri iskanju rešitev (*op. cit.*: 80).

Delovni odnos se skozi proces pomoči spreminja in razvija, pri čemer so neizogibne tudi motnje. Socialni delavec mora biti v delovnem odnosu osebno prisoten, torej je veliko odvisno od njegovega razpoloženja, doživljanja in zbranosti. Pomembno je, da socialni delavec nihanja in motnje prepozna, reflektira ter podeli z udeleženci (*op. cit.*: 111). Motnja je lahko po eni strani ovira, po drugi strani pa, če je uspešno razrešena, lahko poveča medosebni prostor (*op. cit.*: 112). Socialni delavec lahko pri sebi prepozna motnje v delovnem odnosu takrat, ko upada čustvena intenzivnost, premalo sledi uporabniku, se preveč identificira z uporabnikom, premalo vodi ali pa ohromi, ko bi moral uporabnika soočiti. Uporabnik lahko zazna, da ga socialni delavec ne razume, ne podpira, ga podcenjuje, mu deli nekoristne nasvete, zato ga začne doživljati kot nekompetentnega birokrata. To je še posebej nevarno pri delu z mladostniki, ki imajo že izkušnje z nerazumevanjem in doživljanjem krivic s strani

odraslih in lahko hitro uvrstijo socialne delavce med tiste, ki samo »nekaj težijo« in le govorijo, da hočejo pomagati. Ko socialni delavec zazna motnjo, mora v skladu z osebnim načelom vzpostaviti prostor za refleksijo dogajanja tukaj in zdaj; na ta način ohrani pozicijo soudeležnosti in daje zgled, da se udeleženi o motnjah lahko pogovorijo in jih skupaj razrešijo (*op. cit.*: 112-116).

1.3.2 IZVIRNI PROJEKT POMOČI

Koncept delovnega odnosa dopolnjuje koncept izvirnega projekta pomoči (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008a: 15). Soustvarjene rešitve in želeni izidi, ki se oblikujejo v delovnem odnosu, se prevajajo v dejanja, in sicer s konkretnimi koraki, ki dogovore udejanjajo. V izvirnem delovnem projektu se zbirajo dogovori in naloge, ki so opisani konkretno in operativno (kdo, kje, kdaj, do kdaj itn.) ter rezultati, torej uspehi in neuspehi. Potrebno je zapisati že najmanjšo spremembo v zeleno smer, ob neuspehih pa je potrebno dodati nove premisleke in ideje, ki se soustvarijo v delovnem odnosu (*op. cit.*: 15-16). V edinstvenem projektu pomoči mladostniku v šoli sodelujejo vsi udeleženi: njegov razrednik, ostali učitelji, starši, vrstniki, svetovalni delavci in drugi vpleteni. Pomembna oseba je razrednik, ki je lahko večkrat nosilec projekta pomoči, saj ima vpogled v vse vidike mladostnikovega šolskega uspeha oziroma neuspeha. Svetovalni delavec v tem primeru vstopa v projekt kot koordinator projekta pomoči (Poštrak 2011).

Projekt pomoči je izviren, ker se naredi za vsakega mladostnika posebej, saj je vsak posameznik edinstven. Delovni odnos, ki se vzpostavi med mladostnikom in socialnim delavcem, je ključen za nadaljnji potek procesa pomoči. Mladostnik si bo resnično prizadeval za uresničitev dogovorjenih korakov in nalog le v primeru, da jih bo soustvaril in da bodo v skladu z njegovimi pogledi in cilji v življenju. Torej, ne obstajajo neke univerzalne rešitve za mlade, ki imajo težave v šoli, ne hodijo k pouku, so agresivni itn. Nekateri potrebujejo bolj strukturirano okolje, kot je recimo vzgojni zavod, nekateri mobilizacijo socialne mreže, nekateri s svojim vedenjem sporočajo stisko, ki jo doživljajo in s katero se ne znajo soočiti na bolj konstruktiven način. Tudi če je morda težava enaka, so si različni mladi, ki jo imajo, zato je potrebno skupaj z njimi raziskati dejavnike odraščanja, ki so vplivali na razvoj njihovih strategij ravnanja, odnose, ki jih imajo z drugimi, poglede, ki jih imajo na življenje, cilje in

želje. Socialni delavec torej iz perspektive mladostnika skupaj z njim razišče njegov življenjski svet.

1.3.3 ŽIVLJENJSKI SVET UPORABNIKA

Koncept, ki poveže številne, že prej omenjene sodobne strokovne pojme v socialnem delu, je koncept življenjskega sveta uporabnika (Šugman Bohinc *et al.* 2007: 5). Življenjski svet se raziskuje zato, da bi ga uporabili kot vir moči uporabnika pri soustvarjanju dogovorjenih rešitev (*op. cit.*: 12). Rapoša Tajnšek pravi, da »[r]aziskovati življenjski svet uporabnika pomeni soustvarjati podobo njegove življenjske situacije v družbenem in kulturnem kontekstu, da bi odkrili in aktivirali vire, ki mu bodo omogočili bolj kakovostno življenje« (*op. cit.*: 7). Izhodišče pri tem so specifične potrebe posameznika, socialni delavec pa skupaj z njim išče individualizirano rešitev, torej kot pravi Rapp (*op. cit.*: 12), socialni delavec s pomočjo perspektive moči pomaga posamezniku, da doseže cilje, ki si jih postavi sam. Pri raziskovanju življenjskega sveta se uporabljajo različne metode kot so pogovor, ekozemljevid, individualno načrtovanje (*op. cit.*: 21). Med naštetimi je najsplošnejša in najpogostejše uporabljena metoda pogovor oziroma komunikacija (*op. cit.*: 25).

Posebna vrsta komunikacije je po Pasku (*op. cit.*: 30) razgovor oziroma konverzacija, ki je v skladu s prej omenjenim dogovornim pristopom pri delu z mladimi. Pask razgovor opredeli kot proces, v katerem sogovorniki izmenjujejo osebne interpretacije predmeta razgovora, pri tem pa preverjajo svoje razumevanje partnerjevega razumevanja. S tem razvijajo svoje interpretacije v smeri novosti, se občasno sporazumejo o skupnih interpretacijah, hkrati pa ohranjajo medosebno interpretativno različnost. Šugman Bohinc (*ibid.*) meni, da je *metoda* take vrste komunikacije hermenevtična, ker temelji na procesu interpretiranja interpretacij in vodi k razumevanju sogovornikovega razumevanja ter k medsebojnemu spoznavanju in zbliževanju. Njena *vrednost* pa je v razvoju novosti, sprememb in oblikovanju dogovorov (*ibid.*). Razgovor je možen le, če sta osebi v ego stanju Odraslega (Berne 2007), če strokovnjak odstopi od moči, da poseduje vse znanje in če sogovornika delujeta s približno enako močnih pozicij. Mladostnike je potrebno kljub njihovi mladosti obravnavati kot kompetentne sogovornike in z njimi komunicirati po metodi razgovora.

Šugman Bohinc (*et al.* 2007: 71-77) opisuje mikrodinamiko metode razgovora. Pravi, da bi v razgovoru morali uporabljati čim več vprašanj odprtega tipa, ki dajo uporabniku prostor, da pove svojo zgodbo, kot jo vidi sam (*op. cit.*: 71). Pogosto se za uspešno in konstruktivno izkaže vprašanje »kako«, medtem ko je vprašanje »zakaj« bolj usmerjeno v problem, zato bi ga morali uporabljati le toliko, kolikor je potrebno za opredelitev problema. Uporaba specifičnih terapevtskih vprašanj (*op. cit.*: 72-73) omogoči, da uporabnik konstruktivno preokvirira pomen, ki ga je pripisoval problemu. Taka vprašanja spodbujajo, iščejo morebitno smiselnost v problemski situaciji, vprašanja izjem, lestvice, humorna vprašanja, vprašanja »več o tem« in »bolj konkretno«. Zelo pomembno je tudi preokvirjanje pričakovanja, da bo ekspert podal rešitev v obliki recepta, v aktivacijo lastnih razpoložljivih virov uporabnika (*op. cit.*: 75). Avtorica predlaga (*op. cit.*: 77) dva minimalna kriterija uspešnosti razgovora, in sicer nadaljevanje razgovora ter povratno informacijo o uresničenju zastavljenega minimalnega želenega razpleta. Kot vidike uspešnega razgovora v procesu raziskovanja življenjskega sveta uporabnika, poleg že omenjenih elementov delovnega odnosa in ostalih sodobnih konceptov v socialnem delu, navede še (*op. cit.*: 31): preverjanje predpostavk in pričakovanj uporabnika ter socialne delavke, pridruževanje uporabniku (uporabljanje uporabnikovega osebnega jezika razumevanja in ravnanja), dogovarjanje o želenem razpletu (dolgoročna vizija in minimalni cilji), načrtovanje možnih korakov za sprožanje sprememb, različne načine preokvirjanja, sistematično nesistematičen pristop (*op. cit.*: 69) ter ekološko vednost. Med naštetimi bom posebej omenila postopke preokvirjanja in ekološko vednost.

Postopki preokvirjanja (*op. cit.*: 66-68) se v socialnem delu uporabljajo za konstruktivno preusmerjanje neuspešnih in neučinkovitih vzorcev poskusov obvladovanja problema. Uporabnikov opis ali doživljanje se postavi v tak spoznavno-čustveni kontekst, da začne isto situacijo doživljati kot pomensko drugačno. Možnosti za preokvirjanje je veliko, od problema k rešitvi, od »zakaj« h »kako«, od prevladujočega k izjemam, s pripovedovanjem, uporabo humorja itn.

Ekološka vednost (*op. cit.*: 59) opozarja na pomen varovalnih sistemov, saj vsaka sprememba poruši ravnovesje v človeku in zato je ob spremembi potrebna tudi stabilizacija. Ta se doseže tako, da si uporabnik predstavlja življenje po spremembi in se na spremembo pripravi, pomembno pa je tudi spremljanje dogajanja po spremembi. Pri ukrepu namestitve mladostnika v vzgojni zavod bi ravnanje v skladu z ekološko vednostjo pomenilo

pripravljanje in motiviranje mladostnika na življenje v zavodu, ugotavljanje ali mladostnik vidi smisel v namestitvi, kako si predstavlja življenje v zavodu in kaj pričakuje od namestitve. Kot sem že omenila, se mi zdi zelo pomembno, da socialni delavec, ki je nosilec primera, spremlja mladostnika tudi po namestitvi. S tem ne mislim le na letne timske sestanke v vzgojnih zavodih in branje poročil, ki jih pišejo vzgojitelji, ampak na ohranjanje stika z obiski, telefonskimi pogovori in razgovori na centru za socialno delo, kar se mi ne zdi prezahtevna naloga, pod pogojem da je bil delovni odnos korektno vzpostavljen in vzdrževan. Pogostost stikov se lahko prilagodi potrebam mladostnika. Če se stik med socialnim delavcem in mladostnikom po namestitvi prekine, se lahko zgodi, da dobi mladostnik občutek, da si ga institucije med seboj »podajajo« in da odnos, ki ga je imel s socialnim delavcem, ni bil pristen. Za nekatere mladostnike je odnos s socialnim delavcem edini odnos, ki je vir opore in moči, zato je v teh primerih še toliko bolj pomembno, da se odnos vzdržuje in da si mladostnik v njem nabira nove dobre izkušnje.

Za dobre izide in želene spremembe, ki se soustvarijo v procesu pomoči, v katerem se udejanjajo koncepti in načela doktrine socialnega dela, je pomembno, da je uporabnik pripravljen sodelovati, soustvarjati in se truditi za to, da doseže zastavljene cilje. Vendar vsi uporabniki socialnih služb niso pripravljeni na sodelovanje in razkrivanje svoje življenjske zgodbe, vsaj ne takoj. Šugman Bohinc (*et al.* 2007: 35) meni, da je v socialnem delu veliko ljudi, ki so opredeljeni kot uporabniki, čeprav tega sami ne želijo. Nekaterim so storitve socialne ustanove predpisane z zakonsko odredbo, v nekaterih primerih pa gre za izvajanje formalnega ali neformalnega pritiska drugih, naj ljudje sprejmejo socialno storitev. Nekateri jih imenujejo *neprostovoljni uporabniki* (*ibid.*). Poštrak (2011) pravi, da ta izraz ni primeren, saj problem ni v tem, ali nekdo hoče ali noče pomoči, ampak kakšna je ta pomoč in na kakšen način jo strokovnjak nudi, torej vprašanje je, zakaj uporabnik noče pomoči. Po navadi uporabniki ne želijo pomoči zaradi slabih izkušenj, nestrokovnega, nespoštljivega in nerazumevajočega dela strokovnjakov. Mladi osipniki imajo po navadi slabe izkušnje z učitelji, ki imajo neprimeren, včasih celo žaljiv in obsojajoč, odnos do učencev. Posledično učenci ne sprejemajo šolskih svetovalnih delavcev, ali pa imajo tudi z njimi že slabe izkušnje, zaradi česar proces pomoči in skupnega iskanja rešitev ni mogoč, za kar pa je po navadi »obsojen« nesodelujoč mladostnik. Zato je pomembno, da so strokovnjaki, ki delajo z mladimi, ustrezno izobraženi in usposobljeni, še bolj pa je pomembno, da naučena načela in koncepte ponotranjijo in jih udejanjajo v praksi. Stefanoski (Čačinovič Vogrinčič *et al.*

2008b: 42) trdi, da v socialnem delu ni strokovne in upravne naloge, ki je ni mogoče izvajati v smislu soustvarjanja delovnega odnosa in razvoja izvirnega delovnega projekta pomoči.

Pri delu s tako imenovanimi neprostovoljnimi uporabniki je prvi stik zelo pomemben, saj je od njega odvisno ali se bo proces pomoči nadaljeval. Čačinovič Vogrinčič (*et al.* 2008a: 22-23) govori o dveh vrstah pogovora, in sicer na podlagi dveh shem, ki ju je v izkustveno družinsko terapijo vnesla Sonia Bouwkamp. Pri reševanju kompleksnih socialnih problemov je v središču pogovor, ki je usmerjen v dobre izide in soustvarjanje rešitev. Če pride do situacije, ko je želeni izid dogovorjen, rešitve pa ni, je potrebno preveriti komunikacijo in odnose, s tem ustvariti odprt prostor za pogovor in tako se delo na rešitvi lahko nadaljuje. Pogovor druge vrste je pogovor, ki je usmerjen v nadlajevanje pogovora in ga lahko povežemo z delom z neprostovoljnimi uporabniki. V tem primeru potrebujeta socialni delavec in uporabnik v začetku veliko časa, da vzpostavita stik. Pogovor te vrste se uporabi takrat, ko se uporabnik poslužuje neučinkovite strategije preživetja ali pa, ko s seboj prinese negativne izkušnje iz otroštva (razvrednotenje, ponižanje). V obeh primerih se s pogovorom, ki je usmerjen v nadaljevanje pogovora, ustvari odprt prostor za novo zgodbo, s tem pa uporabnik pridobi novo perspektivo, nov pogled na svoja pretekla ravnanja ali pa novo pozitivno izkušnjo. Na ta način se pogovor lahko nadaljuje in vzdržuje.

Čačinovič Vogrinčič (*op. cit.*: 81) meni, da je še posebej za delo z neprostovoljnimi uporabniki pomembno, da strokovnjak obvlada tehnike neverbalne in verbalne komunikacije za vodenje razgovora. DeJong in Berg (Šugman Bohinc *et al.* 2007: 41-44) sta oblikovala nekaj priporočil za vodenje razgovora z uporabniki, ki težko opredelijo želeno spremembo in so obenem nezadovoljni z obstoječim stanjem. Pravita, da je pomembno, da socialni delavec jasno opredeli svojo vlogo, sprti preverja uporabnikovo razumevanje in da je pozoren na uporabnikove poskuse reševanja problema. Pogovor, ki ga vodi, je usmerjen k rešitvi, torej uporabnika sprašuje po izjemah v ravnanju, čustvovanju, skupaj si predstavljata, kaj bi bilo drugače, če bi se uresničila najmanjša možna sprememba, korak. Med najbolj znamenito metodo postavljanja k rešitvi usmerjenih vprašanj sodi *vprašanje čudeža* (*op. cit.*: 42). Cilji, ki so usmerjeni k rešitvi, so skromni, konkretni, specifični, uresničljivi, uporabniku veliko pomenijo in zahtevajo veliko dela. Pomembno je, da se vsako delovno srečanje zaključi s pohvalami in proslavljanjem dosežkov. Če obstaja možnost za drugo srečanje, povabi socialni delavec uporabnika na ponovno srečanje in nadaljevanje reševanja problema. Za nadaljevanje

procesa pomoči z neprostovoljnimi uporabniki je pomembna stopnja ujemanja med mandatnimi cilji, torej cilji, ki se zahtevajo od uporabnika, in njegovimi osebnimi cilji (*op. cit.*: 36). Tuje in domače raziskave so pokazale, da je pripravljenost uporabnikov za sodelovanje in strinjanje s cilji večja, če socialni delavci predvidevajo okoliščine uporabnikovega vstopa v kontekst socialnih storitev in so pozorni na pritiske, s katerimi se uporabniki spopadajo. Kot osrednji kriterij etične učinkovitosti se je pokazal sporazum med socialnim delavcem in uporabnikom glede opredelitve problema in možnih rešitev (*op. cit.*: 46).

Ne glede na to, zakaj uporabnik ne želi sodelovati v procesu pomoči, menim, da je prvi stik izrednega pomena. Človek, ki ima po vsej verjetnosti slabe izkušnje s socialno službo in mu je bila storitev na kakršenkoli način vsiljena, pride na prvi razgovor s precej negativno predstavo. Mislim, da je najbolj učinkovito, da socialni delavec pristopi drugače, mogoče celo presenetljivo za uporabnika. Za trenutek naj pozabi na svojo profesionalno vlogo in nalogo, ki jo mora opraviti, čeprav vseskozi deluje v skladu s koncepti in načeli socialnega dela, ter se poskuša približati uporabniku kot človeku, torej poskuša naj vzpostaviti osebni stik. To lahko stori na različne načine, pri čemer je potrebna sposobnost prilagajanja in ocenjevanja ljudi. Prvi pogovor lahko teče na primer o stvari, ki uporabnika še posebej zanima, o njegovem dnevu, o tem kako je prišel do centra za socialno delo, če pa uporabnik ne želi deliti nobene informacije, pa lahko socialni delavec pove kaj o sebi, svojem dnevu in podobno. Ko se enkrat misli uporabnika preusmerijo na druge, bolj pozitivne stvari in ko socialnega delavca zagleda kot človeka in ne kot birokrata, menim, je lažje vzpostaviti stik. Še posebej pri delu z mladimi uporabniki, ki so že tako ali tako skeptični do institucij, avtoritet in strokovnjakov, ki jim govorijo, kako se morajo obnašati, je pomembno, da se vzpostavi zaupen odnos. Mislim, da se da z malo občutka približati vsakemu mladostniku, potrebno je le ugotoviti, kaj ga zanima in veseli. Ko mladostnik vidi, da se nekdo zanima za tisto, kar ga veseli in da nekoga zanima njegov pogled na svet, hitro spusti pregrado, ki jo zgradi pred prihodom na razgovor. Če je potrebno, lahko prvi razgovor z mladostnikom poteka tudi izven pisarne socialnega delavca, saj lahko že sam prostor negativno vpliva na vzpostavljanje prvega stika. Pisarno lahko nadomesti prostor, kjer se mladostnik počuti bolj varnega, sproščenega in enakovrednega sogovornika, na košarkarskem igrišču, v kavarni ali v parku. Ko je enkrat vzpostavljen zaupen osebni odnos, se lahko začne vzpostavljanje delovnega odnosa, znotraj tega pa socialno delo.

Kljub prizadevanjem socialnih delavcev za vzpostavitev delovnega odnosa, nekateri uporabniki še vedno ne želijo sodelovati v procesu pomoči. V socialnem delu se vedno bolj poudarja pravica uporabnikov do samoodločitve in njihova avtonomija (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 148), kar pomeni, da bi morali neprostovoljni uporabniki ravno tako imeti *pravico*, da se odpovejo sodelovanju, njihovo odločitev za uveljavitev te pravice pa bi morali socialni delavci *zagovarjati*. Tudi Rooney in Bibus (2001, v Šugman Bohinc *et al.* 2007: 37) menita, da je delo z neprostovoljnimi uporabniki za socialne delavce etično vprašljivo, saj bi po konceptu perspektive moči morali upoštevati pravico uporabnika do samoodločitve, torej tudi do odločitve, da ne želi sodelovati v procesu pomoči (*op. cit.*: 36). Pravica do samoodločitve se lahko do določene mere omeji le v primeru, ko uporabnikova dejanja povzročajo resno tveganje zanj ali za druge in ko uporabnik sam ni sposoben odločati, torej v primeru otrok in ljudi z resnimi psihiatričnimi motnjami. Zagovarjanje pravice do samoodločitve se v praksi izkaže za težje izvedljivo, saj je profesionalna vloga socialnega delavca razpeta med pomočjo ljudem v stiski in opravljanjem družbenega nadzora (Milošević Arnold, Poštrak 2003: 146).

2 PROBLEM

Mladostnik po treh letih institucionalnih obravnav še vedno navaja težave, podobne tistim, zaradi katerih so se obravnave začele. Še vedno doživlja stisko zaradi določenih problemov, zato me zanima, kako je potekala obravnava na CSD-ju. Zanima me, zakaj je bil mladostnik nameščen v zavod, čeprav se z namestitvijo ni strinjal, in koliko oziroma kako aktivno se je CSD v teh treh letih vključeval v življenje mladostnika. V tem času so bile nosilke mladostnikovega primera štiri različne strokovne delavke, zato me zanima, ali so z mladostnikom vzpostavile delovni odnos, ali je bil o menjavah obveščen in kakšne interakcije so potekale med njimi. V obravnavo je bilo vključenih kar nekaj institucij in strokovnjakov, zato me zanima, katere so te institucije in ali so vpleteni strokovnjaki ravnali v skladu z načeli in koncepti sodobne doktrine socialnega dela. Slednje me zanima predvsem zato, ker je mladostnik ves čas navajal, da je izgubil zaupanje v ljudi in da mu v vsem tem času ni nihče zares pomagal. Zanima me torej tudi mladostnikovo doživljanje v času institucionalnih obravnav. Po vrnitvi iz zavoda je mladostnik tri tedne redno obiskoval srednjo šolo, po nekaj dnevnem taboru pa ni hotel nazaj. S CSD-jem ni želel sodelovati, kljub temu, da je doživljal stisko. Ko sem v času prakse prebrala spis o mladostnikovi obravnavi, nisem nikjer opazila, da bi bil življenjski svet mladostnika raziskan z namenom, da bi ga uporabili kot vir moči pri soustvarjanju rešitev. Podani so bili le opisi mladostnikove življenjske situacije s strani strokovnjakov in mame. Odločila sem se, da bom v času zbiranja podatkov s pomočjo mladostnika raziskala njegov življenjski svet, saj je navajal, da bi želel pomoč CSD-ja, vendar ne v taki obliki, kot jo je prejemal do tedaj. Na ta način bom lažje razumela njegovo življenjsko situacijo in predpostavila naslednje možne strokovne korake. Študija primera nudi vpogled vpletenim institucijam v posledice njihovega ravnanja na življenje mladostnika, poleg tega pa lahko služi kot vir informacij za vse institucije in osebe, ki se ukvarjajo z mladimi.

Raziskovalna vprašanja:

Kako je potekala obravnava mladostnika na CSD-ju?

Kakšne so bile interakcije med strokovnimi delavkami CSD-ja in mladostnikom?

Ali so vpleteni strokovnjaki ravnali v skladu z načeli in koncepti sodobne doktrine socialnega dela?

Kako je mladostnik doživljal institucionalne obravnave?

Raziskovanje življenjskega sveta mladostnika.

Kateri so nadaljnji možni strokovni koraki, ki so v skladu z načeli in koncepti sodobne doktrine socialnega dela?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna študija primera. Glede na število preučevanih primerov je študija singularna, glede na empirično gradivo pa kombinirana.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Sekundarne podatke sem pridobila iz dokumentacije Centra za socialno delo Kranj. V vpogled sem dobila dva spisa; prvi je vseboval dokumente v okviru obravnave otroka s težavami v odraščanju, drugi pa v okviru izvajanja ukrepa namestitve otroka v vzgojni zavod. Iz spisov sem izpisala vse dokumente, in sicer v enakem kronološkem redu, kot so bili vloženi. Kjer je bil datum nastanka drugačen od datuma vložitve, sem si to zabeležila. Za vsak dokument sem si zapisala institucijo, v okviru katere je nastal, vrsto dokumenta, osebo, ki ga je ustvarila, in povzetek. Povzetek dokumentacije iz obeh spisov je priložen v dodatku.

Primarne podatke sem zbrala s štirimi odprtimi intervjuji, za katere sem imela napisane le opomnike, saj sem želela, da intervjuvanci govorijo čim bolj prosto. Z mladostnikom sem opravila dva intervjuja. Opomnika sta vsebovala naslednje točke: življenjska zgodba, dejavniki odraščanja, doživljanje v času institucionalnih obravnav, odnos s strokovnjaki. S socialno delavko, ki je bila nosilka primera na začetku obravnave in v času namestitve v zavod (imenovala jo bom socialna delavka), sem opravila en intervju. Opomnik je vseboval naslednje točke: delovni odnos, delo z družino, vzroki za namestitev, predlogi za nadaljnje strokovne korake. Zadnji intervju sem nameravala opraviti z novo nosilko primera, a se je izkazalo, da je na tem področju začela delati pred kratkim in primera ni poznala, ker je bil spis pri pravnici CSD-ja. Pravnica je vodila obe ustni obravnavi v mladostnikovem primeru, nekajkrat se je z njim tudi srečala, tako da je primer dokaj dobro poznala. Zato sem se odločila, da zadnji intervju opravim skupaj s pravnico in novo nosilko primera. Intervju z njima je potekal bolj v smislu razmišljanja o nadaljnjih strokovnih korakih, in sicer na podlagi izkušenj pravnice z mladostnikovim primerom, na podlagi spisovne dokumentacije in na

podlagi mojega znanja, pridobljenega v stikih z mladostnikom. Opomnik za ta intervju je vseboval naslednje točke: zakonske možnosti za ukrepanje CSD-ja, nadaljnji strokovni koraki, pomen delovnega odnosa in vključitve mladostnika.

Mama mladostnika je izrazila željo, da bi povedala svoje mnenje, zato sem jo obiskala in se z njo pogovorila. Merskega instrumenta za ta pogovor nisem imela izdelanega.

Vir podatkov sem tudi sama, ker sem v času izdajanja odločbe o namestitvi na CSD-ju opravljala prakso, tako da sem bila seznanjena s primerom. V tistem času sva z mladostnikom navezala stik, ki sva ga ohranila do danes, torej ga poznam že skoraj tri leta.

3.3 ZBIRANJE PODATKOV

Sekundarne podatke sem pridobila iz dokumentacije Centra za socialno delo Kranj. Z direktorjem sem se dogovorila, da lahko uporabim podatke iz njihove dokumentacije pod pogojem, da najprej pridobim pisno dovoljenje mladostnika in mame, podpisala pa sem tudi izjavo o varstvu osebnih podatkov. V vpogled sem dobila dva spisa, ki sta vsebovala dokumente o obravnavi mladostnika. Spisa sem odnesla domov in izpisala podatke v obliki, ki sem jo potrebovala za analizo.

Prvi intervju z mladostnikom sem opravila 18. 5. 2011. O tem intervjuju sva se že predhodno pogovarjala, tako da je vedel, kaj približno me zanima. Intervju je najprej potekal na klopi ob igrišču v bližini reke, ko pa so tja prišli drugi ljudje, sva se prestavila na klop globlje v gozdu. Ker v temu intervjuju nisva obdelala vseh relevantnih zadev, sem z njim opravila še en intervju, in sicer 31. 5. 2011 na isti lokaciji. Med intervjujema je bilo vzdušje sproščeno, mladostnik je večinoma prosto pripovedoval, po potrebi pa sem zastavila vprašanje. Zelo sem bila zadovoljna z njegovim sodelovanjem, saj ni bilo teme, o kateri ne bi želel govoriti. Vsebina, pridobljena z intervjujema, je bila bogata in zanimiva.

Intervju s socialno delavko, ki je bila nosilka primera na začetku obravnave in v času namestitve v zavod, sem opravila 1. 6. 2011. Obiskala sem jo na njenem novem delovnem mestu, ki sicer spada pod CSD, a je na drugi lokaciji. Tam sem bila celo dopoldne, čeprav je intervju trajal le eno uro, saj sva v času, ko je bila moja mentorica, navezali dober stik. Pred

intervjujem mi je predstavila področje na katerem dela zdaj, zanimalo jo je, kako je mladostnik, če sva še v stiku ipd. Vzdušje je bilo sproščeno, jaz sem povedala iztočnice za intervju, socialna delavka pa je večinoma govorila prosto. Na koncu sem ji zastavila nekaj dodatnih vprašanj.

Intervju s pravnico in novo nosilko primera sem opravila 7. 6. 2011 na CSD-ju. Pravnica je dobila nalogo, da na podlagi mnenja strokovne komisije, ki je bilo izdelano novembra 2010, izda odločbo o namestitvi mladostnika v stanovanjsko skupino. Ker je bila strokovna delavka, ki je bila v tistem času nosilka primera, dalj časa odsotna, se je izdajanje odločbe zavleklo. Pravnica je bila v dvomih o smiselnosti izdajanja odločbe zaradi mladostnikovega izrecnega odklanjanja in je menila, da bi bilo potrebno o nadaljnjem ukrepanju še enkrat razmisliti. Temu primerno sem prilagodila intervju, tako da je pravnica najprej predstavila svoj pogled na primer, jaz sem predstavila svoje izkušnje z mladostnikom, nato pa smo vse tri razpravljale o možnih nadaljnjih strokovnih korakih. Obe intervjuvanki sta se zdeli zavzeti za primer. Prosili sta me, da jima posredujem analizo študije primera.

Vse intervjuje sem z dovoljenjem intervjuvancev posnela na mobilni telefon.

Mamo sem obiskala 7. 6. 2011. Pogovor z mamo ni potekal tako, kot sem si zamislila, saj je večino časa govorila o nepravičnosti sodišča in občine. Mamino mnenje, ki se je nanašalo na obravnavo mladostnika na CSD-ju, sem povzela.

3.4 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Zbrane podatke sem obdelala in analizirala kvalitativno.

Najprej sem na podlagi lastnih izkušenj opisala mladostnika, ki sem ga poimenovala Žan. Na podlagi povzetka dokumentacije iz obeh spisov sem napisala povzetek primera, dodala pa sem še povzetek dogajanja, ki ga je na CSD-ju sprožilo raziskovanje v okviru študije primera. Vir podatkov za ta dodatek sem jaz. V povzetek primera sem časovno umestila tudi svoje srečanje in sodelovanje z Žanom.

Na podlagi povzetkov dokumentacije iz obeh spisov, sem izdelala kronologijo dogodkov, ki je priložena v dodatku. Dogodke sem razvrstila po datumih nastanka, kjer je bilo potrebno,

sem označila tudi datum vložitve zapisa o dogodku. Pod pomembne dogodke v mladostnikovem življenju sem štela dogodke, ki so bili zabeleženi v dokumentaciji oziroma jih je mladostnik omenil v intervjuju in sem jih lahko časovno opredelila. Pod dogodke na CSD-ju sem štela razgovore, timske sestanke, obiske na domu, postopke na CSD-ju, torej vse, kar se je dogajalo v okviru institucije. Ob vsakem dogodku so napisani udeleženi in oseba, ki je dogodek dokumentirala. Pod druge dogodke sem štela dogodke na drugih vpletenih institucijah in ravnanja drugih vpletenih oseb. Če je bil dokument o dogodku namenjen CSD-ju, sem to označila. Pod druge dogodke sem štela tudi intervjuje in dogovore, povezane z zbiranjem podatkov za študijo primera, saj menim, da so vplivali na potek obravnave.

Na podlagi kronologije dogodkov na CSD-ju sem izdelala prikaz časovnega poteka obravnave. Spodnjo os sem razdelila na mesece, navpično pa na institucije oziroma osebe, ki so bile vpletene v obravnavo. Te so: mama, Osnovna šola Franceta Prešerna (OŠ F. P.), pedopsihiatrinja in pedopsihiatrični oddelek Pediatrične klinike v Ljubljani (PPO), mladostnik (Žan), Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku (VIZ), Tehniški šolski center Kranj (TŠC) in druge, ki niso bile neposredno vključene v obravnavo. S tem sem dobila mrežo, v katero sem lahko vnašala dogodke, torej interakcije CSD-ja, bolj natančno strokovne delavke, ki je v tistem času vodila primer, z institucijo oziroma osebo. Prvo strokovno delavko, ki je vodila primer, sem označila s SD1, drugo s SD2 in tako naprej. S SDx sem označila strokovno delavko, ki je za kratek čas nadomeščala prvo strokovno delavko. V nadaljevanju prvo strokovno delavko zaradi boljše preglednosti imenujem ali opisno ali socialna delavka, drugo druga socialna delavka, tretjo ali opisno ali strokovna delavka in četrto nova nosilka primera.

Na podlagi prikaza časovnega poteka sem obravnavo razdelila na štiri obdobja, s tem da med tretjim in četrtem obdobjem nastopi popolna stagnacija. Četrto, zadnje obdobje, je zaenkrat le predpostavka, saj se je začelo med postopkom zbiranja podatkov in se še ni zaključilo, tako da sem vir podatkov o tem obdobju izključno jaz. Obdobja sem zamejila časovno in glede na dogajanje v obravnavi, jih poimenovala in povzela dogajanje, ki sem ga razdelila na dogajanje na CSD-ju, dogajanje v družini ter interakcije med strokovnimi delavkami in mladostnikom. Dogajanje sem povzela na podlagi povzete dokumentacije iz spisov. Izdelala sem tabelo, v kateri sem primerjala obdobja obravnave na CSD-ju glede na pobudo za začetek, težave, cilje

CSD-ja, glavne razlike, Žanovo sodelovanje ter število razgovorov med nosilko primera in Žanom. Analizirala sem interakcije med strokovnima delavkama in Žanom.

Naredila sem transkripcijo posnetih intervjujev in nato določila teme, ki sem jih želela raziskati. Življenjski svet Žana sem poskušala raziskati s pomočjo dejavnikov odraščanja, ki sem jih razporedila nekoliko drugače kot v teoretskem uvodu, tako da sem določila naslednje teme: šola, družina, vrstniki in druge pomembne osebe, prosti čas ter zdravje. Zanimalo me je, kako je Žan doživljal institucije in strokovnjake, ki so bili vključeni v njegovo obravnavo, zato sem določila temi: Žanove izkušnje z institucijami in Žanove izkušnje s strokovnjaki. Seveda tudi ti dve temi sodita med dejavnike odraščanja. Institucije in strokovnjake sem ločila zato, ker so se nekatere izjave nanašale na delo institucije kot celote, nekatere pa na delo posameznih strokovnjakov. Ker me je zanimalo, ali so strokovnjaki ravnali v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela, sem določila naslednje teme: delovni odnos, dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev, osebno vodenje, etika udeležnosti, perspektiva moči, ravnanje s sedanjostjo, znanje za ravnanje ter načela sodobne doktrine socialnega dela. Pri analizi sem za prepoznavanje določene teme v izjavah uporabila opredelitve in definicije iz teoretskega uvoda. Želela sem opredeliti strokovne korake, ki bodo v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela, zato sem določila temo nadaljnji strokovni koraki. Iz vseh intervjujev sem zapisala izjave pod temo, na katero se nanašajo. Označila sem, kdo je podal izjavo, in, če je bilo potrebno, na koga se izjava nanaša. Izjave sem kodirala, nato pa sem s pomočjo kod opisala teme. Zapisi intervjujev in postopek kodiranja so priloženi v dodatku. V ugotovitvah iz intervjujev zaradi boljše preglednosti prvo strokovno delavko, ki je vodila primer, imenujem socialna delavka, drugo druga socialna delavka, tretjo strokovna delavka in četrto nova nosilka primera.

4 UGOTOVITVE

Opis Žana in njegove družine

V času začetka obravnave na CSD-ju je bil Žan star 13 let. Obiskoval je osmi razred Osnovne šole Franceta Prešerna. Še danes živi z mamo v sicer lepo urejenem, a zelo majhnem, enosobnem stanovanju v prtljčju stanovanjske hiše. V sobi imata kuhinjo, jedilno mizo, dva naslonjača, ki raztegnjena služita kot postelji in sta ločena z visoko omaro. V Žanovem kotičku sta še televizija in računalnik. Z mamo že nekaj časa živita sama, saj se je Žanova polsestra, ki ji pravi sestra, s fantom preselila na Jesenice. Žan se z njo že ves čas dobro razume, vendar si želi, da bi z njo imel več stikov. Mama je zaposlena, dela v izmenah. Očeta je videl le dvakrat, saj ne živi v Sloveniji, očetovstvo pa ni urejeno. Po mojih izkušnjah je Žan, ki je zdaj star 16 let, umirjen, družaben in pozoren fant, ki se rad pogovarja, včasih tudi o izobraževalnem in družbenem sistemu, in prijateljem preko facebooka večkrat deli nasvete. Zanimajo ga računalniki, glasba in filmi, še posebej pa ga veseli obiski kina. Če ima družbo, gre rad iz hiše, npr. na sprehod ali igrati košarko. Je zelo sodelujoč, saj se pozitivno odzove na skoraj vse predloge in pobude.

Povzetek primera

Mama se je novembra 2007 zaradi lastne stiske v povezavi s 13-letnim sinom Žanom zglasila na CSD-ju Kranj. V okviru prve socialne pomoči jo je sprejela socialna delavka, ki je prevzela primer in začela postopek obravnave otroka s težavami v odraščanju. Mama je navajala, da kljub sodelovanju s šolsko pedagoginjo in izdelanemu individualnemu urniku preverjanja znanja, Žan ne hodi v šolo in da do nje postaja vedno bolj agresiven. Žan je bil ves čas doma, večinoma za računalnikom, in ker je imel težave s spanjem, je bil ponoči pokonci, čez dan pa je spal. Mama ga je peljala na pregled k pedopsihiatrinji, ki mu je predpisala pomirjevala. Socialna delavka je za Žana uredila srečanja s prostovoljcem, ki so se kmalu končala. Kadar je prišel v šolo, sta mu pomoč na individualnih srečanjih nudili šolska pedagoginja in pripravnica. Agresivno vedenje do mame se je nadaljevalo in stopnjevalo do te mere, da je mama podala dve prijavi na policiji, pedopsihiatrinja pa je predlagala bolnišnično zdravljenje, a ga je Žan odklonil. Zaradi nasilja nad mamo je bil od začetka do konca aprila 2008 prvič hospitaliziran na pedopsihiatričnem oddelku Pediatrične klinike v Ljubljani. Osmega razreda

na Osnovni šoli Franceta Prešerna ni izdelal. Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je izdelala strokovno mnenje, da je vključitev v vzgojni zavod nujna, zavod RS za šolstvo pa je izdal odločbo o usmerjanju v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Avgusta 2008 je bil Žan zaradi nasilja nad mamo ponovno hospitaliziran, pedopsihiatrinja je postavila diagnozo čustvene in vedenjske motnje. CSD je na podlagi strokovnega mnenja komisije za usmerjanje začel izvajati ukrep oddaje otroka v zavod. Postopek je zaradi krajše odsotnosti socialne delavke pričela strokovna delavka na nadomeščanju. Mama in socialna delavka sta Žana iz pediatrične klinike odpeljali v Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku. Jaz sem Žana spoznala novembra 2008 na CSD-ju Kranj, kjer sem opravljala prakso, nosilka primera, torej socialna delavka, pa je bila moja mentorica. Spoznala sva se po ustni obravnavi o ukrepu namestitve, na kateri sem bila tudi prisotna. Žan je bil v zavodu že dva meseca, z njim so bili zelo zadovoljni, še vedno pa je bil problematičen čas, ki ga je za vikende preživel doma. Ves čas je bil za računalnikom, zaradi česar se ni dobro počutil, zato sem mu predlagala druženje na svežem zraku. Najin stikov nismo nikoli formalizirali. Kljub temu, da sem zaključila s prakso na CSD-ju, sva z Žanom nadaljevala s srečanji. Hodila sva na sprehode, pogovarjala sva se o dogodivščinah iz zavoda, igrala košarko in hodila v kino. S socialno delavko sva se udeležili prednovoletnega srečanja v zavodu. Po temu dogodku je socialna delavka zamenjala področje dela na CSD-ju in Žanov primer predala drugi socialni delavki. Žan je v zavodu bival dve leti. V tem času je bil redno vključen v pedopsihiatrično obravnavo, zaključil je osnovno šolo, vzgojitelji in učitelji pa so bili z njegovim sodelovanjem in napredkom večinoma zadovoljni. Vpisal se je v srednjo šolo, in sicer na Tehniški šolski center v Kranju. Kljub priporočilom delavcev zavoda, naj se Žan vključi v stanovanjsko skupino, sta se z mamo odločila, da se vrne domov. Po treh tednih rednega obiskovanja pouka je Žan nehal hoditi v šolo, zato sta se z mamo ponovno zglasila na CSD-ju. V tistem času je bila nosilka primera že tretja strokovna delavka, ki je po izobrazbi univerzitetna diplomirana psihologinja (imenovala jo bom strokovna delavka). V razgovoru ji je Žan rekel, da ne želi hoditi v nobeno šolo in da ne želi iti v stanovanjsko skupino, ampak se želi ukvarjati s parkourjem¹. V tistem času ni bil

¹ Parkour je telesna disciplina francoskega izvora, v kateri udeleženci tečejo po namišljeni poti in pri tem čim hitreje in čim bolj učinkovito premagujejo ovire (ograje, strehe ipd.). Pri tem uporabljajo različne spretnosti, kot so skakanje, plezanje in akrobatični gibi.

vključen v pedopsihiatrično obravnavo. Strokovna delavka je po prvem razgovoru z Žanom prosila za mnenje strokovne komisije CSD-ja o potrebnem ukrepanju. Mnenje strokovne komisije, ki je bilo izdelano na podlagi spisovne dokumentacije in poročil iz zavoda, je bilo, da je ukrep namestitve Žana v stanovanjsko skupino smiselna in mladoletniku v korist. Strokovna delavka in pravnica CSD-ja sta Žana obiskali na domu in ga seznanili z ukrepom namestitve, pri čemer se je Žan razburil in od takrat ni želel več sodelovati s CSD-jem. Zadnji dokument v spisu je uradni zaznamek o telefonskem pogovoru, v katerem se strokovna delavka in mama dogovorita za datum srečanja s prostovoljcem. Seznanjena sem bila, da do tega srečanja ni prišlo.

CSD je torej izgubil stik z družino novembra 2010. Ko sem maja 2011 na CSD-ju začela raziskovati primer, sem ugotovila, da je zadnja strokovna delavka, ki je obravnavala primer, že dalj časa odsotna. Nadomestila jo je strokovna delavka, po izobrazbi prav tako univerzitetna diplomirana psihologinja, ki je ne dolgo nazaj začela delati na področju mladostnikov (imenovala jo bom nova nosilka primera). Bila je torej že četrta nosilka Žanovega primera, a zanj še ni slišala, ker njegovega spisa ni imela v pisarni. Izkazalo se je, da je bil spis pri pravnici, ki je dobila nalogo, da na podlagi zadnjega mnenja strokovne komisije CSD-ja, napiše odločbo o namestitvi Žana v stanovanjsko skupino. Ker je bila strokovna delavka, ki je začela z izvajanjem ukrepa namestitve odsotna, se je pisanje odločbe zavleklo. Med intervjujem, ki sem ga opravila s pravnico in novo nosilko primera, je pravnica izrazila dvom o smiselnosti izdajanja odločbe zaradi Žanovega izrecnega odklanjanja stanovanjske skupine. Žan se ni udeležil druge ustne obravnave in ni želel sodelovati s CSD-jem. Vse tri smo se strinjale, da je najprej potrebno Žana vključiti v proces pomoči in se šele nato opredeliti do odločbe. Dogovorile smo se, da se najprej srečamo Žan, nosilka primera in jaz, in sicer zunaj CSD-ja. Žan je na to pristal pod pogojem, da nosilka primera ne reče, da misli, da je zanj najbolje, da gre v stanovanjsko skupino. Povedal mi je tudi, da je še vedno zainteresiran za druženje s prostovoljcem, s čimer se je strinjala tudi mama, zato sem o tem obvestila nosilko primera, ki bo prostovoljca kontaktirala.

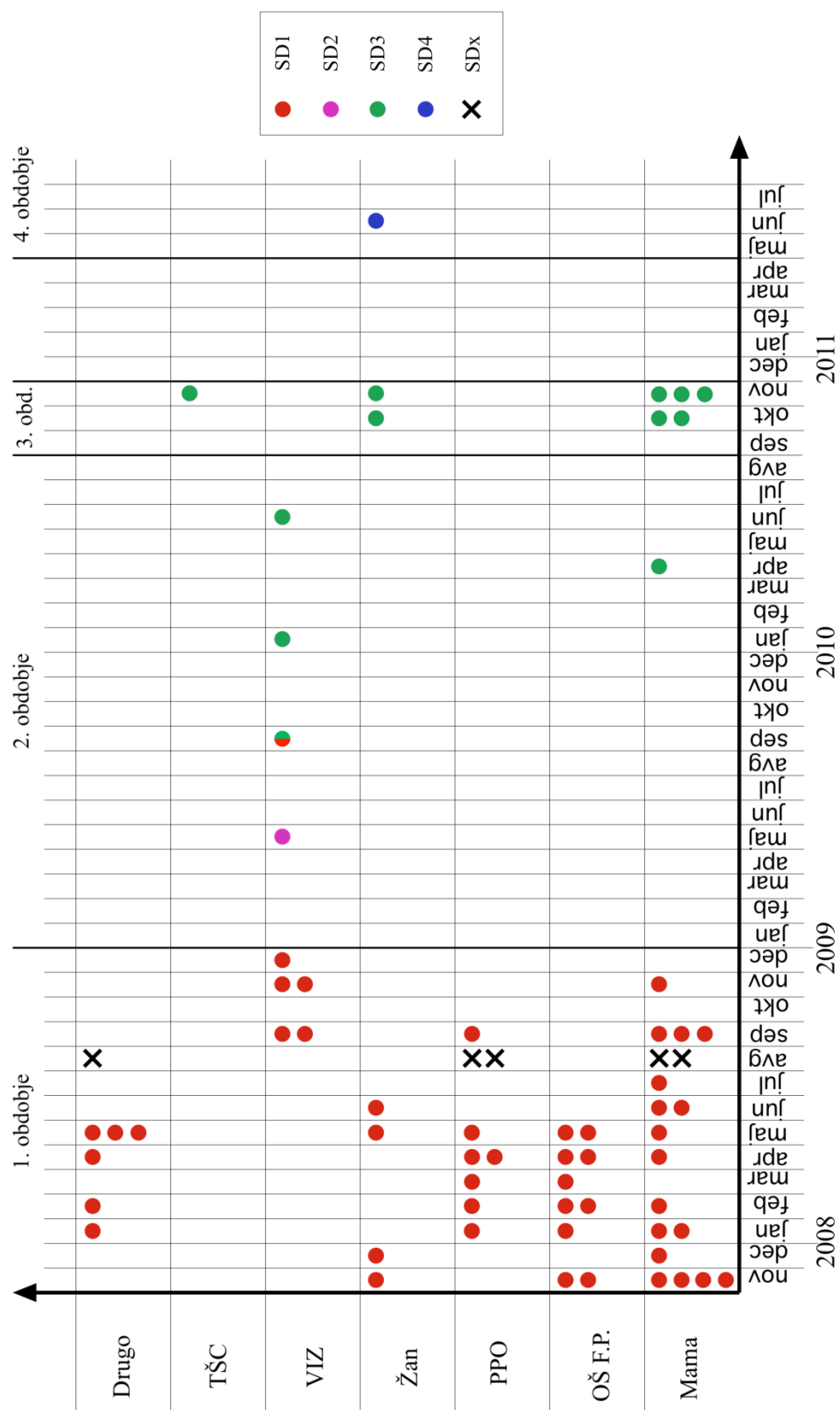
Institucije in strokovnjaki, ki so bili vključeni v obravnavo Žana

Iz kronologije dogodkov in povzetka dokumentacije je razvidno, da so bile v obravnavo Žana zaradi težav v odraščanju poleg CSD-ja vključene tudi druge institucije, torej so bili poleg

strokovnih delavk na CSD-ju vključeni tudi drugi strokovnjaki. Razvidno je tudi to, da so Žanov primer vodile štiri različne strokovne delavke, poleg njih pa za kratek čas še strokovna delavka na nadomeščanju. Osnovna šola Franceta Prešerna je še pred obravnavo na CSD-ju zanj izdelala individualni urnik preverjanja znanja, v času obravnave pa mu je nudila dodatno učno pomoč na individualnih urah. Z Žanom je največ sodelovala šolska pedagoginja, kasneje pa tudi pripravnica. Kmalu po začetku obravnave so Žana vključili v pedopsihiatrično obravnavo, kjer je prejel medikamentozno terapijo. Imel je tudi psihološki pregled. Na pedopsihiatričnem oddelku pediatrične klinike je bil dvakrat hospitaliziran, obakrat za en mesec. V času, ko je bil hospitaliziran, je obiskoval bolnišnično šolo Ledina. Zaradi nasilja nad mamo sta ga dvakrat obravnavala policija in zdravstveni dom. Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je Žana pregledala in podala strokovno mnenje, na podlagi katerega je bil za dve leti nameščen v Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku. Tam je imel največ stikov z vzgojiteljem, vzgojiteljico, razrednikom, ostalimi učitelji in ravnateljem. Po vrnitvi iz zavoda je živel doma in tri tedne obiskoval Tehniški šolski center, torej je imel stik tudi s srednješolskimi učitelji.

Iz kronologije dogodkov je razvidno tudi medinstitucionalno sodelovanje, torej timski sestanki in obveščanje v obliki telefonskih pogovorov, poročil, obvestil in mnenj. Medinstitucionalno sodelovanje je bilo najbolj izrazito med CSD-jem, osnovno šolo in pedopsihiatričnim oddelkom ter med CSD-jem in zavodom. Največ medinstitucionalnega sodelovanja je bilo v času, ko je obravnavo vodila prva strokovna delavka.

Časovni potek obravnave na CSD-ju

Slika 4.1: Časovni potek obravnave na CSD-ju

Časovni potek obravnave na CSD-ju

Slika prikazuje interakcije štirih strokovnih delavk, ki so vodile Žanov primer, z vpletenimi institucijami in osebami skozi čas. Strokovna delavka, ki je označena s črko x, je kratek čas nadomeščala prvo strokovno delavko. Iz slike je razvidno, da se je CSD skozi čas različno pogosto in intenzivno vključeval v Žanovo življenje. Obravnavo sem razdelila na štiri obdobja, s tem da med tretjim in četrtem obdobjem nastopi popolna stagnacija. Četrto, zadnje obdobje, je zaenkrat le predpostavka, saj se je začelo med postopkom zbiranja podatkov in se še ni zaključilo, tako da sem vir podatkov o tem obdobju izključno jaz. Srečanje med novo nosilko primera, torej četrto strokovno delavko, in Žanom se še ni zgodilo, je pa načrtovano.

1. Obdobje intenzitete (November 2007 – Januar 2009), ki traja od začetka obravnave na CSD-ju do izdaje odločbe o namestitvi Žana v zavod.

Dogajanje na CSD-ju

Na mamino pobudo se začne obravnavati Žana zaradi težav v odraščanju. Za to obdobje je značilno intenzivno delo socialne delavke, ki sodeluje z vsemi vpletenimi institucijami in osebami. Sodelovanje je še posebej intenzivno z mamo in pedagoginjo iz osnovne šole. Pedagoginja se z individualnimi načrti, obiski na domu in individualno učno pomočjo trudi pripraviti Žana do obiskovanja pouka, socialna delavka pa jo pri tem podpira. Velik poudarek je na pedopsihiatrični obravnavi Žana zaradi čustvenih in vedenjskih motenj, veliko je tudi medinstitucionalnega sodelovanja med CSD-jem, pedopsihiatričnim oddelkom in šolo. Socialna delavka v tem obdobju največ razgovorov opravi z mamo, večinoma v smislu obojestranskega obveščanja, seznanjanja s situacijo in dogovarjanja za naprej. Socialna delavka zaradi sinovega nasilnega vedenja mamo usmerja na policijo in zdravstveni dom. Zaradi nasilnega vedenja do mame je Žan dvakrat hospitaliziran na pedopsihiatričnem oddelku. Na podlagi mnenja komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami in dokumentacije s pedopsihiatričnega oddelka ter na željo mame CSD uredi namestitev Žana v zavod še pred izdajo odločbe. Strokovna komisija CSD-ja na podlagi spisovne dokumentacije, poročil in odločb vključenih institucij meni, da je ukrep namestitve smiseln in mladoletniku v korist. Strokovna komisija mami predlaga vključitev v svetovanje z namenom osvetlitve odnosa s sinom, česar pa mama ne stori. Po namestitvi Žana socialna delavka ostane v stiku z mamo, sodeluje pa tudi z zavodom, predvsem v smislu obveščanja in poročanja. Socialna

delavka se udeleži timskega sestanka v zavodu, kjer se izkaže, da je namestitev na Žana dobro vplivala, s čimer se strinjajo tako strokovnjaki kot mama. Na ustni obravnavi na CSD-ju Žan verbalno zavrača namestitev, čeprav se je v zavodsko življenje dobro vklopil in se namestitvi ne upira. Po ustni obravnavi spoznam Žana in se vključim kot prostovoljka. CSD na podlagi mnenja strokovne komisije in socialne delavke izda odločbo o namestitvi Žana v zavod zaradi stopnjevanja vedenjskih in čustvenih težav. Socialna delavka zamenja področje dela in preda primer drugi socialni delavki.

Dogajanje v družini

Mama navaja, da je Žan do nje agresiven, da vanjo meče stvari in da ne hodi v šolo, kljub temu, da ima napovedane kontrolne naloge in veliko pomoči s strani šole. S pomočjo šolske pedagoginje je Žana naročila na pregled pri pedopsihiatrijni. Mama pove, da je med njima včasih vse v redu, včasih pa ima Žan krizo. Žan je v šoli kot razlog za izostajanje od pouka navajal težave s spanjem. Pedopsihiatrija mu predpiše pomirjevala. Agresija se stopnjuje, Žan brca v omaro, izživlja se nad muckom, čez dan leži, ponoči pa gleda televizijo ali igra igrice na računalniku. Odnos med mamo in sinom se opazno slabša, Žan ji grozi tudi vpričo drugih. Pedopsihiatrija družinsko klimo ocenjuje kot zelo neugodno, saj živita v majhnem enosobnem stanovanju. Mama je obremenjena, veliko dela, v terapevtsko obravnavo se ne želi vključiti zaradi zdravstvenih težav s ščitnico. Preko CSD-ja se za kratek čas vključi prostovoljec. Nasilje do mame se stopnjuje, Žan jo brca v noge in grozi s samomorom. Zaradi groženj z nožem je hospitaliziran na pedopsihiatričnem oddelku. Po hospitalizaciji začne sodelovati s pripravnico na individualnih urah v šoli, a kljub temu ne izdela osmega razreda. Besedna agresija do mame se nadaljuje, Žan ne hodi iz hiše, mama meni, da je zasvojen z računalnikom. Žana pregleda komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami in oceni, da potrebuje namestitev v zavod. Žan je zaradi nasilja nad mamo ponovno hospitaliziran na pedopsihiatričnem oddelku. Mama želi, da se namestitev čimprej uredi. Na ogledu zavoda Žan verbalno zavrača namestitev. Ko ga socialna delavka in mama pripeljeta v zavod, noče sodelovati na pogovoru, kljub temu pa svoje stvari odnese v sobo in se poslovijo od mame. V zavodu so z njim zadovoljni, Žanove težave s spanjem zbledijo, v šoli pa lepo sodeluje. Mama je sodelujoča in zadovoljna, Žan skoraj vsak vikend pride domov. Odnos med njima se izboljša, moti jo le nočno bdenje za računalnikom. Težave imata le ob nedeljah, ko se Žan

odpravlja v zavod; takrat govori, da se bo ubil ali pa pobegnil. Žan na ustni obravnavi pove, da se ne strinja z namestitvijo.

Interakcije med socialno delavko in Žanom

Žan pride na prvi razgovor na CSD skupaj z mamo. Pove, da ga mama stalno primerja s sestro. Mama obljubi, da mu cel teden ne bo ničesar rekla, Žan pa obljubi, da ne bo več agresiven. Dogovorijo se, da bo šel Žan v šolo, ko se bo pozdravil. Socialna delavka zapiše, da je Žanu poskušala vrniti odgovornost za njegovo življenje oziroma dejanja. Predstavila jima je tudi vzgojni zavod. Z Žanom se dogovorita za naslednje srečanje, a se ga Žan ne udeleži.

Na naslednji razgovor pride Žan ponovno z mamo, pogovarjajo se o pomirjevalih, ki jih jemlje in o pedopsihiatrični obravnavi.

Socialna delavka po telefonu govori z mamo, ki pove, da sta v redu. Nato govori z Žanom, ki pove, da je bil v šoli. Socialna delavka mu reče, da se bosta še videla oziroma slišala, Žan pa odgovori, da upa, da ne. Ona mu na to reče, da je to odvisno od njega.

Socialna delavka obišče Žana, ki pove, da že dalj časa ni bil v šoli, prav tako ga nihče s šole ni obiskal. Vpraša ga, če se zaveda, da bo verjetno ponavljal razred, Žan pa odgovori, da so mu rekli, da bo lahko izpite opravljal do konca avgusta. Socialna delavka mu pove, da je ona drugače razumela zadevo. Dogovorita se, da bo šel sam v šolo in pri pedagoginji preveril, koliko možnosti še ima, potem pa bo skupaj z mamo prišel na CSD. Žan in mama nista prišla.

2. Obdobje stagnacije (Januar 2009 – September 2010), ki traja od izdaje odločbe o namestitvi do zaključka Žanovega bivanja v zavodu.

Dogajanje na CSD-ju

V tem obdobju, ki je daljše kot prvo, primer najprej prevzame druga socialna delavka, nato pa še tretja strokovna delavka. Druga socialna delavka nima nobenega stika z družino, opravi le en telefonski razgovor z ravnateljem zavoda, in sicer glede Žanovega preživljanja poletnih počitnic. Strokovna delavka mami napiše potrdilo za dodelitev neprofitnega stanovanja. Skupaj s prvo socialno delavko se udeleži timskega sestanka v zavodu, psihologinja jo obvesti o Žanovem begu, udeleži se zaključnega pogovora v zavodu. Za to obdobje je značilno, da

strokovni delavki ne opravita nobenega razgovora z Žanom ali mamo. Njuna dejanja v povezavi s primerom so odzivi na pobude drugih institucij ali oseb.

Dogajanje v družini

Iz poročil vzgojitelja in razrednika iz zavoda je razvidno, da je Žanovo sodelovanje v zavodu zadovoljivo; prilagaja se zahtevam, ima dober učni uspeh, težave s spanjem se urejajo. Kot problematično navajata Žanovo pasivnost, vzgojno zanemarjenost, občasno verbalno agresijo in agresiven odnos do mame. Mama redno sodeluje z zavodom, a je vzgojno še vedno nemočna. Žan se vpiše na Tehniški šolski center. Na zaključnem pogovoru vzgojitelj in razrednik povesta, da sta zadovoljna z Žanovim napredkom, vendar menita, da potrebuje strokovno usmerjanje tudi v nadaljevanju. Predlagata namestitev v stanovanjsko skupino, kar pa Žan in mama zavrmeta.

3. Obdobje ponovne intenzitete (September 2010 – December 2010), ki traja od zaključka Žanovega bivanja v zavodu do zadnjega dokumenta v spisu.

Dogajanje na CSD-ju

V tem kratkem obdobju CSD na mamino pobudo ponovno vzpostavi stik z družino. Tretja strokovna delavka, ki je primer prevzela že v prejšnjem obdobju, opravi razgovor z mamo in Žanom. Po razgovoru poda predlog za imenovanje strokovne komisije, ki naj se opredeli do izvedbe potrebnih ukrepov. Strokovna komisija na podlagi spisovne dokumentacije in poročil iz zavoda izda mnenje, da je ukrep namestitve Žana v stanovanjsko skupino smiseln in mladoletniku v korist. V razgovorih strokovne delavke z mamo gre predvsem za obveščanje. Po ustni obravnavi, ki se je Žan ne udeleži, strokovna delavka skliče timski sestanek na CSD-ju in skupaj s pravnico obišče Žana. Zadnji dokument v spisu je uradni zaznamek o telefonskem razgovoru z mamo o vključitvi prostovoljca.

Dogajanje v družini

Obdobje se začne zaradi mamine stiske, ki jo povzroči sinovo izostajanje od pouka in občasno agresivno vedenje. Mama pove, da je Žan cele noči za računalnikom in da podnevi spi. Iskala je pomoč na srednji šoli, a ji niso hoteli pomagati. Mama izrazi željo, da se Žana namesti v stanovanjsko skupino. Žan se ustne obravnave ne udeleži, ker se noče vrniti v zavod.

Interakciji med strokovno delavko in Žanom

Mama in Žan prideta na razgovor, kjer Žan pove, da ne bo več hodil na Tehniški šolski center ali katerokoli drugo šolo, ker to ni zanj. V šolo je nehal hoditi zato, ker je bila pretežka in drugačna, kot so jo predstavljali. Želi se ukvarjati s parkourjem, za kar potrebuje telovadnico, in ne želi iti v stanovanjsko skupino. Odziv strokovne delavke iz dokumentov ni razviden.

Po ustni obravnavi strokovna delavka in pravnica Žana obiščeta na domu. Žan ponovi, da ne želi niti hoditi v šolo niti delati. Rad bi se ukvarjal s parkourjem, za kar bi mu moral CSD urediti telovadnico. Žan pove, da je za težave v odnosu z mamo krivo njeno zdravstveno stanje in premajhno stanovanje, saj jima CSD ni priskrbel večjega. Strokovna delavka mu predlaga opravljanje šole po pedagoški pogodbi, PUM in delo, a vse predloge zavrne. Ko mu povesta, da bo CSD vseeno izdal odločbo o namestitvi v stanovanjsko skupino, se Žan vznemiri, umakne in preneha sodelovati.

4. Novo obdobje (Maj 2011 –), ki se začne s študijo primera.

Dogajanje na CSD-ju

Po tretjem obdobju, ki se je zaključilo z namenom izdajanja odločbe o namestitvi v stanovanjsko skupino kljub Žanovemu izrecnemu nestrinjanju, je nastopila popolna stagnacija v obravnavi. Novo obdobje se je začelo z raziskovanjem v okviru študije primera. Pravnica je povedala, da se je potrebno opredeliti do odločbe, ki naj bi bila izdana na podlagi strokovne komisije. Nova nosilka primera je menila, da je najprej potrebno v obravnavo vključiti Žana in se nato opredeliti. S tem smo se vse strinjale, zato sva se z nosilko primera dogovorili za skupno srečanje z Žanom izven CSD-ja. Žan se s srečanjem strinja pod pogojem, da nosilka primera ne bo omenjala stanovanjske skupine. Na njegovo željo urejamo srečanje s prostovoljcem.

Dogajanje v družini

Dogajanje v družini je zelo podobno kot v prejšnjem obdobju, razen tega, da mama ne omenja agresivnega vedenja. Žan ima težave s spanjem, večino časa preživi doma, ne želi hoditi v šolo, ne želi delati in izrecno zavrača namestitve v stanovanjsko skupino. Želi se ukvarjati s parkourjem, a ne najde primerne prostora. Mama si želi, da bi sin hodil v šolo, ampak jo

trenutno najbolj skrbi za njegovo zdravje. Želi, da bi se sin ukvarjal s športom, da bi šel iz hiše in da bi imel družbo. Oba sta obremenjena zaradi stanovanjske problematike, Žana pa obremenjuje tudi mamino zdravstveno stanje.

	1. obdobje	2. obdobje	3. obdobje	4. obdobje
Pobuda za začetek	Mamina stiska zaradi vzgojne nemoči.		Mamina stiska zaradi vzgojne nemoči.	Študija primera.
Težave	Mamina opredelitev: Žanova agresija, težave s spanjem, preživljanje noči za računalnikom, spanje čez dan in izostajanje od pouka. Opredelitev strokovnjakov: čustvene in vedenjske motnje.	Opredelitev strokovnjakov: Žan ima težave s pasivnostjo, vzgojno je zanemarjen in občasno agresiven, predvsem do mame; predlagajo nadaljevanje v stanovanjski skupini.	Mamina opredelitev: občasna agresija do mame, težave s spanjem, preživljanje noči za računalnikom, spanje čez dan, izostajanje od pouka.	Žanova opredelitev: težave s spanjem, stiska zaradi stanovanjske problematike in maminega zdravstvenega stanja, ni primerne prostora za parkour, osamljenost. Mamina opredelitev: stiska zaradi tega, ker se Žan ne giba in ne hodi v šolo.
Cilji CSD-ja	Vključitev Žana v šolo in psihiatrično obravnavo, varovanje mame, namestitev Žana v zavod na podlagi mnenja strokovnjakov.	Odzivanje na pobude drugih institucij oziroma oseb.	Izdajanje odločbe o namestitvi Žana v stanovanjsko skupino na podlagi mnenja strokovnjakov in vključitev Žana v šolo.	Vključitev Žana v obravnavo, instrumentalna definicija problema, vzpostavljanje delovnega odnosa z Žanom, opredelitev do odločbe in vključitev prostovoljca.
Glavne razlike	Medinstitucionalno sodelovanje.	Žan se v zavodu prilagaja zahtevam, sodeluje v šoli, ima dober učni uspeh in težave s spanjem se urejajo.		Žan ni agresiven do mame.
Žanovo sodelovanje	Ustne obravnave se udeleži, pove da se z namestitvijo ne strinja, a se vseeno vrne v zavod in tam sodeluje.	V zavodu lepo sodeluje.	Ne pride na ustno obravnavo. Po drugem razgovoru s strokovno delavko ne želi več sodelovati s CSD-jem.	Strinja se s srečanjem z novo nosilko primera in vključitvijo prostovoljca.
Število razgovorov med nosilko primera in Žanom	4		2	Prvo srečanje je dogovorjeno.

Tabela 4.1. Primerjava obdobj obravnave na CSD-ju

Primerjava obdobjih obravnave na CSD-ju

CSD je intenzivno obravnaval Žana takrat, ko je mama izrazila stisko zaradi vzgojne nemoči. V obdobju stagnacije, ko je bil Žan nameščen v zavodu, CSD ni imel stikov z družino. V prvih treh obdobjih je v ospredju mamina opredelitev težav oziroma opredelitev strokovnjakov, v četrtem obdobju pa je prvič v ospredju Žanova opredelitev. Opaziti je tudi, da se težave, razen v drugem obdobju, skozi obravnavo niso kaj dosti spreminjale. Ko se je Žan po dveh letih vrnil iz zavoda, so bile težave enake kot pred namestitvijo. V obeh obdobjih intenzitete je cilj CSD-ja izvajanje ukrepov, ki so usmerjeni v Žana, medtem ko je cilj v novem obdobju vključitev Žana v proces pomoči. Žan ni želel hoditi v osnovno in srednjo šolo, čeprav so se strokovnjaki v obdobjih intenzitete močno trudili, da bi ga do tega pripravili, v zavodu, kjer so imeli interno šolo, pa ni imel težav, saj je lepo sodeloval in imel dober učni uspeh. Že v prvem obdobju je Žan nasprotoval namestitvi v zavod, čeprav se ni fizično upiral, a je sčasoma v zavodu začel lepo sodelovati. V tretjem obdobju, ko CSD ponovno začne s postopkom namestitve, Žan bolj odločno pokaže svoje nestrinjanje. Ne udeleži se ustne obravnave in ko sliši, da bo CSD kljub njegovemu odklanjanju izdal odločbo o namestitvi, preneha sodelovati. Na srečanje z novo nosilko primera pristane pod pogojem, da ne bo omenjala namestitve v stanovanjsko skupino. Žan je imel razgovore s strokovnima delavkama le v obdobjih intenzitete.

Analiza interakcij med strokovnima delavkama in Žanom

Prva nosilka primera, socialna delavka, je imela z Žanom štiri razgovore. V prvem razgovoru je sodeloval, povedal je, da ga moti mamino ravnanje. Dogovori, ki sta jih sklenila socialna delavka in Žan, so se nanašali na šolo in agresivno vedenje, torej na tisto, kar je motilo mamo. Socialna delavka je že v prvem razgovoru omenila vzgojni zavod. Žan se dogovorov ni držal in ni prišel na dogovorjeni razgovor. V drugem razgovoru sta se pogovarjala o pedopsihiatrični obravnavi. V tretjem razgovoru, ki sta ga opravila po telefonu, je Žan rekel, da upa, da mu ne bo treba več govoriti z njo. Socialna delavka mu je odgovorila, da je to odvisno od njega. V zadnjem razgovoru, ki je potekal pri Žanu doma, sta se pogovarjala o nesporazumu glede opravljanja razrednih izpitov. Naslednjega razgovora se Žan ni udeležil.

Tretja nosilka primera, strokovna delavka, je z Žanom opravila dva razgovora. V prvem je sodeloval, povedal je kaj si želi in česa noče. Odziv strokovne delavke iz dokumentov ni

razviden. V drugem razgovoru, ko ga je strokovna delavka skupaj s pravnico po ustni obravnavi obiskala na domu, je Žan ponovil, s čim se želi ukvarjati, česa noče delati, in povedal, da vidi težavo v stanovanjski problematiki ter maminem zdravstvenem stanju. Predlogi strokovne delavke, ki jih je Žan zavrnil, so se nanašali na šolanje in delo. Ko je strokovna delavka omenila stanovanjsko skupino, je Žan nehal sodelovati.

V interakcijah obeh strokovnih delavk z Žanom je razviden enak vzorec. Strokovni delavki poskušata vzpostaviti stik, Žan na začetku sodeluje, pove kaj ga moti in v čem vidi težavo. Strokovni delavki ne raziščeta Žanovega pogleda in mnenja, ampak predlagata rešitve, ki ne predstavljajo odgovora na njegovo stisko, zato neha sodelovati. Strokovnjaki in mama definirajo, kaj Žan potrebuje. Menim, da uporaba izrazov razgovor in dogovor v opisanih interakcijah ni primerna. Iz nobenega »razgovora« ni razvidna uporaba konceptov in načel sodobne doktrine socialnega dela.

UGOTOVITVE IZ INTERVJUJEV

Raziskovanje Žanovega življenjskega sveta s pomočjo dejavnikov odraščanja

Šola

Žan je pred obravnavo na CSD-ju zaradi pogostih selitev obiskoval štiri različne osnovne šole. Čeprav ga šolska snov ni nikoli preveč zanimala, je do sedmega razreda šolo uspešno izdeloval. Osmega razreda ni izdelal in ni imel možnosti ponavljanja, ker so ga, kot sam pravi, »prej vrgli« v zavod. Kot razlog za to, da ni izdelal razreda, je navedel odsotnost pedagoginje ravno v tistem času, ko bi moral opravljati razredne izpite. Socialna delavka pove, da je Žan očitno narobe razumel, kdaj lahko izpite opravlja, čeprav so imeli roke jasno zapisane. Eden izmed razlogov za začetek obravnave Žana na CSD-ju, je bilo izostajanje od pouka. Socialna delavka meni, da je bila osnovna šola zelo aktivna pri nudenju pomoči Žanu. Šola je zanj izdelala individualni načrt, ki mu, kot pove socialna delavka, Žan ni zmožal slediti. Kljub obljubam ni hodil v šolo.

Glede srednje šole Žan pove, da so bili tam vsi profesorji, razen enega, slabi. Doživljal je stisko zaradi nerazumevanja snovi, vendar se zaradi slabih izkušenj ni obrnil na delavce šole za pomoč. Žan navede dejanje enega profesorja kot glavni vzrok za opustitev šolanja. Mama

pove, da si želi, da bi sin obiskoval srednjo šolo, čeprav je nad TŠC-jem zelo razočarana. Žan se zaveda pomena izobrazbe, a kljub temu ne želi obiskovati nobene šole, ker jim ne zaupa.

»Jaz šolam sploh več ne verjamem.«

Družina

Žan pove, da imata z mamo težave v odnosu zaradi njenih zdravstvenih težav, ker pa si mama operacije ne more privoščiti, se mu zdi stanje brezizhodno. Žan doživlja stisko zaradi maminega neprestanega govorjenja. Razume, da ima mama težave s ščitnico in da se zato tako obnaša, vendar ga moti, da ne prizna delne krivde za težave v odnosu. Ko je bil mlajši, ga je mama fizično kaznovala. Mama je do institucij zaradi slabih izkušenj zelo negativno naravnana. Pravnica pove, da je opazila, da je Žan prevzel mamin pogled na institucije, ni pa prevzel njenega načina soočanja z nepravdicami. Mamin način soočanja je videla kot konstruktiven, saj je hodila na sprehode, brala in se vključila v skupino za osebno rast, medtem ko se je Žan zaprl vase. Socialna delavka pove, da je bil Žan do mame nasilen in da je bila mama ogrožena. Mama do sina ni bil ogrožujoča v tem smislu, da bi bil potreben odvzem otroka. Socialna delavka je z njo težko delala, ker je mama ves čas govorila eno in isto, slišati pa ni zmogla. Pravnica pove, da se je mama na obeh ustnih obravnavah strinjala z namestitvijo Žana v zavod oziroma stanovanjsko skupino.

»Saj vem, da je bolana in da je zato taka, ampak ko bi vsaj priznala. Ona reče, da njena ščitnica nima nič pri tem, da sem le jaz agresiven.«

Žan doživlja stisko zaradi stanovanjske problematike že od 7. razreda osnovne šole. Prej je imel vedno svojo sobo, kar navede kot varovalni dejavnik. Meni, da so se težave v šoli začele zaradi tega, ker v tem stanovanju ni imel miru. Strokovnjaki so mu obljubljali, da bodo pomagali poiskati stanovanje, a obljub niso izpolnili. Sestra se je odselila, ko je bil Žan še majhen in od takrat živita sama z mamo. S sestro se Žan dobro razume, rad bi šel k njej živeti, ampak dvomi v to, da bi ga sprejela. Zaradi previsokih najemnin sta se z mamo morala večkrat preseliti. Tudi socialna delavka je ugotavljala, da so bile bivanjske razmere za Žana neprimerne in da je mamino zdravstveno stanje nanj neugodno vplivalo. Pove, da CSD pri reševanju stanovanjske problematike pomaga tako, da napiše potrdilo o neprimernosti

stanovanja, potem pa se morajo uporabniki sami prijaviti na občinski razpis za dodelitev neprofitnega stanovanja. Mama se je prijavila na razpis, vendar še nista prišla na vrsto.

»Jaz v tem stanovanju nimam miru.«

»Ni primerno, da 13-letni fant spi na raztegljivem naslonjaču, skupaj z mamo v sobi, ki je pregrajena z omaro.«

Žan pove, da ve, kako je očetu ime in da živi na Nizozemskem. Videl ga je dvakrat; prvič pri petih, drugič pa pri desetih letih. Na prvem srečanju je bil oče do njega fizično nasilen, drugič pa je imel ignorantski odnos. Kljub temu se Žan zanima za očeta in si želi, da bi lahko z njim živel. Socialna delavka pove, da so poskušali urediti očetovstvo, saj se jim je zdelo to pomembno, vendar mama zadeve ni izpeljala do konca. Mama je za neurejeno očetovstvo krivila CSD. Socialna delavka pove, da se v času namestitve CSD običajno ne posveča družini, razen če se starši vključijo v storitev osebne pomoči, saj pričakujejo, da se družini posveti zavod.

Vrstniki in druge pomembne osebe

Žanu zaradi številnih selitev in prešolanj ni nikoli uspelo vzpostaviti pristnega prijateljskega odnosa. Spoznavanje novih ljudi mu je predstavljalo napor. Meni, da pozna kar nekaj vrstnikov, ampak pravi, da to ni to. Ko je šel v zavod, je izgubil stike s sošolci iz osnovne šole. Tiste tri tedne, ko je hodil v srednjo šolo, se je s sošolci dobro razumel. Nekaj časa je k Žanu prihajal prostovoljec, s katerim sta se dobro razumela, a je bil nezanesljiv, tako da sta izgubila stik. Mama meni, da je Žan zelo družaben in da bi potreboval družbo, predvsem moško.

»Predstavljaš si, da si vedno nekje nov.«

Žan izpostavi nekaj dobrih odnosov, ki jih je imel z odraslimi osebami. Pove, da je na osnovni šoli zanj največ naredila pripravnica, ki mu je nudila učno pomoč na individualnih urah, saj mu je enkrat posnela film na CD. Dobro se je razumel z učiteljem geografije v bolnišnični šoli, ki jo je obiskoval v času hospitalizacije na pedopsihiatričnem oddelku. Žanu je bilo všeč, da se je spoznal na računalnike, enkrat sta šla tudi na izlet. Dobro se je razumel tudi z medicinskimi sestrami na oddelku. Ni mu jasno, kako strokovnjaki ne vidijo, da se on z

ljudmi dobro razume in da ni on tisti, ki je konflikten. Izkazalo se je, da se Žan ni maral voziti z avtobusom zato, ker so bili vozniki do njega nesramni. Ko je spoznal prijaznega voznika, se je rad vozil, pravi, da sta celo postala prijatelja. V zavodu se je dobro razumel z razrednikom, še bolje pa z ravnateljem, ki mu je dajal sladkarije. Žan ga je večkrat obiskal, enkrat je bil tudi pri njem doma.

»Jaz sem se z vsemi razumel, ne vem, kako da tega ne vidijo, ni mi jasno.«

Prosti čas

Ko je Žan dobil računalnik, ga je kar veliko uporabljal, vendar meni, da računalnik ni bil vzrok za težave v šoli. Mama meni, da Žan preveč časa preživi doma, sključen za računalnikom. Žan pove, da mu je velikokrat dolgčas, doma gleda filme, igra igrice in se pogovarja preko facebooka. Ven ne hodi zato, ker nima družbe in ker ne najde primerne prostora za treniranje parkourja.

»Večino časa mi je dolgčas.«

Zdravje

Žan pove, da so mu pomirjevala verjetno predpisali zato, ker je bil živčen zaradi mame in prostorske stiske. Točnega razloga se ne spomne in nikoli ni razumel, zakaj je potreboval zdravila. Pravi, da je imel zaradi zdravljenih težav s spanjem in ker ni mogel spati, je bil cele noči za računalnikom. Zaradi tega zjutraj ni mogel vstati in iti v šolo. Socialna delavka pove, da je imel težave s spanjem že preden je začel jemati pomirjevala, z zdravljenjem pa se je stanje toliko stabiliziralo, da je v zavodu zjutraj lahko vstajal in sodeloval v šoli. Žan pove, da je bil hospitaliziran na pedopsihiatričnem oddelku zato, ker je mami grozil z nožem. Neprestano je govorila, poskušal jo je utišati in ker še vedno ni bila tiho, je prijel nož. Na oddelku se je počutil utesnjen in ni razumel, zakaj mora biti tam. Socialna delavka pove, da je bil nasilen le do mame, saj druge osebe in institucije z njim niso imele težav. Mama je bila resnično ogrožena, zato ju je bilo potrebno ločiti. Mama pove, da jo skrbi za Žanovo zdravje, saj je ves čas doma za računalnikom.

»Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Saj ni z mano nič narobe.«

Žanove izkušnje z institucijami

Žan se je zaradi »vrženosti« v zavod počutil zapuščenega s strani pedopsihiatričnega oddelka in CSD-ja. Za obravnavo na CSD-ju se ni zanimal, sodelovanje pa je odklanjal. Zaveda se, da morajo institucije upoštevati določena pravila in da zato strokovnjaki ne morejo vedno ravnati tako, kot bi želeli. Sistem menjav strokovnih delavk na CSD-ju se mu zdi slab; bolje bi mu bilo, če bi imel eno socialno delavko. Žan je od CSD-ja pričakoval pomoč pri iskanju stanovanja in ne razume, zakaj jima z mamo pri tem niso pomagali. Na pedopsihiatričnem oddelku se je počutil utesnjenega, ni razumel, zakaj mora biti tam. Zaradi slabih izkušenj z osnovno šolo, s pedopsihiatričnim oddelkom in CSD-jem je nehal zaupati institucijam. Socialna delavka pove, da je bilo med omenjenimi institucijami veliko dobrega sodelovanja.

»Enako je s socialo, ki so me samo vrgli v zavod.«

Socialna delavka pove, da je CSD izvedel ukrep namestitve v zavod zato, da bi odrešili mamo in pomagali Žanu zaključiti osnovno šolo. Meni, da je bil ukrep Žanu v korist, saj je bil zaradi vedenjskih in čustvenih motenj ogrožen njegov psihofizični razvoj. Pove, da je verbalno zavračal namestitvev, a kljub temu sodeloval. Tudi pravnica, ki je vodila ustno obravnavo, pove, da je Žan verbalno odklanjal namestitvev, s svojo držo pa je kazal, da odklonilnost ni močna. Žan pove, da je šel v zavod zato, ker ni imel izbire. Pravnica se spomne, da je socialna delavka poročala, da je Žan z namestitvijo zadovoljen, ko pa sta ga s strokovno delavko obiskali po vrnitvi iz zavoda, jima je očital, da je bil v namestitev prisiljen. Vsi ukrepi CSD-ja so bili usmerjeni v Žana. V času namestitve se je počutil zapuščenega s strani CSD-ja. Mama pove, da z delom CSD-ja ni zadovoljna.

Glede zavoda Žan pove, da so ga na ogledu predstavili povsem drugače, kot je bilo v resnici. Socialna delavka pove, da se je v zavodsko življenje kmalu vključil in začel lepo sodelovati. Žana je motilo, da so imeli premalo možnosti za raznoliko preživljanje prostega časa in premalo prostega časa na sploh. Kljub temu, da je v zavodu imel svojo sobo in mir pred mamo, mu bivanje tam ni bilo všeč. Držal se je vseh pravil in lepo sodeloval, a je vseeno moral tam ostati dve leti; tega ni razumel. V zavodu je bil zadovoljen le z interno šolo, kjer je zaključil osmi in deveti razred. V pridobljeni izobrazbi ne vidi smisla, ker mu na srednji šoli tako ali tako ni všeč. Socialna delavka pove, da je bila vesela, ko je slišala, da ima Žan v zavodu dober učni uspeh in da zelo napreduje. V vseh institucijah je lepo sodeloval.

»Moral sem nazaj v zavod, o tem se sploh nismo pogovarjali.«

Žanove izkušnje s strokovnjaki

Žan se je počutil izdanega s strani pedagoginje iz osnovne šole, ker je ni bilo v šoli takrat, ko bi moral opravljati izpite. Strokovne delavke, ki so vodile njegov primer na CSD-ju, slabo pozna. Socialne delavke se spominja, vendar se ne spominja njunega prvega pogovora. Misli pa, da se mu je predstavila. Pričakoval je, da mu bo pomagala, a ker zanj ni ničesar storila, je ni maral. Na razgovorih ni sodeloval, ker ga niso zanimali. Socialna delavka pove, da je na prvem razgovoru sodeloval, ko pa so mu začeli postavljati pogoje in govoriti, kaj je zanj dobro, je nehal sodelovati. Žan je torej ob dopovedovanju in razlaganju iz perspektive strokovnjakov izgubil zanimanje za sodelovanje. Socialna delavka pove še, da je kljub temu, da je Žan ni maral, delala njemu v korist in da je bila njena skrb usmerjena v njegovo dobro počutje kljub temu, da je več sodelovala z mamo. Ko je socialna delavka prišla na prednovoletno srečanje v zavodu, se je je Žan razveselil, ona pa je bila nad tem presenečena. Socialna delavka je Žanovo namestitev pozitivno ovrednotila, saj je imel dober učni uspeh, vzgojitelji pa so bili z njim zadovoljni. Žan pove, da meni, da socialna delavka verjetno misli, da mu je z namestitvijo pomagala. Socialna delavka pove, da je bil Žan zaskrbljen, ko je slišal, da bo dobil drugo socialno delavko. Druge socialne delavke Žan ni nikoli videl, zanj ni niti slišal. Strokovna delavka, torej tretja nosilka primera, je prišla v zavod na timski sestanek, a se mu tam ni predstavila. Pove, da se je s socialno delavko in strokovno delavko skupaj srečal le šestkrat. Strokovna delavka in pravnica sta ga obiskali na domu, ker je nehal hoditi v srednjo šolo, in rekli, da oni mislijo, da je zanj najbolje, da gre v stanovanjsko skupino. Žan si je želel, da bi svoje mnenje pojasnili in da bi se zanj bolj zavzeli. Ko je strokovni delavki povedal, da se želi ukvarjati s parkourjem, se je posmehnila. Žan je bil zaradi tega prizadet, saj je čutil, da ga podcenjuje. Zaradi menjav strokovnih delavk in neobveščenosti o menjavah je bil Žan zmeden, počutil se je nevrednega. Žan pove, da ni bil obveščen o tem, da je njegov primer prevzela četrta strokovna delavka (nova nosilka primera). Rad bi videl, da bi ga kontaktirala, ampak direktno in ne preko mame, kot so to na CSD-ju delali do zdaj.

»Nič ni rekla, zakaj tako mislijo, oni pač tako mislijo.«

»Verjetno si je mislila, ah, bil je v zavodu, bil je v bolnici, zdaj pa je malo nor.«

»Ampak ne da mamo pokličejo, MENE naj pokliče in meni pove.«

Pove, da je z delom vseh strokovnjakov razočaran, saj je imel veliko negativnih izkušenj in je posledično izgubil zaupanje v ljudi. Vsi strokovnjaki so verjeli le mami, njega ni nihče upošteval. Strokovnjaki so ravnali tako, kot so oni mislili, da je prav, njihovih ravnanj Žan velikokrat ni razumel. Njegovih predlogov niso upoštevali. Socialna delavka meni, da je bilo kar nekaj strokovnjakov, ki so se zavzeli za Žana in se trudili, da bi mu pomagali. Žan pove, da se je v zavodu dobro razumel z učitelji, vzgojitelj in vzgojiteljica pa sta ga neutemeljeno obtoževala, da je len in zasvojen z računalnikom. Pove še, da je njun odnos do njega kar močno vplival na njegovo počutje in sodelovanje v zavodu.

»Zapišejo tudi samo to, kar si oni mislijo.«

Uporaba konceptov in načel sodobne doktrine socialnega dela

Delovni odnos

Od vseh strokovnih delavk na CSD-ju je imel Žan največ interakcij s prvo, ki je vodila primer. Žan je na podlagi negativnih izkušenj s strokovnjaki zavračal sodelovanje. Iz izjav socialne delavke je razvidno, da z Žanom ni vzpostavila delovnega odnosa.

»Midva v bistvu nisva imela delovnega odnosa.«

Z njim je opravila nekaj razgovorov, na začetku je sodeloval, ko pa mu je začela razlagati kaj bi moral delati in kaj je zanj dobro, je nehal sodelovati. Socialna delavka je torej poskušala vzpostaviti stik, a je izgubila Žanovo zanimanje, ko je iz perspektive strokovnjaka definirala njegove potrebe in cilje. Ni bilo varnega in odprtega prostora, ki bi omogočal raziskovanje, sporazumevanje in dogovarjanje, torej ni bilo delovnega odnosa. Kljub temu, da delovni odnos ni bil vzpostavljen, socialna delavka meni, da je ravnala Žanu v korist in da je z njim ohranjala odnos. Udeležila se je prednovoletnega srečanja v zavodu, kjer je bila presenečena nad tem, da se je Žan obiska razveselil, kar potrjuje odsotnost delovnega odnosa. Socialna delavka Žana definira kot neprostopoljnega uporabnika in meni, da se tudi z neprostopoljnimi uporabniki da delati, če le pridejo na razgovor. Socialna delavka je veliko sodelovala z mamo, a je tako iz njenih kot iz maminih izjav razvidno, da delovni odnos med njima ni bil vzpostavljen. Z drugo socialno delavko Žan ni imel nobenega stika, iz njegove izjave pa je razvidno, da tudi tretja strokovna delavka z njim ni vzpostavila delovnega odnosa. Iz večih izjav je razvidno, da strokovnjaki z Žanom niso vzpostavili delovnega odnosa. Nova nosilka

primera delovni odnos opredeli kot ključen element procesa pomoči, vendar vidi težavo v tem, da morajo biti strokovni delavci pozorni tudi na upravni postopek.

Dogovor o sodelovanju

Od strokovnih delavk na CSD-ju se je Žanu predstavila le prva, vendar se tudi pri njej ne spominja dogovora o sodelovanju. Žan je imel ves čas drugačno predstavo o pomoči, ki jo nudi CSD, torej mu nihče ni pojasnil vloge CSD-ja in strokovnih delavk, ali pa pojasnila ni razumel. V obeh primerih pomeni, da do dogovora o sodelovanju ni prišlo. Iz nobene izjave ni razvidno, da je katerikoli strokovnjak z Žanom sklenil dogovor o sodelovanju. Z Žanom se nihče ni dogovoril o tem, kako se bo delalo in nihče ni zapisal njegovega pristanka na sodelovanje.

»Ali ni namen socialne službe, da ti pomaga, če imaš težave, kot je premajhno stanovanje?«

Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev

Žan se spominja, da ga je socialna delavka spraševala, kaj misli, v čem je problem, vendar ni želel sodelovati, ker je na podlagi izkušenj predvideval, da bo prevladala mamina definicija. Socialna delavka je torej poskušala ustvariti prostor, v katerem bi Žan lahko podal svojo definicijo problema, vendar ji ni uspelo. Žan v intervjuju pove, da kot problem vidi mamina nihanja razpoloženja zaradi težav s ščitnico, mamino neprestano govorjenje, stanovanjsko problematiko in prekomerno uporabo računalnika. Mama kot problem opredeli Žanovo izostajanje od pouka, agresivno vedenje, ponočevanje za računalnikom. Socialna delavka kot problem opredeli Žanove psihične težave, ki se odražajo v izostajanju od pouka in ponočevanju za računalnikom. Iz izjav socialne delavke, ki se nanašajo na skupni razgovor z mamo in Žanom, je razvidno, da v proces pomoči udeleženi niso vnesli svoje definicije problema in da niso soustvarili skupne, instrumentalne definicije. Socialna delavka in mama sta menili, da bi Žan moral obiskovati šolo, kar pomeni, da rešitev ni bila soustvarjena. Socialna delavka je s svojim znanjem namesto Žana definirala potrebe in možne rešitve. V takem primeru se mladi »dogovorov« ponavadi ne držijo, ker niso soustvarjeni in to se je zgodilo tudi v tem primeru, saj Žan kljub »dogovoru« ni hodil v šolo. Še en primer nakazuje na to, da Žan ni sodeloval pri oblikovanju rešitev in dogovorov, in sicer nesporazum glede rokov za opravljanje razrednih izpitov v osnovni šoli. Socialna delavka pove, da so imeli roke

jasno zapisane, Žan pa je bil prepričan, da bo imel še eno možnost. Ko je ugotovil, da to ni res, je bil zelo razočaran. Roki so bili očitno jasni vsem, razen njemu.

»Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začneš postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več.«

Žan pove, da so ga ob zadnjem stiku s CSD-jem ponovno poskušal spraviti v stanovanjsko skupino in šolo, čeprav on v tem ne vidi rešitve in namestitvev odklanja. Želi se ukvarjati s parkourjem in rad bi, da mu CSD pomaga pri iskanju telovadnice ali primerne igrišča za treninge, kar je tudi povedal strokovni delavki. Kljub temu ga je strokovna delavka obvestila, da bo CSD na podlagi mnenja strokovne komisije izdal odločbo o namestitvi. Torej instrumentalna definicija problema ponovno ni bila soustvarjena, rešitev pa so ponovno namesto Žana opredelili strokovnjaki. Iz nobene izjave ni razvidno, da je v kateremkoli odnosu med strokovnjakom in Žanom prišlo do dialoga, sodelovanja ali prostora, v katerem bi lahko Žan podal svojo definicijo problema in bil slišan.

»In zdaj me hočejo ponovno vreči v zavod. Seveda, saj je za njih lažje.«

»Pa še zdaj me ne poslušajo, ko sem star 16 let.«

Etika udeležnosti

Socialna delavka Žanu poskuša dopovedati, kaj je zanj dobro. Pri tem ne razišče njegovega pogleda in zato Žan neha sodelovati. Socialna delavka je menila, da ona ve, kaj je zanj dobro, torej ni upoštevala koncepta etike udeležnosti. Žanove izjave kažejo na to, da je v vseh odnosih, ki jih je imel s strokovnjaki, prevladala njihova definicija ali opredelitev, da so vsi ravnali iz perspektive strokovnjaka ter da njegovega mnenja in predlogov niso upoštevali. Strokovnjaki torej niso odstopili od moči, da posedujejo prave rešitve in resnice, niso raziskali in spoštovali Žanove predstave o realnosti, kar pomeni, da niso upoštevali koncepta etike udeležnosti.

»Najprej mi rečejo, naj kaj predlagam, potem pa me ne upoštevajo in rečejo: 'Ne, ne, mi mislimo, da je najboljša rešitev zavod.'«

Perspektiva moči

Edina izjava, ki kaže na ravnanje iz perspektive moči, je izjava socialne delavke o tem, da so se trudili urediti očetovstvo, ker je to za odraščajočega fanta zelo pomembno, vendar jim ni uspelo, ker, kot pove socialna delavka, mama zadev ni izpeljala do konca. Iz izjav je razvidno, da strokovnjaki Žana niso spraševali po dobrih izkušnjah, da niso podpirali njegovih prizadevanj za doseg željenih ciljev in da niso poskušali mobilizirati Žanovih notranjih in zunanjih virov. Strokovnjaki niso krepili Žanove moči in avtonomije, torej niso ravnali iz perspektive moči.

»Imel je zelo nerealne cilje.«

Nobena izjava ne nakazuje na to, da so strokovnjaki pri svojem delu upoštevali koncept osebnega vodenja, ravnanja s sedanostjo ali znanja za ravnanje.

Načela sodobne doktrine socialnega dela

Tako iz izjav socialne delavke kot iz Žanovih izjav je razvidno, da so na CSD-ju in pedopsihiatričnem oddelku vzroke za težave iskali izključno znotraj Žana, tudi vse rešitve so bile usmerjene vanj in ne v odnos z mamo ali okolico. Ker njegovih predlogov niso obravnavali ali upoštevali, je večkrat dobil izkušnjo, da ni slišan in da se ga ne upošteva. Žana ni noben strokovnjak spoštoval kot sogovornika. S tem ko so strokovnjaki namesto Žana definirali njegove potrebe in rešitve, niso ravnali v skladu z načelom pogajanja. Socialna delavka pove, da je bilo na začetku Žanove obravnave na CSD-ju veliko medinstitucionalnega sodelovanja in sodelovanja z mamo, vključili so tudi pripravnico in prostovoljca, kar pomeni, da so ravnali v skladu z načelom kontakta, načelom sodelovanja in socialnoekološkim načelom. Ravnanje v skladu s socialnoekološkim načelom je bilo tudi urejanje očetovstva. Izvajanje ukrepa namestitve v zavod je na CSD-ju potekal brez Žanovega sodelovanja, saj je bil v tistem času hospitaliziran, zato ni imel priložnosti za novo učenje, novo izkušnjo v odnosu z odraslimi. Ni bil upoštevan in spoštovan kot kompetentni sodelavec v procesu pomoči. S tem ko so Žana neprostovoljno namestili v zavod, niso upoštevali načela pogajanja in načela vsestranske koristi.

Žan tudi v zavodu ni imel veliko možnosti za novo učenje in nove izkušnje, saj se je počutil neupoštevanega, vzgojitelja ga nista razumela, pravi, da sta ga neutemeljeno obtoževala, da je len in zasvojen z računalnikom. V pogovoru s strokovno delavko se je Žan počutil

nespoštovanega in neupoštevane, ko ji je povedal, da se želi ukvarjati s parkourjem, ona pa se mu je posmehnila. Povedala mu je, da bo CSD kljub njegovemu izrecnemu odklanjanju izdal odločbo o namestitvi v stanovanjsko skupino, torej strokovna delavka ni ravnala v skladu z načelom pogajanja in načelom vsestranske koristi. Žan je ponovno dobil izkušnjo, da se ga ne posluša in ne jemlje resno. Kar nekaj Žanovih izjav kaže na to, da je proces pomoči potekal mimo njega, torej da ni bil soustvarjen skupaj z njim. O menjavah strokovnih delavk ni bil obveščen, ene izmed njih ni niti spoznal. V času institucionalnih obravnav je dobil občutek, da ga nihče ne upošteva, torej ni imel priložnosti za novo učenje in nove izkušnje. Žan kot sogovornik ni bil spoštovan, delalo se je zanj in ne z njim, ni bil udeležen v soustvarjanju procesa pomoči. V tem primeru ne moremo govoriti o izvirnem delovnem projektu pomoči. Žanov življenjski svet ni bil raziskan iz njegove perspektive, ampak iz perspektive strokovnjakov in drugih odraslih. Njegovega pogleda na realnost ni nihče raziskal ali poskušal razumeti. Nihče ni uporabljal metode razgovora v pravem pomenu besede.

»Jaz nič ne vem, kdo je kaj. Nimam pojma, nihče mi ničesar ne pove.«

Nadaljnji strokovni koraki

Žan je star 16 let in si želi, da bi mu CSD pomagal pri reševanju stanovanjske problematike. Pravi, da ima še vedno velike težave s spanjem, v pedopsihiatrični obravnavi pa ne vidi smisla, ker mu niso nič pomagali. Rad bi videl, da bi CSD svoje ukrepe pojasnil in da bi se zanj bolj zavzeli, zanima ga, zakaj ga hočejo ponovno namestiti v zavod. Jasno pove, da ne bo šel v stanovanjsko skupino ali zavod. Zaveda se, da je danes izobrazba pomembna, vendar on noče hoditi v šolo, ker ga ne zanima. Tudi delati noče, saj se potem ne bi mogel posvetiti tistim stvarim, ki ga res veselijo. Rad bi služil denar z nečim, kar ga zanima. Izrazil je tudi strah pred tem, da se bo CSD zanj nehal zanimati, ko bo star 18 let in da bo takrat vsem vseeno. Ko je nazadnje govoril s strokovno delavko, ji je povedal, da se želi ukvarjati s parkourjem, ona pa se je posmehnila. Takrat je od CSD-ja pričakoval, da mu bo našel telovadnico, v kateri bi lahko treniral parkour. Zdaj vidi, da zastonj telovadnice ni tako lahko najti, zato bi rad, da mu pomagajo najti primeren prostor ali igrišče. Žan ne razume, zakaj ne more CSD pomagati glede stanovanja ali telovadnice, če lahko organizira namestitev v zavod, kar se mu zdi bolj zahtevno. Socialne delavce primerja s policaji in nadzorniki, ker ga hočejo spraviti v šolo, nočejo pa mu pomagati, da bi prišel do poklica, ki si ga sam želi. Moti ga, da so vsi govorili, da mu bodo pomagali, potem pa so se ga z namestitvijo v zavod znebili. Imel

je drugačno predstavo o pomoči in vlogi CSD-ja. Na srečanje z novo nosilko primera je pristal pod pogojem, da ne bo omenjala stanovanjske skupine. Želi, da nova nosilka primera pokliče njega in ne mamo. Mama pove, da jo skrbi za sinovo zdravje, saj cele dneve preleži za računalnikom. Meni, da je Žan družaben fant, da bi potreboval družbo in da bi se moral več gibati.

Socialna delavka v intervjuju pove, da se je strokovna komisija na CSD-ju ponovno odločila za ukrep namestitve verjetno zato, ker je iz dokumentacije razvidno, da je Žan v zavodu sodeloval in napredoval. Na CSD-ju so jim svetovali, naj namestitev pri tej starosti ne izvajajo na silo, zato predlaga motiviranje Žana skozi svetovalne procese. Socialna delavka meni, da bi Žan potreboval pedopsihiatrično obravnavo in moški lik v svojem življenju. Glede parkourja predlaga spodbujanje Žana v tej smeri, da bi začel trenirati, kolikor lahko, že brez telovadnice ali vključitev v PUM, kjer se posvetijo vsakemu posamezniku in imajo na voljo veliko aktivnosti. To je prvi predlog, ki je usmerjen v spodbujanje Žana pri uresničevanju njegovega cilja, torej prvi predlog iz perspektive moči.

Pravnica pove, da je na zadnjem obisku na domu Žan izrecno odklanjal namestitev v stanovanjsko skupino, ob pogovoru o namestitvi je postal vznemirjen in ni želel sodelovati. Pravnica izrazi dvom o smiselnosti izdajanja odločbe glede na Žanovo starost in izrecno odklanjanje. Meni, da namestitev ni edina rešitev. Jaz menim, da je pravnica z izraženim dvomom upoštevala načelo odpiranja problema, naredila prostor za razmislek, za drugačen pristop k Žanu in njegovi obravnavi na CSD-ju. Čeprav pravnica vidi stanovanjsko skupino kot odgovor na kar nekaj Žanovih težav, se ji zdi, da namestitev brez Žanove privolitve ni smiselna. Tega, da Žan ne hodi v srednjo šolo, ne vidi kot zadosten razlog za vztrajanje pri namestitvi. Pravnici in novi nosilki sem med intervjujem predstavila tudi svoje izkušnje z Žanom. Ker sem dokumentacijo že pregledala in z njim opravila intervju, sem jima poskušala predstaviti njegov pogled na obravnavo in institucije, njegovo opredelitev težav in želje za naprej. Pravnica me je vprašala, če na podlagi študije primera menim, da bi morali vztrajati pri izdajanju odločbe o namestitvi. Moje mnenje je, da Žan potrebuje pomoč CSD-ja, saj, kot sam pravi, ima težave v odraščanju in zaradi njih doživlja stisko. Vendar ta pomoč naj bo drugačna, kot je bila do sedaj. Nujno potrebna se mi zdi vključitev Žana v proces pomoči zato, da bo lahko izrazil svoj pogled, mnenje in stisko, da bo lahko podal svojo definicijo problema, ki bo slišana in spoštovana, in da bo dobil možnost za raziskovanje in soustvarjanje

možnih rešitev ter pridobivanje novih, dobrih izkušenj. Torej moj nasvet je, da nova nosilka primera z Žanom vzpostavi delovni odnos, znotraj katerega bo možno delo v skladu z načeli in koncepti doktrine socialnega dela. Nova nosilka primera se je strinjala, da je vključitev Žana v proces pomoči nujna, saj je pomembno, da proces ne teče mimo mladostnika. Strinjala se je tudi s tem, da je delovni odnos v procesu pomoči ključni element. Dogovorili sva se, da se prvič srečamo vsi trije, da bi lažje vzpostavila stik z Žanom, nato pa se bosta dobivala sama. Pravnica se je z načrtom strinjala, meni, da bo na ta način Žan lahko preveril uresničljivost svojih ciljev in idej. Pove še, da se ji zdi pomembno, da mu nova nosilka primera razloži vlogo CSD-ja. Torej da mu pove, da CSD ne nudi pomoči v obliki stanovanj in telovadnic, ampak da mu bo pomagala pri skupnem iskanju in preverjanju možnih korakov, ki bi jih Žan sam naredil. Pogovarjale smo se še o vključitvi prostovoljca. Žan je bil za srečanje s prostovoljcem zainteresiran, zato sem o tem obvestila novo nosilko primera, ki bo prostovoljca kontaktirala.

»Menim, da je pomembno, da proces pomoči ne gre mimo mladostnika, torej da se dela skupaj z njim.«

5 RAZPRAVA

V prvem obdobju obravnave na CSD-ju je bilo veliko medinstitucionalnega sodelovanja, Žanom je delalo veliko strokovnjakov in vsi so bili enotnega mnenja, da je Žana potrebno ločiti od mame. Komisija za usmerjanje je ocenila, da ima Žan čustvene in vedenjske težave ter da je ogrožen njegov psihofizični razvoj, poleg tega pa je bil vedno bolj agresiven do mame. Ker je bil že drugič hospitaliziran na PPO in ker ga mama ni želela vzeti domov, je bil ukrep namestitve v vzgojni zavod najbolj primeren. Tudi mnenje strokovne komisije, da je ukrep namestitve mladostniku v korist, se zdi logično, saj je bilo izdelano na podlagi spisovne dokumentacije in mnenj strokovnjakov. Kljub temu, da se je vsem strokovnjakom ukrep namestitve zdel koristen in da je Žan v zavodu dejansko dobro sodeloval, je Žan namestitev doživljal kot prisilo. Občutek ima, da je bil »vržen« v zavod, zato ker se strokovnjakom z njim ni dalo ukvarjati. Žan je bil v stiski in je od strokovnjakov pričakoval pomoč, saj so mu vsi govorili, da mu bodo pomagali. Noben strokovnjak z njim ni vzpostavil delovnega odnosa, nihče ni resno jemal njegove definicije problema, nihče ni raziskal življenjskega sveta iz njegove perspektive in nihče ni upošteval njegovih predlogov. Žanovi predlogi in cilji so se strokovnjakom zdeli nerealni, zato so ravnali, tako kot so sami mislili, da je najbolje. Verjamem, da so strokovnjaki delali z dobrimi nameni, ampak vseeno menim, da niso delali v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela. Strokovnjaki so se sklicevali na to, da Žan ni želel sodelovati. Tudi sam je navajal, da zaradi slabih izkušenj ni želel sodelovati s CSD-jem, vendar je iz študije primera razvidno, da je Žan na prvih razgovorih sodeloval, da je sodeloval z vsemi institucijami in da je s CSD-jem ponovno pripravljen sodelovati. Tudi jaz lahko potrdim, da je Žan zelo sodelujoč mladostnik, ki besede odraslih jemlje resno in bi rad videl, da bi tudi njega jemali resno. Sodelovati je nehal, zato ker ni bil slišan in ker njegovi predlogi niso bili upoštevani. Mogoče je res, da bi bilo Žanove predloge težko uresničiti, a vseeno se mi zdi, da bi jih morali slišati in spoštovati. V delovnem odnosu bi lahko skupaj z njim preverili, ali so predlogi uresničljivi. Na ta način bi Žan dobil občutek, da je slišan in da njegovo mnenje nekaj velja, dobil bi priložnost za novo učenje in nove dobre izkušnje.

V študiji primera se lepo vidi, da so dejavniki odraščanja med seboj povezani in da so povezave med njimi kompleksne. Zaradi številnih prešolanj Žanu ni uspelo vzpostaviti pristnih odnosov z vrstniki, zaradi prostorske stiske in živčnosti zaradi mame, so se začele

težave v šoli, vse skupaj ga je obremenjevalo do te mere, da ni mogel spati. Noči je začel preživljati za računalnikom, kar je motilo mamo, zaradi neprespanosti pa zjutraj ni mogel vstajati za šolo, kar je povzročilo, da je v šoli z učno snovjo še bolj zaostajal. Menim, da je Žan z izostajanjem od pouka manifestiral svojo stisko, vendar njegovega sporočila ni nihče raziskal ali razumel. Na začetku obravnave so bili vsi ukrepi in ravnanja strokovnjakov usmerjeni v vključevanje Žana v šolo in ne v odpravljanje Žanove stiske. V svoji socialni mreži ni imel nobene osebe, na katero bi se lahko obrnil. Ko so Žana začeli obravnavati strokovnjaki, je pričakoval, da mu bodo pomagali, oni pa so ga obravnavali, kot da je z njim nekaj narobe, kar je slabo vplivalo na njegovo samozavest in samospoštovanje. Torej v življenju je imel veliko ogrožajočih dejavnikov, a se kljub temu ni nikoli zatekel k prestopniškemu vedenju, nikoli ni zlorabljal opojnih substanc, čeprav je imel v zavodu kar nekaj priložnosti in nikoli ni bil samodestruktiven. Menim, da je Žan odporen fant in da bi morali v procesu pomoči njegovo odpornost prepoznati in spodbujati.

Žan se doma zaradi maminih zdravstvenih težav, prostorske stiske in slabega finančnega stanja ni dobro počutil. Z mamo sta imela konflikten odnos, a se kljub temu ni odmikal od doma. V njegovem primeru ne moremo govoriti o družini kot varovalnemu dejavniku, saj za Žana ni predstavljala neke stalnice in varnosti, kamor bi se lahko zatekel, ko bi bili naporji odraščanja prehudi. Leskošek (Mandič 1999: 85) pravi, da se intervencija CSD-ja usmeri v družinske konflikte, čeprav je jasno, da je konfliktnost družine posledica neurejenih eksistencialnih potreb, zato ker je CSD nemočen pri reševanju stanovanjskih težav. CSD lahko posameznikom poišče novo bivališče, na primer v obliki vzgojnega zavoda. Ponavadi se poskrbi za otroke, starši pa se morajo znajti sami. V Žanovem primeru so strokovnjaki iskali vzroke znotraj njega, torej on je bil agresiven, on ni hodil v šolo, ukrepi so bili usmerjeni vanj, torej on je dobil pomirjevala, on je bil nameščen v zavod, medtem ko so neurejene eksistencialne potrebe navajali le kot negativne okoliščine. Delo z družino ni potekalo v smislu sodelovanja, dogovarjanja in iskanja skupnih rešitev, udeleženi v problemu niso postali udeleženi v rešitvi.

Žan se zaveda, da je danes izobrazba zelo pomembna. Ule (1996: 45) pravi, da je izobrazba dejavnik, ki igra pomembno vlogo pri iskanju položaja v družbi, kjer lahko posameznik postane avtonomno bitje. Po drugi strani pa je ravno šola kot institucija lahko vir problemov in pritiskov, ki bremenijo mlade. Žan je nad šolskim sistemom razočaran, šolam ne zaupa in

zato se ne namerava ponovno vključiti v izobraževalni sistem. Iz študije primera ni razvidno, kaj točno se je dogajalo v osnovni šoli, vemo le, da se je štirikrat prešolal in da je bil zelo razočaran nad pedagoginjo, ki ni bila prisotna takrat, ko je nameraval opravljati razredne izpite. Žan pravi, da s šolo v zavodu ni imel težav, ker je bila lažja in ker so bili učitelji v redu. Ko se je vpisal v srednjo šolo, je bil navdušen, saj mu je bila predstavitev šole všeč, program, v katerega se je vpisal, pa ga je zanimal. Tri tedne je redno obiskoval šolo. Izkazalo se je, da so bili učitelji nerazumevajoči, da je bila snov pretežka, ker v zavodu niso vsega jemali, in da šola ni bila taka, kot so jo predstavili na informativnem delu. Žan ni želel poiskati pomoči pri delavcih šole, saj je, kot sam pravi, imel slabe izkušnje in je bil prepričan, da mu ne bodo pomagali. Na začetku šolskega leta mu je profesor za športno vzgojo rekel, da ne bo izdelal razreda, če ne bo izpolnil učnega lista. Žan ga ni znal izpolniti, zato je mislil, da je ta šola zanj pretežka. Kot pravi Ule (2008: 223), dejanje izstopa iz šole obsega medsebojno odvisno razmerje med značilnostmi učenca in šolskimi procesi. Šola kot varovalni dejavnik, naj bi bila varno okolje, kjer bi učitelji spodbujali učenčevo avtonomijo in udeleženo, torej tudi šola bi morala pripomoči k odpornosti mladostnika. V Žanovem primeru šola ni bila varovalni dejavnik.

Menim, da se je Žan v zavodu, kjer je obiskoval interno šolo, navadil na majhno število učencev v razredu, na pozornost učiteljev in na njihov način dela. Po učenem uspehu je bil eden izmed boljših, razrednik ga je zelo hvalil. Nato pa se je vključil v srednjo šolo, kjer je bila snov bolj zahtevna, posameznik se je moral izkazati, profesorji pa se niso ukvarjali s težavami in stiskami učencev. Zdi se mi, da je bil to šok za Žana in da bi morali strokovnjaki upoštevati ekološko vednost (Šugman Bohinc *et al.* 2007: 59), saj vsaka sprememba poruši ravnovesje v posamezniku. Čeprav sta razrednik in vzgojitelj iz zavoda menila, da je Žan dovolj sposoben za program, v katerega se je vpisal, sta predlagala vključitev v stanovanjsko skupino, torej sta menila, da Žan še vedno potrebuje strokovno podporo in vodenje. Ker sta se Žan in mama odločila, da bosta poskusila ponovno živeti skupaj, je Žan po dveh letih stalnega strokovnega spremljanja ostal brez kakršne koli podpore. Ravnanje iz ekološke vednosti in perspektive moči bi bilo pripravljajanje in spremljanje Žana pri vključitvi v srednjo šolo. Jaz v tej vlogi vidim socialnega delavca, in v tem primeru še posebej, saj so na začetku obravnave na CSD-ju vsi strokovnjaki menili, da ima Žan resne težave in da je njegov odnos z mamo zelo konflikten. V času namestitve CSD ni imel stika z družino, kot nosilki primera sta se zamenjali dve strokovni delavki, ki z Žanom nista vzpostavili stika. CSD se je ponovno

vključil takrat, ko je mama prišla po pomoč in Žan že nekaj časa ni hodil v šolo. Ko je strokovna delavka poskušala z njim vzpostaviti stik, je slabo izkušnjo s šolo že ponotranjil, saj ni imel priložnosti, da bi v varnem odnosu izkušnjo konstruktivno predelal. Zanimivo je, da Žan tiste tri tedne, ko je hodil v šolo, ni imel težav s spanjem, ko pa je mama prišla na CSD, je navajala, da je bil Žan cele noči za računalnikom. Strokovna delavka je kljub temu, da ni vzpostavila delovnega odnosa z Žanom in kljub temu, da je Žan jasno povedal, da ne bo šel v stanovanjsko skupino, na CSD-ju prosila za mnenje strokovne komisije o potrebnem ukrepanju. Strokovna komisija se je za ukrep namestitve odločila na podlagi spisovne dokumentacije in poročil iz zavoda, iz katerih je bilo razvidno, da je Žan lepo sodeloval in napredoval. Odločitev strokovne komisije se zdi logična, saj se na podlagi dokumentacije ukrep zdi res primeren in mladoletniku v korist. Vendar temu ni tako. Problem je v tem, da v vseh institucionalnih obravnavah Žan niti enkrat ni dobil občutka, da je s strani strokovnjakov slišan, da ga spoštujejo kot sogovornika ali da jih zanima njegova življenjska zgodba. V procesu pomoči torej ni imel priložnosti za novo učenje, za nove dobre izkušnje v odnosu z odraslimi. Žan ni bil udeležen pri soustvarjanju rešitev, delalo se je zanj in ne z njim. Jaz verjamem, da je strokovna delavka menila, da ravna Žanu v korist, a če bi v delovnem odnosu raziskala njegov življenjski svet in njegov pogled, bi svoje mnenje verjetno spremenila.

Menim, da ima pristop, ki so ga pri delu z Žanom uporabljali strokovnjaki, največ značilnosti ukazovalno nedogovornega pristopa. Komunikacija je potekala od strokovnjakov k Žanu, strokovnjaki so na podlagi svoje avtoritete, ki temelji na vlogi, definirali potrebe in cilje mladostnika, dogovori pa so bili določeni in ne soustvarjeni. Odgovornost je pri tem pristopu na strani strokovnjaka, čeprav se velikokrat neutemeljeno preloži na mladostnika. Mladostnik, ki ne sodeluje pri oblikovanju dogovora, zanj ne sprejme odgovornosti in mislim, da se je ravno to zgodilo pri prvem dogovoru med socialno delavko in Žanom. Dogovorila sta se, da bo Žan hodil v šolo, da ne bo agresiven do mame in da bo prišel na naslednji razgovor. Menim, da se Žan dogovorov ni držal zato, ker niso predstavljali rešitve za njegove težave ter stiske in ker niso bili soustvarjeni. Socialna delavka verjetno ni vedela, da dogovori ne odgovarjajo na Žanovo stisko, zato ker ni bila postavljena instrumentalna definicija problema. Ker se dogovorov ni držal, je socialna delavka dobila vtis, da Žan ne želi sodelovati v procesu pomoči.

Nekaj tednov za tem, ko je Žan nehal hoditi v srednjo šolo, sva se dobila v kavarni. Povedal

mi je, da ne namerava niti hoditi v šolo niti delati, ampak da se želi ukvarjati s parkourjem. Nisem razumela, kako se misli preživljati s parkourjem, zato sem mu rekla, da bi moral hoditi v šolo ali pa si poiskati službo, ker drugače danes ne moreš živeti. Ko mi je rekel, da sem ista kot socialne delavke, da ga nihče ne razume in da sploh ne bo več z nikomer govoril, sem spoznala, kako nisem reagirala socialnodelovno. Povedal mi je, da je enako reagirala tudi strokovna delavka, ki ga je obiskala na domu. Ni ga poslušala, ni poskušala razumeti njegovega pogleda, ampak ga je hotela prepričati, da je zanj najbolje, da gre v stanovanjsko skupino. Takrat je nehal sodelovati. Torej lahko rečem, da po eni strani razumem strokovnjake, ki so prepričani, da vedo, kaj je najbolje za mladostnika, in ga z dobrimi nameni poskušajo pripraviti do obiskovanja šole ali odhoda v stanovanjsko skupino. V kavarni sem imela jaz to prednost, da sem poznala Žanovo življenjsko zgodbo, tako da sem lahko hitro popravila svoj odziv. Vedela sem, da je bil že prevečkrat nerazumljen in ni bil slišan, zato sem ga začela spraševati o parkourju. Ko je videl, da me zanima, kaj to je in zakaj ga zanima, se je razveselil in razgovoril. Ugotovila sem, da je pri delu z mladostniki bolj pomembno, da se z njimi vzpostavi delovni odnos in da se dela v skladu s koncepti in načeli socialnega dela, kot pa da se išče hitre rešitve iz perspektive strokovnjakov, čeprav se zdijo še tako koristne. Res je, da je vloga socialnih delavcev razdvojena, saj po eni strani ugotavljajo stopnjo ogroženosti otroka in odločajo o ukrepih za zaščito, po drugi strani pa poskušajo pridobiti zaupanje družine, da bi vzpostavili delovni odnos. Vendar Stefanoski (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008b: 42) trdi, da v socialnem delu ni strokovne in upravne naloge, ki je ni mogoče izvajati v smislu soustvarjanja delovnega odnosa in razvoja izvirnega delovnega projekta pomoči. K temu bi dodala, da je iz študije primera razvidno, da je pri obravnavi mladostnikov s težavami v odraščanju, izvajanje še tako smiselnih in pravih ukrepov nesmiselno, če mladostnik iz odnosa s socialnim delavcem in procesa pomoči ne pridobi pozitivne izkušnje.

Še posebej pri delu z mladimi uporabniki, ki so že tako ali tako skeptični do institucij, avtoritet in strokovnjakov, ki jim govorijo, kako se morajo obnašati, je pomembno, da se vzpostavi zaupen odnos. Mislim, da se da z malo občutka približati vsakemu mladostniku, potrebno je le ugotoviti, kaj ga zanima in veseli. Ko mladostnik vidi, da se nekdo zanima za tisto, kar ga veseli in da nekoga zanima njegov pogled na svet, hitro spusti pregrado, ki jo zgradi pred prihodom na razgovor. Če je potrebno, lahko prvi razgovor z mladostnikom poteka tudi izven pisarne socialnega delavca, saj lahko že sam prostor negativno vpliva na vzpostavljanje prvega stika. Pisarno lahko nadomesti prostor, kjer se mladostnik počuti bolj

varnega, sproščenega in enakovrednega sogovornika, na košarkarskem igrišču, v kavarni ali v parku. Ko je enkrat vzpostavljen dober osebni stik, se lahko začne vzpostavljanje delovnega odnosa s še tako »neprostovoljnimi« uporabniki.

Blaž Mesec (1997: 34) pravi, da pri kvalitativnem raziskovanju raziskovalec v določeni meri vpliva na dogajanje, ki ga opisuje. Raziskovani se odzivajo na njegovo prisotnost in na raziskovalno situacijo. Menim, da je študija primera pozitivno vplivala na potek obravnave na CSD-ju, saj je bila med postopkom zbiranja podatkov prvič slišana Žanova zgodba in njegov pogled na obravnavo, čeprav preko mene. Verjamem, da včasih Žan daje vtis, da mu je vseeno in da noče sodelovati, vendar iz lastnih izkušenj vem, da je nasprotno tako, če se do njega pristopi na pravi, torej socialnodelovni način. Z novo nosilko primera sva se dogovorili, da na prvo srečanje z Žanom pridem tudi jaz, nato pa bosta s srečanji nadaljevala sama. Prvič v treh letih obravnave Žana na CSD-ju primarni cilj vzpostavljanje delovnega odnosa.

Študija raziskuje en sam primer, tako da ugotovitev ne morem posplošiti na vse obravnave mladostnikov s težavami v odraščanju, vseeno pa menim, da so ugotovitve pomembne za vse institucije, ki delajo z mladimi. V problemu sem postavila raziskovalno vprašanje, ali so vpleteni strokovnjaki ravnali v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela. Ko sem kodirala izjave, sem največ podatkov dobila za ravnanje prve socialne delavke, ki je vodila Žanov primer, in sicer iz njenega intervjuja. Ko je Žan govoril o strokovnjakih, je ponavadi govoril o vseh skupaj, zato sem socialnodelovno ravnanje poskušala razbrati tudi iz tabel Žanove izkušnje s strokovnjaki in Žanove izkušnje z institucijami. Te ugotovitve so mogoče preveč splošne, saj nisem raziskala ravnanja vsakega strokovnjaka, ampak sem prikazala nek splošen Žanov vtis. Pričakovala sem, da se bo ravnanje strokovnih delavk na CSD-ju razlikovalo od ravnanja ostalih strokovnjakov, vendar se je izkazalo, da Žan ni občutil nobene razlike.

Na koncu intervjuja mi je Žan svetoval: *»Moj nasvet je, da se poskusi kot socialna delavka čim več družiti z mladimi, ki jim hočeš pomagati. To ogromno pomaga, ne pa da te vidi enkrat, dvakrat, potem pa se že zamenja.«*

6 SKLEPI

1. Obravnava Žana na CSD-ju je bila v različnih obdobjih različno intenzivna, vmes pa je nastopila popolna stagnacija.
2. Žanov primer so na CSD-ju vodile štiri različne strokovne delavke.
3. V interakcijah strokovnih delavk z Žanom je razviden vzorec, ki se ponavlja.
4. Žan je ob dopovedovanju in razlaganju iz perspektive strokovnjaka izgubil zanimanje za sodelovanje.
5. Rešitve in ukrepi strokovnjakov niso bili usmerjeni v razreševanje Žanove stiske.
6. Vpleteni strokovnjaki niso ravnali v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela.
7. Žan je institucionalne obravnave doživljal kot nesmiselne in prisilne.
8. Življenjski svet Žana je bil iz njegove perspektive prvič raziskan v študiji primera.
9. Naslednji strokovni korak, ki je v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela, je vzpostavljanje delovnega odnosa z Žanom.
10. Študija primera je vplivala na potek obravnave.
11. Študija raziskuje en sam primer, tako da ugotovitev ne morem posplošiti.

7 PREDLOGI

Glede na ugotovitve študije primera predlagam, da nova nosilka primera z Žanom vzpostavi delovni odnos, znotraj katerega bosta lahko skupaj raziskala njegov življenjski svet in soustvarjala proces pomoči. Predlagam, naj upošteva Žanove pretekle izkušnje z institucijami in strokovnjaki, zaradi katerih bi lahko imel odklonil odnos do procesa pomoči. Ker Žan včasih daje vtis, da mu je vseeno in da ne rabi pomoči, novi nosilki primera svetujem, naj vztraja pri ohranjanju stika, saj Žan, ko se z njim vzpostavi delovni odnos, lepo sodeluje.

Strokovnjakom predlagam, naj pri delu z mladimi čim bolj dosledno uporabljajo dogovorni pristop in osebno vodenje. Ne glede na to, da morajo biti strokovni delavci pozorni na upravne postopke, menim, da se morajo posvetiti uporabnikom, torej da morajo z njimi vzpostaviti delovni odnos. Kljub temu, da odrasla oseba včasih težko resno jemlje predloge in ideje otrok, ki se ne zdijo uresničljivi, menim, da je zelo pomembno, da otrok dobi občutek da je slišan in da dobi izkušnjo kompetentnega sogovornika.

Na CSD-jih so pogoste menjave strokovnih delavk, zato predlagam, da se o menjavah uporabnike obvesti, saj se je v študiji primera izkazalo, da je bil Žan zaradi neobveščenosti prizadet. Nova nosilka primera bi se morala mladostniku vsaj predstaviti, dobro bi bilo tudi, da bi navezala stik, tako da bi, ko bi bilo potrebno, lažje vzpostavila delovni odnos.

Nujno potrebno se mi zdi, da strokovna delavka, ki vodi postopek namestitve mladostnika v zavod, spremlja mladostnika in družino tako v času namestitve kot po izteku ukrepa. S spremljanjem ne mislim na letne timske sestanke v zavodu, ampak na pristen stik med strokovno delavko in mladostnikom na podlagi katerega se po potrebi lahko hitro vzpostavi delovni odnos. To se mi zdi pomembno zato, ker se je v študiji primera izkazalo, da so bile Žanove težave po zaključku namestitve skoraj enake kot pred namestitvijo.

Menim, da mnogi strokovnjaki mislijo, da ravnajo v skladu s koncepti in načeli socialnega dela, saj poskusijo vzpostaviti stik, vprašati po problemu in če jim na ta način ne uspe vzpostaviti delovnega odnosa, preložijo odgovornost na uporabnika. Predlagam, da se strokovni delavci vedno znova seznanjajo s koncepti in načeli, da jih poskusijo ponotranjiti in da kritično reflektirajo svoje delo.

Pri študijah obsežnih primerov se mi zdi pomembno, da se problem raziskave jasno opredeli. Jaz sem imela nekaj težav s tem, da sem imela pred seboj ogromno podatkov in nisem vedela, kaj naj točno iščem in kaj hočem s podatki prikazati. Problem sem morala ponovno opredeliti.

Glede nadaljnjega raziskovanja predlagam, da se analizira čim več obravnav mladostnikov s težavami v odraščanju z namenom iskanja dobrih primerov in učenja iz slabih. S študijo primera se lahko natančno pregleda vse vidike obravnave, vsi udeleženi imajo možnost, da predstavijo svoj pogled in tako lahko vidimo, ali je bila obravnava soustvarjena ali ne.

8 UPORABLJENA LITERATURA

Berger, P. L., Luckmann, T. (1988), *Družbena konstrukcija realnosti: Razprava iz sociologije znanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Berne, E. (2007), *Katero igro igraš? : temeljna knjiga o psiholoških igrah v medčloveških odnosih*. Ljubljana: Sinesis.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), *Socialno delo z družino*. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. [et al.] (2008a), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. [et al.] (2008b), *Zapisovati socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008c), *Soustvarjanje v šoli: učenje kot pogovor*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Dekleva, B. (1983), *Socialno delo*- časopis za teorijo in prakso, 22, 2: 2-23.

Dragoš, S., Leskošek, V. (2003), *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.

Dragoš, S. [et al.] (2008), *Krepitev moči*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dremelj, P. (2003), Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družbene razprave* XIX, 43: 149-170.

Durkheim, É. (2009), *Vzgoja in sociologija*. Ljubljana: Krtina.

Frkač, J. (1998), *Hiša izgubljenih sanj*. Ljubljana: samozaložba.

Godina, V. V. (1991), *Antropološki zvezki 2: Socializacijska teorija Talcotta Parsons*. Ljubljana: Sekcija za socialno antropologijo pri Slovenskem sociološkem društvu.

- Gordon, T. (1983), *Trening večje učinkovitosti za učitelje*, priredil Bečaj, J. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Gordon, T. (1989), *Družinski pogovori: Reševanje konfliktov med otroki in starši*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Gregorec, T., Debeljak, M. (2007), Participacija mladih v postopku in namestitvi v izvendružinski obliki skrbi. *Socialno delo* 46, 6: 315-319.
- Guénard, T. (2006), *Močnejši od sovraštva*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
- Horvat, M. (2000), *Delo z vedenjsko in osebnostno motenim otrokom in mladostnikom*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Ignjatović, M. (2007), Osip iz rednega izobraževanja - individualni in družbeni problem. V: Kramberger, A. (ur.), Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji - analiza prehoda iz šol v zaposlitve: Stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Juul, J. (2008), *Kompetentni otrok: Družina na poti k novim temeljnim vrednotam*. Radovljica: Didakta.
- Kelly, P. (2005), Dangerousnes, surveillance and the institutionalised mistrust of youth. V: Rob, W. (ured.), *Violations of trust: How social and welfare institutions fail children and young people*. Aldershot, Burlington: Ashgate.
- Kiehn, E. (1997), *Socialnopedagoška oskrba otrok in mladostnikov v stanovanjskih skupinah*. Ljubljana: (samozal.) A. Učkar: (samozal.) M. Krajncan.
- Kosmač, S. (2007), (Ne)ustreznost kriterijev za opredeljevanje otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. *Socialna pedagogika* 11 (3), 383-400.
- Krajncan, M. (2006), *Na pragu novega doma: oddaja otrok v vzgojni zavod*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Kristančič, A. [et al.] (2007), *Svoboda izbire: Moj prosti čas*. Ljubljana: A.A., Inserco, svetovalna služba.

- Kroflič, R. (1997), *Med poslušnostjo in odgovornostjo*. Ljubljana: Vija.
- Mandič, S. (1999), *Pravica do stanovanja: brezdomstvo in druga stanovanjska tveganja ranljivih skupin*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mesec, B. (1997), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Mihelj, V. [et al.] (2002), *Mladina 2000: Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino. Maribor: Aristej.
- Milošević Arnold, V. (1989), *Socialno delo*. Ljubljana: Samozaložba.
- Milošević Arnold, V., Poštrak, M. (2003), *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.
- Milošević Arnold, V. [et al.] (1999), *Supervizija – znanje za ravnanje: Priročnik za supervizijo kot proces učenja za strokovno ravnanje in osebni razvoj*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.
- Musek, J., Pečjak, V. (1996), *Psihologija*. Ljubljana: Educy.
- Pajič, S. (2009), *Socialni dejavniki, ki vplivajo na nastanek mladostniškega prestopništva*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- Poštrak, M. (2003a), V znamenju trojstev. *Socialno delo* 33, 4: 325 – 342.
- Poštrak, M. (2003b), Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, VIII, 3-4 : 26 – 33.
- Poštrak, M. (2006), Nasilje kot sporočilo. *Šolsko svetovalno delo* 11, 3-4 : 3 – 8.
- Poštrak, M. (2007), Uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki in mladostniki. *Šolsko svetovalno delo*, XII, 1-2 : 11 – 17.
- Poštrak, M. (2011), Načela strokovnega socialnega dela z mladimi osipniki. Neobjavljen tipkopolis.

- Prgić, I. (2007), *Vodenje razreda*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).
- Resman, M. [et al.] (1999), *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Skalar, V. (1995), *Okvirni vzgojni program za delo v vzgojnih zavodih, stanovanjskih skupinah, mladinskih domovih in prevzgojnem domu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Stojanović, N. (2002), *Vloga kriznega centra za mlade v institucionalni mreži socialne oskrbe*. Ljubljana: Višja šola za socialno delo (diplomska naloga).
- Svetin - Jakopič, S. (2005), Obravnava otrok in mladostnikov z vedenjskimi motnjami na centru za socialno delo: pomoč ali prisila. *Socialna pedagogika* 9 (4), 391–422.
- Šelih, A. [et al.] (2000), *Prestopniško in odklonsko vedenje mladih: vzroki, pojavi, odzivanje*. Ljubljana: Bonex.
- Šugman Bohinc, L. (1996), Socialno delo – znanost? *Socialno delo*, 35, 5: 403-405.
- Šugman Bohinc, L. [et al.] (2007), *Življenjski svet uporabnika: Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Tomc, G. (1994), *Profano: kultura v modernem svetu*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
- Tomori, M. [et al.], (1998), *Dejavniki tveganja pri slovenskih srednješolcih*. Ljubljana: Littera picta.
- Ule, M. [et al.] (1996), *Predah za študentsko mladino: Mladina in družina*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad RS za mladino.
- Ule, M., Kuhar, M. (2003), *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ule, M., [et al.] (2000), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, urad Republike Slovenije za mladino. Šentilj: Aristej.

Vadlja, A. (2008), *Socialno delo in vzgojni ukrep oddaja v vzgojni zavod*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).

Valenčak, N., Škorjanec S. (2007), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (diplomska naloga).

Žmuc-Tomori, M. (1983), *Pot k odraslosti: Kaj je in kaj ni motnja v otrokovem duševnem razvoju*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Žorž, B. (2006), *Razvajenost: Rak sodobne vzgoje*. Celje: Mohorjeva družba.

8.1 ZAKONI

Konvencija o otrokovih pravicah (ZN) (1989). *Resolucija generalne skupščine Združenih narodov*, 44/25.

KZ-UPB1 (2004). Kazenski zakonik (uradno prečiščeno besedilo). *Ur.l. RS*, 95/2004.

Ustava RS (1991). Ustava Republike Slovenije. *Ur.l. RS*, 33/1991.

ZIKS-1 (2000). Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. *Ur. l. RS*, 22/2000.

ZOsn-F (2007). Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli. *Ur. l. RS*, 102/2007.

ZOsn-UPB3 (2006). Zakon o osnovni šoli (uradno prečiščeno besedilo). *Ur. l. RS*, 81/2006.

ZSV-UPB2 (2007). Zakon o socialnem varstvu (uradno prečiščeno besedilo). *Ur.l. RS*, 3/2007 (23/2007 popr., 41/2007 popr.).

ZUOPP-UPB1 (2007). Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (uradno prečiščeno besedilo). *Ur.l. RS*, 3/2007.

ZUP-UPB2 (2006). *Zakon o splošnem upravnem postopku* (uradno prečiščeno besedilo). *Ur.l. RS*, 24/2006.

ZZZDR-UPB1 (2004). *Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih* (uradno prečiščeno besedilo). *Ur.l. RS*, 69/2004.

8.2 INTERNETNI VIRI

CSD Škofja Loka. *Center za socialno delo Škofja Loka - Področje dela - Javna pooblastila in naloge po zakonu - Otroci in mladostniki s težavami v odraščanju*. Dostopno prek: http://www.csd-skofjaloka.si/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid=44 (20. 6. 2011).

CSD Kočevje. *Center za socialno delo Kočevje - Javna pooblastila in druge naloge po zakonih*. Dostopno prek: http://www.csdkocevje.si/index.php?option=com_content&task=view&id=16&Itemid=66 (20. 6. 2010).

Časopis *Socialno delo*, Navodila in informacije za avtorje in avtorice. [Http:// www.fsd.si/sd](http://www.fsd.si/sd) (20. 6. 2011).

Dragoš, S., *Analiza in krepitev moči* (interno gradivo). Dostopno prek: <http://www.fsd.uni-lj.si> – dodiplomski študij – praksa – Metode socialnega dela (projektne skupine) IV (20. 6. 2011).

Flaker, V., Grebenc, V., *Analiza tveganja* (interno gradivo). Dostopno prek: <http://www.fsd.uni-lj.si> – dodiplomski študij – praksa – Metode socialnega dela (projektne skupine) IV (20. 6. 2011).

Godina, V.V. (2009), *Mladinsko delo in socializacijski stili: Kontekstualizacija problema*. Dostopno prek: www.mladinski-delavec.si – knjižnica – mladina, mladost, odraščanje, socializacija (20. 6. 2011).

MDDSZ. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. *Kratek povzetek družinskega zakonika*. Dostopno prek:

<http://www.google.si/search?aq=0&oq=druzinski&sourceid=chrome&ie=UTF-8&q=družinski+zakonik> (20. 6. 2011).

Katalog (2008). *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri za socialno delo*. Skupnost CSD Slovenije. Dostopno prek: <http://www.gov.si/csd/Katalog1.5.3.pdf> (20. 6. 2010).

Program za otroke in mladino 2006 – 2016. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve – Zakonodaja in dokumenti – Pomembni dokumenti - *Program za otroke in mladino 2006 – 2016*. Dostopno prek: Http://www.mddsz.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/pomembni_dokumenti/ (20. 6. 2011).

VZ Kranj. *Vzgojni zavod Kranj - O nas - O organizaciji*. Dostopno prek: <http://www.vz-kranj.si/onas/onas.htm> (20. 6. 2010).

VIZ Smlednik 1. *Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku – Šola*. Dostopno prek: <http://www.viz-smlednik.si/sola.html> (20. 6. 2011).

VIZ Smlednik 2. *Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku – Zavod*. Dostopno prek: <http://www.viz-smlednik.si/zavod.html> (20. 6. 2011).

VIZ Smlednik 3. *Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku – Zavod – Postopek sprejema – Namestitev v zavod*. Dostopno prek: http://www.viz-smlednik.si/postopek_sprejema.html (20. 6. 2010).

9 DODATEK

9.1 POVZETEK DOKUMENTOV IZ OBEH SPISOV

Dokumente sem povzela po datumih vložitve v spis. Kjer je bilo potrebno, sem dopisala datum nastanka. Za vsak dokument sem napisala institucijo v okviru katere je nastal, vrsto dokumenta in osebo, ki je dokument ustvarila.

Spis 1: Obravnava otrok in mladostnikov s težavami v odraščanju

19. 11. 2007

Center za socialno delo Kranj (v nadaljevanju CSD), PSP² – Evidenčni list, soc. del. 1³

Na CSD se na lastno pobudo osebno zgloši mama, in sicer zaradi lastne stiske, ki je v povezavi z njenim sinom (v nadaljevanju m. kot mladostnik), ki obiskuje 8. razred OŠ Franceta Prešerna. Mama ima tudi starejšo hčer (m. polsestra). Uporabnica sinove težave definira kot težave v odraščanju. Strokovna delavka preceni, da mama in sin potrebujeta pomoč pri urejanju medsebojnih odnosov. Mama primerno ocenjuje situacijo in išče pomoč. Obravnava na PSP: osvetljevanje stiske, skupno iskanje rešitve problema s pojasnili in informacijami, težave v odraščanju.

Povzetek razgovora: Mama pove, da sta se s sinom sprla in da je na koncu postal agresiven, bral jo je in vanjo metal copate. 10 dni je bil bolan in ni šel v šolo, ko se je pozdravil pa ni želel več v šolo. M. grozi, da bo šel od doma in da bo nekja naredil, ali mami ali sebi. Spravil se je tudi na muco, nekaj časa jo boža potem pa stiska, da mucek joka. Mama ocenjuje, da ima sin krizo, da je brez volje. 21.1. imata termin pri psihiatrinji. V lanskem šolskem letu je imel popravne in končal z dobrim uspehom, sedaj hodi na dopolnilni pouk in ima napovedane kontrolne. Danes ni šel v šolo, za jutri pa je obljubil, da bo šel. Oče živi na Nizozemskem, polsestra pa na Jesenicah. Mama pove, da je določeno obdobje vse OK, določeno obdobje so pa težki dnevi. Mama se obrača tudi na šolo in se zaveda, da z agresijo ne bo dosegla nič.

Dogovor: Strokovni delavec, ki bo prevzel primer, bo stranko vabil.

Predlagane napotitve: Področje pomoči otrokom in mladostnikom (znotraj CSD) in PSP ponovni razgovor (socialnovarstvene storitve). Strokovna delavka meni, da je fant v stiski in da bi potreboval čim hitrejšo vključitev v obravnavo na CSD. Stranka želi, da se CSD poveže s šolo.

20. 11. 2007

CSD, Uradni zaznamek (v nadaljevanju UZ) o tel. razgovoru s šolsko pedagoginjo iz OŠ Franceta Prešerna, soc. del. 1

Pedagoginja meni, da je fant v veliki krizi, z mamo sta ocenili, da je stvar urgentna, zato sta iskali možnost pregleda pri psihiatru. Dobili sta datum 23. 11. Kaže, da gre za eno vrsto depresije. Pedagoginja pove še, da je m. bister fant, ki je brez učenja izdeloval razrede. Šola mu je ponudila pomoč javnega delavca, s katerim je m. sodeloval 2x tedensko, potem pa je nastopila ta kriza. Najprej je zgledalo, da v šolo ne želi, ker ga je strah, zato so mu prilagodili spraševanje, pedagoginja mu je rekla, da ga lahko najprej ona vpraša in šele nato učitelj. Prejšnji teden je dva dneva bil v šoli, tri pa ne. Zjutraj menda ustane, se pripravi, potem pa ne gre v šolo. Pedagoginja bo pripravila poročilo šole.

22. 11. 2007

CSD, UZ o tel. razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da je z m. vedno slabše, ne hodi v šolo. Včeraj je na dom prišla šolska pedagoginja, takrat je vstal, vendar ji ga ni uspelo prepričati, da bi šel v šolo, zato je šel nazaj spat. Jutri imata pregled pri pedopsihiatrinji v LJ, m. je obljubil, da bo šel, šla bosta z avtobusom. Mama pove, da je na momente OK, ko pa m. trpi, išče muco, da jo muči in takrat mama trpi. M. brca v vrata, razbija, agresija se stopnjuje. Soc. del. 1 in mama se dogovorita, da ga jutri poskuša peljati v LJ, 26.11. pa pride na CSD.

26. 11. 2007

OŠ Franceta Prešerna, Poročilo o učencu za CSD, šolska pedagoginja

Na to šolo se je prešolal iz OŠ Matije Čopa lansko šolsko leto, in sicer zaradi selitve v drugo podnajemniško stanovanje. 7. razred je izdelal z dvema popravnicama izpitoma, matematiko in geografijo. Na šoli so opazili, da je m. primerno sposoben za osnovnošolski program, vendar nima razvitih učnih navad. Pogosto je bil brez domačih nalog, zelo malo se je učil in, ker je astmatik, je pogosto manjkal pri pouku. V

² Prva socialna pomoč.

³ Diplomirana socialna delavka, področje Varstvo otrok in mladostnikov s težavami v odraščanju.

letošnjem šolskem letu je prve tri tedne normalno obiskoval pouk, nato se je udeležil tabora od 17. 9. do 19. 9., zbolel in bil cel oktober odsoten. M. ni uspel prepisati vse snovi, bal se je da bo vpršan, zato sta se razredničarka in mama dogovorili, da se razredničarka dogovori z ostalimi učitelji, da ga ne sprašujejo dokler ne bo pripravljen. Dogovorili so se tudi za učno pomoč preko javnih del. Kljub vsem dogovorom je še vedno izostajal od pouka, vse ali pa le prve ure. Kadar ni šel v šolo, je mama prišla v šolo in povedala, da ima m. krizo, da grozi da bo ušel od doma, da je zelo zaskrbljen, da se ne more učiti in spati, da postaja agresiven. Razredničarka in pedagoginja sta z m. opravili več razgovorov. 15. novembra so na sestanku učiteljskega zbora pripravili individualni urnik preverjanja znanja, s tem da so planirali dovolj časa za učenje in ponudili učno pomoč. Kljub temu m. ni prihajal v šolo, zadnji teden je kot razlog navedel, da ponoči ne more spati in zato je zjutraj zelo zaspan. Večkrat ga je na domu obiskala pedagoginja in ga skušala prepričati, da bi ponovno začel obiskovati pouk, vendar brezuspešno. Mama je ves čas sodelovala s šolo, dogovorila se je za obravnavo pri pedopsihiatru in se zglasila na CSD.

28. 11. 2007

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da ima m. angino in da ni šel v šolo. Bil je na razgovoru pri pedopsihiatrinji, kjer je dobil pomirjevala. Naslednji termin ima 7. 12. M. je spet oz. še vedno agresiven. Trenutno se zdravi z lekadolom in čajem, jutri ima kontrolo pri zdravnici. M. si želi nov mobilni telefon, ki stane 270 € in sedaj izsiljuje. Mama mu je postavila pogoje, da mora hoditi v šolo, ne sme mučiti muce in ne sme tepsti mame oz. jo mora spoštovati. Dogovor: Soc. del. 1 naroči mami, da jutri prideta skupaj z m. na CSD, če ne bo šel v šolo, če ne prideta pa pride soc. del. 1 k njima. Soc. del. 1 mamo seznani o možnosti razgovora in prijave na policijo.

29. 11. 2007

CSD, UZ v razgovoru z m. in mamo, soc. del. 1

7. 12. ima ponovno pregled pri pedopsihiatrinji, 11. 12. pa psihološki pregled. Dobil je Risperdal (za umirjanje). M. pove, da ga mama stalno primerja s sestro. Mama obljubi, da mu 1 teden ne bo nič rekla, tudi budil se bo sam, razen če ne bo vstal. M. obljubi, da ne bo muci nič naredil, tudi razbijal ne bo, do mame ne bo več agresiven. Dogovor: Od ponedeljka 3. 12. oz. od petka, če bo že zdrav, bo m. hodil v šolo. Soc. del. 1 bo obvestila razredničarko in šolsko pedagoginjo o dogovorih. M. pride 5. 12. sam na razgovor na CSD, mama pokliče po 7. 12. Soc. del. 1 je poskušala m. vrniti odgovornost za njegovo življenje oz. dejanja. Predstavila jima je tudi VIZ Smlednik (Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku).

29. 11. 2007

CSD, UZ v razgovoru z razredničarko iz OŠ Franceta Prešerna, soc. del. 1

Soc. del. 1 razredničarko obvesti o dogovorih. Skupaj ugotavljata, da se m. upira mami. Razredničarka pove, da so oni že prej ocenjevali, da gre za izsiljevanje, vendar so nekateri pokazatelji kazali na to, da gre za resne težave. Soc. del. 1 jo seznani s tem, da je bil m. predstavljen VZ Smlednik, kot možnost, če se izkaže, da m. ni »bolan«. Dogovor: Razredničarka bo CSD obvestila, če ga do torka ne bo v šolo, pripravili mu bodo nov individualni načrt.

3. 12. 2007

CSD, UZ o tel. pogovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da m. še danes ni šel v šolo, ker je še vedno bolan. Če ne bo jutri bolje, ga bo peljala nazaj k zdravniku. Pove, da je m. včeraj spet brcal v omaro, zato je šla na policijo, kot so bili dogovorjeni. K m. je prišel sošolec, vendar m. ni prepisal nič snovi. Mama bo poklicla v šolo in pojasnila, zakaj ga ni.

16. 12. 2007

Policijska postaja Kranj, Poročilo o težavah oz. sporih v družini za CSD

2. 12. je na PP Kranj prišla mama in prijavila, da ima probleme s sinom. Sin začne brez razloga kričati nanjo in razbijati po inventarju, ima tudi težave v OŠ. Na CSD so se dogovorili, da ko bo imela težave s sinom, zadevo prijavi na policijo. V večernem času je m. brez razloga z nogu brcnil v omaro in vrata. Pri tem ni kričal in ni bil fizično napadalen. Mama je bila seznanjena, da policija zoper otroka ne more regresivno ukrepati.

19. 12. 2007

CSD, UZ v razgovoru z m., soc. del. 1

M. pove, da jemlje Risperdal (sirup) in da postopoma povečuje dozo. V ponedeljek sta bila z mamo na Pediatrski kliniki v Ljubljani, kamor ju je napotila splošna zdravnica. Pedopsihiatrinja je ugotovila, da m. potrebuje pomoč v Stični, dobil je napotnico, sprejeli ga bodo 7. 1. 2008. Dogovor: Mama 7. 1. obvesti CSD kakšna je situacija, m. do takrat jemlje sirup. Če ga bo sestra pripravljena vzeti, gre lahko m. k njej.

19. 12. 2007

CSD, Evidentiranje podatkov o obravnavi nasilja v družini za regijsko koordinatorico, soc. del. 1

Sprejem info.: 19. 12. 2007

Prijavitelj: oškodovana oseba, Ž, 50 let, dokončana OŠ, zaposlena

Oblika nasilja: fizično, psihično

Obravnava oškodovane osebe s strani CSD: PSP, javna pooblastila

Povzročitelj: M, sin, 13 let, 8. razred, osnovnošolec, pripravljen na sodelovanje

Obravnava storilca v okviru CSD: javna pooblastila

Potek obravnave: individualno, timsko

11. 1. 2008

Center za otroško in mladostniško psihiatrijo, mnenje pedopsihiatrinje poslano na CSD

Zadeva: Povabilo za timski sestanek s šolsko svetovalno službo in pristojnim CSD

Pedopsihiatrinja meni, da je m. motnja resna in večplastna, zato predlaga timski sestanek 1. 2. 2008 v njihovi ambulanti.

14. 1. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

M. ni šel v Stično. Mama je bila vsak dan v tel. kontaktu s pedopsihiatrinjo, ki je ocenila, da je potrebno zdravljenje. M. preveč leži, zaspi ob 7ih zvečer ali še prej, zbudi se ob 4ih zjutraj in hodi po stanovanju, prižge TV, računalnik. 20 dni se že ni skopal. Polsestra ga je pripravila do tega, da se je postrigel. S punco se še vedno dopisujeta preko računalnika. Čez praznike je bil dva dneva pri sestri, od takrat pa ni šel nič ven. Včasih se z mamo lepo pogovarja, večinoma pa ne. Sošolec prihaja zaradi šole, m. včasih kaj prepiše, včasih pa ne more. Mama meni, da je zdravljenje nujno, m. zdravljenje odklanja in grozi, da bo vse pobil. Mama meni, da ta zdravila niso dovolj. Takoj, ko mama nastopi bolj strogo, začne m. zbijati.

18. 1. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s šolsko pedagoginjo, soc. del. 1

Pedagoginja meni, da je stanje izredno kritično. Odnos med mamo in sinom je tako opazljivo slab, da morata narazen. M. grozi mami, da jo bo ubil, tudi v pričo drugih. M. mami govori, naj bo tiho. Pedagoginja bo napisala poročilo o obisku na domu.

21. 1. 2008

CSD, UZ v razgovoru s pedopsihiatrinjo, soc. del. 1

Soc. del. 1 vpraša, če je možna prisilna hospitalizacija, če bodo ocenili, da je zdravljenje nujno. Pedopsihiatrinja se bo do tima pozanimala. Pove, da gre za kompleksno problematiko. Pri m. se kažejo zametki osebnostne oz. vedenjske motnje v kombinaciji z depresivnim vedenjem. Družinsko klimo ocenjuje kot zelo neugodno, obisk na domu načrtuje 23. 1.

23. 1. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s šolsko pedagoginjo iz OŠ Matije Čopa, soc. del. 1

M. se je iz OŠ Jakoba Aljaža prešolal na OŠ Matije Čopa zaradi učnega uspeha. Prišel je v 4. razred in bil pri njih do 6. razreda. Mama je že takrat razlagala, da ni zainteresiran za šolo. Pri njih je bil prijeten otrok, nič posebnega, ni izostajal, tudi učno je bil uspešen. Meni, da ga ne bi bilo treba prešolati, ker se je pri njih dobro užíval. Mama se ji je zdela skrbna.

30. 1. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da je m. še vedno isti, na muco se sicer ne spravlja več, v omaro pa še vedno brca. Na dom je prišla pedagoginja, vendar se ni hotel niti pogovarjati. Z mamo sploh ne govori. M. nima nobene volje, naveliča se tudi računalnika. M. vidi svet tako: on je OK, ostali pa ne. Pred nakupom računalnika je bil m. cel dan od doma.

1. 2. 2008

CSD, Zapis sklepov sestanka, soc. del. 1

Prisotni: zdravnica, pedopsihiatrinja, šolska pedagoginja, soc. del. 1

Zdravnica je m. videla 1x in mu predpisala zdravila. Pedopsihiatrinja pove, da m. kaže znake zasvojenosti. Družinski sistem je porušen, m. je prevzel »komando«, mama je nemočna. M. se je izoliral. Prej je bil nežen, vodljiv fant, naenkrat se je uprl. Pedagoginja pove, da mama in m.

živita v zelo majhnem enosobnem satnovanju, vendar je ta lepo urejen. Mama je zelo obremenjena, veliko dela. Mama se pritožuje, kritizira m. Do sestre je m. spoštljiv, prej je bil tudi do mame.

Povprečno intelektualno sposoben, globlje čustvene motnje, aktualno funkcioniranje znižano, pomanjkljivo znanje, v resnici mu je šola težka, zato jo zanemarljivo, motivacije ni. Pedopsihiatrinja predlaga usmerjanje. M. ima že dolgotrajne čustvene motnje, ki so zelo vtakane v njegovo osebnost. Potrebna je terapija za interakcije med mamo in otrokom, odnos med njima se je porušil. Mama ne zmore vplivati nanj, zato ne morejo računati nanjo.

Najbolje bi bilo ločiti m. od mame in ga vključiti v terapijo. Postopno je potrebno zmanjšati odpore. Šolska fobija – svoje stiske je premaknil na šolo. Ne smejo gojiti straha pred zapustitvijo doma, 1. korak za zdravljenje – da bi začel hoditi v šolo.

Pedagoginja bo uredila vse potrebno za usmerjanje, m. potrebuje stik s človekom, ki ni mama. M. meni, da so ljudje slabi in imajo drugačne namene, kot jih kažejo. Znaki depresije. Malo upanja je, da bi bilo od zdravljenja kaj bolje. Nič privlačnega ne vidi v življenju, potreboval bi mladega fanta, ki bi mu pokazal »lepote življenja«. Ne smejo zastavljati velikih ciljev, delali bodo po korakih. Obravnavan bo na Centru za izvenbolnišnično psihiatrijo.

11. 2. 2008

CSD, UZ o tel razgovoru s šolsko pedagoginjo, soc. del. 1

Pedagoginja je sporočila mami, kar so se dogovorili na timu. Mama si je predstavljala, da bo šlo hitreje.

13. 2. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

Soc. del. 1 pojasni mami, kaj je bilo na timskem sestanku. Mama težko sprejme, da se nič ne more spremeniti čez noč oz. hitreje, saj ocenjuje, da je m. v hudi stiski, ona pa parv tako. Soc. del. 1 ji predlaga, naj si poišče pomoč zase. Mama pove, da ima težave s ščitnico in da jo lahko dodatna zdravila še bolj izčrpajo. Soc. del. 1 ji ponovno razloži pomen vključitve v Krog. Iščejo prostovoljca, ki bi z m. začel hoditi ven, mama se strinja.

21. 2. 2008

CSD, UZ o obisku na domu, soc. del. 1

Prostovoljec in vodja dnevnega centra za mlade Škrlovec, ki deluje v okviru CSD Kranj, sta prišla na CSD, kjer jima je soc. del. 1 predstavila primer m. Namen vključitve prostovoljca v m. življenje je druženje, sprehodi, motivacija za vključitev v Škrlovec ter vztrajanje pri dogovorjenih srečanjih tudi če m. ne bo sodeloval. Cilj druženja: postopoma aktivirati m. in ga motivirati za različne stvari v življenju ter ga postopoma motivirati za vključitev v šolo.

Ko so obiskali m., jih je pričakala mama, m. pa je ležal v postelji in ni želel sodelovati. Soc. del. 1 in mama sta odšli v drug prostor, prostovoljcu in vodji Škrlovca pa je uspelo, da se jima je m. pridružil pri igri s kartami. Dogovorili so se, da bo prostovoljec k m. prihajal vsako sredo in četrtek po 16ih, za dve uri.

25. 3. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s pedopsihiatrinjo, soc. del. 1

Pedopsihiatrinja pove, da je m. vedno bolj nasilen do mame. Ne zdi se ji bistveno šolanje, ampak zaustavitev nasilja. Pripravljena je priti na skupni tim. Tudi ona bo rekla mami, naj pokliče policijo, če bo sin nasilen.

26. 3. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s šolsko pedagoginjo, soc. del. 1

Pedagoginja pove, da je bil m. s pomočjo pripravnice že 2x v šoli, drži se dogovorov, jo počaka in je rad z njo. Z mamo so še vedno težave, zadnjič je bil zelo nasilen do nje, tako da ima otečeno nogo. Mama je ostala v službi 2 izmeni. Dogovor: Pedagoginja bo sklicala timski sestanek s pedopsihiatrinjo, CSD, policijo in šolo.

28. 3. 2008

OŠ Franceta Prešerna, Vabilo na medinstitucionalni tim, šolska pedagoginja

Vabljeni: soc. del. 1, pedopsihiatrinja s Centra za otroško in mladostniško psihiatrijo, splošna zdravnica, nekdo iz Sektorja kriminalistične policije Kranj in razredničarka.

2. 4. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s socialno delavko s Pedopsihiatričnega oddelka na Pediatrični kliniki (v nadaljevanju PPO), soc. del. 1

M. je bil včeraj hospitaliziran na PPO. Da bi dobili več informacij, jih je poklicala soc. del. 1. Na PPO so dobili informacijo, da gre za vedenjske težave, tako da bo kmalu odpuščen. Soc. del. 1 pove, da je ona klicala policijo in zdravnike, ker je m. grozil mami z nožem. Soc. del. 1 je želela govoriti z zdravnico, a so jo napotili na socialno službo, zato pove socialni delavki, da če ocenjujejo, da m. nima psihiatričnih težav in so pripravljeni prevzeti odgovornost za njegovo in materino življenje, naj to napišejo in ga odpustijo.

7. 4. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

M. je še vedno na PPO. Včeraj sta ga s hčerko obiskali, a z mamo ni želel govoriti. Vpričo drugih še vedno govori, da jo bo ubil. Mama mu je prinesla računalnik, upal je da bo šel čez vikend lahko domov. V šolo je sicer začel hoditi, a je bil še vedno agresiven. M. je uporabljal agresijo, kadar je želel kaj doseči. Na obisku ni hotel govoriti z mamo in sestro, zato mu je dežurni ugasnil računalnik. Malo se je mulal, potem pa je prišel do mize in se nanjo ulegel. Razpoloženje spreminja, mama je bila 3x tam. Mama ocenjuje, da bo m. moral tam ostati dalj časa. Mama pove, da ji je pedopsihiatrinja omenila, da je m. za v zavod. Mama se s tem strinja, če strokovnjaki menijo, da bi bilo to zanj dobro.

8. 4. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s šolsko pedagoginjo, soc. del. 1

Pedagoginja pove, da jo je klicala specialna pedagoginja s PPO in povedala, da bo m. še nekaj časa pri njih, želijo ga pripraviti za premestitev v Stično (Center za zdravljenje boleznih otrok). Pedagoginja in soc. del. 1 se dogovorita, da s timskim sestankom počakajo do m. vrnitve domov.

22. 4. 2008

CSD, UZ v razgovoru z vodjo Škrlovca, soc. del. 1

Prostovoljec se z m. nekaj časa ni videl, v nedeljo pa je bil m. doma, tako da ga je prostovoljec obiskal. Mama je prostovoljcu rekla, da na PPO obiski niso dovoljeni. Prostovoljec je povedal, da sta pred tem z m. imela zelo dober odnos. Preveril bo, kako je z obiski na PPO in ga poskusil obiskati.

22. 4. 2008

Pediatrična klinika – služba za otroško psihiatrijo, Vabilo na timski sestanek za CSD

23. 4. 2008

CSD, Zapis sklepov sestanka, soc. del. 1

Prisotni: Šolska pedagoginja, socialna delavka (PPO), zdravnica (PPO), pedopsihiatrinja (PPO), pedagoginja (PPO), soc. del. 1.

Sklep: M. potrebuje trdne meje in trden okvir, najprimernješa je namestitev v zavod.

23. 4. 2008

PP Kranj, Poročilo o neurejenih družinskih razmerah za CSD

1. 4. je mama klicala policijo in povedala, da sin nori v stanovanju in ji grozi. Na kraju je bilo ugotovljeno, da je m. zaradi psihičnih težav znorel in pričel groziti mami. O dogodku je bila s strani mame obveščena soc. del. 1 in reševalci ZD Kranj. Na kraju je zdravnik opravil razgovor z m. in ocenil, da je potreben hospitalizacije. Z reševalnim vozilom je bil m. odpeljan na pediatrični oddelek Ljubljana. V razgovoru m. svojega dejanja ni zanikal.

24. 4. 2008

Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju Komisija), Vabilo za soc. del. 1

Komisija, ki dela na Centru za izvenbolnišnično psihiatrijo (Poliklinika), pripravlja strokovno mnenje za m. in vabi soc. del. 1 na sestanek/senat 8. 5., saj je sodelovanje CSD zelo pomembno pri odločitvah za nadaljnje izobraževanje in namestitev v ustrezno ustanovo.

24. 4. 2008

Pediatrična klinika – služba za otroško psihiatrijo, Obvestilo zdravniku, specialistka psihiatrije

Diagnoza: Čustvene in vedenjske motnje. Terapija: Risperdal, Sanval. Navodilo za nadaljnje zdravljenje: Deček ima individualno učno pomoč na šoli in CSD Kranj, jeseni bo nameščen v VZ Kranj. Kontrolni pregled: 22.5.

6. 5. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z mamo in m., soc. del. 1

Mama pove, da sta OK, čez praznike je šel malo do prijateljev, bivših sošolcev. Prostovoljec ni še nič prišel. Mama je bolj tiho, po potrebi kaj pove. Mama pove, da gre na bolje in da upa, da bo tako tudi naprej. M. pove, da je bil včeraj v šoli. Soc. del. 1 reče, da se bosta še slišala in videla, m. pa reče, da upa da ne. Soc. del. 1 mu pove, da je to odvisno od njega, mamo pa seznani s komisijo za usmerjanje.

6. 5. 2008

CSD, UZ v tel. razgovoru s šolsko pedagoginjo, soc. del. 1

Pedagoginja pove, da je m. začel hodit v šolo. Ima individualne ure pri pripravnici. Jutri imajo skupni sestanek z učitelji, da vidijo pri katerih urah bi bil m. prisoten in pri katerih bi rabil individualno pomoč. Dogovorita se, da se poskusi m. čimprej vključiti v Škrlovce.

6. 5. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z vodjo Škrlovca, soc. del. 1

Vodja pove, da m. lahko pride vsak dan, kontaktiral bo tudi prostovoljca. Soc. del. 1 o tem obvesti šolsko pedagoginjo, ona pa m.

6. 5. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z ravnateljico VZ Kranj, soc. del. 1

Soc. del. 1 razloži situacijo in se pozanima o možnosti namestitve. Na Mlaki bi bila možnost namestitve takoj. Ravnateljica pove, da bi bilo dobro, da dobijo vlogo za sprejem še pred odločbo o namestitvi.

21. 5. 2008

CSD, Zapis sklepov sestanka, soc. del. 1

Prisotni: Šolska pedagoginja, vodja Škrlovca, soc. del. 1.

Šola je naredila načrt, že prvi dan se je zalomilo, m. ni prišel na nemščino. M. ne zaupa ljudem, je občutljiv na odnose, vse obrne na slabo. S prostovoljcem se vidita 2x tedensko, dobro se razumeta. M. je bil 2x na Škrlovcu, spraševal je, če mora hodit tja. Vodja Škrlovca ocenjuje, da je bilo tam za m. preveč ogrožujoče, preveč ljudi na kupu. Danes ni prišel niti k pripravnici na šoli. Pri njem so zelo izraziti simptomi duševnih težav, klinični psiholog je povedal, da je m. zamenjal dan in noč, da ne zaupa ljudem in se ne more držati dogovorov.

Sklep: Poklicati zdravnico in ji povedati, da se m. ne drži dogovorov, čimprej izpeljati namestitev v VZ. Peljati načrt v šoli naprej, s pomočjo prostovoljca in Škrlovca.

22. 5. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z zdravnico s PPO, soc. del. 1

Soc. del. 1 zdravnico seznani s situacijo in vpraša, če bi bila možna ponovna hospitalizacija, zdravnica odgovori, da so trenutno polni.

9. 6. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da m. cele noči ne spi, gleda TV ali igra igrice. Če mu mama kaj reče, grozi s samomorom. Do mame ni bil agresiven, razumeta se. M. je užaljen, ker je bil v bolnici, če mama to komu pove, se nanjo jezi. Ko mama omeni šolo, ima m. krizo. Mama meni, da bi s prostovoljcem uspel. Odločbe o usmerjanju še ni.

Dogovor: Mama pokliče prostovoljca in pedopsihiatrinjo. M. je treba naročiti k psihologinji.

24. 6. 2008

CSD, Poročilo o obisku na domu, soc. del. 1

Soc. del. 1 skupaj s še eno strokovno delavko obišče m. na domu. M. jima odpre, reče da je šla mama v trgovino in se z njima pogovarja. Povedal je, da v šoli že dalj časa ni bil, prav tako ga nihče s šole ni obiskal. Soc. del. 1 ga vpraša, če se zaveda, da bo verjetno ponavljal razred, m. pa odgovori, da so mu rekli, da bo lahko izpite opravljal do konca avgusta. Soc. del. 1 mu pove, da je ona drugače razumela zadevo. Dogovorita se, da bo šel sam v šolo in s pedagoginjo preveril, koliko možnosti še ima, potem pa bo skupaj z mamo prišel na CSD.

M. in mama nsita prišla na CSD, kot je bilo dogovorjeno.

28. 7. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da je m. kakšen dan čisto v redu. K njemu pridejo sošolci, gre tudi ven, menjajo karte, igrajo košarko in nogomet, a le takrat, ko računalnik ne dela. Mama pove, da je danes spala pri hčeri na Jesenicah in prišla zjutraj domov. Ponoči jo je m. klical, kdaj bo prišla domov, živčen je bil, ker je ni bilo. Pred enim tednom je bila mama na Štajerskem, m. ni hotel z njo, je pa vmes pospravil reči, za katere ga je mama že dalj časa prosila. Mama pove, da je bil od zadnjega obiska soc. del. 1 le enkrat agresiven, zvičal ji je desno roko, sicer pa samo besedno grozi, česar se mama boji. M. podnevi še vedno spi, ponoči pa mamo budi. Hoče, da ustane in pogleda muco in podobno. Pri sestri je bil le en dan, ko računalnik ni delal.

Mama oceni, da je m. zasvojen z računalnikom, zdaj je računalnik na popravilu. Pove, da se m. ničesar ne drži, nima nobenega reda. Večinoma ne hodi iz sobe, prejšnji teden je šel s sošolci. Mama je bila 2x pri psihologinji, m. tja ne želi iti. Psihologinja želi, da jo soc. del. 1 pokliče. M. še vedno jemlje Risperdal in Sanval. Soc. del. 1 in mama se dogovorita, da mama pokliče reševalce v primeru, da bo m. agresiven.

M. ni šel v šolo, kot je bilo dogovorjeno na zadnjem srečanju, na dom je prišla šolska pedagoginja. Mama meni, da se je m. izogibal sošolcem. Pedagoginja mu je povedala, da bo ponavljal razred, kar ga je vidno prizadelo. M. nima volje za življenje, včasih se naveliča tudi računalnika in se sprašuje zakaj živi. Pedagoginja je vzela izposojene šolske knjige. M. je izrazil željo, da bi bil naslednje leto v istem razredu kot nek fant, ki ga pozna, vendar mu pedagoginja ni mogla nič obljubiti.

Spis 2: Oddaja otroka v zavod, zahteven p.u.p.

20. 8. 2008

CSD, Zapisnik izjave, vodja postopka - soc. del. x (področje varstvo otrok in mladostnikov)

Mama se zgledi na CSD Kranj. Pove, da je sin od 17. 8. 2008 ponovno sprejet na PPO. Odpeljan je bil z rešilnim avtomobilom, ker je mama poklicala dežurno ambulanto, saj je bil mladostnik agresiven. Zdravnica je na dom prišla skupaj s policisti. Mama pove, da ji je težko, da se sin izživlja nad njo, da mu mora ponoči pripravljati hrano, da ji ne pusti spati, da se izživlja nad muckom. Vse leto ne hodi v šolo, težave so se začele lani v septembru. Mama ne ve, kaj se je zgodilo v šoli, v tem času ko ni hodil v šolo je imel učno pomoč s strani Škrlovca, sodeloval je s prostovoljcem s katerim se je dobro razumel. Mama pove, da je utrujena, da ne zmore več. Prinesla je strokovno mnenje Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (v nadaljevanju Komisija), kjer piše, da naj gre v stanovanjsko skupino. Mama se s tem strinja, saj sama ne zmore več. Na PPO so povedali, da bo ostal pri njih dokler ne bo sprejet v stanovanjsko skupino. Mama je tega dne govorila s sinom, katerega je zanimalo le to, kdaj bo šel domov. Mama mu je odgovorila, da se bo pogovorila s socialno delavko 1 kam bo šel, sin pa ji je rekel, naj gre ven.

Očetovstvo ni urejeno, očeta otrok sicer pozna, z njim je imel na zadnje stike pred štirimi leti.

Mama želi, da se čim prej začne postopek namestitve v stanovanjsko skupino, in sicer zato, da bo bolje za oba in da se bo sin naučil nekega normalnega življenjskega ritma.

Priloženo strokovno mnenje Komisije za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (26. 6. 2008)

V šolskem letu 2007/2008 vpisan v 8. Razred OŠ Franceta Prešerna. Od oktobra ni obiskoval pouka. Vključen CSD Kranj. V šoli ponujena organizirana učna pomoč in individualne ure preverjanja znanja – deček odklanja, zato ne pride do realizacije.

Sinteza ugotovitev o obravnavanem otroku: M. živi sam z mamo, nanjo je simbiotično navezan, prostorsko sta zelo utesnjena. V obdobju adolescence se nagiba k čustvenemu osamosvajanju, kar se kaže v uporništvu, negativizmu in agresivno-pasivnemu vedenju do mame. Pri tem se je aktivirala separacijska anksioznost, ki je vodila v izolacijo od okolja in izostajanje iz šole. V ospredju so globlje čustvene motnje, razpoloženje je disforično, frustracijska toleranca nizka, agresivnost zvišana, prilagoditvene sposobnosti skromne. Ob sicer povprečni intelektualni opremljenosti je aktualno funkcioniranje pomembno znižano. Miselna koncentracija je labilna, delovne strategije manj ustrezne, motivacijski nivo je nizek, hitro nastopi zasičenost. Deček je obravnavan v pedopsihiatrični ambulanti, prejema medikamentozno terapijo. Zaradi stopnjevanja čustvene in vedenjske problematike je bil krajši čas hospitaliziran na PPO, zaradi odklonilnega odnosa je bil predčasno odpuščen, neuspešni so bili tudi poskusi učne pomoči s strani CSD in šole, zato 8. razreda ni izdelal. Učnemu programu sicer zmore slediti, le motivacija je nizka.

Enotno mnenje izoblikovano na razširjenem senatu: dečkovo sožitje z mamo je z obeh strani toliko moteno, da je nujna vključitev v stanovanjsko skupino Vzgojnega zavoda Kranj, od koder bo lahko obiskoval matično šolo.

Otrok se usmeri v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo – 5 ur na teden, individualno (2 uri pedagoginja – premagovanje primanjkljajev, 3 ure učitelj – učna pomoč). Vrsta motnje: otrok z več motnjami po Pravilniku⁴; čustvene in vedenjske motnje, dolgotrajna bolezen. Pomoč potrebuje pri strategijah učenja in usmerjanju vedenjskih odzivov v skladu s 7. čl. ZUOPP.

Člani senata: spec.klin. psiholog, defektologinja, dr.med. pediaterinja, dr.med. pedopsihiaterinja.

Priložena odločba Zavoda Republike Slovenije za šolstvo o usmerjanju v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo (13. 8. 2008)

⁴ Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami.

Na podlagi 20. in 24. čl. ZUOPP v zadevi usmerjanja m. na zahtevo mame. Mama v zahtevi navaja, da ima sin vedenjske in čustvene težave. Na podlagi Komisije je m. opredeljen kot otrok z motnjami vedenja in osebnosti in kot dolgotrajno bolan otrok, torej otrok z več motnjami. Organizacija učne pomoči se podrobneje opredeli v individualiziranem programu, ki ga sestavi strokovna skupina na šoli.

20. 8. 2008

CSD, UZ o tel. pogovoru z dr. iz PPO, soc. del. x

Dr. pove, da je pri njih m. in da lahko tam ostane do sprejema v stanovanjsko skupino. Pove, da sicer ni za k njim, ampak da ima vedenjske motnje in je za v stanovanjsko skupino, ker pa je doma taka situacija in je bil nasilen do mame, ga lahko do sprejema obdržijo.

22. 8. 2008

CSD, UZ o tel. pogovoru z dr. iz PPO, soc. del. x

Soc. del. x pove, da je mama prinesla mnenje strokovne komisije in da je razvidno, da je nujna vključitev v stanovanjsko skupino. CSD bo začel postopek namestitve. Dr. pove, da je m. pri njih v redu in da z njim nimajo problemov, skrbi pa jo prihodnost fanta. Želi, da jo soc. del. 1 čimprej pokliče.

22. 8. 2008

CSD, UZ o tel. pogovoru z ravnateljico VZ Kranj, soc. del. x

Ravnateljica se spomni, da so se dogovarjali za ogled stanovanjske skupine, vendar je mnenja, da je za m. bolj primeren zavod, ki bi imel inteno šolo. Pove tudi, da so pri njih skoraj v celoti zasedene vse stanovanjske skupine.

25. 8. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. x

Mama pove, da se je m. ob njenem obisku na PPO grdo obnašal, prinesla mu je liste za šolo, on pa ji je rekel »naj se spelje«. Rekel je, da ne bo šel v šolo, rad bi šel domov. Mama mu je rekla, da ga ne bo sprejela domov, ker noče hodit v šolo. M. in prostovoljec sta v navezi preko sms-ov, prostovoljec mu je obljubil, da ga bo obiskal.

1. 9. 2008

CSD, UZ v razgovoru s soc. del. x, soc. del. 1

Soc. del. x sprašuje, kaj se je dogajalo v zvezi z namestitvijo m. v stanovanjsko skupino oz. Vzgojno-izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku (v nadaljevanju VIZ Smlednik). Soc. del. 1 bo preverila.

1. 9. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pokliče in pove da je m. še vedno na PPO, da je agresiven do nje in da ga ne bo vzela domov, ker ve, da sama z njim ne bo zmogla. Dogovorita se za razgovor na CSD.

2. 9. 2008

CSD, UZ v razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da so k m. med počitnicami hodili trije prijatelji. Ko se je pokvaril računalnik, je bil ves iz sebe. Mama meni, da bi bilo bolje, če bi šel m. na ogled VIZ Smlednika brez njenega spremstva. Soc. del. 1 se bo dogovorila za ogled.

8. 9. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da sta s hčerko obiskali m. na PPO, mu dali vsaka po 5 € žepnine in da mu je postavila pogoj, da se bodo pogovarjali o vsem mogočem, le o tem kaj si on želi ne. Mama pove, da je m. obiskal prostovoljec. M. je povedal, da ve, da če bo odklonil, mu ne bo treba iti v zavod.

9. 9. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z VIZ Smlednik in PPO, soc. del. 1

Soc. del. 1 se dogovori za ogled VIZ Smlednik, in sicer 11. 9. O tem obvesti socialno delavko s PPO, ki bo na ogledu prisotna in bo pripravila m. na ogled. O tem obvesti tudi mamo.

11. 9. 2008

CSD, UZ o ogledu VIZ Smlednik, soc. del. 1

Soc. del. 1 in mama sta odšli v VIZ Smlednik na ogled, m. je prišel s socialno delavko s PPO. M. je na sestanku slabo sodeloval in verbalno izražal odpor glede namestitve. Vedno je najprej rekel ne, potem pa sodeloval. Dogovorili so se, da m. razmisli o možnosti namestitve, soc. del. 1 in mama sta ga odpeljali nazaj na PPO. Soc. del. 1 je v VIZ Smlednik izročila vlogo za sprejem.

Priložena vloga za sprejem v vzgojni zavod (8. 9. 2008) v kateri piše, da CSD Kranj obravnava m. na področju varstva otrok in mladostnikov s težavami v odraščanju od novembra 2007. Na CSD se je na podlagi razgovora s svetovalno delavko v šoli obrnila mama.

Mama je povedala, da je fant v stiski in da ne hodi v šolo. CSD je po opisih težav sklepal, da m. potrebuje pedopsihiatrično pomoč, zato so mamo napotili na Center za otroško in mladostniško psihiatrijo. Tam so za m. uvedli medikamentozno terapijo in ugotavljali, da je m. v stiski zaradi neurejenih odnosov doma.

M. živi z mamo v enosobnem najemniškem stanovanju, v katerem nimata prostora za umik v zasebnost. M. cele noči ni spal, gledal je TV ali igral igrice na računalniku, kar je motilo mamo pri nočnem počitku. Na njena posredovanja se je m. odzival z verbalno agresijo, postajal pa je tudi vedno bolj fizično agresiven. Ob enem takih izpadov je bil odpeljan na PPO.

M. je bil agresiven le do mame, predvsem ko je želel kaj doseči. V šoli in na PPO z njim niso imeli težav. M. so obiskovali sošolci in prostovoljec, ki ga je m. zelo dobro sprejel. Na PPO so ocenili, da m. nima takih znakov, da bi lahko postavili psihiatrično diagnozo, ima pa čustvene in vedenjske težave.

CSD Kranj prosi za čim hitrejši sprejem v zavod, saj je m. od 17. 8. na PPO. Mama m. ne želi sprejeti domov, saj se ga boji in verjame, da mu bo bivanje v zavodu v korist.

16. 9. 2008

OŠ Franceta Prešerna, Poročilo pedagoginje o učencu

Učenec ponavlja 8. razred, na OŠ Franceta Prešerna se je zaradi selitve prešolal v šolskem letu 06/07 v 7. razred, ki ga je izdelal, sicer z dvema popravnima izpitoma (matematika in geografija). Na šoli so opazili, da je učenec primerno sposoben, vendar nima razvitih učnih navad. Pogosto je bil brez domačih nalog, učil se je zelo malo. Je astmatik in je pogosto manjkal pri pouku. Med sošolce se je normalno vključeval, sicer je bil bolj zadržan, vendar večjih odstopanj v obnašanju niso opazili.

V 8. razredu je prve tri tedne obiskoval pouk, po taboru pa je zbolel in bil opravičeno odsoten cel oktober. M. ni uspel prepisati vse snovi, bal se je da bo vprašan, zato sta se razredničarka in mama dogovorili, da se razredničarka dogovori z ostalimi učitelji, da ga ne sprašujejo dokler ne bo pripravljen. Dogovorili so se tudi za učno pomoč preko javnih del. Kljub vsem dogovorom je še vedno izostajal od pouka, vse ali pa le prve ure. Kadar ni šel v šolo, je mama prišla v šolo in povedala, da ima m. krizo, da grozi da bo ušel od doma, da je zelo zaskrbljen, da se ne more učiti in spati, da postaja agresiven. Razredničarka in pedagoginja sta z m. opravili več razgovorov, 15. novembra so na sestanku učiteljskega zbora pripravili individualni urnik preverjanja znanja, s tem da so planirali dovolj časa za učenje in ponudili učno pomoč. Kljub temu m. ni prihajal v šolo, kot razlog je navedel, da ponoči ne more spati in zato je zjutraj zelo zaspan. Večkrat ga je na domu obiskala pedagoginja in ga skušala prepričati, da bi ponovno začel obiskovati pouk, vendar brezuspešno. Mama je ves čas sodelovala s šolo. Na domu sta ga večkrat obiskali šolska pedagoginja in defektologinja - pripravnica, ki sta skušali doseči, da bi prihajal vsaj k individualnim uram. Kljub temu, da sta prišli v poznih dopoldanskih urah, je bil še vedno v postelji.

Napredka kljub ponujeni pomoči ni bilo, kazal je hude osebnostne motnje, izražal je številne strahove v zvezi z obiskovanjem šole, popolno nezaupanje v ljudi, nerealne poglede na reševanje problemov, samomorilne misli. Ves čas je bil doma, gledal je TV ali igral igrice na računalniku. Ker sta s pripravnico vzpostavila dober stik, je začel prihajati k individualnim uram, tako da so se začeli dogovarjati za opravljanje rednih izpitov.

Zaradi stopnjevanja agresivnega vedenja doma je bil hospitaliziran na PPO od 2. 4. do 28. 4. 2008. V tem času je obiskoval bolnišnično šolo Ledina. Ves čas je izražal veliko željo po vrnitvi domov, zagotavljal je, da bo opravljal razredne izpite.

Na timskem sestanku so sprejeli dogovore za delo z učencem po odpustu iz Pediatrične klinike, in sicer učenec bo obiskoval pouk in individualne ure po šolskem urniku, opravljal bo razredne izpite, šola mu bo nudila individualno strokovno pomoč.

Prvi teden po prihodu domov je v šolo prihajal redno, na njegovo željo je poskusno reševal dve angleški kontrolni nalogi, ki ju je zelo dobro rešil, zato so načrtovali, da bi čimprej opravil izpit iz angleškega jezika. Domnevali so, da bo to vzpodbuda za nadaljnje delo, vendar je že naslednji teden ostal doma. Pedagoginji sta ga večkrat obiskali na domu, ga prepričevali in vzpodbujali, naj prihaja v šolo, vendar brez uspeha.

18. 9. 2008

VIZ Smlednik, obvestilo za CSD

Glede vloge za sprejem v zavod povejo, da njihova strokovna skupina meni, da je za sprejem potrebna minimalna motivacija fanta, saj izkušnje kažejo, da fantje brez motivacije v zavodu težko sodelujejo in se težave samo stopnjujejo. Pričakujejo tudi, da bo fant še naprej v redni psihiatrični obravnavi in da ga bo bolnica pripravljena sprejeti v primeru zapletov.

29. 9. 2008

CSD, mail od psihologinje iz VIZ Smlednik, soc. del. 1

Psihologinja sporoči datum sprejema in pošlje spisek stvari, ki jih m. potrebuje ob sprejemu.

30. 9. 2008

CSD, UZ, soc. del. 1

Soc. del. 1 in mama sta odšli po m. na Pediatrično kliniko, brez odpora sta ga odpeljali v VIZ Smlednik, kjer na razgovoru ni hotel sodelovati. Kljub verbalnemu odporu je sam nesel stvari v skupino in se poslovil od mame.

Priložena dokumentacija s PPO

Diagnoza: Čustvene in vedenjske motnje (22. 9. 2008)

V diagnozi piše, da je bil 13-letni deček hospitaliziran od 1. 4. do 28. 4. 2008 zaradi agresivnega vedenja do mame, saj ji je grozil z nožem, večkrat je grozil, da si bo tudi sam porazil žile. Občasno je bil agresiven tudi do domače mačke. Šole ne obiskuje, ker je zaradi nespečnosti utrujen in zaspan. Deček se zdravi zaradi astme. Izvidi so bili brez posebnosti.

Mnenje pedagoga: Opaziti je bilo, da m. pri učenju drugačnih tehnik reševanja konfliktov in podrejanja avtoriteti odraslih potrebuje izredno jasno zastavljene cilje ter vztrajno in dosledno vodenje s strani odraslih. Vedno so morale biti dorečene tudi posledice njegovih morebitnih neustreznih ravnanj. Pri učnem delu je deček dobro sodeloval, pravila in postopke dela je pogosto poskušal prilagajati, vendar ga je bilo ob doslednem vodenju in obenem toplem čustvenem kontaktu vedno znova mogoče vtirjati v pričakovane okvire vedenja in sodelovanja. Dečkova mama se je vzgojnega svetovanja udeležila le 1x, vendar polna lastnih težav ni dojemala sporočil, ki so ji jih namenjali. Poudarjala je strah pred sinovimi nasilnimi izbruhi. Deček nima primerne moškega vzornika, s katerim bi se lahko identificiral, v svojih potrebah in željah se počuti nerazumljenega in neuslišanega, kar ga spravlja v obup in bes. M. razvoj ocenjujejo kot ogrožen, saj je kot način za doseganje želja že odkril agresivnost – posebno, ker je ta v kombinaciji s slabo samopodobo in šibkejšim socialnim statusom. Odnos med dečkom in mamo je po pričevanju in opazovanju vseh prisotnih izrazito konfliktan, v prihodnosti pa ne gre pričakovati večjih sprememb na tem področju. Z namenom, da bi dečku zagotovili mirno, stabilno obnem pa v vzgojnem smislu dosledno vodeno okolje, bo postopoma stekel postopek umestitev dečka v stanovanjsko skupino vzgojnega zavoda Kranj.

Potek hospitalizacije: V času hospitalizacije je bil deček vključen v individualno psihoterapevtsko obravnavo, bolnišnično šolo in ostale dejavnosti na oddelku. Na začetku so opažali simptom separacijske anksioznosti in nespečnost, kar je v drugi polovici hospitalizacije izzzvenelo. Kmalu po sprejemu je deček postal sodelujoč, bil je dobre volje, igral na računalnik, gledal TV. Osebu se je izpovedal o prepirih z mamo. Opaženo je bilo, da nima higienskih navad, ki se jih je hitro priučil. Ob obiskih mame je bil zelo žaljiv in vznemirljen, po njenem odhodu se je umiril. Večkrat je bil nasilen do mlajših otrok, v odnosu do ženskega kadra je bil vzvišen in žaljiv. Z vrstniki na oddelku se ni družil, raje se je družil z osebjem. Pogrešal je obiske in klice svoje sestre, pri kateri je preživel en vikend.

V individualnih razgovorih je deček opisoval življenje z mamo, ki mu ne nudi vsega, kar si on želi. Želel je imeti stike z očetom in slabše razumeva postopke izpeljave te želje. Večkrat je odrasle na oddelku prosil za denar, da bi si kupil priboljške.

Ob zaključku hospitalizacije je imel tim PPO sestanek s CSD Kranj, kjer so se dogovorili, da je potrebno dečka vključiti v vzgojno varstveno institucijo, kjer bo v strukturiranem okolju imel možnost spremeniti svojo vedenjsko motenost. V času hospitalizacije je prejemal Risperdal in Sanval ob izraziti nespečnosti.

Pedagoško poročilo bolnišnične šole Ledina ob zaključku hospitalizacije (12. 5. 2008)

M. je imel pri vključevanju v novo okolje kar nekaj težav, sprva je deloval odklonilno, stežka je pristajal na sodelovanje z odraslimi in vrstniki. Tudi spori niso bili redki, deloval je napeto. Postopoma se je sprostil in našel stik z okoljem, v katerem se je znašel neprosto voljno. Zaznati je bilo dečkovo težnjo po vrnitvi domov oz. v matično šolo, kjer so se ravno začeli dogovarjati za opravljanje razrednih izpitov in po njegovem zatrjevanju je bil pripravljen nadaljevati s šolskim delom.

V obdobju hospitalizacije je deček nakazal, da zmore slediti dogovorom. V mirnem, stabilnem, vzpodbudnem in tudi primerno omejujočem okolju bi se deček umiril in zmozel svoje učne in človeške potenciale razviti v polni meri.

Psihološki izvid (11. 12. 2007)

M. je sprva zadržan, ob vzpodbudah postane razmeroma zaupljiv. Pove, da bolj malo hodi v šolo, ker je bolan, zvečer težko zaspi, jutraj pa ne more vstati. Prizna, da je malo nasilen, brncne v omaro, tudi mamo je že udaril, zato ker neprestano govori, ne zna nehati. Težave ima samo doma, v šoli vedenjskih težav nima. V testni situaciji je psihomotorično nekaj počasnejši, negotov vase, nižjega motivacijskega nivoja, potrebuje stalne vzpodbude. Delovne strategije se kažejo manj ustrezne, opazne so motnje koncentracije. Splošno oz. šolsko znanje je šibko, ob tem se izgovarja na to da snovi še niso jemali, da je manjkal, bil bolan.

Mama se izkaže za vzgojno povsem nemočno, pove, da jo deček ne posluša, do nje je agresiven, ji grozi, da se ji bo maščeval, ker ga tepe (kar mama zanika). Težave so se začele pred dobrim letom, prej je bil priden otrok. Agresiven je tudi njegov oče.

Pri psiholoških testih so opazne blažje motnje vizuo motorične koordinacije, negotovost vase, splošna informiranost je šibka, socialna zrelost pomanjkljiva, nekatere merjene sposobnosti so podpovprečne ali mejne, nekatere povprečne ena pa je nadpovprečna. Opisuje težave s spanjem, utrujenost, šolske obveznosti so mu v breme, samopodoba je nekoliko slabša. Govori o izrazito konfliktanem odnosu z mamo, s čimer pogojuje tudi svoje vedenje. Potrebe po veljavi so močne, prav tako želje po odrasli samostojnosti in neodvisnosti. Čustveno in socialno se kaže manj zrel. Mišljenje je nadpovprečno produktivno, razpoloženje disforično, agresivni impulzi so zvišani, slabo obvladovani, frustracijska toleranca nizka. Temu ustrezno so socialni stiki slabši, kljub siceršnjemu interesu za človeško okolje. Sklepati je na globlje čustvene motnje, ki nakazujejo v smeri osebnostne motnje.

30. 9. 2008

CSD Kranj, Predlog za imenovanje strokovne komisije, soc. del. 1

V zadevi ukrepanja po ZZZDR, 121. čl., in sicer namestitve v VIZ Smlednik, strokovna komisija pripravi pisno mnenje o smiselnosti namestitve m. v VIZ Frana Milčinskega v Smledniku.

2. 10. 2008

CSD, Sklep o ustanovitvi strokovne komisije

Člani: vodja Škrlovca, soc. del. 2, soc. del. y.

3. 11. 2008

CSD, Mnenje strokovne komisije

Strokovna komisija na podlagi spisovne dokumentacije, poročil in odločb vključenih institucij meni, da je ukrep namestitve smiseln in mladoleniku v korist. Strokovna komisija meni, da m. potrebuje stalne vzpodbude, strukturo in umiritev, jasno zastavljene cilje, vztrajno in dosledno vodenje s strani odraslih, moškega vzornika s katerim bi se lahko identificiral.

Mama se je z namestitvijo strinjala, saj je izražala vzgojno nemoč. Strokovna komisija mami predlaga vključitev v svetovanje z namenom osvetlitve odnosa s sinom in vzpostavitvi konstruktivnejšega in bolj sprejemljivega odnosa za oba, zato je pomembno, da redno sodeluje z institucijami, ki obravnavajo družino, še posebej z VIZ Smlednik.

4. 11. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru s psihologinjo iz VIZ Smlednik, soc. del. 1

Psihologinja pove, da je m. v šoli zelo uspešen, z njim so v zavodu zelo zadovoljni, tudi težave s spanjem so zbledele. Čez počitnice je bil le 2 dneva v zavodu, ostale dni pa doma. Doma je bilo OK, razen nočnega bdenja na računalniku. Predviden je tim za individualni načrt. Mama je zelo zadovoljna in sodelujoča z zavodom.

4. 11. 2008

CSD, UZ o tel. razgovoru z mamo, soc. del. 1

Mama pove, da je 90% bolje, da so odnosi doma boljši. Takoj po vključitvi v zavod je ušel za 2 dneva. Mama je seznanjena z ustno obravnavo.

6. 11. 2008

CSD, Razpis ustne obravnave

CSD v upravni zadevi zaradi odločanja po 121. čl. ZZZDR – ukrep namestitve v VIZ Smlednik, na podlagi 154. čl. ZUP razpiše ustno obravnavo.

6. 11. 2008

VIZ Smlednik, Vabilo na sprejem individualiziranega načrta za CSD in mamo

17. 11. 2008

UZ s timskega sestanka v VIZ Smlednik, soc. del. 1

Prisotni: soc. del. 1, vzgojitelj (VIZ), razrednik (VIZ), psihologinja (VIZ), mama, m.

Razrednik pove, da je m. preizkuse rešil nadpovprečno za zavod, da lepo sodeluje, je motiviran, dela domače naloge, ne zamuja. Izboril si je status, tako da mu močnejši sošolci ne nagajajo. Skrbí ga le to, da je bil prejšnji teden m. zaspan. Razrednik meni, da bo super, če bo m. zdržal in delal tako naprej.

Vzgojitelj pove, da je bil m. kondicijsko zelo slabo pripravljen. Presenetilo ga je, ko je m. rekel, da bo šel na izlet, in sicer peš do Vrbe. Na sestanku m. reče, da ne bo šel. Določeni odpori s strani m. se še vedno kažejo, vendar je vztrajen, ob prihodu ni znal veliko stvari, npr. gospodinskih opravil, ampak se uči. Največje težave ima s samostojnostjo. Mama sodeluje z zavodom, z namestitvijo je zadovoljna. Za naprej meni, da bo m. koristila struktura, ki jo ponuja zavod, čaka jih še kar nekaj dela, delali bodo na osebnostnem razvoju, na učenju gospodinskih opravil. Meni, da m. dobro riše, vendar tega še ni pokazal v skupini, zelo ga zanimajo računalniki. M. veliko bolje sledi vzpodbudi kot kritiki.

Psihologinja pove, da se je odnos med njo in m. izboljšal, zdravnica s PPO je z vključitvijo v zavod zadovoljna. Še vedno hodi k njej na kontrole. Dopoldne so ukinili Risperdal, da ne bo zaspan v šoli. Medicinska sestra je opozorila, da m. slabo vidi, naročen je pri zobozdravniku in alergologu. Cilj je, da se nauči raznovrstnega prehranjevanja in da izboljša psihofizično stanje. Za naprej bo psihologinja poskusila vzpostaviti stik in zaupen odnos z m., da bo lahko reševal morebitne notranje stiske.

M. pove, da mu je v zavodu fino to, da grejo v kino. V hecu pove, da bi bil rad vzgojitelj, da bo lahko maltretiral otroke naj pospravljajo, delajo nalogo itd. Zanima ga, kdaj bo šel lahko domov. Letos zaključuje osnovnošolsko obveznost, do dokončane osnovne šole pa mu bo manjkal 9. razred.

Mama pove, da m. preden gre v zavod reče, da se bo ubil ali pa bo ušel iz zavoda. Sicer je zadovoljna z namestitvijo, doma je prijazen, zvečer gre spat, moti jo le higiena.

18. 11. 2008

Policijska uprava Kranj, Poročilo o neurejenih družinskih razmerah za CSD

17. 8. 2008 je ponoči mama dvakrat poklicala policijo in povedala, da sin nori po stanovanju in ji grozi. Ob prvi intervenciji je bilo ugotovljeno, da sin zaradi psihičnih težav ni mogel zaspati, zato je nad mamo izvaljal psihični teror, očital ji je da je nesposobna, ker nima denarja za večje stanovanje, da ne vidi smisla v življenju, da mu je vseeno ali umre ali živi. Ko je vrgel vanjo mačko, je mama poklicala policijo. M. je v razgovoru s policisti rekel, da mu je vseeno, kaj se z njim zgodi in da ne bo dal miru, opozorjen je bil na nadaljnje obnašanje.

Čez 40 minut je mama ponovno poklicala policijo z navedbo, da jo podi iz stanovanja, da grozi, da bo nekdo umrl in da je proti njej vrgel vzglavnik. Ker je m. zaradi psihičnih težav kljub interвенiranju kršil javni red in mir, je bila na kraj pozvana ekipa ZD Kranj, ki ga je po pregledu odpeljala na PPO v Ljubljani.

24. 11. 2008

CSD, Zapisnik o ustni obravnavi

Prisotni: stranka (mama), mladoletnik (m.), vodja ustne obravnave - univ. dipl. pravnica (v nadaljevanju pravnica), soc. del. 1 – nosilka primera, predstavnik strokovne komisije (soc. del. 2 – dipl. soc. del.), zapisnikar.

Predstavnica strokovne komisije CSD Kranj je predstavila in obrazložila mnenje komisije. Mama pove, da redno sodeluje tako z VIZ Smlednik kot CSD Kranj in da je še naprej pripravljena sodelovati. Pove, da so med vikendi odnosi med njo in m. umirjeni, ni več agresije, m. hodi spati pravočasno. Ob nedeljah je napet, ko se pripravlja na odhod v zavod. Po njeni oceni se m. premalo giblje in je doma preveč na računalniku. Obišče ga tudi bivši sošolec s katerim se kartata.

M. pove, da je razumel mnenje strokovne komisije, vendar se z njim ne strinja. S soc. del. 1 in strokovnimi delavci VIZ Smlednik se je pogovarjal o tem, zakaj je pomembno in njemu v korist, da je nameščen v zavod. S soc. del. 1 je bil dogovorjen, da ga po obravnavi odpelje v zavod. Pove, da v osnovni šoli v zavodu dosega dobre rezultate in da je s strani učiteljev in vzgojiteljev tudi pohvaljen.

Soc. del. 1 kot nosilka primera pove, kako je potekalo delo z družino. Pove, da se CSD Kranj ni angažiral pri motiviranju za sprejem, saj je bil m. v tistem času nameščen v bolnišnico. Iz bolnišnice so sporočili, da je m. pripravljen na sprejem, zato so ga tudi organizirali. Na sprejemu je m. verbalno odklanjal namestitve, vendar sedaj vzgojitelji ocenjujejo, da se je v zavodsko življenje dobro vklopil. Tudi sama je opazila, da je m. boljše volje in, čeprav m. verbalno še vedno odklanja namestitve, meni, da je bivanje v VIZ Smlednik m. v korist.

4. 12. 2008

CSD, Odločba o namestitvi

CSD Kranj izda, po uradni dolžnosti, na podlagi 121. čl. ZZZDR, ukrep namestitve v VIZ Smlednik, in sicer s 30. 9. 2008. V obrazložitvi so navedeni vsi dokumenti, poročila in odločbe pridobljene tekom obravnave primera. V skladu z ugotovitvami postopka je organ prve stopnje odločil, ki je sledil mnenju strokovne komisije CSD Kranj in mnenju strokovne delavke, nosilke primera (soc. del. 1), kot izhaja iz izreka odločbe. Iz pridobljene dokumentacije je razvidno, da ima deček čustvene in vedenjske težave, ki so se v zadnjem obdobju stopnjevale. Komisija za usmerjanje otrok je sicer predlagala namestitve v stanovanjsko skupino VZ Kranj, vendar je po ponovni hospitalizaciji prevladalo stališče, da bi bila m. v korist namestitve v VIZ Smlednik. M. sicer navaja, da ne želi biti v zavodu (ob sprejemu in na ustni obravnavi), kljub temu pa se je v zavodsko življenje dobro vklopil, strokovni delavci so ga pohvalili, tudi sam je zadovoljen s svojimi rezultati v šoli. M. za vikende odhaja domov, mama ocenjuje, da se je njun odnos izboljšal.

9. 12. 2008

VIZ Smlednik, Vabilo na prednovoletno srečanje za soc. del. 1

Zavod vsako leto povabi strokovne delavce, ki imajo pri njih varovance, na srečanje, saj menijo, da si mladi želijo videti svoje svetovalce.

26. 2. 2009

VIZ Smlednik, Polletno poročilo vzgojitelja za CSD

V poročilu so kot razlogi za obravnavo navedeni vzgojna nemoč mame, ne obiskovanje pouka, nizka motivacija za šolsko delo, uporniško vedenje, nizka frustracijska toleranca, verbalna in fizična agresija do mame ter odsotnost moškega lika v vzgoji. M. je bil ob sprejemu na pogled običajno razvit otrok nekoliko bledikastega videza, kar je bila posledica hospitalizacije in manjše fizične aktivnosti. Na zahteve osebja je reagiral odklonilno in z umikom, že v prvem tednu je zbežal domov, saj mu ni bilo všeč da mora v zavodu kar naprej nekaj delati, se držati pravil in ne more biti na računalniku. Na začetku je zavračal sodelovanje, videti je bilo, da je v konfliktu z mamo in vsemi odraslimi.

Po polletnem bivanju v zavodu opažajo pri m. več sprememb, za katere menijo da so posledica prilagajanja zahtevam v zavodu in strah pred posledicami. Njegova osebnostna naravnost sta še vedno taka, da odklanja druženje, če je le mogoče se umakne stiku z ljudmi. Reagira tako, da opazuje s strani, potem pa se z različnimi provokacijami, predvsem preklinjanjem in nestrinjanjem z ostalimi poskuša priključiti skupini.

Še vedno je precej pasiven, videti je zaspan in upočasnen. Redno prejema rispedral. Pogosto je bolan, menijo, da s tem poskuša pritegniti pozornost. Vse pogostejše sodeluje pri aktivnostih, v želji po boljšem videzu je začel občasno tekati, s tem se je izboljšala njegova splošna kondicija. Pričel je redno skrbeti za svojo urejenost in osebni kotic, menijo da zato, ker se je začel intenzivno zanimati za nasprotni spol, še posebej ga zanima ena izmed deklic v zavodu. Od doma ji prinaša darila, ki po mnenju vzgojitelja presegajo običajne mladostniške pozornosti.

V skupini je pogosto verbalno agresiven in žaljiv do vzgojiteljice. Pogosto načenja teme o spolnosti, vendar je pri tem vulgaren in nesramen, pri njem se ne pojavlja sram, ko govori o tej temi. Podobno nesramno in žaljivo vedenje so opazili tudi do mame. M. se pogosto znaša in je agresiven so mlajšega fanta, nestrpen je do tistih, ki ne regirajo tako kot on. Zelo ga moti bližina in dotik. Ustraši se, da ne bi kdo pomislil, da je homoseksualec. Pri razglaskanju svojih stališč pretirava.

Mama v odnosu do sina niha iz ene skrajnosti v drugo. Ko je m. zadovoljen je zadovoljna tudi ona, ko je m. uporen pa je zelo negativistično nastrojena do zavoda. Z delavci zavoda redno sodeluje, ob nedeljah spremlja sina v zavod, pogosto naroči kaj naj bi delali z m. čez teden. Takrat se zdi, da m. komaj čaka, da mama odide.

Na področju gospodinjstskih in vzdrževalnih del ter šolskih obveznosti je iz popolnega odklanjanja prešel na sodelovanje. Dobro sledi pohvalam in spodbudam, na kritiko pa se slabo odziva. Pri vseh predmetih je pozitiven, še posebej dobro mu gre pri angleškem jeziku. Zanima ga računalnik, predvsem internet ves dan in tudi ponoči ter spanje do enajste ure dopoldan.

Zavračal je samostojno potovanje z avtobusom, pričakoval je, da ga bo domov peljal nekdo iz zavoda, vendar zdaj že potuje samostojno. Umika se novim situacijam. Sodelovanje s prostovoljno delavko ni zaživel tako, kot smo načrtovali. Primerneje bi bilo pogostejše in bolj intenzivno.

20. 5. 2009

CSD, UZ o tel. pogovoru z ravnateljem VIZ Smlednik, soc. del. 2⁵

Soc. del. 2 pokliče v VIZ Smlednik, da bi se dogovorili o preživljanju poletnih počitnic in ponudi preživljanje poletnega tabora na Kolpi in Pineto. Ravnatelj pove, da je m. dosegel velik napredek, še posebej pomemben se mu zdi vpliv prostovoljke. Med počitnicami je že vključen v dva projekta preko zavoda. Na morje zagotovo ne bo šel, saj ne zna plavati in mu je zaradi tega nerodno, poleg tega pa odkloni predloge, ki so mu na hitro predstavljeni. Pove še, da so morali strokovni delavci omejiti mamo in da se je umirila.

6. 7. 2009

VIZ Smlednik, Letno poročilo vzgojitelja in razrednika za CSD

Poročilo vzgojitelja:

M. je uspešno zaključil 8. razred. V poročilu so opisane enake situacije in težave kot v polletnem poročilu. Vzgojitelj doda, da je m. pripravljen marsikaj obljubiti ob pričakovanju ugodnosti (računalnik, izhod domov), vendar že ob najmanjši nedoslednosti obljube ne more izpolniti. Ob začetnih težavah in zavračanju zavoda je pričel slediti usmeritvam in sodelovati.

Nasploh ima velike težave s higieno, kaže splošno nepoučenost in vzgojno zapuščeno. M. je pogosto bolan, že ob najmanjši poškodbi je resno zaskrbljen za svoje zdravje. Opažajo, da je posebej v slabem stanju ob povratku v zavod. Takrat je težko razmejiti med boleznijo in slabim počutjem, ki ga povzroča vrnitev v zavod. Še vedno prejema medikamentozno terapijo, kateri se v zadnjem času upira, pravi, da je po zdravljenju zelo zaspan. Redno je vključen v pedopsihiatrično obravnavo.

Mama redno sodeluje z zavodom. Vikende in počitnice m. preživlja doma, mama ne poroča o konfliktih. Redne stike ima tudi s prostovoljko, ki ga obiskuje med vikendi in ima na ta način možnost videti in se učiti kako mladi preživljajo svoj prosti čas. Poletne počitnice bo preživel delno na projektu jadrnanje, ki ga bo organiziral zavod, ostali del pa doma in pri sestri.

Poročilo razrednika:

Od prihoda do novega leta je bil m. pri pouku miren, izpolnjeval je navodila, bil je prijazen in spoštljiv. Januarja je postal nezainteresiran, želel je da se ga pusti pri miru, ker je hotel spati, počivati, ali pa je pouk motil z ogovarjanjem sošolcev. Ni se dovolj učil, tudi domačih nalog ni redno delal. Pogosto je bil slabo razpoložen, govoril je o pomanjkanju smisla, ciljev v življenju, o samomoru. Občasno je bil tudi nestrpen do posameznih sošolcev, znal jih je tudi udariti.

V drugem delu šolskega leta pa je ponovno »oživel«, ni bil več tako zaspan in slabovoljen. Spet je sodeloval pri pouku. Uspelo mu je doseči zelo lep uspeh. Na vseh dejavnostih je bil sodelujoč in kulturn. Med šolskim letom je dobil tudi več pohval in priznanj, in sicer na 10. Ex tempore v Smledniku je dobil priznanje za najboljšega posameznika in priznanje za izredne dosežke na likovnem področju.

⁵ Dipl. soc. del., tudi vodja strokovne komisije v primeru m., področje varstva otrok in mladostnikov s težavami v odrasčanju.

14. 7. 2009

CSD, UZ, soc. del. 2

Zaradi pričetka dela na novem področju soc. del. 2 zadevo preda strokovni delavki na nadomeščanju, soc. del. 3⁶, in jo seznani o predvidenih aktivnostih.

16. 9. 2009

VIZ Smlednik, Vabilo na skupni pogovor za CSD

Ker se je začelo novo šolsko leto in se že nekaj časa niso srečali, VIZ Smlednik vabi CSD na skupni pogovor, da bi analizirali m. učno vzgojni napredek. Vabljeni sta tudi mama.

29. 9. 2009

CSD, UZ o medinstitucionalnem timu v VIZ Smlednik, soc. del. 3

Prisotni: m., mama, strokovne delavke VIZ Smlednik, strokovni delavki CSD Kranj (soc. del. 1 in soc. del. 3).

Razgovora se je m. zelo veselil, strokovne delavke VIZ Smlednik ga pohvalijo. Dosegel naj bi velik napredek in popravil veliko napak. Povejo, da je fant odziven in vodljiv, motivacija za šolsko delo se je dvignila. Mlajši varovanci ga jemljejo kot vzornika in ga zelo upoštevajo, kar zna včasih izkoristiti, sicer pa ima dobre odnose z vrstniki. Dobre odnose ima tudi z osebjem, še posebej z ravnateljem. Doma še vedno veliko časa preživi za računalnikom, mama je vzgojno še vedno precej nemočna, zato strokovne delavke VIZ Smlednik ocenjujejo, da je nadaljnje bivanje v VIZ Smlednik za fanta najboljša rešitev.

4. 12. 2009

Vabilo na božično praznovanje CSD Kranj za m.

20. 1. 2010

CSD, UZ v tel. razgovoru s strokovno delavko iz VIZ Smlednik, soc. del. 3

Strokovna delavka pokliče in pove, da je m. od 19.1.2010 na begu oz. pri mami. Ob 00.30 prejšnji večer je prišel domov, v VIZ pa se ni vrnil, ker naj ne bi bilo avtobusa. Pričakujejo, da se bo vrnil še isti dan. Pove, da že nekaj časa opažajo, da m. ne želi biti v 4. skupini, ne opravlja dežurstev ipd. Hodi k nekemu prijatelju v Kranjsko Goro, za katerega mama ve. Želeli so le obvestiti CSD, če se m. ne bo vrnil pa bojo ponovno poklicali.

17. 2. 2010

VIZ Smlednik, Polletno poročilo vzgojitelja za CSD

V poročilu se večinoma ponavljajo ugotovitve iz lanskega šolskega leta. Kar je novega je to, da bo letošnje šolsko leto m. končal 9. razred, za naprej pa kaže zanimanje za Srednjo poklicno šolo v Kranju, program mehatronik. Z novim šolskim letom je postal vidnejši in pomembnejši član vzgojne skupine, svojo vlogo občasnou utrjuje tudi z nasilnim in agresivnim vedenjem. Pri fantu opažajo napredek na različnih področjih. Sodeluje, pri šolskem delu je samostojen, njegov uspeh je med prav dobrim in odličnim. Ostala dela še vedno odklanja in se izgovarja na poškodbe in šibko zdravstveno stanje. Izboljšala se je skrb za higieno, po novem skrbi tudi za svojo frizuro.

Tudi letos je pobegnil iz zavoda, ko je prišel domov mame ni bilo doma, zato sta se sprla in se ni hotel vrniti v zavod. Po vrnitvi v zavod pa se je sprel z vzgojitelji in pobegnil iz zavoda. Sedaj spet sodeluje. Opazili so, da je neprestano v konfliktu z mamo, do katere je nestrpen in agresiven. Mama mu pogosto postavlja preostre kriterije in zahteve, ki jih fant zaradi slabe poučenosti in dosedanjih nedoslednih zahtev ne more izvesti. Verjetno gre tudi za to, da ima mama nerealna pričakovanja do sina.

Stike, vendar redkeje ima tudi s prostovoljko, ki ga obiskuje med vikendi. Mama sodeluje z zavodom, zimske počitnice bo preživel doma.

12. 4. 2010

CSD, Potrdilo, soc. del. 3

Na zahtevo stranke (mame), zaradi prijave na Javni razpis za dodelitev neprofitnih stanovanj v najem, izda CSD potrdilo. Mami je na CSD Kranj nudena psihosocialna pomoč na področju socialnega varstva za pomoč in podporo v primeru nasilja v družini vse od leta 2007. Zaradi fizičnega nasilja nad mamo je bil m. leta 2008 nameščen v VIZ Smlednik. Eden izmed razlogov za nesoglasja med mamo samohranilko in sinom je bila huda stanovanjska stiska, saj sta živela na cca. 16 m². Rešitev stanovanjske problematike bi verjetno pripomogla k izboljšanju odnosa med mamo in sinom ob zaključku njegovega bivanja v zavodu, ki se predvideva ob zaključku letošnjega šolskega leta.

⁶ Univ. dipl. psih.

27. 5. 2010

VIZ Smlednik, Vabilo na zaključni pogovor za CSD

CSD je vabljen na zaključni pogovor, kjer bodo sprejeli dokončno usmeritev glede m. nadaljnega šolanja in bivanja ter naredili evalvacijo učno vzgojnega napredka v zavodu.

3. 6. 2010

VIZ Smlednik, Zaključni pogovor v zavodu

Prisotni: CSD (soc. del. 3), m., mama, razrednik (VIZ), vzgojiteljica (VIZ), psihologinja (VIZ) in soc. del. (VIZ).

Razrednik pove, da je m. učni uspeh dober, najbolj uživa pri predmetih, ki jih je potrebno razumeti, dobro mu gre pri slovenščini, matematiki, zelo dobro pa pri angleščini, kjer je sodeloval tudi na tekmovanjih (regijski in državni nivo). Zelo dober je tudi pri biologiji, kjer je osvojil bronasto Proteusovo priznanje. Pri predmetih, kjer se je treba več učiti, je na trojki. Zelo dober je na računalniku.

V vedenju je veliko slabe volje, preklinjanja, česar je bilo lani mnogo manj. Razrednika najbolj moti, da ne zna primerno reševati konflikte, pogosto je agresiven, še posebej do šibkejših fantov, zelo zaskrbljujoč je njegov odnos do mame, do katere je zelo nesramen.

Vpisal se je v štiri letni program mehatronika na Tehniškem šolskem centru v Kranju. Šola je primerna glede na njegov uspeh, ovira bo predvsem motivacija in redno obiskovanje šole. Glede bivanja menijo, da bi potreboval določeno strukturo in vodenje, zato predlagajo nadaljevanje v stanovanjski skupini Ježek, ki deluje v okviru VIZ Smlednik. V zavodu je m. naredil velik napredek, tudi na socialnem področju, vendar obstaja strah, da se bo v srednji šoli prehitro zapletel v konflikte in se ponovno znašel v situaciji, kjer bi se zaprl vase. Redno hodi na kontrole na PPO.

Vzgojiteljica pove, da je naredil viden napredek na večih področjih; vključuje se v delo, sledi pravilom, osvojil je delovne navade, se naučil uporabljati delovna orodja. Je vključen, drži se dogovorov, napreduje v odnosu z vrstniki, čeprav se ga nekateri še vedno zelo bojijo. Bile so kritične situacije, na katere je reagiral z begom, a se je kmalu vrnil, pogovoril in rešil konflikt. Vzgojitelja menita, da bi bilo dobro, da bi nadaljeval v stanovanjski skupini, kjer bi lahko še napredujeval in dokončal šolo.

Mama pove, da je zadnje tri tedne z njim težko, doma se prepirata, do nje je bil celo nasilen. Ponovno cele noči sedi za računalnikom, čez dan pa leži. Trudi se, da bi prišla do večjega stanovanja. Mama se strinja, da je sin precej napredujeval, še posebej v šoli. Posebej pohvali psihologinjo VIZ Smlednik, s katero je večkrat govorila po telefonu. Še vedno se boji sinove agresije, meni da je pošten, pameten, potrebuje pa disciplino. Težava je v tem, da njegovo razpoloženje zelo niha, da se ne zna organizirati, nima delovnih navad in samodiscipline. Mama bi poskusila s stanovanjsko skupino, vsaj dokler ne bi dobila drugega stanovanja. Za bivanje doma mu postavi tri pogoje: da ni agresiven, da dela šolo in da jo upošteva. V kolikor ne bo šlo, se bo obrnila na CSD, da začne postopek nameščanja.

M. pove, da se je v zavodu dobro počutil, nima pripomb, težko pa je prenašal bivanje v zavodu, veliko stvari ga je motilo. Zelo ga zanima srednješolski program v katerega se je vpisal, bivati želi doma in nikakor v stanovanjski skupini.

Vzgojiteljica pove, da mu paše biti sam, ne mara ljudi, ker se mora potem prilagajati. Strah ga je, da bo celo srednjo šolo ostal v stanovanjski skupini in bo mama nehala iskati večje stanovanje.

CSD zadnje čase ni imel stika z družino. Mama jim je povedala, da se strinja, da m. pride domov, je pa izrazila strah pred njegovo agresijo. CSD jo je podprl pri iskanju novega stanovanja, saj m. potrebuje svoj mir in prostor.

CSD in mama so vabljeni na valetu s podelitvijo spričeval. M. je gojenec zavoda do 31. 8. 2010. Za devetošolce načeloma ne načrtujejo, da se vračajo v zavod.

29. 6. 2010

VIZ Smlednik, Letno poročilo vzgojitelja in razrednika za CSD

Poročilo vzgojitelja:

V poročilu so navedene ugotovitve opisane v polletnem poročilu in povedane na zaključnem sestanku. Vzgojitelj navede še, da so si spričo fantovih težav, ki jih še ni uspel preseči, prizadevali, da bi nadaljeval z enim izmed programov, ki jih ponujajo stanovanjske skupine, vendar sta tako m. kot mama to možnost odklonila. Predvideva, da bo še prihajalo do konfliktov in sporov med njima, še posebej sedaj, ko bosta pogostejše v stiku. Poletne počitnice bo m. preživel doma.

Poročilo razrednika:

M. je pouk v 9. razredu obiskoval redno in ni zamujal. Bil je motiviran za šolsko delo, sodeloval je tudi na tekmovanjih iz angleškega jezika in biologije; pri obeh je dobil bronasto priznanje. Dobil je tudi knjižno nagrado za ustvarjalno delo v uredniškem odboru šolskega glasila. Proti koncu šolskega leta je m. kazal manj volje do šolskega dela, a je vseeno leto zaključil s povprečno oceno 4,1. Na nacionalnih preverjanjih znanja je bil malo manj uspešen, nad rezultati je bil precej razočaran. Pri aktivnostih izven učilnice se je vedel primerno.

Večino šolskega leta je bilo njegovo vedenje sprejemljivo, s sošolci se je razumel, do učiteljev je bil kulturn. Proti koncu leta (zadnja dva meseca) pa je povsem spremenil vedenje, postal je nejevoljen, preklinjal je, povzročal nemir in provociral sošolce. Na opozorila je na začetku še reagiral, zadnji teden pouka pa so bile njegove reakcije na opozorila glasne in vulgarne. Najbolj zaskrbljujoče je bilo njegovo

vedenje med odmori, zaletaval se je, grobo prijemal manjše vrstnike, bil je verbalno žaljiv in brezobziren. Na opozorila se je arogantno nasmehnil in rekel, da se je le šalil.

Mama je redno prihajala na govorilne ure in se zanimala za šolsko delo. Očitno pa je bilo, da se s sinom ne zastopita.

Razrednik meni, da je m. sposoben dokončati 4-letni srednješolski program, hkrati pa meni, da potrebuje nadaljnje strokovno vodenje in bivanje v stanovanjski skupini.

1. 9. 2010

VIZ Smlednik, Obvestilo o zaključku bivanja m. v zavodu za CSD

VIZ Smlednik obvesti CSD o zaključku bivanja m., in sicer na željo mame za uveljavljanje pravice do otroškega dodatka.

6. 10. 2010

CSD, Zapisnik o razgovoru, soc. del. 3

Prisotni: soc. del. 3, stranka – mama, stranka – m.

Razgovor je trajal 1 uro in 5 min.

M. pove, da je bil do 31. 8. 2010 gojenec VIZ Smlednik. Počitnice je preživel doma, večinoma je bil na računalniku, nekajkrat je bil zunaj s sošolci. Za mamo sta se razumela sprejemljivo, kakor kdaj. Do šole se nista skregala. Septembra je začel obiskovati TŠC Kranj, kjer mu je bilo na začetku všeč, potem pa je bilo vedno slabše. Ni mu bilo všeč v šoli v naravi, ker so imeli pretežke naloge, eden od učiteljev je zahteval pretežke stvari (npr. športni učitelj – reševanje delovnih listov). Enako se je dogajalo v šoli med poukom, program se mu zdi pretežek, ni tak, kot je bilo rečeno. Predprejšnji teden je bil bolan in dobil zdravniško opravičilo, od prejšnjega tedna pa je doma, čeprav ni bolan. V šolo ne misli hoditi, ker je »brez vezna«. Ne želi se prešolati, ker tudi ostale šole niso zanj. Želi se poklicno ukvarjati s parkour-jem (ang.)⁷. Vse kar rabi so primerni čevlji in telovadnica. Najprej želi par let trenirati, potem ga bo pa že kdo zaposlil, npr. za snemanje filmov, dokumentarcev, videospotov, ali pa bo hodil na tekmovanja.

Mama pove, da je bil prvi teden šole m. povsem drug fant, samostojno je skrbel zase, za obveznosti, redno je hodil spat in v šolo. Razmišljal je pozitivno in zato je bila prezadovoljna. Ko je prišel iz šole v naravi, je začel vpiti, naj ga pusti na miru. Pokazal ji je delovne liste, za katere je profesor rekel, da jih mora izpolniti, sicer ne bo izdelal razreda. Potem ni več želel v šolo. Zaradi nervoze je imel prebavne težave, zato je dobil zdravniško opravičilo, zdaj je pa že 10 dni zdrav in kljub temu ne želi v šolo. Mama je slišala na dvorišču, da omenjeni profesor tudi druge otroke »maltretira«. Razredničarki je sporočila, da imata z m. krizo in da bo kontaktirala CSD, pri tem se ji je zdela razredničarka nedostopna in nepripravljena pomagati. Zaradi šolskih težav imata težave tudi doma, m. je občasno agresiven, vpije. Meni, da bi bilo za m. primerno, da se vključi v stanovanjsko skupino, z vključitvijo bi se strinjala. Strinja se tudi s tem, da se m. ukvarja s parkour-jem, ampak si želi, da bi se zraven šolal oz. počel nekaj, kar bi ga zanimalo.

M. pove, da ne želi iti v stanovanjsko skupino, prav tako se ne želi šolati. Učil bi se le francoščino.

7. 10. 2010

CSD, Predlog za imenovanje strokovne komisije, soc. del. 3

Soc. del. 3 predlaga, da se strokovna komisija CSD Kranj opredeli do izvedbe potrebnih ukrepov, ki bodo v korist m. v skladu s 121.čl. ZZZDR. Predlaga, da komisija ostane v enaki sestavi kot je bila imenovana 2.10.2008, ko je obravnavala isti primer (vodja Škrlavca, soc. del. 2., soc. del. y).

18. 10. 2010

CSD, UZ o razgovoru z mamo, soc. del. 3

Mama se nenapovedana zgledi na CSD Kranj in pove, da ima s sinom velike težave. M. že nekaj tednov ne obiskuje šole, cele dneve je doma, ponoči je za računalnikom, podnevi pa spi. Mama pove, da je popolnoma nemočna in da meni, da bi bilo za sina najbolje, če bi se vključil v stanovanjsko skupino.

Soc. del. 3 pove mami, da je zadevo že predala direktorju, ki bo določil strokovno komisijo, le-ta pa bo v najkrajšem možnem času izdelala mnenje o tem, kateri ukrep CSD Kranj bi bil m. v korist.

26. 10. 2010

CSD, Sklep o ustanovitvi strokovne komisije, direktor

⁷ Parkour je telesna disciplina francoskega izvora, v kateri udeleženci tečejo po namišljeni poti in pri tem čim hitreje in čim bolj učinkovito premagujejo ovire (ograde, strehe...). Pri tem uporabljajo različne spretnosti, kot so skakanje, plezanje in akrobatični gibi.

Imenovani so člani, ki jih je predlagala soc. del. 3. Komisija bo odločala o nadaljnjih ukrepih za zaščito interesov in koristi mladoletnega otroka.

4. 11. 2010

CSD, UZ v tel. razgovoru z mamo, soc. del. 3

Mama pove, da je iz šole prejela obvestilo, da bodo m. izključili iz šole, v kolikor ne bo v 8ih dneh podala odgovora glede sinovega dolgotrajnega izostanka od pouka.

5. 11. 2010

CSD, Mnenje strokovne komisije

Komisija meni, da je ukrep namestitve m. v stanovanjsko skupino smisel in mladoletniku v korist. Na podlagi spisovne dokumentacije, ki jo je predstavila nosilka primera, soc. del. 3, in poročil iz zavoda je razvidno, da je m. bivanje v zavodu koristilo. Ob zaključku bivanja v zavodu so delavci zavoda ugotavljali, da bi m. še naprej potreboval določeno vodenje in strukturo, zato so predlagali bivanje v stanovanjski skupini Ježek, ki deluje v okviru VIZ Smlednik. Mama in m. sta to možnost odklonila.

Iz dokumentacije je razvidno, da je m. prenehal obiskovati pouk, da imata konflikte z mamo, da je do nje občasno agresiven. M. nočni čas preživlja za računalnikom, podnevi pa spi oz. počiva. Iz dokumentacije ni razvidno, ali je m. še vedno vključen v pedopsihiatrično obravnavo, prav tako ni razvidno, ali se je mama, po priporočilih strokovne komisije novembra 2008, vključila v svetovanje z namenom osvetlitve odnosa s sinom in vzpostavitve konstruktivnejšega in bolj sprejemljivega odnosa za oba.

Komisija predlaga namestitev v stanovanjsko skupino Ježek ali katerokoli drugo stanovanjsko skupino. Menijo, da je potrebno, da je m. redno vključen v pedopsihiatrično obravnavo in da nadaljuje šolanje. Komisiji se zdi pomembno, da se mama, v kolikor želi izboljšati odnos s sinom, vključi v svetovanje v CSD oz. drugo terapevtsko obravnavo.

8. 11. 2010

CSD, Razpis ustne obravnave

CSD razpiše, v upravni zadevi m., zaradi odločanja po 121.čl. ZZZDR – ukrep namestitve v stanovanjsko skupino Ježek pri VIZ Smlednik, na podlagi 154.čl. ZUP ustno obravnavo. Vabljeni so stranka – mama, vodja primera – soc. del. 3, predstavnica strokovne komisije – soc. del. 2. Mami kot zakoniti zastopnici vročijo vabilo za sina in jo prosijo, da mu ga vroči, da se bo lahko udeležil obravnave.

8. 11. 2010

CSD, Poročilo za Tehniški šolski center Kranj (v nadaljevanju TŠC), soc. del. 3

Soc. del. 3 obvesti šolsko svetovalno službo o obravnavi m. na CSD. Pove, da zaradi zapletene družinske situacije ter na podlagi mnenja strokovne komisije na CSD Kranj poteka postopek namestitve v stanovanjsko skupino Ježek. Šolo prosi, da omenjeno dejstvo upošteva pri odločitvi glede nadaljnjega šolanja m.

18. 11. 2010

CSD, Zapisnik o ustni obravnavi

Prisotni: mama, vodja ustne obravnave – pravnica, nosilka primera – soc. del. 3, predstavnica strokovne komisije – soc. del. 2, zapisnikar.

Vodja ustne obravnave na kratko povzame dosedanje obravnavo upravne zadeve na CSD Kranj, predstavnica strokovne komisije predstavi mnenje komisije. Stranka mama pove, da namestitev podpira, saj je otrok potreben več strokovne pomoči. Za šolo je dovolj pameten, je pa občutljiv na napake odraslih, zaradi profesorjev noče hodit v šolo. Mama se strinja, da otrok doma trpi. Mama je bila v šoli in se pogovarjala z razredničarko, zaprosila je za pomoč, ki je bila predlagana v predstavitvi šole, da dijak dobi »oskrbnika« na katerega se lahko obrne v primeru težav. V praksi to ni bilo izvedeno. Težave so se začele, ko je m. prišel iz šole v naravi v Osilnici. Profesor mu je zagrozil, da če ne bo izpolnil listov, ne bo izdelal razreda. Tega se je m. ustrašil in zato ni želel več v šolo. Mami je povedal, da so šolo zelo lepo predstavili, v resnici pa je vse drugače. Od takrat je m. zaprt vase, ne zaupa nikomur več, prav tako je tudi mama izgubila zaupanje v ljudi. Mama pove, da se s sinom poskuša pogovarjati z lepimi besedami, pred obravnavo mu je rekla, da je prav, da sodeluje in da bo podprla njegove razloge, zaradi katerih ne hodi v šolo. M. v postopku noče sodelovati, ker ne želi nazaj v zavod, saj tam ni bil zadovoljen in mami reče, da ona ne ve kaj vse se je tam dogajalo. Mama mu je povedala, da je prav da vse pove in da se da vse rešiti. Še enkrat pove, da m. nima zaupanja v ljudi. Po materinem mnenju rabi m. psihiatra s posluhom, po možnosti moškega, oz. nekoga bolj umirjenega, kot je bila psihiatrinja h kateri je m. hodil v okviru pedopsihiatrične obravnave. Trenutno ni vključen v pedopsihiatrično obravnavo. Mama meni, da sin kot fant potrebuje pogovor z moškim. Obiskujejo ga bivši sošolci iz OŠ Franceta Prešerna in prijatelji, je zelo družaben, tudi z otroki iz zavoda je ohranil stike. Večinoma je za računalnikom, gleda filme, pogovarja se po telefonu, zelo malo gre ven.

Mama meni, da bi tudi profesorji morali prestati kak psihološki test, morali bi znati otroke pritegniti k šoli. Mama je bila pri razredničarki in svetovalni delavki na šoli, a se niso dogovorili nič, ker m. ne želi sodelovati. V šoli so povedali, da bodo m. izpisali, ker ne hodi k pouku in ne želi sodelovati s šolo. Mama meni, da je rešitev vključitev v stanovanjsko skupino, ne ve pa, kako ga bo na to pripravila. M. je že bil na obisku v skupini Ježek, mama tam še ni bila.

Soc. del. 3 pove, da meni, da je za m. koristno in potrebno, da se vključi v stanovanjsko skupino. Mama pričakuje, da bo CSD nekaj naredil, ona pa predlaga, da se tudi mama vključi v neko obliko obravnave, saj mora tudi sama kaj narediti. M. je podal izjavo na zapisnik, da ne želi hoditi ne na to šolo, ne na katerokoli drugo. Soc. del. 3 se je pripravljena pogovoriti z m. v smeri priprave na vključitev v stanovanjsko skupino in šolo.

Mama na vprašanje vodje ustne obravnave pove, da se je pripravljena vključiti v obravnavo. Pripravljena je storiti vse, kar se da. Še ta teden se bo obrnila na Dispanzer za mentalno zdravje v Kranju in poskušala dobiti termin. Pozanimala se bo, če se da dobiti kakega moškega, saj bi bilo po njenem mnenju to za m. najbolj primerno. Zelo rada bi videla, da bi m. dobil prostovoljca, saj je opazila, da ko je imel m. prostovoljko, je ta pozitivno vplivala nanj. M. je sicer družaben, po teh stikih se dobro počuti. Ko se mama skuša z njim pogovoriti o šoli, ji reče naj bo tiho. Meni, da bi bilo dobro, da ga na domu obišče soc. del. 3 in se z njim pogovori. Mama je pripravljena sodelovati s CSD.

22. 11. 2010

CSD, Zapisnik timskega sestanka tima za obravnavo nasilja v družini, soc. del. 3

Razlog in namen timske obravnave: načrt obravnave. Po poročanju ustne obravnave se tim dogovori sledeče:

- opravi se razgovor s fantom na njegovem domu,
- šola: PUM ali delo,
- vztrajati v stiku in m. motivirati,
- prostovoljec: preko Škrlovca,
- mami se naloži odgovornost,
- izda se odločba o namestitvi, izvržba.

25. 11. 2010

CSD, UZ o obisku na domu, soc. del. 3

Pravnica in soc. del. 3, po predhodnem dogovoru z mamo, opravita obisk na domu. Sprejmeta ju m. in mama, slednja se kmalu umakne v drug prostor. M. povesta, da sta prišli na obisk, ker ga ni bilo na ustni obravnavi in ker bi radi slišali njegovo mnenje o njegovem nadaljnjem življenju. M. pove, da ga šola ne zanima, da se na TŠC ne bo več vrnil. Soc. del. 3 mu pove, da je govorila s šolo in da so pripravljeni z njim skleniti pedagoško pogodbo. M. pove, da tega ne želi in da je o tem trdno odločen, tudi druge šole ga ne zanimajo, saj nobena nima programa, ki bi ga zanimal. Kot možnost mu strokovni delavki predlagata PUM, a ga tudi to ne zanima. Pove, da ga zanima samo parkour in da je vse, kar rabi telovadnica. Na vprašanje, kaj je pripravljen narediti, da bi telovadnico najel, odgovori, naj mu telovadnico priskrbi CSD. Odgovorita mu, da CSD ne more priskrbeti brezplačne telovadnice in ga spodbudita, da razmišlja o tem, kaj je on pripravljen storiti v tej smeri. Ko mu predlagata delo, odvrne, da zanj ni nobenega dela, ne želi delati oz. se mu ne da. Na vprašanje, kaj bo potem storil, odvrne, da ne ve, da bo že. Na vprašanje, kako si predstavlja svoje življenje čez eno leto, odvrne, da ne ve.

Strokovni delavki mu povesta, da je mama na ustni obravnavi povedala, da težko živita skupaj. M. odvrne, da je glavni razlog za to mama, ki ima težave s ščitnico in je zato tečna. Poleg tega, jima CSD ni priskrbel stanovanja, v katerem bi lahko imel svojo sobo. Soc. del. 3 mu pove, da je na materino zahtevo napisala potrdilo za prijavo na Javni razpis za dodelitev neprofitnih stanovanj v najem, več pa CSD ne more pomagati.

M. seznani s tem, da bo CSD izdal odločbo o namestitvi v stanovanjsko skupino. Ob tem se m. razburi in se presede na drug kavč. Želi, da odideta, ker ne želi več sodelovati v pogovoru, zapusti prostor. V drugem prostoru mamo seznani s razgovorom in s tem, da bo CSD izdal odločbo o namestitvi. Svetujeta ji, naj vztraja pri tej odločitvi, saj bo za m. to najboljše. Mama se strinja, želi da se m. namesti, saj je sposoben fant in bo s strokovno pomočjo lahko uspel.

26. 11. 2010

CSD, UZ o tel. razgovoru z mamo, soc. del. 3

Soc. del. 3 pokliče mamo in vpraša, ali je m. še vedno pripravljen, da se v družino vključi prostovoljec. Mama se s tem absolutno strinja, saj m. potrebuje pogovor z moškim, ne ve pa ali bo m. tudi za to, vprašati ga pa ne more, ker spi. Soc. del. 3 pove, da bi s prostovoljcem prišla 9. 12. 2010 ob 10-ih. Mama se strinja, pove da bo o terminu obvestila m., v kolikor bo m. nasprotoval pa bo mama obvestila soc. del. 3.

Mama sina še ni naročila pri pedopsihiatru, saj nima časa in je psihofizično izčrpana, poleg tega pa ne ve, ali bo m. sploh želel iti. Soc. del. 3 ji svetuje, naj vseeno dobi termin, do takrat si bo m. mogoče premislil. Mama se strinja.

Soc. del. 3 pove, da je govorila s svetovalno delavko TŠC in ji povedala, da m. nima ne namena ne želje obiskovati šolo, zato je najbolje, da mama podpiše izpisnico, v nasprotnem primeru ga bo šola prisiljena izključiti. Mami svetuje, naj se ravna po navodilih šole.

9.2 KRONOLOGIJA DOGODKOV

Datum	Dogodki v m. ⁸ življenju	Dogodki na CSD-ju Kranj	Drugi dogodki (druge institucije, osebe)
2.11.1994	Rojstvo.		
2001	Prvo srečanje z očetom.		
2001/2002	Selitev. Prvi razred na OŠ FP ⁹ .		
2002/2003	Drugi razred na OŠ FP.		
2003/2004	Selitev. Tretji razred na OŠ JA ¹⁰ .		
2004/2005	Peti razred ¹¹ na OŠ MČ ¹² .		
2005/2006	Selitev. Šesti razred na OŠ MČ.		
2006	Drugo srečanje z očetom.		
2006/2007	Selitev. Sedmi razred na OŠ FP. Dva popravna izpita.		
2007/2008	Osmi razred na OŠ FP.		
17.9.-19.9. 2007	Tabor, po katerem m. zbolí in neha hoditi v šolo.		
15.11.2007			OŠ FP izdela individualni urnik preverjanja znanja za m.
19.11.2007		Mama se zglaší na CSD. PSP ¹³ , soc. del. 1 ¹⁴ .	
Obravnava otroka s težavami v odrasčanju			
20.11.2007		Tel. razgovor s pedagoginjo iz OŠ FP, soc. del. 1.	
22.11.2007		Tel. razgovor z mamo, soc. del. 1.	
23.11.2007	Pregled pri pedopsihiatrijni, m. prejme zdravila (pomirjevala).		
26.11.2007			Poročilo pedagoginje iz OŠ FP za CSD.
28.11.2007		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
29.11.2007		Razgovor z mamo in m., soc. del. 1.	
29.11.2007		Tel. razgovor z razredničarko iz OŠ FP, soc. del. 1.	
2.12.2007	M. ponoči brca v omaro.		Mama poda prijavo na policiji.
3.12.2007		Tel. razgovor z mamo, soc. del. 1.	
7.12.2007	Termin pri pedopsihiatrijni.		
11.12.2007	Psihološki pregled.		
16.12.2007			Poročilo policije za CSD.
19.12.2007		Razgovor z m., soc. del. 1.	
19.12.2007		Evidentiranje podatkov o obravnavanju nasilja, soc. del. 1.	
11.1.2008			Mnenje pedopsihiatrinje za CSD, vabilo na timski sestanek.
14.1.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
18.1.2008		Tel. razgovor s pedagoginjo iz OŠ FP, soc. del. 1.	
21.1.2008		Razgovor s pedopsihiatrinjo, soc. del. 1.	
23.1.2008		Tel. razgovor s pedagoginjo iz OŠ MČ.	
30.1.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
1.2.2008			Timski sestanek: pedopsihiatrinja, zdravnica, pedagoginja iz OŠ FP, soc. del. 1.
11.2.2008		Razgovor s pedagoginjo iz OŠ FP, soc. del. 1.	
13.2.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	

⁸ Mladostnik.

⁹ Osnovna šola Franceta Prešerna.

¹⁰ Osnovna šola Jakoba Aljaža.

¹¹ Četrtega razreda m. ni obiskovala zaradi uvedbe devetletke.

¹² Osnovna šola Matije Čopa.

¹³ Prva socialna pomoč.

¹⁴ Prva nosilka primera, dipl. soc. del.

21.2.2008	Vključitev prostovoljca 1, druženje.	Obisk na domu, soc. del. 1, vodja Škrlovca in prostovoljec 1.	
25.3.2008		Tel. razgovor s pedopsihiatrinjo, soc. del. 1.	
26.3.2008	Vključitev pripravnice, pomoč pri učenju.	Razgovor s pedagoginjo iz OŠ FP, soc. del. 1.	
28.3.2008			Vabilo pedagoginje iz OŠ FP na medinstitucionalni tim, za: soc. del. 1, pedopsihiatrinjo, policijo in razredničarko.
1.4.2008	Hospitalizacija na PPO ¹⁵ zaradi izražanja agresije do mame.		Posredovanje ZD ¹⁶ in policije.
2.4.2008		Tel razgovor s soc. del. s PPO, soc. del. 1.	
6.4.2008	Obisk mame in sestre na PPO.		
7.4.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
8.4.2008		Tel. razgovor s pedagoginjo iz OŠ FP.	
22.4.2008		Razgovor z vodjo Škrlovca, soc. del. 1.	
22.4.2008			PPO – Vabilo na timski sestanek za CSD.
23.4.2008		Zapis sklepov sestanka (pedagoginja iz OŠ FP, soc. del. s PPO, zdravnica s PPO, pedopsih. s PPO, pedagoginja s PPO, soc. del. 1.), soc. del. 1.	
23.4.2008			Poročilo policije (1.4.2008) za CSD.
24.4.2008			Vabilo Komisije ¹⁷ za soc. del. 1.
24.4.2008			PPO – obvestilo zdravniku.
28.4.2008	Odpust s PPO.		
6.5.2008		Razgovor z mamo in m., soc. del. 1.	
6.5.2008		Razgovor s pedagoginjo iz OŠ FP, soc. del. 1.	
6.5.2008		Razgovor z vodjo Škrlovca, soc. del. 1.	
6.5.2008		Razgovor z ravnateljico VZ ¹⁸ .	
12.5.2008		Zapis sklepov sestanka (pedag. iz OŠ FP, vodja Škrlovca, soc. del. 1), soc. del. 1.	
12.5.2008			Poročilo bolnišnične šole Ledina.
22.5.2008		Tel. razgovor z dr. s PPO, soc. del. 1.	
9.6.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
24.6.2008		Poročilo o obisku na domu, soc. del. 1.	
26.6.2008			Strokovno mnenje Komisije.
28.7.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
Oddaja otroka v zavod			
13.8.2008			Odločba ¹⁹ Zavoda RS za šolstvo.
17.8.2008	Druga hospitalizacija na PPO zaradi izražanja agresije do mame.		Posredovanje policije in ZD.
20.8.2008		Zapisnik materine izjave, soc. del. x ²⁰ . Mama na CSD prinese strokovno mnenje Komisije in odločbo Zavoda RS za šolstvo.	
20.8.2008		Tel. pogovor z dr. s PPO, soc. del. x.	
22.8.2008		Tel. pogovor z dr. s PPO, soc. del. x.	
22.8.2008		Tel. pogovor z ravnateljico VZ, soc.	

¹⁵ Pedopsihiatrični oddelek na Pediatrični kliniki v Ljubljani.

¹⁶ Zdravstveni dom Kranj.

¹⁷ Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami.

¹⁸ Vzgojni zavod Kranj.

¹⁹ Odločba o usmerjanju v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

²⁰ Strokovna delavka na andomeščanju.

		del. x.	
25.8.2008		Razgovor z mamo, soc. del. x.	
1.9.2008		Razgovor s soc. del. 1, soc. del. x.	
1.9.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
3.9.2008		Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
8.9.2008	Obisk mame in sestre na PPO.	Razgovor z mamo, soc. del. 1.	
8.9.2008		Vloga za sprejem v VIZ ²¹ , soc. del. 1.	
9.9.2008		Razgovor z VIZ in PPO, soc. del. 1.	
11.9.2008	Ogled VIZ.		
16.9.2008			Poročilo pedagoginje iz OŠ FP za CSD.
18.9.2008			Obvestilo VIZ za CSD.
22.9.2008			Diagnoza s PPO.
29.9.2008			Mail od psihologinje, iz VIZ, za soc. del. 1.
30.9.2008	Sprejem v VIZ.	V spis priložena diagnoza s PPO (prva hosp.), poročilo bolnišnične šole (prva hosp.) in psihološki izvid (11.12.2007).	
2008/2009	Osmi razred v VIZ.		
30.9.2008		Predlog za imenovanje strokovne komisije, soc. del. 1.	
2.10.2008		Sklep o ustanovitvi strokovne komisije.	
3.11.2008		Mnenje strokovne komisije.	
4.11.2008		Tel. razgovor s psihologinjo iz VIZ, soc. del. 1.	
4.11.2008		Tel. razgovor z mamo, soc. del. 1.	
6.11.2008			VIZ - vabilo na sprejem individualiziranega načrta, za CSD in mamo.
17.11.2008	Z m. se prvič srečava.		Timski sestanek v VIZ: vzgojitelj, razrednik, psihologinja, mama, m., soc. del. 1.
18.11.2008			Poročilo policije (17.8.2008) za CSD.
24.11.2008	Z m. se spoznava, dogovoriva se za srečanja ²² .	Ustna obravnava.	
4.12.2008		Odločba o namestitvi v VIZ.	
9.12.2008			VIZ - vabilo na prednovoletno srečanje za soc. del. 1 in mene.
26.2.2009			VIZ – polletno poročilo vzgojitelja za CSD.
20.5.2009		Tel. razgovor z ravnateljem VIZ, soc. del. 2 ²³ .	
6.7.2009			VIZ – letno poročilo vzgojitelja in razrednika za CSD.
14.7.2009		Soc. del. 2 zamenja področje, zadevo preda soc. del. 3 ²⁴ .	
2009/2010	Deveti razred v VIZ.		
16.9.2009			VIZ – vabilo na skupni pogovor za CSD in mamo.
29.9.2009			Medinstitucionalni tim v VIZ: m., mama, VIZ, soc. del 3 in soc. del. 1.
4.12.2009		Vabilo m. na božično praznovanje.	
19.1.2010	Beg iz VIZ.		
20.1.2010		Tel. razgovor s psihologinjo iz VIZ, soc. del. 3.	
17.2.2010			VIZ – polletno poročilo vzgojitelja za CSD.
12.4.2010		Potrdilo za pridobitev neprofitnega	

²¹ Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku.

²² S srečanji nadaljujeva do zadnjega omenjenega datuma v kronologiji.

²³ Druga nosilka primera, dipl. soc. del.

²⁴ Tretja nosilka primera, univ. dipl. psih.

		stanovanja, soc. del. 3.	
27.5.2010			VIZ – vabilo na zaključni pogovor za CSD.
3.6.2010			VIZ – zaključni pogovor: m., mama, soc. del. 3 in VIZ.
29.6.2010			VIZ – letno poročilo vzgojitelja in razrednika za CSD.
1.9.2010			VIZ – obvestilo o zaključku bivanja za CSD.
2010/2011	Prvi letnik na TŠC ²⁵ . Konec septembra 2010 neha hoditi v šolo.		
6.10.2010	M. pove, da se želi ukvarjati s parkourjem.	Razgovor z m. in mam, soc. del. 3.	
7.10.2010		Predlog za imenovanje strokovne komisije, soc. del. 3.	
18.10.2010		Razgovor z mam, soc. del. 3.	
26.10.2010		Sklep o ustanovitvi strokovne komisije.	
4.11.2010		Tel. razgovor z mam soc. del. 3.	TŠC – opozorilo o izključitvi.
5.11.2010		Mnenje strokovne komisije.	
8.11.2010		Razpis ustne obravnave.	
8.11.2010		Poročilo za TŠC, soc. del. 3.	
18.11.2010		Ustna obravnava.	
22.11.2010		Timski sestanek tima za obravnavo nasilja v družini.	
25.11.2010		Obisk na domu, soc. del. 3 in pravica.	
26.11.2010		Tel. razgovor z mam, soc. del. 3.	
9.5.2011		Ugotovi se, da je primer prevzela soc. del. 4 ²⁶ , a zanj ni vedela, ker je bil spis pri pravnici.	Oglasim se na CSD zaradi zbiranja podatkov za diplomsko nalogo.
18.5.2011			Opravim intervju z m.
31.5.2011			Opravim drugi intervju z m.
1.6.2011			Opravim intervju s soc. del. 1.
7.6.2011		Soc. del. 4, pravica in jaz se pogovorimo.	Opravim intervju s soc. del. 4 in pravico.
8.6.2011	M. izrazi željo po srečanjih s prostovoljcem.	Obvestim soc. del. 4 o m. želji po srečanju s prostovoljcem.	Obiščem mam in m.
9.6.2011		Soc. del. 4 mi sporoči, da prostovoljec ni dosegljiv. Počakali bomo do 20.6.2011.	
28.6.2011		Načrtovano srečanje soc. del. 4, m. in mene.	

9.3 ZAPISI INTERVJUJEV

(Oznake: M. – mladostnik, soc. del. 1 – socialna delavka, soc. del. 2 – druga socialna delavka, soc. del. 3 – strokovna delavka, soc. del. 4 – nova nosilka primera)

Zapis intervjujev z mladostnikom

18. 5. 2011

Govorila sem s socialno delavko, ki je prevzela tvoj primer, in je rekla, da bo CSD spisal odločbo za tvojo namestitvev v stanovanjsko skupino. Kolikor vem, ti tega ne želiš. Ali je to res? Ja logično, da si tega ne želim. Saj tudi v zavod nisem hotel iti. **Torej v VIZ Smlednik nisi hotel iti, a si vseeno tam bival dve leti.** Ja, zato ker nisem imel izbire. Mene sploh niso nič vprašali. Ko sem bil na PPO smo imeli razne čudne sestanke, na katerih so mi dali možnost za predloge. Jaz sem predlagal par stvari, npr. da bi poiskali mojega očeta in da bi

²⁵ Tehniški šolski center Kranj.

²⁶ Četrta nosilka primera, univ. dipl. psih.

šel živet k njemu. Na to so mi odgovorili, da je s tem preveč dela, ni se jim dalo. Oni pa so predlagali zavod, jaz pri tem nisem imel nobene besede. Rekli so: »Mi mislimo, da je najboljša možnost zavod« in so me dali tja. Govorili so: »Oo, poglej kako je lepo v zavodu.« Že na ogledu zavoda so se zlagali; rekli so da greš lahko vedno ven, da je tako in tako, ko pa enkrat živiš tam, je povsem drugače. Vse je vedno zaklenjeno, tudi približno ne moreš ven kadar bi želel. Večino časa smo bili noter, v glavnem smo morali delati. Učne ure, pospravljanje, kidanje, ukvarjanje z rožam, zelenjavo. **Ali te je delo motilo kot tako ali le to, da ga je bilo preveč? Za hišo in okolico je pač treba poskrbeti, če se tam živi.** Strinjam se, da more biti vmes tudi delo, ampak ni smo obdelovali cele njive. Ne razumem, zakaj potrebujejo toliko njiv, verjetno le zato, da mi lahko neprestano delamo. Ko smo mi delali, je vzgojitelj kar hodil okoli, se sprehajal, šel na kavo, vzgojiteljica pa nam je pri delu tudi pomagala. **Koliko pa ste imeli prostega časa?** Prosti čas naj bi bil pol ure po kosilu, ampak se je kosilo ponavadi toliko zavleklo, da je ostalo zelo malo časa. Stvar je tudi v tem, da smo se morali kot skupina odločiti ali hočemo ven ali ostanemo notri. Tudi če je posameznik imel drugačne želje, je moral biti tam kjer je bila skupina. Računalnik je bil v skupini le en, nas pa je bilo 7. In kako naj bi se dogovorili? Imeli smo pol ure časa čez dan in zvečer eno uro. No, eno leto smo imeli tudi playstation. Za kable smo vedno morali prositi, ker so bili zaklenjeni v kabinetu. Včasih sta vzgojitelja pozabila ključ in cel dan nismo imeli ničesar, niti televizije. Prostega časa je bilo vse skupaj nič oz. nisi imel kaj pametnega za početi. Gledal si v zrak, imeli smo neke brezvezne igre, ampak nič pametnega. Včasih, ko je bilo treba zunaj kaj narediti, npr. kidati, sploh nismo imeli prostega časa. Imeli smo DVD-player, ampak je nekdo noter zatlačil kruh, novega pa nismo dobili. **Verjetno novega niste dobili, ker so mislili, da boste tudi tega uničili.** Ja, vem, ampak ga nismo mi uničili, ampak tisti pred nami. V zavodu pa so mislili, če so ga prejšnji uničili, ga bodo tudi novi. In smo bili mi na izgubi, zaradi nečesar, kar so storili drugi. Njim je vseeno, oni pridejo v službo, oddelajo svoje in grejo domov. Mi smo pa vedno tam. In potem se sprašujejo zakaj gremo na beg. Edino ravnatelj je bil v redu. Večkrat nas je prišel pogledat, srečali smo se tudi na domski skupini. **Domski skupini?** Ja, to so bili sestanki, iz vsake skupine sta se udeležila dva, ponavadi sem šel jaz in še eden. Jaz sem šel kdaj tudi do ravnatelja, ali pa nas je prišel pogledat, ko smo bili dežurni, dal nam je lizike, vedno jih je talal. Če smo kaj delali, nas je vprašal če smo pridni in nam dal bonbone, vedno je dajal bonbone in lizike. Drugo leto bivanja v zavodu mi je dal celo ruzak, bil sem tudi pri njemu doma, enkrat mi je dal celo denar. Čez njega nimam nič za reči. **Kako pa to, da si se drugo leto vrnil v zavod, če nisi želel tja?** Saj nisem imel izbire, ne moreš kar iti ven, razen če si ekstrmno priden. Samo en je šel vmes iz zavoda, ampak on je bil res priden, vedno je bil na računalniku. Čeprav ti rečejo, da boš šel lahko domov, če boš priden in boš vse delal, to ni res. Tako je, kot se oni odločijo. Lahko kogarkoli vprašaš, da sem jaz naredil karkoli so mi rekli. No priznam, da nisem bil najbolj priden, bili smo trije, ki smo izstopali po pridnosti. Nisem šprical, nisem delal problemov, na beg sem šel le enkrat v prvem letu. Sploh nisem razumel, zakaj mi ne dovolijo domov, ali pa zakaj mi vsaj ne dajo možnosti, ali pa da bi šel npr. za en teden domov. Moral sem nazaj v zavod, o tem se sploh nismo pogovarjali. **Kako pa je bilo drugo leto?** Slabše. Drugo leto sem šel trikrat na begu, ker sem imel vsega dovolj. To je tako kot bi bil v zaporu. Ne mislim na rešetke in to, ampak na to, da ti rečejo, da boš šel lahko domov po enem letu, če bo vse v redu, potem te dajo pa spet nazaj. Nekako izgubiš zaupanje. **Ali vidiš kakšno dobro stvar, ki jo lahko potegneš iz teh dveh let bivanja v zavodu? Npr. to, da si zaključil OŠ?** Ok, sem zaključil osnovno šolo, ampak kaj mi to pomaga, srednja šola mi tako ali tako ni všeč. **Ampak saj danes je dobro imeti končano vsaj osnovno šolo, mogoče si v prihodnosti premisliš in ti bo prav prišla.** Ja, res je. Pa saj šola v zavodu sploh ni bila slaba, šola je bila od vseh stvari v zavodu še najboljša. Vsi učitelji so bili v redu, prav z vsemi sem se dobro razumel. **V poročilu vzgojitelja in ravnatelja, ki ga je zavod poslal na CSD, je napisano, da si v zavodu dosegel velik napredek. Najprej si bil bolj zaspan in si težko sledil, potem je bilo pa bolje.** Ja seveda, da sem bil zaspan, če so mi zjutraj in zvečer dajali tiste tablete za pomirjanje. Name ti tableti čudno vplivajo; ko ga vzamem, najprej traja eno uro, da začne delovati, in ker te ti tableti utrujajo, sem zjutraj zelo zmatran. Potem so mi pa še zjutraj dali tablet, tudi za pomirjanje. Zato sem bil ves zaliman in zaspan. Drugo leto so mi ga dajali le še enkrat na dan. V zavodu pa so me spraševali, zakaj sem ves zaliman, zakaj med vikendi doma ne hodim nič ven. Cel teden nisem mogel v miru spati, ko sme prišel domov sem se pač hotel spočiti, oni pa so govorili da sem len in ne vem kaj. Vzgojitelj in vzgojiteljica sta vedno govorila, da sem odvisen od računalnika, da sem doma vedno na računalniku. Jaz sem doma čez cel dan spal, ker sem bil tako utrujen od celega tedna. Oni so pa mislili, da sem vedno na računalniku, nekaj časa ga sploh nisem imel, ker je bil pokvarjen. Ne vem od kje so prišli do tega, da sem zasvojen. Če je bilo v zavodu karkoli narobe, sta oba vzgojitelja rekla, da je to zaradi tega, ker nisem bil na računalniku in ker sem od njega odvisen. **V poročilih večkrat piše, da si rekel, da je edina stvar, ki te zanima, računalnik. Ali je to res?** Ja, ampak le v zavodu, ker tam ni bilo nič drugega, kar bi me zanimalo. Mogoče še playstation, ampak bolj sem bil navajen na računalnik. Poslušal sem glasbo, s kom sem se pogovarjal ipd. Nisem bil odvisen od igrice, kot drugi. Drugi so bili veliko več na računalniku ali playstationu. **Razrednik je v poročilu napisal, da si imel v šoli različna obdobja. Par mesecev si bil motiviran, sodelujoč, priden, potem pa si recimo motil pouk, nisi delal nalog ipd. Ali si ti pri sebi opazil spremembe po obdobjih?** Ponavadi je bilo tako, da sem bil prvo polovico leta v redu, potem drugo polovico je bilo pa slabše. Ampak to ni bilo odvisno le od mene. Tudi npr. od vzgojiteljev. Vzgojiteljica se je včasih, če se ji je kaj slabega zgodilo, začela dreti na nas, povsem je znorela. Tudi vzgojitelj se je veliko drl. **Zakaj pa je to vplivalo na tvoje delo v šoli?** Ja glej, če si »v bedu«, si »v bedu«. A ni to tako? **Kaj pa te je spravilo »v bedu«?** Vzgojitelj, šola, preveč domačih nalog. **V zavodu si dobil kar nekaj priznanj, npr. iz biologije, angleščine?** Ja res je. Za angleščino mi je učiteljica dala krajšo verzijo knjige, ki smo jo morali prebrati, ker ni vedela, naslov pa je bil enak. Če bi dobil pravo knjigo in če bi se mi jo dalo prebrati, kar je vprašanje, bi šel verjetno na tekmovanju naprej. Tako sem pa dobil le bronasto priznanje. Pri biologiji smo pa tisti, ki smo šli na tekmovanju naprej, šli za nagrado v Kolosej, gledat film v 3D, drugo leto pa prav tako. **V poročilu iz zavoda je pisalo tudi, da si bil včasih nasilen do mlajših fantov. Ali je to res?** A veš v čem je fora, ne vem če boš ti razumela ampak bom probal razložiti. Fantje se pač večkrat prerivamo, mal udarimo ipd. Saj ne zares, da bi se močno počili, bolj za hec. Včasih so tudi mene, včasih sem jih nazaj in tako naprej. Nikoli se pa nismo močno ali zares. Vzgojitelj pa je npr. videl in nas takoj obtožil. No, eden fant je izstopal. Saj se ga spomniš, ko si bila v skupini, si ga spoznala? **Ja, ja spomnim se.** Včasih je začel težiti, rekel sem mu naj neha, pa ni in ni nehal. Nastavljal je ramo, jaz sem ga pač vanjo udaril. Potem se je pa začel skoraj jokati, vzgojitelj je pa videl. Vzgojiteljji so vse tako resno vzeli. Mogoče sem ga enkrat ali dvakrat malo močnejše. Vsi so mislili, da se mene boji, a on se je bal drugih. **V poročilu je pisalo, da si neki punc v zavod nosil darila. Kaj si ji prinesel?** Plišaste igračke, ki jih nisem več rabil. Mislim, da sem ji dal tudi eno majico. Nič takega. **Vzgojitelj je večkrat omenil, da se ne želiš voziti z avtobusom. Ščasoma pa si začel v in iz zavoda potovati tudi z avtobusom.** Nisem maral avtobusov, ker so bili vozniki nesramni. Eden je bil še posebej zatežen, vedno sem moral iti zadaj ven ipd. Potem je bil pa en voznik, ki je bil prijazen, postala sva prijatelja. Z njim sem se rad vozil. **Ali si bil res velik bolan v zavodu?** Kaj? V obeh letih sem bil bolan mogoče tri dni. Včasih sem rekel, da sem, to je pa to. Jaz sem večino časa spal. **Povej mi kaj o svojem otroštvu. Česa se spomneš iz vrtca in osnovne šole?** Kolikor se spomnem, je bilo v vrtcu zabavno, razen takrat, ko sem dobil tole brazgotino nad očesom. **Kaj pa se je zgodilo?** Tekli smo naokoli, eden me je nalašč spotaknil in sem priletel v ograjo. **Ali je sestra takrat živila z vama z mamo?** Ko sem bil nekeje v tretjem razredu, se je odselila s fantom. Najprej sta živila v manjšem stanovanju, potem pa sta se preselila v večjeje, na Jesenice. Oba s fantom delata v tovarni na Jesenicah, skupaj se vozita v službo, tako da rabiti le en avto. **Katero šolo je pa sestra dokončala?** Delala je srednjo cvetličarsko, ampak je ni dokončala. Mislim pa, da jo zdaj dela po izpitih. Veš, delo v tovarni je kar težko. Njen fant je pa v tovarni na malo višjem položaju, nadzoruje proizvodnjo, končal pa

je lesno šolo in je zelo dober v matematiki. Z mojim razrednikom iz zavoda se dobro razume. **Z razrednikom iz zavoda si se kar dobro razumel, a ne da?** Ja, on je bil v redu. **Na koliko različnih osnovnih šol si ti hodil?** OŠ Franceta Prešerna – 1., 2. in prvi teden 3. razreda, OŠ Jakoba Aljaža – 3. razred, OŠ Matije Čopa – 5., 6. razred, v 4. razred nisimo šli, ker je bila že devetletka, 7. in 8. razred, no kolikor sem hodil, pa ponovno OŠ Franceta Prešerna. **V 7. razredu si še redno hodil v šolo in ga izdelal.** Ja. 8. potem nisem naredil, ampak ga nisem ponavljal, ker so me prej vrgli najprej na PPO, potem pa v zavod. **Kako to, da si se tolikokrat prešolal?** Zaradi selitev. Kolikor se spomnem, smo se petkrat preselili. **Kako to, da si se iz OŠ Jakoba Aljaža prešolal na OŠ Matije Čopa, če sta šoli zelo blizu?** Tam so bili problemi. Bili smo v tretjem razredu pa smo se že topli, vse so lomili, ko učiteljice ni bilo so plesali po mizah. Bilo je preveč »scen«, zato sem se prešolal. Tam je bila katastrofa, tudi sestra je tja hodila in ni bila zadovoljna. Pol mojih sošolcev, ki so ostali na tej šoli, je ni dokončalo. **Zakaj ste se pa toliko selili?** Kar jaz vem, zaradi previsokih najemnin. **Ali si kdaj imel svojo sobo?** Jaz sem imel vedno svojo sobo, razen tukaj, kjer živiva zdaj. Jaz nisem hotel sem živeti. Sem sva prišla leta 2006, se pravi sem bil v 7. razredu. Jaz res nisem hotel sem, saj vidiš kako je majhno stanovanje. Ne vem zakaj je mama tako hitela, res ne vem. To mi gre tako na živce, ker ona nič ne pomisli, samo hiti in reče ah saj je v redu. Vmes so celo podražali najemnino, mislim da za 100 €. **Kako pa so te selitve in prešolanja vplivala na tvoje življenje, kako si se počutil?** Ja kako misliš. Slabo. Predstavljal si, da si vedno nekje nov. Ok, če bi bilo to enkrat, bi bilo še v redu, ampak jaz sem bil vedno nov. Potem sem se pa vrnil na staro šolo, itak me je večina sošolcev že pozabila, poznal sme le tri. Vedno sem moral na novo spoznavati ljudi, potem pa še v zavodu. Nič mi ni bilo jasno. Jaz nikjer nisem ostal toliko časa, da bi našel veliko dobrih prijateljev. Recimo, da imam kar dosti »frendov«, ki jih poznam, ampak to ni to. Recimo, če ne bi bil v zavodu in če ne bi bil toliko na računalniku, bi bilo drugače. Tako sem šel pa v zavod, med vikendi sem itak počival, in izgubil stik z ljudmi, ki sem jih poznal. **Ja, ampak ti si šel v zavod, ker si nehal hodit v šolo.** Nisem nehal hodit v šolo, zmenjeni smo bili, da bom prišel na individualne ure. Ko pa bi moral opravljati izpite pri šolski pedagoginji, je vzela dopust in je ni bilo na šoli. Z mammo sva klicala vsak dan, a nje ni bilo. Tudi če bi prišel v šolo, ne bi nič pomagalo. Ravno takrat je vzela dopust. **Kdaj misliš, da so se pri tebi začele težave v šoli?** V tretjem razredu. Taka šola je bila. **Ampak takrat si se učil in si izdeloval razrede.** Ja, ampak meni se ni nikoli dalo učiti nečesa, kar me ne zanima. To kar smo se učili v šoli, me ni preveč zanimalo. Ampak če se ne bi učil, potem ne bi naredil. Jaz sem bil vedno dober ali prav dober. **Kaj pa se je zgodilo v 8. razredu?** Računalnik. Pa mama je začela težiti. Ona je bila v redu, tam nekje, do sedmega razreda. Potem pa jo je nekaj prišlo. **Kako to misliš?** Ona ima težave s ščitnico, zato velikokrat menja razpoloženja in je tečna. **Kaj si pa mislil s tem, ko si rekel računalnik?** Jaz nisem prej nikoli imel računalnika. Hodil sem v knjižnico, kjer sem ga lahko uporabljal, ampak takrat ni bilo še nič kaj zanimivega gor, igral sem eno on-line igro. Potem sem dobil svoj računalnik, to je bilo zame nekaj novega in ga kar dosti uporabljal. Mama je začela težiti, se dreti naj grem dol z računalnika, jaz sem jo ignoriral in bil zalanašč še dalj časa na računalniku. Odkril sem tudi zanimive igre itn. Ampak ni bil računalnik vzrok za težave v šoli, to definitivno ne. Bolj je bil problem to, kako mammo utišati. Ona ko začne govoriti, ne zna nehati. Tudi če ji ne vem kaj rečeš, ne bo šla stran. **Se ti ne zdi, da so vse mame take?** Ne, njo nekaj prime. Ne vem, ali zaradi zdravi, ali ker jih njih jemati, ne vem. Recimo, ona kuha, jaz sem na računalniku in začne govoriti. Ampak jaz ne vem, ali govori meni ali sama sebi. Pojma nimam. Tako čudno se sliši, kot da bi sebi govorila, reče pa, da govori meni. **Ali si se zato nehal učiti?** Na živce mi je šla in sem jo moral nekako utišati. Če bi se učil, mi ne bi dala miru, itak bi naprej govorila. Vedno mora govoriti, če ne z mano, pa pokliče nekoga. Včasih gre ven, takrat imam srečo, včasih pa dobi obiske in to je zadnje čase vedno bolj pogosto. Tudi ko spim, se pogovarjajo in derejo. Ko sem imel svojo sobo, je bilo veliko lažje. **Ali misliš, da bi, če bi imel svojo sobo, zmogel dokončati šolo, brez CSD in zavoda?** Ja, mislim, da ja. Saj potem sploh ne bi bilo problema. **Ali te je mama spodbujala oz. priganjala, kakor vzameš, da se uči in delaj domače naloge?** Ja, saj koga pa ne? **Kdaj so se pa začele težave s spanjem?** Ko so mi začeli dajati najprej sirup, potem pa tablete za pomirjanje. Pred tableti sem normalno spal, zjutraj hodil v šolo in vse. Ko pa sem jemal tablete, sem bil bolj umirjen, zaspan, zraven pa sem bil veliko na računalniku in to je bila čudna mešanica. Zato sem moral začeti kasneje hoditi v šolo. **Zakaj so ti pa dali tablete?** Zato, da me umirijo. Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Jaz sem bil živčen zaradi mame, zraven je bil še računalnik. **Kolikokrat si pa bil na PPO?** Prvič sva šla z mammo le na pregled, ker naj bi bil jaz živčen, v resnici je bila mama bolj živčna od mene. To je ena zdravnica na PPO celo videla. Potem pa mi nekaj ni jasno. Ko sem prišel čez nekaj časa ponovno na PPO, je ta ista zdravnica spremenila mnenje, ne vem pa zakaj. **Ali so ti zdravila dali na PPO?** Ne, mislim, da že prej. No ne spomnim se, minilo je že veliko časa. Tam so bile tri zdravnice, ena je bila glavna. Mislim, da mi je zdravila dala moja osebna zdravnica. Nisem pa prepričan. **Zakaj pa misliš, da so ti jih dali?** Zato, ker sem bil živčen zaradi mame, saj sem še vedno. Saj veš kakšna je. Mogoče so bile tudi druge stvari, zdaj se ne spomnem. Jaz nisem imel svoje sobe, nisem imel svojega miru nikoli, res nikoli. Potem so mi pa dali tablete, da bi me umirili, utišali. **Se pravi vzrok je bil še vedno tam, urejali so le simptome.** Ja, saj to je za njih najbolj preprosto, s tem imajo najmanj dela. Enako je s socialo, ki so me samo vrgli v zavod. Saj ni z mano nič narobe. Glej, mama bi morala še nekaj časa na operacijo zaradi ščitnice, ampak ko bo enkrat šla, ne bo mogla več delati. Zato ne gre na operacijo, saj ne bi imela denarja. In kako boš potem? **Kaj pa se je zgodilo, ko so te drugič poslali na PPO?** Živčen sem bil zaradi mame, prijel sem nož in rekel naj bo že tiho. Mama je poklicala socialno delavko, ji rekla, da ji grozim z nožem, ona pa je poklicala policijo. Stavil grem, da bi ti tudi znorela, če bi nekdo okoli tebe vedno nekaj govoril. **Ampak ali se ni to dogajalo ponoči, ko je mama spala?** Ja mama dela izmensko in zato spi včasih podnevi, včasih ponoči. **Ali ni bilo tako, da si jo ti tisto noč zbudil?** Enkrat ali dvakrat sem ji vrnil, ker je ona enako delala meni. No tisto noč sta prišla najprej dva policaja. Jaz sem bil že v postelji, en policaj me je prijel in vrgel ven iz postelje. Drugi se je z mano pogovarjal. Rekel sem, da se ne bo ponovilo in sta šla. Potem je mama spet začela sitnariti, prijel sem mačka in ji ga vrgel. Vrgel sem ga bolj v zrak, proti njej. Ampak saj je maček, nič mu ni bilo. Policija je še enkrat prišla, potem so me pa odpeljali z rešilnim vozilom. **Ali je šla mama zraven?** Ne. V rešilcu mi je eden rekel, da se jim ne da z mano ukvarjati. **In potem so te na PPO zadržali en mesec?** Malo mešam, kdaj je bilo kaj na PPO, ker sem bil večkrat tam. Enkrat sem bil že prej tam, za par dni. To, za en mesec, pa je bilo nazadnje, to vem. En mesec sem bil zaprt, domov me niso spustili, nikamor, tudi ven ne. Povsod so bile rešetke. **Kaj pa si delal tam?** Nič, jedli smo, tam sem se dosti zredil, hodili smo lahko le po hodniku, ni bilo igrišča, ničesar. Ta oddelek je za tiste, ki imajo anoreksijo, nihče ni smel ven. Saj je bil še kdo, ki je imel probleme v glavi, ampak takih je bilo malo. Meni ni bilo jasno, zakaj sem jaz tam. Nič mi ni bilo jasno. Dobro sem se razumel z medicinskimi sestrami, ki so delale na oddelku, drugi so se med sabo sovražili. Jaz sem se z vsemi razumel, ne vem, kako da tega ne vidijo, ni mi jasno. **Ali si imel kakšne razgovore z zdravniki?** Ja bilo je nekaj takega, ko so se vsi usedli za veliko mizo in nekaj govorili. Zasebnih pogovorov pa ni bilo. Spraševali so, kako mi je, na viziti je zdravnik vprašal, kako smo. Če smo rekli dobro ali slabo, je rekel zakaj pa, smo povedali in je šel naprej. Tam sem hodil tudi v šolo, od devetih do šestih popoldne. Dva sva bila skupaj v »razredu«, potem veš, kako je to zgledalo. Tam sem se najbolje razumel z učiteljem za geografijo. Njemu še vedno nisem povedal, da ne hodim v šolo, ker bi me ubil, če bi vedel. Povabil sme ga recimo na valet v zavodu, dobro sva se zastopila. Enkrat sva se zmenila, da greva na ribolov, mama je morala podpisati, da se strinja. Tisti dan je bilo vreme čudno, zato sva šla drugam na izlet. Družila sva se pač. Dal mi je tudi disk za moj računalnik, a žal ni bil pravi. Spozna se na računalnike, je pa že kar v letih, okoli 40 je star. Kolikor vem, ima sina. **S PPO so te pa odpeljali direktno v zavod?** Ja, imeli smo sestanek, mama me ni hotela vzeti domov, ker sem bil agresiven. Ni pa povedala, zakaj sem bil agresiven. Nikoli ni priznala svoje krivde v vsej tej zadevi, še zdaj ne. Reče le, zakaj si tako agresiven. Saj vem, da je bolana in da je zato taka, ampak ko bi vsaj priznala. Ona reče, da njena ščitnica nima nič pri tem, da sem le jaz agresiven. **Nekje v spisu sem prebrala, da si rekel, da mammo tepeš zato, ker ji vračaš za takrat, ko je ona tebe tepla.** Ali te je res tepla? Ja, tudi. Bil sem v prvem ali drugem razredu. Igral sem se pred blokom, mama me je ves čas lahko videla skozi okno. Zamudil sem 5 minut, začela se je dreti z okna, ko pa sem prišel domov me je pretepla z železno palico, ki je bila ovita v plastiko. Toliko me je tepla, da se je palica zvila. **To se je zgodilo enkrat?** Ne, ne vem, desetkrat,

dvajsetkrat. Na koncu se je palica zlomila. **Od kdaj naprej te pa ne tepe več?** Od takrat, ko sem se začel braniti. **Tega mi pa nikoli nisi povedal.** Saj sem rekel, da nisem imel ravno lepega otroštva. **Ali si socialni delavki to povedal?** Ja, ampak je mama rekla, da ni bilo nič takega in da naj neham. **Potem si socialno delavko, prvo, ki je obravnavala tvoj primer, spoznal, ko si bil na PPO?** Tam nekje okoli, ja. Na sestanku so me vprašali, kaj jaz predlagam. Predlagal sem, da grem živeti z očetom. Rekli so, da to ni možno, da ga ne morejo najti. Če mene vprašaš, bi lahko vsaj probali. **Kaj pa ti veš o svojem očetu?** Mama ima njegove podatke. Jaz vem kako mu je ime in da živi na Nizozemskem. Videl sem ga dvakrat, ko sem bil star 5 in 10 let, ko je prišel v Slovenijo. Jaz itak še nisem šel ven iz Slovenije, oz. dvakrat sem šel v Hrvaško. Enkrat na jadrnanje z zavodom, enkrat pa na morje z mamo. Ne spomenem se, kam sva šla z mamo, to je bilo že dolgo časa nazaj. **Oče že ves čas živi na Nizozemskem?** Naj bi, kakor jaz vem, so ga izgnali iz Slovenije. Ne vem, prevažal naj bi ljudi čez mejo, menda. Ko je bil nazadnje tukaj, vsaj kolikor sem jaz razumel, naj bi se ukvarjal s stroji. Ampak glede na to, koliko denarja je imel, ne bi rekel. Moj oče je visok dva metra, ogromen je, tipičen »mafijc« zgleđa, že po videzu veš, da je nekaj sumljivo. Drugače je iz Hrvaške ali Bosne, tam nekje. Ne vem, ali ima še kakšnega otroka, starše, nič ne vem. Rekel je, da nima otrok. **Ali se spomneš, kako je bilo, ko si ga prvič videl pri petih letih?** Seveda se spomnem. Kupil mi je igračko potem pa zvil roko. **Zakaj pa?** Zato, ker sem ga vprašal kaj dela, ko se je bril. Takrat še nisem vedel, kaj je to. Potem je prišla mama. **Kako pa je bilo na drugem srečanju, ko si bil star deset let?** En dan je prišel, ampak mene ni bilo doma, ko sem prišel domov, je mama rekla, da se bo še vrnil. Res se je vrnil, vprašal je mamo, če lahko prespi, ona pa je rekla, da ne sme. Ko je odhajal, je rekel, če ga ne bom nič pozdravil. Pozdravil sem ga. **In to je bilo vse?** No, kupil mi je gameboy. Ampak a veš kaj mi je bilo čudno? Takrat so bili pri njih že evri. On je imel denar po vseh žepih, v jakni in hlačah, povsod. Ali ni to čudno? Gameboy je bil takrat drag, on pa ga je plačal z gotovino, pa še igrice zraven. Že prej pa je kupil hrano in vse. Pa še iz Nizozemske je moral priti, s kombijem. Saj sem vtikal njegovo ime na internetu, ampak jih je ogromno s takim imenom. **Ti si torej predlagal, da bi šel živet k njemu, čeprav ga ne poznaš dobro, v bistvu veš zelo malo o njem?** Ja, ampak bi bilo verjetno bolje živeti z njim kakor z mamo. Poglej, kaj se je zgodilo. Z očetom bi pa lahko vsaj probal. Ampak bi se moral naučiti nemški jezik. **Torej tvojega predloga niso upoštevali.** Ne, rekli so, da je to preveč dela. Potem sem predlagal, da bi nama z mamo našli večje stanovanje, kjer bi imel svojo sobo. Najprej mi rečejo, naj kaj predlagam, potem pa me ne upoštevajo in rečejo: »Ne, ne, mi mislimo, da je najboljša rešitev zavod.« Predlagal sem tudi, da bi šel živeti k sestri, ampak dvomim, da bi me ona sprejela. Ne vem zakaj ne, ampak z njo bi bilo bolje, ona nima težav s s ščitnico. **Rekel si, da te je mama zelo žvircirala. Ko si šel živet v zavod, si imel mir pred njo. Ali ni bilo to nekaj pozitivnega?** Jah, tam so mi pa drugi težili. Saj tam sem imel sobo, ampak vseeno. **Ali potem misliš, da bi bilo zate bolje, če bi zadnji dve leti živel doma z mamo?** Ne, ne razumem zakaj niso mogli najti kakšne druge rešitve, npr. večje stanovanje. Ali ni namen socialne službe, da ti pomaga, če imaš težave, kot je premajhno stanovanje ipd.? Takrat še ni bilo recesije in mislim, da so bile možnosti boljše, ampak njim se ni dalo. Mama bo šla kmalu v pokoj, takrat bo imela še nižjo plačo. **Ampak v zavodu si dokončal osnovno šolo. Ali misliš, da je to pozitivno?** To mi je vseeno. Vsi govorijo, da je šola zelo pomembna, jaz pa mislim, da se nisem v šoli naučil ničesar pametnega. To je samo »piflanjek«, učiš se tri dni za test, odpíšeš in vse pozabiš. In kaj imaš od tega? Ne vem, zakaj ni tak sistem, da se učiš tisto, kar te zanima. **Verjetno hočejo, da bi se najprej naučili bolj splošne zadeve, potem pa tisto kar te zanima.** Ampak saj se ne učiš splošnih zadev, pri matematiki npr. se učiš neke račune s številkami in črkami, ki jih nikoli ne boš rabil. Jaz poznam veliko zanimivejših tehnik za razvijanje leve in desne polovice možganov, ki so preproste. Ampak oni morajo vse zakomplicirati. Npr. tako kot so učitelji, vsak za en predmet, ni vsak za vse, saj ne moreš vsega vedeti. Pač tisto, kar te zanima, bolj naštudiraš. **Ampak saj tebe je zanimala smer mehatronik, v katero si se vpisal na TŠC. Kaj se je tam zgodilo?** Ja je, ampak so učitelji »bedni«. Ne more te potem zanimati. Učitelj za športno vzgojo mi je na taboru rekel, da ne bom izdelal razreda, če ne bom pravilno izpolnil učnega lista. Jaz ga nisem znal izpolniti in sem mislil, da ne bom izdelal razreda. Že na splošno je bil strog in nesramen. Po tem taboru sem nehal hoditi v šolo. Pa geografija in ti predmeti, to mene ne zanima, ni to zame. Meni grejo boljše predmeti, pri katerih moraš uporabljati logiko. **Kako si se pa razumel s sošolci?** S sošolci v redu, z vsemi, učitelji pa so bili zateženi.

31. 5. 2011

Kako si spoznal soc. del. 1, kako ti je bil predstavljen CSD, česa se spominjaš v povezavi s socialno službo? Ne spomnem se ravno dobro, soc. del. 1 se spomnem, a ne vem kako oz. kje sva se spoznala. **Najprej je k njej hodila mama.** Ne vem, jaz se s tem nisem ukvarjal, je, ni, meni je vseeno, ni me zanimalo. **Povej karkoli se spominjaš v povezavi s soc. del. 1.** Vem, da sem jo klical zmaj. **Direktno?** Ja. **Zakaj se ti je pa zdela kot zmaj?** Zato, ker je nisem maral. Ker v bistvu ni ničesar naredila zame. **Kakšna pa so bila tvoja pričakovanja od CSD oz. socialne delavke?** V tistem času sem bil popolnoma uničen, ker me je šola zafrknila, tista šolska pedagoginja. Se največ je zame naredila pripravnica, pri kateri sem imel individualne ure na OŠ Franceta Prešerna, čeprav me je le malo učila kakšen mesec. Na CD mi je zapekla en film. Torej v času, ko sem spoznal soc. del. 1 sem bil povsem uničen, vseeno mi je bilo za vse, nič me ni zanimalo. Mislim, da sem jo kar preslišal, ko je kaj govorila. Če bi bilo kaj pametnega, bi si pomoje zapomnil. **Socialni delavec naj bi najprej z uporabnikom vzpostavil stik, se predstavil in predstavil svojo vlogo.** Mislim, da je to celo naredila. Soc. del. 3, druga, ki sem jo jaz spoznal, pa tega ni naredila. **Mogoče zato, ker je ona po izobrazbi psihologinja in so se drugače učili na fakulteti.** Jaz nič ne vem, kdo je kaj. Nimam pojma, nihče mi nič ne pove. **Soc. del. 1 je torej predstavila svojo vlogo?** Ja, rekla je, da mi bo pomagala, to vsi rečejo, potem pa ne pomagajo, ampak te vržejo v zavod. **Naslednji korak je dogovor o sodelovanju.** Tega se ne spomnem. **Ali sta skupaj določila problem, torej v čem je težava, zakaj rabiš pomoč?** Nekaj podobnega je bilo, ja. Ampak je »fora« v tem, da so mami bolj verjeli kot meni. **Mama je na CSD iskala pomoč, ker je bila v stiski, ker ti nisi hodil v šolo in si bil do nje agresiven.** Kolikor jaz vem, je soc. del. 1 bolj sodelovala z mamo kot s tabo. Ja, saj jaz nisem hotel iti na CSD. **Torej so te vabili na razgovore?** Ja, šel sem dvakrat, trikrat mogoče. Spomnem se načina, na katerega je soc. del. 1 govorila. To je bilo dolgo časa nazaj, pa še nisem je pozorno poslušal. Mislim, da me je spraševala, kaj jaz mislim, v čem je problem. Nisem pa prepričan, da sem ji jaz karkoli povedal. Mislim sem, da me ne bo nihče resno jemal. **Zakaj pa si to mislil?** V življenju sem bil že večkrat v takih situacijah in sem vedel kako bo. **Ampak to je bil tvoj prvi stik s socialno delavko.** To je res, ampak itak vedno verjamejo staršem. Vedel sem, da bo tako. Tudi v šoli verjamejo staršem, kdo bo verjel otroku. Rečejo: »Glej, kako je omotičen.« in verjamejo mami. Tako je to. Tudi v bolnici, ko sem bil na PPO, so rekli, da imam prav, da bi mama morala na operacijo ščitnice, pa nič ni bilo iz tega. **Ali misliš, da bi socialni delavki bolj zaupal, če bi pristopila na drugačen način, če bi karkoli naredila drugače?** Mislim, da ne. Jaz ne verjamem ljudem. Saj vidiš zakaj. Npr. že v šoli, na PPO in na CSD so obljubili, da nama bodo pomagali poiskati stanovanje. In kaj je bilo s tem? Nič, pozabili so na to. **Ali si ti kdaj direktno soc. del. 1 rekel, da se ti zdi, da je problem v stanovanju?** Jaz ali pa mama, ne vem točno, ampak eden od naju ji je rekel. Saj stanovanje je bil problem, še zdaj je. Danes so me spet zbudili mamini obiski. Mama mi reče, da naj grem zvečer spat. Ampak ob osmih zjutraj bi jaz v vsakem primeru spal, k njej pa pridejo obiski in me zbudijo. Za socialno službo je lažje, da mene okrivijo za vse težave in me vržejo v zavod, se me znebijo, kot pa da zares pomagajo. Tako je tudi s telovadnico. Verjetno bi lahko najdlj kako telovadnico, ni mi draga in mi pomagali, a ne morejo. Ne vem zakaj. In zdaj me hočejo ponovno vreči v zavod. Seveda, saj je za njih lažje. Ko bom pa star 18 let, do takrat me hočejo imeti v zavodu, pa ne bodo imeli več veze z mano. Potem jim bo naenkrat vseeno. Ampak tega nihče ne dojame, vseeno jim je. Kolikor jaz vem, je naloga socialne službe pomagati. Lahko bi pomagali najti stanovanje, ne vem, a je to res tako težko. Zdaj mogoče, ko je ta gospodarska kriza, ampak, tkrat, ko se je vse začelo, je pa še ni bilo. Saj nočem, da bi ga plačali, le pomagali poiskati. **Ti torej misliš, da če bi imela večje stanovanje, ne bi imel**

težav v šoli in da bi se z mamo bolje razumela? Poglej, jaz sem imel težave v šoli večinoma zaradi tega. Prej sem bil vedno prav dober ali dober. V sedmem razredu sva se preselila v to stanovanje, sedmi razred sem še naredil, v osmem pa so se začele težave. **Ali misliš, da je s tem povezano tudi to, da si prešel v puberteto?** Ne, to je bilo malo kasneje. Jaz v temu stanovanju nimam miru. Lahko grem le v kopalnico, pa še ta je zelo majhna. **Če bi živel pri sestri, ali misliš, da bi hodil v šolo?** Če, če, ne vem. Verjetno bi, ker bi imel na splošno boljše življenje. Prišel bi domov in bi imel mir. **Ali misliš, da soc. del. 1 misli, da ti je z napotitvijo v zavod pomagala?** Ne vem, to moraš vprašati njo. Jaz mislim, da ji je bolj vseeno. Lahko da misli, da mi je pomagala, ker sem imel v zavodu dobre ocene in so bili večinoma zadovoljni z mano. **Ali te je kdaj obiskala v zavodu, razen na timskih sestankih?** Ja, na prednovoletno srečanje, ko sta skupaj prišli. Prinesla mi je darila, polno vrečo. Takrat mi je bila v redu. Recimo. **Ali ti je kdo sporočil, da je soc. del. 1 zamenjala področje in predala tvoj primer drugi socialni delavki, soc. del. 2?** Ne, to sem izvedel od tebe. Meni ni nihče ničesar rekel. Soc. del. 2 nikoli nisem videl, še slišal nisem zanjo. In kako naj se jaz počutim, ko si me podajajo socialne delavke? Počutim se kot kurba. **Ampak saj veš, da te ne menjajo zaradi tebe, ampak imajo na CSD tak sistem?** Ja beden sistem imajo. Bolje bi bilo, da bi imel eno socialno delavko, ne pa da se počutim kot kurba. **Kaj pa tretja socialna delavka, soc. del. 3, kako si spoznal?** Aha, ona je bila tretja. Sploh ne vem, koliko sem jih imel. Prišla je na timski sestanek v zavod, ko sem bil tam že drugo leto. Ni mi povedala niti imena, mogoče se je predstavila mami. Nimam nič za povedat o njej. Saj ko sem bil v zavodu, na CSD niso ničesar delali, prišli sta na timske sestanke v zavod, ena prvo leto, druga drugo in to je to. Rekli sta, da zgleda, da mi gre dobro, pokazal sem jima zavod, sobo, to je bilo pa vse. Ne vem, kaj je bilo njuno delo v tem času. Pomagali mi nista nič, spraševali bolj malo. Vprašali sta me, kaj mislim ko pridem iz zavoda. Rekel sem, da bom hodil v šolo, nisem pa rekel, koliko časa. Z obema skupaj sem se mogoče 6x videl, največ 6x, tako da nimam kaj preveč za povedat. Soc. del. 3 je skupaj s pravnico enkrat prišla na dom, ko sem spet živel doma in nisem več hodil v srednjo šolo. Rekla je, da mislijo, da je najbolje zame, da grem ponovno v zavod. Nič ni rekla zakaj tako mislijo, oni pač tako mislijo. To je zame enako, kot če bi priznala, da se ji ne da ukvarjati z mano. **Prve tri tedne si ti redno hodil v srednjo šolo, na TŠC. Kaj se je zgodilo potem?** Potem me je pa šola malo uničila. Ni bila zame, čudne stvari so bile tam. Na predstavitvi šole so popolnoma drugače govorili in predstavljali šolo. Vsi profesorji so bili zateženi, razen profesorice za angleščino. Snov je bila kar nekaj, npr. pri matematiki mi ni bilo nič jasno, ko smo ponavljali staro snov. V zavodu pri matematiki nismo vsega jemali, ker ni bilo časa. Predstavljal si, kako sem se počutil. To kar so oni že vse znali, jaz nisem imel pojma o tem. **Verjetno bi ti kdo lahko razložil?** Kdo pa? Iz Kranja jih je bilo zelo malo, mogoče trije. **Kaj pa pedagoginja ali kak drug delavec na šoli?** Ne, do njih nisem šel, ker imam zelo slabe izkušnje z njimi že iz osnovne šole. Jaz šolam sploh več ne verjamem. **Se pravi, da te šole ne morejo več prepričati?** Ne, jaz vem s čim se hočem ukvarjat. **Zdaj imaš pa novo socialno delavko, soc. del. 4.** Ne vem kako ji je ime, ni me poklicala, za njo sem izvedel od tebe. **Torej ti bi raje videl, da bi te poklicala in se predstavila?** Ja, saj imajo mojo telefonsko številko nekje. Ampak ne da mamo pokličejo, MENE naj pokliče in meni pove. Počutim se, kot da moje mnenje nič ne velja, za vse pokličejo mamo, njo poslušajo in njej verjamejo. Karkoli sem rekel, niso poslušali in obravnavali, nič. **Ali si ti pripravljen skleniti določene dogovore? Npr. če ti CSD zrihta telovadnico, ali si ti za to pripravljen kaj narediti?** Ja, ampak ne šole, ker ni zame. Jaz sem povedal, s čim se želim ukvarjati, s parkourjem. Povedal sem tudi soc. del. 3, pa se je začela smejati. To mi gre na živce. Mogoče je celo mislila, da ne mislim resno. Verjetno si je mislila, ah bil je v zavodu, bil je v bolnici, zdaj pa je malo nor. **Ti veš, da jaz hočem biti socialna delavka?** Ja. **In kaj bi ti mi svetoval, da bi bila dobra socialna delavka?** Ne bodi socialna delavka. To si se zafrknila. **Zakaj? Ali misliš, da nihče ne more biti dober socialni delavec?** Ni to, ampak verjetno so neka pravila, ki jih je potrebno upoštevati. To je tako, kot če bi delala na banki. Nekdo bi hotel posojilo, ti bi mu ga želela dati, ker bi ga res potreboval, a ker ne bi izpolnjeval pogojev, bi ga morala zavrniti. Tako je tudi s socialo, morajo pokazati neke rezultate, to je pa najlažje tako, da otroka pošljejo v zavod, ne da bi s tem zares pomagali. Moj nasvet je, da se probaj kot socialna delavka tudi iz drugih. Njihov pristop se mi zdi čuden. Ampak, da ne boš pri tem pozabila name. **Torej ti od socialne želiš, da ti najde in plača telovadnico. Kaj pa, če je res ne morejo najti ali pa nimajo denarja za to?** Te telovadnice so povsod, na vseh šolah. Mislim, da niso preveč drage. Ampak CSD denar namenja tistim ljudem, ki niso zmožni za delo oz. tistim, ki kljub trudu ne dobijo dela. Saj so rekli, da je njihova naloga, da mi pomagajo priti do poklica. Jaz sem si izbral parkour, za kar še ne obstaja standardna šola. Ali ni za njih enako, če mi plačajo to ali pa katero drugo šolo? Ne vidim, kje je tu pomoč socialne službe. Ali je pomoč to, da se socialna delavka z mano pogovarja? Oni me hočejo spraviti v šolo, to so potem bolj kot policaji, nadzorniki. Hočejo vzdrževati red. Vidiš, ti ne boš mogla zares pomagat. Moraš delati to, kar pričakujejo od tebe. Lahko boš le rekla: »Mi mislimo, da je zate najboljše bla bla bla.« Jaz sem predlagal, da poiščejo mojega očeta. Najprej sem hotel živeti z njim, potem pa sem le še hotel, da ga najdejo. Še tega niso hoteli. Kot da bi me preslišali, tega sploh niso več omenjali, kot da si ne bi zabeležili. Zapišejo tudi samo to, kar si oni mislijo. **Ali misliš, da te niso poslušali oz. upoštevali zaradi tvoje starosti?** Saj sem bil star 13 let, to ni tako malo. Pa še zdaj me ne poslušajo, ko sem star 16 let. Vseeno jim je, ko bom pa 18, jim ne bo več treba poslušat. Njim je pomembno le to, da dobijo denar in grejo lahko domov, tako kot tistim, ki delajo v zavodu. **Se ti zdi ta meja, 18 let, primerna?** Kolikor vem, je v Ameriki ta meja 21. To se mi zdi bolj primerno. Pri 18ih letih pa res še nisi odrasel. Saj še hodiš v šolo, pa potem še na fakulteto, saj je danes tako, da če nimaš narejene fakultete tako, kot če ne bi imel ničesar. **Kaj ti pričakuješ od CSD, dokler še nisi star 18 let?** Najprej sem hotel telovadnico, zdaj bi mi bil dovolj že en prostor, nekje zunaj, kjer bi lahko treniral. **Ali se ti ne zdi, da je tvoja odgovornost, da si najdeš prostor, kjer bi lahko treniral?** Ja, ampak saj ne prosim veliko, le da mi najdejo prostor. **Socialne delavke verjetno ne poznajo dobro igrišč in takih prostorov.** Saj to je socialna služba, povezani so po celi Sloveniji, nekdo pa že kaj pozna. Socialni delavci bi morali vedeti, kje dobiti določene informacije. Če lahko iz mene izvlečejo informacije, potem lahko tudi iz drugih. Njihov pristop se mi zdi čuden. Če bi bil jaz socialni delavec, bi imel več uspeha pri svojem delu. **Zakaj tako misliš?** Več bi se družil z uporabniki. To ogromno pomaga, ne pa da te vidi enkrat, dvakrat, potem se pa že zamenja. Rečejo, da več ne morejo narediti. Lahko organizirajo, da te pošljejo v zavod, ne morejo pa najti primerne prostora za trening. **Ampak tvoji mami ni prav, da ti ne hodiš v šolo.** Jaz sem ji povedal s čim se hočem ukvarjat, tudi sestri sem povedal, vsem, ki bi jim moral. Najprej so se spraševali, če je to res dobro ipd., zdaj se že jaz sprašujem, ker ni primerne prostora. Pa še nihče v Kranju se s tem ne ukvarja. Situacija je kar kruta. **Ali ne misliš, da bi se s parkourjem lahko ukvarjal tudi, če bi imel službo?** Jaz bi bil po službi tako utrujen, da nič ne bi mogel. Parkour se nikoli ne dela utrujen. To je tako, kot bi imel dve službi. Ne bi mogel biti dober in v službi in pri parkourju, nekje bi bil na minusu. Še vedno imam težave s spanjem, ne spim dobro. Zbujam se sredi noči. Včasih vzamem tablet, da lažje zaspim. **Ali še zmeraj hodiš k pedopsihiatrinji?** Zdaj že nekaj časa nisem bil. Mislim, da bi zdaj enkrat moral iti. Mama to bolje ve. Ampak sploh ne bom šel, zakaj pa bi šel. **Se ti ne zdi smiselno?** Saj nima smisla, vprašaj me, kako sem, zdravila ne pomagajo, pa še prevoz do Ljubljane in nazaj moram plačati. Enako bi lahko naredila po telefonu. **Kaj pa delaš, če ne hodiš v šolo?** Večinoma sem doma, na računalniku, pogovarjam se prek facebooka, igram igrice, gledam filme. Večino časa mi je dolgčas. Včasih grem ven, ampak se hitro naveličam, ker nimam družbe in ne vem kaj naj počnem zunaj. Nikjer ni primerne prostora, da bi treniral parkour. Je eno igrišče, ampak tam je vedno polno ljudi. **CSD ti je želel novembra 2010 uređiti srečanja s prostovoljcem, ampak se takrat ni izšlo. Ali si zdaj še zainteresiran za to?** Ja, sem. **Ali bi rad spoznal soc. del. 4?** Ja bi, ampak pod pogojem, da mi ne reče: »Mi mislimo, da je zate najbolje, da greš v stanovanjsko skupino.« **Torej o socialnih delavkah nimaš nič dobrega za povedati?** Saj imam bolj malo za povedati, v tem je problem. Še posebej, če se vedno menjajo, jaz pa sploh nisem vedel.

Zapis intervjuja s socialno delavko

Kaj lahko poveste o delovnem odnosu, ki ste ga vzpostavili z m.? Midva v bistvu nisva imela delovnega odnosa. Mama je prišla na CSD, povedala je, kaj se dogaja, da m. ne hodi v šolo, predvsem pa to, da je m. do nje nasilen. Tudi do sebe je bil nasilen, star je bil 13 let, cele noči je bil na računalniku, mamo je izsiljeval za nov računalnik, metal stvari ob tla. Že prva ocena je bila, da ima fant težave in da potrebuje pomoč. Mama ga je enkrat pripeljala na CSD, lepo sva se pogovarjala, nekaj stvari je tudi povedal. Ko smo se začeli pogovarjati o tem, da bi moral hoditi v šolo, je na prvem razgovoru obljubil, da bo hodil v šolo, vendar iz tega ni bilo nič. Na OŠ Franceta Prešerna so bili zelo aktivni, veliko so delali z njim, motivirali so ga, šolska pedagoginja in pripravnica sta hodili k njemu domov. Vsem je obljubljala, da bo šel v šolo, vendar tega ni naredil. Ko smo se začeli pogovarjati, da bo CSD dolžan sprožiti upravni postopek v smislu ugotavljanja, kaj je za m. dobro in kaj ne, pri tem smo omenjali tudi stanovanjsko skupino, m.ni želel več sodelovati. Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začneš postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več. Ko sem ga vprašala, kaj si želi v življenju, je rekel, da bi rad naredil šolo za kriminalce. Imel je zelo nerealne cilje. Spominjam se trenutka, ko mi je m. rekel, da sem zmaj in da me ne mara. Jaz sem mu povedala, da moja vloga ni vedno v tem, da bi me ljudje marali, včasih me kdo ne mara, ampak da vseeno menim, da to kar delam, delam njemu v dobro. Na prvem timskem sestanku v Smledniku je bil m. še vedno jezen name. Ko pa sem prišla na prednovoletno srečanje in mu prinesla nekaj daril, me je bil, na moje presenečenje, zelo vesel. Kljub temu, da je m. najin odnos zavračal, sem ga jaz z njim vseeno imela. Čeprav sem več sodelovala z mamo, je bila moja skrb usmerjena tudi v njegovo počutje. Namestitve nismo izvedli samo zato, da bi odrešili mamo, ampak tudi zato, da bi mladostniku pomagali, da bi zaključil šolo. Ko je m. slišal, da odhajam na drugo področje, ga je skrbelo, kdo bo njegova socialna delavka. **Kako pa se vam zdi menjavanje področij na CSD in posledično »zapuščanje« uporabnikov?** Menim, da to za uporabnike ni dobro. Uporabniki se navežejo na socialne delavce, tudi tisti, ki jih na začetku ali namizno zavračajo. Jaz mislim, da tudi ti uporabniki vedo, komu je mar za njih in komu ne, čeprav ti povedo vse sorte. Zavedajo se, da se trudimo za njih, ampak v tistem trenutku ne zmorejo reagirati drugače, kot da rečejo, da nas ne marajo oz. da nas zavračajo. Jaz imam v spominu, da sem m. na enem timskem sestanku povedala, da grem in da sem se poslovila, vsaj upam, da sem se. Mama se je vedno vračala k meni, tudi ko sem že bila na drugem področju. Spraševala me je, kje lahko najde soc. del. 3, od katere je prejela vabilo, me seznanjala s situacijo ipd. Do menjav področij oz. kroženja na CSD pa ne pride zaradi tega, ker bi strokovni delavci želeli menjati, ampak zato, ker so skoraj vsi na začetku na področju denarne socialne pomoči. Ko si delavec nabere dovolj izkušenj iz upravnega postopka, lahko preide na drugo področje. Strokovni delavci torej napredujejo, se izobražujejo in se želijo preizkusiti tudi na zahtevnejših področjih. **Ali se vam zdi smiselna specializacija socialnih delavcev, torej da bi bil nekdo, ki dela z maldimi, bolj izobražen na tem področju, saj se mi zdi skupine uporabnikov kar različne?** Ja, absolutno, menim, da moraš imeti določeno znanje za delo z določeno skupino. Saj zato tudi so področja na CSD. S samo fakulteto za socialno delo je človek premalo opremljen za delo na zahtevnejših področjih na CSD. Potrebna so dodatna izobraževanja, vsi zaposleni imamo dolžnost, da se izobražujemo. Izobražujemo se s seminarji, usposabljanji in pa tudi na dodatnih psihoterapevtskih šolah. **Torej kot ste že omenili, ste v tem primeru delali več z mamo, ker je ona prišla po pomoč.** Ja, mama je prišla po pomoč, pred tem je že kar nekaj časa sodelovala s šolo, šolska pedagoginja jo je napotila na CSD. Jaz sem jo sprejela v okviru prve socialne pomoči, opredelila sem sitisko in težavo, takrat sem ugotavljala, da gre pri fantu verjetno za neko vrsto depresije. Menila sem, da fanta ni len, ampak da ima psihične težave, ki se odražajo v tem, da zjutraj ne vstaja, da je cele noči na računalniku. Mama je navajala veliko zdravstvenih težav, m. je imel astmo, večkrat je zbolel, imel je angino, vročino. Za tem je nehal hoditi v šoli. Pri njem se je pojavljala vzorec, da je nekaj časa redno hodil v šolo, potem pa po kaki bolezni ali taboru, pa ne več. Mama je navajala, da so k m. hodili sošolci, od katerih je včasih prepiral snov, včasih pa so bili na računalniku. Mama je pravila, da je en fant hodil k m. predvsem zaradi računalnika, saj ga sam ni imel doma. Nisem prepričana, če je m. to čutil in tudi sam tako mislil, ampak mama je večkrat rekla, da meni, da sošolci prihajajo na obisk bolj zaradi računalnika kot zaradi m. Ves čas je vabila sošolce na obisk, ob tem pa jih je spodbujala, da bi delali za šolo, kar pa je verjetno odvrnilo sošolce in m. Mama je ves čas iskala vzroke za težave izven sebe, v bistvu tudi izven m. Nekaj časa je k m. prihajal prostovoljec, preko Škrlovca, a tudi ta ni bil zanesljiv in je s časoma nehal prihajati. **Mama se sama ni nikoli vključila v obravnavo, npr. v Krog ali storitev osebne pomoči, kot ji je bilo svetovano?** Mislim, da ne, kljub temu, da smo jo napotili na več oblik pomoči. Od CSD je želela oz. zahtevala pomoč, sama pa za to ni kaj dosti naredila. Nekaterih reči ni zmogla videti, določenih stvari pa tudi ni bila pripravljena spremeniti. Jaz verjamem, da je to težko. Ko sem mami povedala, da smo mi storili vse, kar smo v tistem času lahko, je navajala, da je zelo nasilen in da se boji, da bi se ji kaj zgodilo. Usmerjala sem jo na policijo in zdravstveni dom. Tukaj je bila mama zelo vztrajna. Svetovala sem, da za m. poiščejo pedopsihiatrično pomoč, mislim, da je mama to uredila skupaj s šolo; obrnili so se na svetovalni center v Ljubljani. Preko tega centra je prišel do psihiatrinje, ki mu je predpisala zdravila. Potem je kratek čas hodil v šolo. Psihiatrinja ga je celo obiskala na domu, kar se zgodi zelo redko. Zdi se mi, da nas je bilo kar nekaj, ki smo poskušali videti, kakšna je situacija doma. Ugotavljali smo, da so bivanjske razmere resnično neugodne za odrasčajočega fanta, poleg tega pa je mama imela težave s ščitnico. Njeno splošno počutje je bilo slabo, delala je na tri izmene. Zdravniki so ji rekli, da bi potrebovala operacijo, ampak jo je zavrnila, ker ni hotela pustiti m. samega doma. Od cele situacije pa se je mama še slabše počutila. M. je bil vedno bolj nasilen, jaz sem vztrajala pri tem, da mama pokliče policijo in zdravstveni dom. Prelomni dogodek je bil, ko me je mama nekega popoldneva poklicala in rekla, da ji m. grozi z nožem in da se ga boji. Do takrat je navajala manjše fizične napade, govorila je o modricah na nogah ipd., a se do tega dogodka ni nikoli počutila tako ogroženo. Poklicala sem policijo in zdravstveni dom, preko telefona smo uredili napotnico psihiatrinje, brez katere zdravstveni dom ne more ukrepati. Takrat je bil m. prvič hospitaliziran na PPO. V tem času smo urejali namestitve v Smlednik. Ves čas je zavračal namestitve, kljub temu pa je lepo sodeloval. Ko sem bila poleti odsotna, je m. ponoči ponovno napadel mamo. Poklicala je policijo in ko sta policista prišla na dom, je bil m. povsem miren, zato sta odšla. M. je nadaljeval z nasiljem, mama mu je ušla in šla peš do zdravstvenega doma. Povedala je, kaj se dogaja, tam so se ji smejali, rekli so, da bo 13-letnika pa ja ukrotila. Mama je zahtevala pisno potrdilo o tem, da je iskala pomoč in da so jo zavrnil. Med vračanjem domov je ponovno poklicala policijo, ker je bila prepričana, da se ji bo nekaj zgodilo. Policista sta po ponovnem obisku na domu poklicala zdravstveni dom in m. so ponovno odpeljali na PPO. Od tam je šel direktno v Smlednik. Menim, da drugačne rešitve v m. primeru ne bi bilo, torej, da bi v zavod odšel prostovoljno. Zdravnica s PPO je vztrajala, da bi m. med vikendi hodil domov, vendar se je mama na podlagi mnenja CSD odločila, da ga ne bo vzela domov. Kadarkoli je m. prišel v kakšno ustanovo, z njim nikjer niso imeli težav. Zato niso razumeli, kako se obnaša do mame in da se mama res počuti ogroženo. Do mame je bil dejansko nasilen, kadar je bila prisotna še druga odrasla oseba pa je bil povsem miren. Jaz verjamem, da se je mama res počutila ogroženo, saj je bila sicer zelo zaščitniška do sina. **Komisija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami je izdelala mnenje, da ima m. več osebnostnih in vedenjskih motenj, da se vede depresivno ipd. Ali veste, kako poteka izdelava takega mnenja?** Na enem izmed timskih sestankov je šola predlagala Komisijo. Moram povedati, da smo medinstitucionalno veliko in dobro sodelovali; imeli smo timsko sestanke s šolo in pedopsihiatrijo. Testiranje so opravili na PPO, mislim, da so ga obiskovali zunanji sodelavci, strokovnjaki, in ga ocenili. Njihovo mnenje je bila le še dodatna potrditev, da smo pravilno videli situacijo. Na moje presenečenje smo bili tudi povabljeni na senat Komisije, kjer so nas vprašali po mnenju. Vsi smo bili enotnega mnenja, da m. potrebuje zamenjavo okolja, da ga je potrebno ločiti od mame. **Kako pa ste reševali stanovanjsko problematiko?** V tistem času se mama ni prijavila na občinski razpis za neprofitna stanovanja. Čakala je, da bi dobila boljše stanovanje, boljšo ponudbo. Takrat so bile razmere v službi negotove, mama je bila tudi veliko na bolniški, tako da se je bala najeti dražje stanovanje, ker ga verjetno ne

bi mogla plačevati. Zdaj vem, da se je mama prijavila na razpis. Včasih mnenja CSD občina ni upoštevala, zdaj pa so družine, v katerih je prisotno nasilje, posebej točkovane. Ne vem pa, kako trenutno stojita na seznamu za dodelitev stanovanja. Ko je bil m. že v Smledniku, sem na mamino željo napisala mnenje, da to stanovanje ni primerno, čeprav je zelo lepo urejeno, glede na to koliko je veliko. Ni primerno, da 13-letni fant spi na raztegljivem naslonjaču, skupaj z mamo v sobi, ki je pregrajena z omaro. V tej sobi sta jedla, kuhala, spala in preživljala prosti čas. Zdaj, ko je star že 16 let, si predstavljam, da jima je še težje. **CSD verjetno ne pomaga direktno pri iskanju stanovanja?** Ne, mi damo le mnenje, na razpis pa se morajo ljudje sami prijaviti. **Ko je bil m. še na OŠ Franceta Prešerna, sta se s šolsko pedagoginjo dogovorila, da bo lahko razredne izpite opravljal na koncu šolskega leta. M. je mislil, da jih bo lahko opravljal avgusta. Ko je poleti mama klicala na šolo, je bila pedagoginja odsotna in m. meni, da zaradi njene odsotnosti ni izdelal razreda. To se mu je močno zamerilo. Ali vi veste, kaj se je takrat dogajalo?** M. je narobe razumel, prišlo je do nesporazuma. Šola je zanj izdelala individualni načrt, hodili so tudi k njemu domov, dobil je roke za izredne izpite. Nekaj jih je opravil, nekaj pa ne. Roki, ki so mu bili ponujeni, so trajali do konca junija in to smo imeli zelo jasno napisano. M. v tistem času ni prihajal na izpite. Očitno je narobe razumel in odlagal vse izpite na avgust. Po izteku rokov je klical na šolo in jih želel podaljšati. **M. je očitno res tako razumel in zanj je bilo to verjetno še eno razočaranje s strani odraslih.** Ja, ampak šolska pedagoginja ga je npr. hodila domov buditi, spodbujati in motivirati, da bi šel v šolo. Jaz sem videla šolo kot močno aktivirano v tem smislu, da bi m. res kaj naredil. Šola je zanj tudi izdelala individualni načrt, a mu on ni zmozel slediti. **Odločba o namestitvi je bila torej izdana na podlagi 121. čl. ZZZDR?** Mislim, da ja. V odločbi o namestitvi piše po katerem členu je bila izdana. Ogrožen je bil mladostnikov psihofizični razvoj zaradi njegovih vedenjskih oz. osebnostnih težav. Mame nismo videli ogrožajoče v tem smislu, da bi ga zanemarjala in da bi bil potreben odvzem. V tem smislu ni bila krivda na mami. **Koliko pa se je delalo z družino po namestitvi m. v zavod? Kaj menite o tem?** Če sem iskrena, se na tem področju na CSD bolj malo dela. Če se starši sami obrnejo na nas, potem sodelujemo, drugače se pa pričakuje, da zavod dela z družino v času namestitve. Če bi mama želela, bi se lahko vključila v storitev osebne pomoči, ki pa bi jo izvajala druga strokovna delavka. Strokovni delavec, ki vodi upravni postopek, ne more hkrati izvajati osebne pomoči v istem primeru. **Ali menite, da je bil m. neprostopoljni uporabnik, kot stroka imenuje tiste, ki ne želijo pomoči CSD?** M. je bil absolutno neprostopoljni uporabnik, mama pa taka uporabnica, ki je želela, da mi določene stvari naredimo namesto nje. To ne gre, lahko jih naredimo skupaj z njo, namesto nje pa nikakor ne. Pri neprostopoljnih uporabnikih je zanimivo, še posebej v primeru m., da govorijo, da ne bodo sodelovali, da ne bodo naredili tega in tega, da nas ne marajo, po drugi strani pa pridejo na razgovor. Študirala sem tudi realiteto terapijo, nek avtor pravi, da če neprostopoljni uporabnik vseeno pride, to pomeni, da mu je mar za odnos. S tem je mišljen, ali odnos s tisto osebo, ki ga pripelje na razgovor, v tem primeru z mamo, ali pa odnos s socialnim delavcem. Tako, da se tudi z neprostopoljnim uporabnikom na nek način da delati, če le pride na razgovor. **Na CSD trenutno poteka izdajanje odločbe o namestitvi m. v stanovanjsko skupino, čeprav m. ni imel stika s CSD že več kot pol leta. Ali se vam to zdi smiselno?** CSD ima pooblastilo za ugotavljanje ogroženosti otroka. V upravnem postopku, kot je bil v primeru m., se ugotavlja, kaj bi bilo za mladostnika dobro iz strokovnega vidika. Če CSD meni, da bi bila namestitev v stanovanjsko skupino otroku v korist, se izda odločba o namestitvi. Kako se pa odločba izvrši, je pa nov problem. Svetovali so nam, naj se namestitev ne izvaja na silo, ker je mladostnika na ta način praktično nemogoče »zvleči« v zavod. Skozi svetovalne procese se poskuša mladostnika pripraviti oz. zmotivirati za samostojno odločitev za namestitev. To je podobno kot v postopku zaščite otrok; če CSD ugotovi, da starši niso zmožni skrbeti za otroka oz. da ga zanemarjajo, mora po uradni dolžnosti izdati odločbo v kateri poda svoje mnenje, tudi če starši to zanikajo. Torej v ugotovitvenem postopku se ugotavlja, ali so okoliščine v katerih npr. m. živi, škodljive za njegov nadaljnji osebnostni razvoj. Če se to potrdi, se izda odločba o namestitvi v stanovanjsko skupino. V kolikor bi ugotovili nasprotno, se postopek ustavi. **Glede okoliščin doma, na podlagi pogovora z m., menim, da so škodljive, predvsem zaradi prostorske stiske, saj m. in mama še vedno živita v enosobnem stanovanju, kjer oba spita na raztegljivih naslonjačih. Poleg tega je, kot oba tudi povesta, problematičen njun odnos, saj sta večkrat v konfliktih, ki jih ne uspesta razrešiti. Kljub temu mladostnik zavrača odhod v stanovanjsko skupino, saj je imel tudi v zavodu slabo izkušnjo. M. meni, da bi bilo najbolje, če bi živel pri sestri, meni, da bi v tem primeru celo hodil v šolo.** Ja, verjetno zato, ker ima že izkušnjo z življenjem pri mami in življenjem v zavodu, k sestri gre pa le za kakšen dan. Tam mu ni treba pospravljati, nima obveznosti in s emu zaradi tega verjetno to zdi najboljša možnost. Vprašanje je, kako bi bilo, če bi zares tam živel. CSD ima izkušnjo, da je m. v zavodu dobro funkcioniral in iz tega verjetno tudi strokovni delavci, ki zdaj vodijo upravni postopek, sklepajo, da bi bila namestitev primerna. **M. se želi ukvarjati s parkourjem (razložim, kaj je to parkour). Vidi se v tem, da bi cele dneve treniral, kasneje bi snemal videospote ali delal kaj drugega v povezavi s to disciplino. Ob tem ne želi hoditi v šolo, prav tako ne želi delati. Rad bi, da bi mu CSD našel primeren prostor za trening oz. financiral najem telovadnice, saj naj bi bila naloga CSD pomagati ljudem.** Ja, ampak mora tudi on pokazati nek osnovni trud in zanimanje. Mogoče bi lahko začel trenirati toliko kolikor lahko brez tega prostora, npr. s tekom, vajami za moč ipd. Mogoče bi lahko poskusili tudi na PUM-u, ki je v Radovljici, do tja vozi avtobus, prevoz ne bi bil težava. Tam se posvetijo posamezniku, poskušajo najti možnosti, imajo tudi telovadnico, razne športne aktivnosti. Mislim, da bi bilo to v redu, da bi ga malo aktivirali. Ali zdravila še vedno jemlje? **Tableto vzame, ko ne more spati, pri pedopsihiatrinji pa ni bil že kar nekaj časa. Še vedno ima težave s spanjem, glede česar je tudi sam zaskrbljen.** Moje mnenje je, da sama zdravila niso dovolj. Menim, da bi ob tem nujno potreboval pedopsihiatrično obravnavo. **Ali so se težave s spanjem začele že pred zdravlili? M. se ne spominja dobro, ali so se težave začele pred, ali po zdravlilih.** M. je imel težave s spanjem že pred zdravlili. Ko je začel jemati zdravila, so se te težave toliko umirile, da je lahko v zavodu zjutraj vstajal in sodeloval v šoli. Saj tam je moral vstajati, tam ni bilo mame, ki bi ji rekel: »Pojdi stran ali pa ti bom nekaj naredil.« V zavodu je imel tudi zelo lep učni uspeh. **Zakaj menite, da ima m. težave s spanjem?** Težave s spanjem sovpadajo z depresivnim vedenjem. Te težave se lahko uredijo z zdravlili. Menim, da bi si z zdravlili lahko uredil življenjski ritem v taki meri, da bi lahko hodil v šolo, se odselil od mame in s strokovno pomočjo uresničil svoje cilje. **Kaj torej menite glede odločbe o namestitvi m. v stanovanjsko skupino? Ali je potrebno nadaljevati z njeno izpeljavo?** Jaz menim, da bi jo bilo dobro izpeljati, mogoče bi bilo dobro počakati do septembra. Menim, da on od doma res ne zmore hoditi v šolo, da zjutraj nima energije, moči, da bi vstal in šel v šolo. Morali bi ga zmotivirati za odhod v stanovanjsko skupino. Če se ga ne motivira, je edina možnost namestitev zaradi urgentne situacije, npr. če bi bil ponovno nasilen do mame. Po zaključku šolanja v zavodu, se je mama strinjala s tem, da se m. vrne domov. Z mamo je bilo težko delati. Ves čas je govorila eno in isto, mi smo jo poskušali ustaviti, ni nas slišala, pač ne zmore. Tudi glede očetovstva, ne vem, ali so to uredili ali ne. Na CSD smo takrat začeli iskati očeta, ampak je pri tem imela veliko vlogo tudi mama. Mama je krivila CSD, da ji pri tem ni pomagal. Ko sem zadevo preverila, ji je sodelavka razložila pravne možnosti, mama pa zadeve ni izpeljala do konca. **Zakaj menite, da je urejanje očetovstva tako pomembno?** Zato, ker je za identiteto mladostnika, še posebej fanta, zelo pomemben lik očeta. Pomembno je, da vsaj ve, kdo je njegov oče in ima vsaj osnovni kontakt. Tudi zaradi tega, ker je bila takrat situacija pri mami taka kot je bila, bi bilo za m. koristno, če bi vedel, kdo je njegov oče. Tako smo mi videli zadevo. Lahko, da bi bil m. še dodatno razočaran, ampak če si predstavljaš, da se človek celo življenje sprašuje kdo je, da ga je oče zapustil. Vsi imamo potrebo po iskanju lastne identitete. Menili smo, da bi to m. koristilo. **M. trenutno zavrača CSD, ker ga hočejo namestiti v stanovanjsko skupino, obenem pa izraža skrb, da, ko bo star 18 let, ne bo več nikomur mar, kaj se bo z njim zgodilo.** Menim, da m. potrebuje strokovno pomoč, da sam z mamo ne zmore in da tudi sam upa, da ga bomo odrešili. Navzven pa kaže, da pomoči noče; torej se kaže kontradiktornost v njem samem. Moram priznati, da m. nisem nikoli povsem spustila iz misli, večkrat se spomnem nanj. Ko sem slišala, da mu gre v Smledniku zelo dobro in da je eden izmed redkih gojencev, pri katerih se napredek očitno vidi, sem bila zelo vesela. Na začetku bivanja v zavodu je imel nekaj težav, tudi bežal je, potem pa se je vklopil in lepo sodeloval. Z ravnateljem se je zelo dobro razumel, menim, da m. potrebuje moški lik v svojem življenju. Delavci v zavodu in strokovna

komisija na CSD so menili, da bi bila m. v korist nametitev v stanovanjsko skupino po končanem bivanju v Smledniku. Če bi se takrat tudi mama strinjala, menim, da bi bila namestitev uspešna. Mama je, po mojem mnenju, zaradi odvisnosti od odnosa s sinom, želela, da gre m. iz zavoda domov in upala, da se bo njun odnos izboljšal. **Kakšen je vaš nasvet za nadaljnje strokovno ukrepanje v primeru m.?** Lahko bi poskusili tudi s produkcijsko šolo v okviru mladinskega doma v Jaršah, če ni namenjena le osnovnošolcem, potrebno je preveriti. Kot sem že omenila, predlagam vključitev m. v PUM, čeprav tukaj vidim težavo v jutranjem vstajanju in rednem obiskovanju.

Zapis intervjuja s pravnico in novo nosilko primera

7. 6. 2011

(krepka pisava – jaz, standardna pisava – pravnica, ležeča pisava – nova nosilka primera)

V primeru m. ste sodelovali kot vodja obeh ustnih obravnav na CSD in kot pravnica pri celotnem postopku. M. ste tudi obiskali na domu. Ali bi pri tem primeru karkoli izpostavili? Pomisleke sem imela pri zadnji ustni obravnavi in odločitvi o izdaji odločbe za namestitev v stanovanjsko skupino. Zaradi njegovega izrecnega nestrinjanja z namestitvijo in glede na njegovo starost, nisem bila prepričana, ali je namestitev res smiselna. M. je svoje težave kazal z umikom, razmišljala sem, da bi se težave dalo drugače rešiti. Mnenje strokovne komisije in kolegice, ki je vodila primer in sklicala dva posvetovalna tima, je bilo, da je potrebno izdati odločbo o namestitvi. Odločba pa še ni izdana. **To mnenje je bilo v bistvu izdelano na podlagi spisovne dokumentacije in mnenja delavcev VIZ Smlednik ter drugih vpletenih strokovnjakov. Stika z m. pa CSD ni imel v času odločanja o zadnji namestitvi.** M. je zavračal sodelovanje, na drugo ustno obravnavo ni prišel, prišla je le mama. Po ustni obravnavi sva ga s soc. del. 3 obiskali na domu in mu še enkrat skušali predstaviti smiselnost te namestitve, m. je izrecno odklonil namestitev in sodelovanje. Vsak pogovor o stanovanjski skupini je m. doživljal kot velik pritisk, bil je vznemirljen. Kolegica je razmišljala o prostovoljcu, ne vem pa, če je prišlo do realizacije tega stika. M. je rešitve videl drugje, sicer ne vem koliko so te rešitve realne, po mojem mnenju niso. **Če bi se odločba o namestitvi vseeno izdala, kako bi bilo z izvržbo?** Ravno pri tem sem jaz videla težavo. Smisel izdane odločbe je namestitev v stanovanjsko skupino, za kar pa je potrebna vsaj minimalna motivacija mladostnika. Namestitev proti volji je še posebej problematična pri tej starosti, torej 16 let, saj če gledamo formalno pravno, je izvržba možna tako, da se starše povabi, da otroka namestijo. Če tega v danem roku ne naredijo, je možna denarna kazen, ampak v tem primeru vemo, da je bila mama za namestitev, vendar je bila nemočna, da bi sama to naredila. Druga možnost je neposredna izvršitev, kar pomeni, da se nekoga namesti proti volji, vendar mnenje inšpekcije, sicer pri drugem primeru, je bilo, da taka izvržba pri tej starosti sploh ni smiselna in ni rešitev problema. **Ko je bil m. nameščen v zavod, je verbalno prav tako odklanjal namestitev, nameščen je bil direktno s PPO, sčasoma pa je vseeno začel sodelovati z zavodom.** Ja, moram opozoriti, da jaz informacije o obravnavi dobim posredno, nosilka primera je z mladostnikom neposredno v stiku. Jaz v postopek vstopim, ko ocenijo, da je potrebno. V primeru prve odločbe je m. verbalno odklanjal namestitev, vendar je s svojo držo kazal, da ta odklonilnost ni tako močna. Soc. del. 1 je poročala, da je m. z namestitvijo zadovoljen in da je hvaležen, ko pa sva bili s soc. del. 3 na obisku na domu, so leteli očitki, da je bil prisiljen v namestitev. Ali vi mislite, da bi bilo smiselno izdati odločbo o namestitvi v stanovanjsko skupino in ga na namestitev pripraviti? **M. še vedno jasno in odločno zavrača stanovanjsko skupino, tako da menim, da tudi če bo odločba izdana, m. ne bo šel v stanovanjsko skupino. V tem smislu ne želi sodelovati s CSD. V drugem primeru pa sodelovanja s CSD ne zavrača.** Menim, da že na začetku ni bilo instrumentalne definicije problema, torej problema niso opredelili vsi udeleženi, ampak le mama in, na podlagi opazovanja in ocenjevanja, soc. del. 1. Kakšne poti vi vidite? Neke hitre, jasne rešitve ne vidim. Soc. del. 1 je predlagala PUM v Radovljici. Menim, da ga trenutno ni smiselno prepričevati v obiskovanje šole oz. v namestitev v stanovanjsko skupino, ker je bilo to že preizkušeno z različnih strani in se je vedno izkazalo za neuspešno. Menim, da je vključenost CSD potrebna, saj m. ima težave v odraščanju, kot tudi sam pove. Stisko mu povzroča stanovanjska problematika, odnos z mamo, nespečnost in neaktivnost. Mama pravi, da m. ni več nasilen do nje, včasih se malo razjezi in udari po stikalu, namesto, da bi luč lepo prižgal. Mama bi želela, da m. hodi v šolo, čeprav, na podlagi stikov, ki jih je imela s TŠC, meni, da so učitelji neprimerni in z njimi ni bila zadovoljna. Mama prav tako želi, da bi se m. ukvarjal s športom, da bi šel ven iz hiše, saj jo skrbi za njegovo zdravje. Še posebej jo skrbi za njegovo hrbtenico, ker cele dneve preživi v enakem, polležečem položaju, ko leži na kavču in igra igrice oz. je na računalniku. Iz spisa je razvidno, da mama z institucijami redno sodeluje, ampak ne ve tem smislu, da bi delala na sebi in na izboljšanju odnosa s sinom, kot ji je bilo svetovano. Meni, da tega ne bi zmogla oz. da ni potrebno. Ja v tem primeru so bili vsi ukrepi fokusirani na m. Ukrepi so bili fokusirani nanj, ampak CSD je več sodeloval z mamo kot z m. Mama je hodila na razgovore, klicala po telefonu, želela ukrepe itd. Posledično se je m. počutil, da ga samo nekam pošilja jo in da nihče ne posluša njegovega mnenja, ampak le mamino. Mama se je najprej strinjala, da bi m. bivanje nadaljeval v stanovanjski skupini, a si je potem premislila. Na drugi ustni obravnavi se je popolnoma strinjala z namestitvijo. M. je izrazil skrb glede tega, da ga bo CSD, ko bo dopolnil 18 let, pozabil in bo vsem vseeno zanj. Torej menim, da si želi pomoči, ampak take pomoči, ki bi bila soustvarjena skupaj z njim. Izjave strokovnjakov kot je: »Mi mislimo, da je zate najbolje...« ga povsem ziritirajo, v takih primerih ni pripravljen sodelovati. Z odraslimi je imel že kar nekaj negativnih izkušenj, npr. nesporazum o rokih za opravljanje izpitov s šolsko pedagoginjo; posledično je izgubil zaupanje v ljudi. Odgovor za kar nekaj problemov bi bila stanovanjska skupina, npr. tam bi bil svoj prostor, kamor bi se lahko umaknil, mama bi bila razbremenjena, prav tako tudi m. Menim pa, da je potrebna vsaj minimalna motivacija mladostnika. Vprašanje je, koliko bi mu to dejansko pomagalo. Tako da ne vem, v kašni smeri bi delali naprej. *Midve s Suzano sva se pogovarjali, da bi se enkrat skupaj dobile z m., da bi lažje vzpostavila stik, in sicer zunaj CSD, naprej pa bi midva z m. nadaljevala s srečanji.* Dobro bi se bilo opredeliti, glede postopka izdajanja odločbe. Torej ali bi, kljub tej študijski analizi, kljub tem ugotovitvam, vztrajali pri izdajanju odločbe, ali pa bi bilo bolj smiselno, da se to mnenje predstavi strokovni komisiji oz. da se postopek ustavi. Lahko bi postopek tudi pustili odprt, ampak v tem primeru m. nad glavo visi ukrep, to pa lahko občuti kot pritisk. *Kaj pa, če se strokovna komisija odloči, da se odločba zaenkrat ne izda, čez čas pa bi se m. strinjal z namestitvijo?* V tem primeru se ponovno uvede postopek. **Soc. del. 1 je, na podlagi svojih izkušenj z m., predlagala izdajo odločbe in namestitev m.** Jaz moram reči, da sem velikokrat v precepu, ko ima nosilec primera eno predstavo o primeru, jaz, kot pravnica, ki izdaja odločbo, pa drugačno. Težko je izdati odločbo oz. zaključiti postopek, če se s tem ne strinjaš. V tem primeru sem pristala na izdajanje odločbe zato, ker je bilo tolikokrat potrjeno, da je namestitev smiselna, sama pa o tem nisem bila prepričana. Menim, da bi bilo najbolje še enkrat preveriti, kaj je najbolj smiselno. **Jaz mislim, da je prvi korak ta, da m. pridobi zaupanje v CSD, torej, da soc. del. 4 z njim vzpostavi delovni odnos, tako da lahko začneta soustvarjati definicijo problema in skupaj iskati možne dobre izide. V delovnem odnosu bo mogoče možna tudi motivacija za vključitev v stanovanjsko skupino in šolanje, ampak menim, da je potrebno poudarjati, da so to m. odločitve in da se ga v nič ne sili.** V tem primeru bi bilo bolje ustaviti postopek izdajanja odločbe o namestitvi. Ko se enkrat pridobi soglasje mladostnika in staršev, se postopek namestitve lahko zelo hitro izpelje. Namestitev se da urediti tudi pred izdajo odločbe. *Jaz tako razmišljam, najpomembneje je, da jaz m. spoznam. Po tem bi mogoče res ustavili postopek.* Meni se ta načrt zdi v redu. Na ta način bo lahko m. preveril svoje ideje, torej ukvarjanje s parkourjem, in videl, koliko so v resnici uresničljive in možne. M. si zastavlja kar visoke cilje in mislim, da je prav, da sam vidi, ali jih bo lahko uresničil ali ne. **Menim, da**

m. ne bo želel iti v stanovanjsko skupino, dokler ne bo motiviran za nadaljevanje šolanja. S šolo je imel nekaj slabih izkušenj, zato meni, da to ni zanj. *Iz slišane sklepan, da m. da eni izkušnji zelo velik pomen. S tem se strinjam. Veliko da tudi na reakcije odraslih. Zelo ga je prizadelo, da je šlo soc. del. 3 na smeh, ko ji je začel govoriti o parkourju. Zato menim, da rabi biti slišan s strani odraslih, da dobi izkušnjo, da se ga jemlje resno in da mu nekdo stoji ob strani, ko preizkuša cilje, ki si jih je sam zastavil. Soc. del. 1 je predlagala vključitev v PUM, saj izvajajo veliko aktivnosti, poleg tega pa se posvetijo posamezniku in njegovim željam. M. se zaveda, da v življenju potrebuje šolo oz. službo, tako da bi lahko s podporo postopoma postal motiviran tudi za vrnitev v šolski sistem. Trenutno je njegov pogled na celotno družbo, na šolski in zaposlitveni sistem, zelo negativen. Meni, da je večina ljudi slabih in zato noče biti del tega sistema. Tudi mama ima tak negativen pogled na zadeve, razočarana je nad sistemom, zdravstvene težave bi lahko uredila, ampak je videla določene ovire. Njen pogled lahko razumemo, saj je imela kar nekaj slabih izkušenj, ampak menim, da bi bilo potrebno najti poti, kako v tem sistemu vseeno najti dobre stvari in živeti kolikor se da kvalitetno. M. pa je očitno prevzel njeno držo. Kljub temu mama nekaj naredi zase, kolikor imam v spominu mama hodi na sprehode, v naravo, veliko bere, hodi pa tudi v eno skupino za osebno rast. M. pa se je po drugi starni zaprl vase, v svoj svet. Zato menim, da bi m. potreboval čim več stikov z ljudmi, s katerimi bi spoznal, da se tudi v tem sistemu da dobro živeti, da pa je zato potrebno kaj tudi narediti. M. si želi več stikov z ljudmi, ne ve pa, kako bi jih vzpostavil. Mogoče bi bilo tudi dobro, da bi se ponovno vključil v pedopsihiatrično obravnavo, ker pravi, da ima velike težave s spanjem. Ker s prejšnjo pedopsihiatrinjo v Ljubljani ni dobro sodeloval; m. pravi, da mu ni prav nič pomagala, bi bilo mogoče bolje, da bi šel k drugemu pedopsihiatru, če je možno v Kranju. S tem se strinjam, bilo bi bližje in lažje bi sodelovali. Torej naslednji korak je, da se dogovorimo za srečanje soc. del. 4 in m. Tako je, potem bom pa videla, kako naprej. Menim, da je pomembno, da proces pomoči ne gre mimo mladostnika, torej da se dela skupaj z njim. Opozorila bi še na to, da m. nima jasne predstave o tem, kaj je naloga CSD in socialnih delavcev. Njemu je bilo predstavljeno, da CSD pomaga ljudem. On pomoč vidi npr. v telovadnici, stanovanju ipd., ne pa v zavodih in stanovanjskih skupinah. Ne zaveda pa se, da CSD nima neomejenih možnosti in pooblasti pri nudenju pomoči. To bi mu bilo potrebno razložiti, torej v katerih okvirih CSD nudi pomoč. Ja, potrebno mu je razložiti, da CSD ne nudi pomoči v obliki telovadnic in stanovanj, lahko pa pomaga v smislu skupnega preverjanja možnosti oz. korakov, ki bi jih m. sam naredil. Tudi stanovanjske skupine so seveda ena oblika pomoči, ampak ne v tem primeru, da jih kot take ne vidi mladostnik. Še to bi povedala, da jaz zelo zagovarjam stanovanjske skupine, v določeni meri tudi vzgojne zavode, vendar pa je za pozitivni učinek potrebna motivacija mladostnika. To, da mladostnik ne hodi v srednjo šolo, ne vidim kot zadostni razlog za namestitve, tudi zakonsko gledano ne. Menim, da bo že stik s soc. del. 4 deloval pozitivno na m., zato ker se zanima za to, kdo je zdaj njegova socialna delavka, zanima ga, če ga bo res poklicala, predvsem se mi pa zdi pomembno to, da se delovni odnos vzpostavi z njim in ne z mamo. Zaradi večjih menjav socialnih delavk, o čemer ni bil obveščen, je zelo skeptičen do CSD. Ja, v tem primeru je bilo še toliko huje, ker jaz nisem vedela, da imam njegov primer, saj v omari spisa ni bilo. Izkazalo se je, da je v pravni pisarni, ker je potekal postopek izdajanja odločbe, zato m. nisem mogla obvestiti. Drugače pa menim, da je delovni odnos v procesu pomoči ključnega pomena, čeprav nisem dipl. socialna delavka, ampak psihologinja. Menim, da če človek pride na neko institucijo in mu uradna oseba nekaj razloži, naroči, to nima smisla, če človek ne dobi občutka, da ga nekdo poskuša razumeti. Jaz na CSD še nimam veliko izkušenj, zato ne vem, kako se vzpostavljajo delovnega odnosa izkaže v praksi, verjetno je odvisno tudi od uporabnika, od števila srečanj ipd. Težavo pa vidim tudi v tem, da moramo biti kot strokovni delavci pozorni na upravni postopek.*

Po zaključku intervjuja je pravnica odšla iz pisarne, s soc. del. 4 pa sva se dogovorili za datum, ko se bova skupaj srečali z mladostnikom. Opozorila sem, da bi bilo dobro, če bi bilo srečanje v popoldanskih urah, zaradi m. težav s spanjem. Ker bo soc. del. 4 en teden odsotna, sva se dogovorili za 28.6. ob 13h. Soc. del. 4 je rekla, da bo, ali poklicala m., ali pa mu poslala vabilo na dom. Dala sem ji m. telefonsko številko, ki je v spisu ni bilo zapisane, čeprav so bile na prvi strani napisane telefonske številke vseh udeležencev.

Povzetek pogovora z mamo

7. 6. 2011

Mama je izrazila željo, da bi povedala tudi svoje mnenje, zato sem jo v večernih urah obiskala na domu. M. je bil v isti sobi, v pogovoru ni sodeloval, ker je igral igrice. Mama želi, da bi m. hodil v srednjo šolo, čeprav je bila nad TŠC zelo razočarana. Razredničarka ni imela posluha zanj, sošolci so bili nesramni do nje, meni, da so vrstniki lahko zelo kruti. Take stvari pa ljudi, ki so bolj občutljivi, kot sta ona in m., zelo prizadane. Razočarana je tudi nad občino Kranj, ki jima ne da stanovanja, nekateri, ki ga ne potrebujejo toliko kot onadva, pa so ga že dobili. Pričakuje, da bo do konca leta dobila stanovanje, saj se ji pogodba izteče, poleg tega pa se bo tudi upokojila. Rekla je, da bo redno preverjala, kako zadeve glede stanovanja stojijo na občini. Mama je prav tako razočarana nad sodnim sistemom v Sloveniji, saj ureja neko zapuščinsko zadevo. Meni, da so vsi podkupljeni in pokvarjeni. Če se zadeva kmalu ne bo uredila, namerava tožiti določene ljudi in zgodbo objaviti na televiziji. Z delom CSD prav tako ni zadovoljna, ni ji bil všeč način, na katerega jo je soc. del. 1 odslovila, ko je bila na zadnje na CSD (op.: soc. del. 1 v tem času ni bila več nosilka primera). Ni ji všeč, da vsi samo nekaj govorijo in da ničesar ne naredijo. Skrbi jo za sinovo zdravje, saj ves čas preživi doma, sključen za računalnikom. Pravi, da je zelo blede in da bo imel velike težave s hrbtenico. Meni, da je m. zelo družaben mladostnik in da bi potreboval družbo, predvsem moško. Včasih je k njemu prihajal bivši sošolec, a zdaj zaradi šolskih obveznosti nima časa. Najprej bi želela, da bi m. začel hoditi ven, da bi se ukvarjal s športom. S CSD so se že novembra menili, da bi k m. prišel prostovoljec, ampak iz tega nič ni bilo. En dan ni imel časa, potem pa se CSD ni več oglašal. M. sem vprašala, če je za to, da bi ga prostovoljec zdaj obiskal. Strinjal se je. Vsi trije smo se dogovorili, da bom kontaktirala soc. del. 4, ki bo preverila, ali je ta prostovoljec še vedno na razpolago in če je, se bomo dogovorili za srečanje.

9.4 POSTOPEK KODIRANJA

Prvi stolpec v tabeli: kdo je izjavo izjavil/na kaj oz. koga se izjava nanaša. Drugi stolpec: izjava. Tretji stolpec: koda, pojem.

Oznake: M. – mladostnik (Žan), OŠ – osnovna šola, SŠ – srednja šola, SD1 – prva strokovna delavka, ki je vodila primer (socialna delavka), SD2 – druga strokovna delavka, ki je vodila primer (druga socialna delavka), SD3 – tretja strokovna delavka, ki je vodila primer (strokovna delavka), SD4 – četrta strokovna delavka, ki vodi primer (nova nosilka primera), Ma – mama, P – pravnica na CSD-ju, VIZ – Vzgojno izobraževalni zavod Frana Milčinskega v Smledniku, PPO – pedopsihiatrični oddelek pediatrične klinike v Ljubljani.

Tabela 9.4.1: Šola

M./OŠ	OŠ Franceta Prešerna – 1., 2. in prvi teden 3. razreda, OŠ Jakoba Aljaža – 3. razred, OŠ Matije Čopa – 5., 6. razred, v 4. razred nismo šli, ker je bila že devetletka, 7. in 8. razred, no kolikor sem hodil, pa ponovno OŠ Franceta Prešerna. Zaradi selitev.	M. je zaradi pogostih selitev obiskoval 4 različne OŠ.
M./OŠ	Ja. 8. potem nisem naredil, ampak ga nisem ponavljal, ker so me prej vrgli najprej na PPO, potem pa v zavod.	Ni izdelal 8. razreda in ni imel možnosti za ponavljanje
M./OŠ	Ja, ampak meni se ni nikoli dalo učiti nečesa, kar me ne zanima. To kar smo se učili v šoli, me ni preveč zanimalo.	Nezanimanje za šolsko snov.
M./OŠ	Ampak če se ne bi učil, potem ne bi naredil. Jaz sem bil vedno dober ali prav dober.	Uspešno izdelal 1. do 7. razred.
M./OŠ, SŠ	Vsi govorijo, da je šola zelo pomembna, jaz pa mislim, da se nisem v šoli naučil ničesar pametnega. To je samo »piflanje«, učiš se tri dni za test, odpišeš in vse pozabiš. In kaj imaš od tega? Ne vem, zakaj ni tak sistem, da se učiš tisto, kar te zanima.	Nestrinjanje s šolskim sistemom.
M./OŠ	Nisem nehal hodit v šolo, zmenjeni smo bili, da bom prišel na individualne ure. Ko pa bi moral opravljati izpite pri šolski pedagoginji, je vzela dopust in je ni bilo na šoli. Z mambo sva klicala vsak dan, a nje ni bilo. Tudi če bi prišel v šolo, ne bi nič pomagalo. Ravno takrat je vzela dopust.	Odsotnost pedagoginje kot razlog za neizdelan 8. razred.
SD1/OŠ	M. je narobe razumel, prišlo je do nesporazuma. Roki, ki so mu bili ponujeni, so trajali do konca junija in to smo imeli zelo jasno napisano. M. v tistem času ni prihajal na izpite. Očitno je narobe razumel in odlagal vse izpite na avgust. Po izteku rokov je klical na šolo in jih želel podaljšati.	Nesporazum glede opravljanja razrednih izpitov.
SD1/OŠ	Mama je prišla na CSD, povedala je, kaj se dogaja, da m. ne hodi v šolo, predvsem pa to, da je m. do nje nasilen.	Izostajanje od pouka kot en izmed razlogov za začetek obravnave na CSD-ju.
SD1/OŠ	Na OŠ Franceta Prešerna so bili zelo aktivni, veliko so delali z njim, motivirali so ga, šolska pedagoginja in pripravnica sta hodili k njemu domov. Jaz sem videla šolo kot močno aktivirano v tem smislu, da bi m. res kaj naredil. Šola je zanj tudi izdelala individualni načrt, a mu on ni zmozel slediti.	Aktivnost OŠ pri nudenju pomoči m.
SD1/OŠ	Šola je zanj tudi izdelala individualni načrt, a mu on ni zmozel slediti.	Nerealizacija individualnega načrta.
SD1/OŠ	Vsem je obljubljal, da bo šel v šolo, vendar tega ni naredil.	M. kljub obljubam ni hodil v šolo.
M./SŠ	Vsi profesorji so bili zateženi, razen profesorice za angleščino.	Slabi učitelji z eno izjemo.
M./SŠ	Snov je bila kar nekaj, npr. pri matematiki mi ni bilo nič jasno, ko smo ponavljali staro snov. V zavodu pri matematiki nismo vsega jemali, ker ni bilo časa. Predstavljaj si, kako sem se počutil. To kar so oni že vse znali, jaz nisem imel pojma o tem.	Stiska zaradi nerazumevanja snovi.
M./SŠ	Ne, do njih nisem šel, ker imam zelo slabe izkušnje z njimi že iz osnovne šole. Jaz šolam sploh več ne verjamem.	Slabe izkušnje kot vzrok za nezaupanje delavcem šole.
M./SŠ	Učitelj za športno vzgojo mi je na taboru rekel, da ne bom izdelal razreda, če ne bom pravilno izpolnil učnega lista. Jaz ga nisem znal izpolniti in sem mislil, da ne bom izdelal razreda. Že na splošno je bil strog in nesramen. Po tem taboru sem nehal hoditi v šolo.	Dejanje profesorja kot vzrok za opustitev šolanja.
Ma./SŠ	Mama želi, da bi m. hodil v srednjo šolo.	Mama želi, da bi sin obiskoval šolo.
Ma./SŠ	Nad TŠC zelo razočarana. Razredničarka ni imela posluha zanje, sošolci so bili nesramni do nje, meni, da so vrstniki lahko zelo kruti.	Mama razočarana nad SŠ.
M.	Ne, jaz vem s čim se hočem ukvarjat. Jaz šolam sploh več ne verjamem.	M. zaradi nezaupanja ne želi obiskovati nobene šole.
M.	Saj je danes tako, da če nimaš narejene fakultete tako, kot če ne bi imel ničesar.	Zavedanje pomena izobrazbe.

Tabela 9.4.2: Družina

M.	Glej, mama bi morala že nekaj časa na operacijo zaradi ščitnice, ampak ko bo enkrat šla, ne bo mogla več delati. Zato ne gre na operacijo, saj ne bi imela denarja. In kako boš potem?	Brezizhodno stanje zaradi maminih zdravstvenih težav.
M.	Pa mama je začela težiti. Ona je bila v redu, tam nekje, do sedmega razreda. Potem pa jo	Težave v odnosu zaradi maminega

	je nekaj prišlo. Ona ima težave s ščitnico, zato velikokrat menja razpoloženja in je tečna.	zdravstvenega stanja.
M.	Bolj je bil problem to, kako mamu utišati. Ona ko začne govoriti, ne zna nehati. njo nekaj prime. Ne vem, ali zaradi zdravil, ali ker jih neha jemati, ne vem. Recimo, ona kuha, jaz sem na računalniku in začne govoriti. Ampak jaz ne vem, ali govori meni ali sama sebi. Pojma nimam. Tako čudno se sliši, kot da bi sebi govorila, reče pa, da govori meni. Če bi se učil, mi ne bi dala miru, itak bi naprej govorila.	Stiska zaradi maminega neprestanega govorjenja.
M.	Mama me ni hotela vzeti domov, ker sem bil agresiven. Ni pa povedala, zakaj sem bil agresiven. Nikoli ni priznala svoje krivde v vsej tej zadevi, še zdaj ne. Reče le, zakaj si tako agresiven. Saj vem, da je bolana in da je zato taka, ampak ko bi vsaj priznala. Ona reče, da njena ščitnica nima nič pri tem, da sem le jaz agresiven.	Mamino zdravstveno stanje in nepriznavanje delne krivde kot razlog za težave v odnosu.
M.	Bil sem v prvem ali drugem razredu. Igral sem se pred blokom, mama me je ves čas lahko videla skozi okno. Zamudil sem 5 minut, začela se je dreti z okna, ko pa sem prišel domov me je pretepla z železno palico, ki je bila ovita v plastiko. Toliko me je tepla, da se je palica zvila. Ne, ne vem, desetkrat, dvajsetkrat. Na koncu se je palica zlomila.	Fizično kaznovanje v mlajših letih.
Ma.	Razočarana je tudi nad občino Kranj, ki jima ne da stanovanja. Mama je prav tako razočarana nad sodnim sistemom v Sloveniji. Z delom CSD prav tako ni zadovoljna, Ni ji všeč, da vsi samo nekaj govorijo in da ničesar ne naredijo.	Mamina negativna naravnost do institucij.
P.	Kljub temu mama nekaj naredi zase, kolikor imam v spominu, mama hodi na sprehode, v naravo, veliko bere, hodi pa tudi v eno skupino za osebnostno rast.	Mamino konstruktivno soočanje s težavnimi razmerami.
P.	M. pa je očitno prevzel njeno držo. M. pa se je po drugi strani zaprl vase, v svoj svet.	Prevzemanje materine negativne naravnosti do institucij, ne pa konstruktivnega soočanja.
SD1	Do mame je bil dejansko nasilen, kadar je bila prisotna še druga odrasla oseba pa je bil povsem miren. Jaz verjamem, da se je mama res počutila ogroženo, saj je bila sicer zelo zaščitniška do sina.	M. nasilje in agresija kot razlog za težave v odnosu z mamo.
SD1	Je navajala, da je zelo nasilen in da se boji, da bi se ji kaj zgodilo.	Ogroženost mame.
SD1	Mame nismo videli ogrožajoče v tem smislu, da bi ga zanemarjala in da bi bil potreben odvzem. V tem smislu ni bila krivda na mami.	Mama neogrožujoča.
SD1	Z mamo je bilo težko delati. Ves čas je govorila eno in isto, mi smo jo poskušali ustaviti, ni nas slišala, pač ne zmore.	Težko delati z mamo. Preveč maminega govorjenja.
P.	Na drugi ustni obravnavi se je popolnoma strinjala z namestitvijo.	Mamino strinjanje z namestitvijo v stan. skupino.
M.	Ko sem imel svojo sobo, je bilo veliko lažje. Jaz sem imel vedno svojo sobo, razen tukaj, kjer živiva zdaj.	Lastna soba kot varovalni dejavnik v preteklosti.
M.	Saj stanovanje je bil problem, še zdaj je. Danes so me spet zbudili mamin obiski. Mama mi reče, da naj grem zvečer spat. Ampak ob osmih zjutraj bi jaz v vsakem primeru spal, k njej pa pridejo obiski in me zbudijo. Jaz nisem hotel sem živeti. Sem sva prišla leta 2006, se pravi sem bil v 7. razredu. Saj vidiš kako je majhno stanovanje. Ne vem zakaj je mama tako hitela, res ne vem. To mi gre tako na živce, ker ona nič ne pomisli, samo hiti in reče ah saj je v redu.	Močno izražena stiska zaradi stanovanjske problematike.
M.	Poglej, jaz sem imel težave v šoli večinoma zaradi tega. Prej sem bil vedno prav dober ali dober. V sedmem razredu sva se preselila v to stanovanje, sedmi razred sem še naredil, v osmem pa so se začele težave. Jaz v tem stanovanju nimam miru. Lahko grem le v kopalnico, pa še ta je zelo majhna.	Stanovanjska problematika kot razlog za težave v šoli.
M.	Npr. že v šoli, na PPO in na CSD so obljubili, da nama bodo pomagali poiskati stanovanje. In kaj je bilo s tem? Nič, pozabili so na to. Kolikor jaz vem, je naloga socialne službe pomagati. Lahko bi pomagali najti stanovanje, ne vem, a je to res tako težko. Zdaj mogoče, ko je ta gospodarska kriza, ampak, takrat, ko se je vse začelo, je pa še ni bilo. Saj nočem, da bi ga plačali, le pomagali poiskati.	Neizpolnjene obljube strokovnjakov o ureditvi stanovanjske problematike.
M.	Ko sem bil neke v tretjem razredu, se je odselila s fantom.	Selitev sestre.
M.	Predlagal sem tudi, da bi šel živeti k sestri, ampak dvomim, da bi me ona sprejela.	Dober odnos s sestro. Dvom o tem, da bi ga sprejela.
M.	Zaradi selitev. Kolikor se spomnim, smo se petkrat preselili. Kar jaz vem, zaradi previsokih najemnin.	Prešolanja zaradi selitev. Veliko selitev zaradi previsokih stroškov.
SD1	Ugotavljali smo, da so bivanjske razmere resnično neugodne za odrasčajočega fanta, poleg tega pa je mama imela težave s ščitnico. Njeno splošno počutje je bilo slabo, delala je na tri izmene. Zdravniki so ji rekli, da bi potrebovala operacijo, ampak jo je zavrnila, ker ni hotela pustiti m. samega doma. Od cele situacije pa se je mama še slabše počutila. Ni primerno, da 13-letni fant spi na raztegljivem naslonjaču, skupaj z mamo v sobi, ki je pregrajena z omaro. V tej sobi sta jedla, kuhala, spala in preživljala prosti čas. Zdaj, ko je star že 16 let, si predstavljam, da jima je še težje.	Stanovanjska problematika in mamino zdravstveno stanje kot neugodne in neprimerne razmere.
SD1	V tistem času se mama ni prijavila na občinski razpis za neprofitna stanovanja. Čakala je, da bi dobila boljše stanovanje, boljšo ponudbo. Takrat so bile razmere v službi negotove, mama je bila tudi veliko na bolniški, tako da se je bala najeti dražje stanovanje, ker ga verjetno ne bi mogla plačevati.	Neprijavljanje na občinski razpis za neprofitna stanovanja zaradi negotovih razmer.
SD1	Zdaj vem, da se je mama prijavila na razpis.	Prijava na razpis za pridobitev neprofitnega stanovanja.
SD1	Ne, mi damo le mnenje, na razpis pa se morajo ljudje sami prijaviti. Na mamino željo napisala mnenje, da to stanovanje ni primerno, čeprav je zelo lepo urejeno, glede na to	Mnenje CSD kot edina oblika pomoči pri reševanju stanovanjske

	koliko je veliko.	problematike.
M.	Mama ima njegove podatke. Jaz vem kako mu je ime in da živi na Nizozemskem. Videl sem ga dvakrat, ko sem bil star 5 in 10 let, ko je prišel v Slovenijo.	Slabo poznavanje očeta.
M.	Saj sem vtipkal njegovo ime na internetu, ampak jih je ogromno s takim imenom.	Želja po poznavanju očeta.
M.	Seveda se spomnim. Kupil mi je igračko potem pa zvil roko. Zato, ker sem ga vprašal kaj dela, ko se je bril. Takrat še nisem vedel, kaj je to. Potem je prišla mama.	Fizično nasilje očeta ob prvem srečanju.
M.	Vprašal je mamo, če lahko prespi, ona pa je rekla, da ne sme. Ko je odhajal, je rekel, če ga ne bom nič pozdravil. Pozdravil sem ga. kupil mi je gameboy.	Ignorantski odnos očeta ob drugem srečanju.
M.	Ja, ampak bi bilo verjetno bolje živeti z njim kakor z mamo. Poglej, kaj se je zgodilo. Z očetom bi pa lahko vsaj probal. Ampak bi se moral naučiti nemški jezik.	Želja po skupnem življenju z očetom.
SD1	Zato, ker je za identiteto mladostnika, še posebej fanta, zelo pomemben lik očeta. Pomembno je, da vsaj ve, kdo je njegov oče in ima vsaj osnovni kontakt.	Pomen urejenega očetovstva za razvoj mladostnika.
SD1	Tudi glede očetovstva, ne vem, ali so to uredili ali ne. Na CSD smo takrat začeli iskati očeta, ampak je pri tem imela veliko vlogo tudi mama. Mama je krivila CSD, da ji pri tem ni pomagal. Ko sem zadevo preverila, ji je sodelavka razložila pravne možnosti, mama pa zadeve ni izpeljala do konca.	Vzajemno prelaganje krivde med CSD in mamo za neurejeno očetovstvo.
SD1	Če sem iskrena, se na tem področju na CSD bolj malo dela. Če se starši sami obnejo na nas, potem sodelujemo, drugače se pa pričakuje, da zavod dela z družino v času namestitve. Če bi mama želela, bi se lahko vključila v storitev osebne pomoči.	Nedevnost CSD v času namestitve. Prelaganje odgovornosti na mamo.

Tabela 9.4.3: Vrtniki in druge pomembne osebe

M.	Ja kako misliš. Slabo. Predstavljaš si, da si vedno nekje nov. Ok, če bi bilo to enkrat, bi bilo še v redu, ampak jaz sem bil vedno nov. Potem sem se pa vrnil na staro šolo, itak me je večina sošolcev že pozabila, poznal sme le tri. Vedno sem moral na novo spoznavati ljudi, potem pa še v zavodu. Nič mi ni bilo jasno. Jaz nikjer nisem ostal toliko časa, da bi našel veliko dobrih prijateljev. Recimo, da imam kar dosti »frendov«, ki jih poznam, ampak to ni to.	Stiska zaradi težav pri vzpostavljanju pristnih prijateljstev (kot posledica številnih selitev in prešolanj).
M.	Recimo, če ne bi bil v zavodu in če ne bi bil toliko na računalniku, bi bilo drugače. Tako sem šel pa v zavod, med vikendi sem itak počival, in izgubil stik z ljudmi, ki sem jih poznal.	Računalnik in VIZ kot vzroka za izgubljene stike.
M.	S sošolci v redu, z vsemi.	V redu odnos s sošolci na SŠ.
SD1	Mama je navajala, da so k m. hodili sošolci, od katerih je včasih prepisal snov, včasih pa so bili na računalniku. Mama je pravila, da je en fant hodil k m. predvsem zaradi računalnika, saj ga sam ni imel doma. Nisem prepričana, če je m. to čutil in tudi sam tako mislil, ampak mama je večkrat rekla, da meni, da sošolci prihajajo na obisk bolj zaradi računalnika kot zaradi m.	Obiski vrstnikov; predvsem zaradi računalnika.
SD1	Ves čas je vabila sošolce na obisk, ob tem pa jih je spodbujala, da bi delali za šolo, kar pa je verjetno odvrnilo sošolce in m.	Mama kot vzrok za prenehanje obiskov.
SD1	Nekaj časa je k m. prihajal prostovoljec, preko Škrlovca, a tudi ta ni bil zanesljiv in je s časoma nehal prihajati.	Nezanesljiv prostovoljec.
Ma.	Meni, da je m. zelo družaben mladostnik in da bi potreboval družbo, predvsem moško.	M. je družaben.
M./ OŠ	Še največ je zame naredila pripravnica, pri kateri sem imel individualne ure na OŠ Franceta Prešerna, čeprav me je le malo učila kakšen mesec. Na CD mi je zapekla en film.	Dober odnos s pripravnico na OŠ.
M./ PPO	Tam sem se najbolje razumel z učiteljem za geografijo. Njemu še vedno nisem povedal, da ne hodim v šolo, ker bi me ubil, če bi vedel. Povabil sem ga recimo na valet v zavodu, dobro sva se zastopila. Enkrat sva se zmenila, da greva na ribolov. Tisti dan je bilo vreme čudno, zato sva šla drugam na izlet. Družila sva se pač. Dal mi je tudi disk za moj računalnik, a žal ni bil pravi. Spozna se na računalnike, je pa že kar v letih, okoli 40 je star.	Dober odnos z učiteljem geografije v bolnišnični šoli.
M./ PPO	Dobro sem se razumel z medicinskimi sestrami, ki so delale na oddelku, drugi so se med sabo sovražili. Jaz sem se z vsemi razumel, ne vem, kako da tega ne vidijo, ni mi jasno.	Dober odnos z medicinskimi sestrami. Nekonflikten značaj.
M.	Nisem maral avtobusov, ker so bili vozniki nesramni. Eden je bil še posebej zatežen, vedno sem moral iti zadaj ven ipd.	Izogibanjem avtobusov zaradi nesramnosti voznika.
M.	Potem je bil pa en voznik, ki je bil prijazen, postala sva prijatelja. Z njim sem se rad vozil.	Dober odnos z voznikom avtobusa.
M./ VIZ	Edino ravnatelj je bil v redu. Čez njega nimam nič za reči. Jaz sem šel kdaj tudi do ravnatelja, ali pa nas je prišel pogledat, ko smo bili dežurni, dal nam je lizike, vedno jih je talal. Če smo kaj delali, nas je vprašal če smo pridni in nam dal bonbone. Drugo leto bivanja v zavodu mi je dal celo ruzak, bil sem tudi pri njemu doma, enkrat mi je dal celo denar.	Dober odnos z ravnateljem v VIZ.
M./ VIZ	Ja, on je bil v redu.	Dober odnos z razrednikom v VIZ.

Tabela 9.4.4: Prosti čas

M.	Jaz nisem prej nikoli imel računalnika. Potem sem dobil svoj računalnik, to je bilo zame nekaj novega in sem ga kar dosti uporabljal.	Preživljanje prostega časa za računalnikom.
----	---	---

M.	Ampak ni bil računalnik vzrok za težave v šoli.	Računalnik ni bil vzrok za težave v šoli.
Ma.	Ves čas preživi doma, sključen za računalnikom.	Preživljanje časa doma za računalnikom.
M.	Večinoma sem doma, na računalniku, pogovarjam se prek facebooka, igram igrice, gledam filme. Večino časa mi je dolgčas. Včasih grem ven, ampak se hitro naveličam, ker nimam družbe in ne vem kaj naj počnem zunaj. Nikjer ni primerne prostora, da bi treniral parkour. Je eno igrišče, ampak tam je vedno polno ljudi.	Občutek dolgočasje, pomanjkanje družbe, preživljanje časa doma za računalnikom.

Tabela 9.4.5: Zdravje

M.	Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Jaz sem bil živčen zaradi mame, zraven je bil še računalnik. Jaz nisem imel svoje sobe, nisem imel svojega miru nikoli, res nikoli.	Živčnost zaradi mame in pomanjkanje osebnega prostora kot vzrok za uvedbo medikamentozne terapije.
M.	Mogoče so bile tudi druge stvari, zdaj se ne spomnim. No ne spomnim se, minilo je že veliko časa.	Ne spomni se začetka in pravega razloga za uvedbo medikamentozne terapije.
M.	Potem so mi pa dali tablete, da bi me umirili, utišali.	Pomirjevala.
M.	Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Saj ni z mano nič narobe.	Nerazumevanje uvedbe medikamentozne terapije.
M.	Ja seveda, da sem bil zaspan, če so mi zjutraj in zvečer dajali tiste tablete za pomirjanje. Name ti tableti čudno vplivajo.	Zaspanost zaradi pomirjeval.
M.	Pred tableti sem normalno spal, zjutraj hodil v šolo in vse. Ko pa sem jemal tablete, sem bil bolj umirjen, zaspan, zraven pa sem bil veliko na računalniku in to je bila čudna mešanica. Zato sem moral začeti kasneje hoditi v šolo.	Zdravila v kombinaciji z računalnikom kot vzro za nespečnost in izostajanje od pouka.
SD1	M. je imel težave s spanjem že pred zdravlili.	Težave s spanjem že pred zdravlili.
SD1	Ko je začel jemati zdravila, so se te težave toliko umirile, da je lahko v zavodu zjutraj vstajal in sodeloval v šoli. Saj tam je moral vstajati, tam ni bilo mame, ki bi ji rekel: »Pojdi stran ali pa ti bom nekaj naredil«.	Redno ustajanje zaradi zdravil ali zaradi obveze.
M.	Živčen sem bil zaradi mame, prijel sem nož in rekel naj bo že tiho. Stavil grem, da bi ti tudi znorela, če bi nekdo okoli tebe vedno nekaj govoril.	Hospitalizacija na PPO zaradi nasilja nad mamo. Kot vzrok za nasilje navede mamino neprestano govorjenje.
M.	En mesec sem bil zaprt, domov me niso spustili, nikamor, tudi ven ne. Povsod so bile rešetke.	Utesnjenost ob hospitalizaciji na PPO.
M.	Meni ni bilo jasno, zakaj sem jaz tam. Nič mi ni bilo jasno.	Nerazumevanje hospitalizacije.
SD1	Do mame je bil dejansko nasilen, kadar je bila prisotna še druga odrasla oseba pa je bil povsem miren. Kadarkoli je m. prišel v kakšno ustanovo, z njim nikjer niso imeli težav.	Nasilen le do mame. Mama je ogrožena.
Ma.	Skrbi jo za sinovo zdravje, saj ves čas preživi doma, sključen za računalnikom. Pravi, da je zelo bled in da bo imel velike težave s hrbtenico.	Zaskrbljenost za sinovo zdravje.

Tabela 9.4.6: Žanove izkušnje z institucijami

M./ PPO, CSD	To je za njih najbolj preprosto, s tem imajo najmanj dela. Enako je s socialo, ki so me samo vrgli v zavod. Saj ni z mano nič narobe.	Občutek zapuščenosti, odvečnosti.
M./ CSD	Ne vem, jaz se s tem nisem ukvarjal, je, ni, meni je vseeno, ni me zanimalo.	Nezanimanje za obravnavo.
M./ CSD	Ja, saj jaz nisem hotel iti na CSD.	Odklanjanje sodelovanja.
M./ CSD	Verjetno so neka pravila, ki jih je potrebno upoštevati. To je tako, kot če bi delala na banki. Nekdo bi hotel posojilo, ti bi mu ga želela dati, ker bi ga res potreboval, a ker ne bi izpolnjeval pogojev, bi ga morala zavrniti. Tako je tudi s socialo, morajo pokazati neke rezultate, to je pa najlažje tako, da otroka pošljejo v zavod, ne da bi s tem zares pomagali.	Pravila institucije kot omejitve pri opravljanju dela.
M./ CSD	Ja beden sistem imajo. Bolje bi bilo, da bi imel eno socialno delavko. Sploh ne vem, koliko sem jih imel.	Nestrinjanje s sistemom menjav SD.
M./ CSD	Kolikor jaz vem, je naloga socialne službe pomagati. Lahko bi pomagali najti stanovanje, ne vem, a je to res tako težko.	Pričakovanje pomoči pri reševanju stanovanjske problematike.
M./ CSD	Ne, ne razumem zakaj niso mogli najti kakšne druge rešitve, npr. večje stanovanje. Ali ni namen socialne službe, da ti pomaga, če imaš težave, kot je premajhno stanovanje ipd.? Takrat še ni bilo recesije in mislim, da so bile možnosti boljše, ampak njim se ni dalo. Mama bo šla kmalu v pokoj, takrat bo imela še nižjo plačo.	Nejasna predstava o vlogi CSD-ja. Skrb za prihodnost zaradi nizkih dohodkov.
M./ PPO	En mesec sem bil zaprt, domov me niso spustili, nikamor, tudi ven ne. Povsod so bile rešetke.	Občutek utesnjenosti, nesvobode.
M./ PPO	Nič, jedli smo, tam sem se dosti zredil, hodili smo lahko le po hodniku, ni bilo igrišča, ničesar. Ta oddelek je za tiste, ki imajo anoreksijo, nihče ni smel ven. Saj je bil še kdo, ki je imel probleme v glavi, ampak takih je bilo malo. Meni ni bilo jasno, zakaj sem jaz	Zaprta oddelek, neaktivnost, nerazumevanje hospitalizacije.

	tam. Nič mi ni bilo jasno.	
M./ Vse	Jaz ne verjamem ljudem. Npr. že v šoli, na PPO in na CSD so obljubili, da nama bodo pomagali poiskati stanovanje. In kaj je bilo s tem? Nič, pozabili so na to.	Nezaupanje institucijam na podlagi negativnih izkušenj.
SD1/ CSD	Namestitve nismo izvedli samo zato, da bi odrešili mamo, ampak tudi zato, da bi mladostniku pomagali, da bi zaključil šolo.	Ukrep namestitve z namenom odrešitve mame in zaključka OŠ. Ukrep v korist m.
SD1/ CSD	Ogrožen je bil mladostnikov psihofizični razvoj zaradi njegovih vedenjskih oz. osebnostnih težav.	Namestitev zaradi vedenjskih oz. osebnostnih težav.
SD1/ CSD, VIZ	Ves čas je zavračal namestitev, kljub temu pa je lepo sodeloval.	Verbalno zavračanje namestitve.
P./ CSD, VIZ	V primeru prve odločbe je m. verbalno odklanjal namestitev, vendar je s svojo držo kazal, da ta odklonilnost ni tako močna.	Verbalno odklanjanje namestitve. Zadovoljivo sodelovanje.
M./ CSD, VIZ	Saj tudi v zavod nisem hotel iti. Ja, zato ker nisem imel izbire. Mene sploh niso nič vprašali.	NeprostoVOLjna namestitev v VIZ.
P./ CSD, VIZ	Soc. del. 1 je poročala, da je m. z namestitvijo zadovoljen in da je hvaležen, ko pa sva bili s soc. del. 3 na obisku na domu, so leteli očitki, da je bil prisiljen v namestitev.	Nasprotujoče si informacije o m. mnenju o namestitvi.
P./ CSD	Ja v tem primeru so bili vsi ukrepi fokusirani na m.	Ukrepi usmerjeni v m.
M./ CSD	Saj ko sem bil v zavodu, na CSD niso ničesar delali, prišli sta na timske sestanke v zavod, ena prvo leto, druga drugo in to je to. Rekli sta, da zgleda, da mi gre dobro, pokazal sem jima zavod, sobo, to je bilo pa vse. Ne vem, kaj je bilo njuno delo v tem času. Pomagali mi nista nič, spraševali bolj malo.	Občutek zapuščeniosti zaradi neaktivnosti CSD-ja v času namestitve.
SD1/ CSD	Če sem iskrena, se na tem področju na CSD bolj malo dela. Če se starši sami obrnejo na nas, potem sodelujemo, drugače se pa pričakuje, da zavod dela z družino v času namestitve. Če bi mama želela, bi se lahko vključila v storitev osebne pomoči.	Neaktivnost CSD-ja v času namestitve.
M./ VIZ	Že na ogledu zavoda so se zlagali; rekli so, da greš lahko vedno ven, da je tako in tako, ko pa enkrat živiš tam, je povsem drugače. Vse je vedno zaklenjeno, tudi približno ne moreš ven, kadar bi želel. Večino časa smo bili noter, v glavnem smo morali delati. Učne ure, pospravljanje, kidanje, ukvarjanje z rožam, zelenjavo.	Napačna predstavitev na ogledu.
SD1/ VIZ	Na začetku bivanja v zavodu je imel nekaj težav, tudi bežal je, potem pa se je vklopil in lepo sodeloval.	Prilagoditev na bivanje v VIZ.
M./ VIZ	Prostege časa je bilo vse skupaj nič oz. nisi imel kaj pametnega za početi.	Slabe možnosti za preživljanje prostega časa.
M./ VIZ	Jah, tam so mi pa drugi težili. Saj tam sem imel sobo, ampak vseeno.	Nezadovoljstvo z bivanjem v VIZ kljub lastni sobi.
M./ VIZ	Nisem šprical, nisem delal problemov, na beg sem šel le enkrat v prvem letu. Sploh nisem razumel, zakaj mi ne dovolijo domov, ali pa zakaj mi vsaj ne dajo možnosti, ali pa da bi šel npr. za en teden domov. Moral sem nazaj v zavod, o tem se sploh nismo pogovarjali.	Trajanje ukrepa namestitve kljub upoštevanju pravil. Nerazumevanje ukrepa.
M./ VIZ	Ok, sem zaključil osnovno šolo, ampak kaj mi to pomaga, srednja šola mi tako ali tako ni všeč.	Zaključena OŠ – nima koristi od tega.
M./ VIZ	Pa saj šola v zavodu sploh ni bila slaba, šola je bila od vseh stvari v zavodu še najboljša.	Šola kot pozitivna stvar v VIZ.
SD1/ VIZ	V zavodu je imel tudi zelo lep učni uspeh. Ko sem slišala, da mu gre v Smledniku zelo dobro in da je eden izmed redkih gojencev, pri katerih se napredek očitno vidi, sem bila zelo vesela.	Viden napredek v VIZ.
SD1/ Vse	Kadarkoli je m. prišel v kakšno ustanovo, z njim nikjer niso imeli težav.	Nekonfliktnost in sodelovanje z institucijami.
SD1/ Vse	Moram povedati, da smo medinstitucionalno veliko in dobro sodelovali; imeli smo timske sestanke s šolo in pedopsihiatrijo.	Dobro medinstitucionalno sodelovanje.
SD4/ CSD	Ja, v tem primeru je bilo še toliko huje, ker jaz nisem vedela, da imam njegov primer, saj v omari spisa ni bilo. Izkazalo se je, da je v pravni pisarni, ker je potekal postopek izdajanja odločbe, zato m. nisem mogla obvestiti.	Neobveščenost m. o novi SD.
Ma./ CSD	Z delom CSD prav tako ni zadovoljna. Ni ji všeč, da vsi samo nekaj govorijo in da ničesar ne naredijo.	Nezadovoljna z delom CSD-ja.
Ma./ CSD	S CSD so se že novembra menili, da bi k m. prišel prostovoljec, ampak iz tega nič ni bilo. En dan ni imel časa, potem pa se CSD ni več oglašal.	Neizpolnjen dogovor. Prekinitev stikov s strani CSD-ja.

Tabela 9.4.7: Žanove izkušnje s strokovnjaki

M./ SD	Saj imam bolj malo za povedati, v tem je problem. Še posebej, če se vedno menjajo, jaz pa sploh nisem vedel.	Slabo poznavanje soc. del.
M./ OŠ	V tistem času sem bil popolnoma uničen, ker me je šola zafirnila, tista šolska pedagoginja.	Občutek izdaje.
M./ SD1	Ne spomnim se ravno dobro, soc. del. 1 se spomnim, a ne vem kako oz. kje sva se spoznala.	Ne spominja se prvega srečanja s SD1.

M./SD1	Mislim, da je to celo naredila.	Predstavitve SD1.
M./SD1	Ja, rekla je, da mi bo pomagala.	Pričakovanje pomoči od SD1.
M./SD1	Vem, da sem jo klical zmaj. Zato, ker je nisem maral. Ker v bistvu ni ničesar naredila zame.	Slabo mnenje o SD1 in njenem delu.
M./SD1	Torej v času, ko sem spoznal soc. del. 1 sem bil povsem uničen, vseeno mi je bilo za vse, nič me ni zanimalo. Mislim, da sem jo kar preslišal, ko je kaj govorila. Če bi bilo kaj pametnega, bi si pomoje zapomnil.	Nezanimanje za pogovore s SD1.
SD1	Mama ga je enkrat pripeljala na CSD, lepo sva se pogovarjala, nekaj stvari je tudi povedal. Ko smo se začeli pogovarjati o tem, da bi moral hoditi v šolo, je na prvem razgovoru obljubil, da bo hodil v šolo, vendar iz tega ni bilo nič.	Sodelovanje pri pogovoru. Neizpolnjena obljuba.
SD1	Vsem je obljubljal, da bo šel v šolo, vendar tega ni naredil. Ko smo se začeli pogovarjati, da bo CSD dolžan sprožiti upravni postopek v smislu ugotavljanja, kaj je za m. dobro in kaj ne, pri tem smo omenjali tudi stanovanjsko skupino, m.ni želel več sodelovati. Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začneš postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več.	Neizpolnjena obljuba. Prenehanje sodelovanja zaradi dopovedovanja, razlaganja. Perspektiva strokovnjaka.
SD1	Spominjam se trenutka, ko mi je m. rekel, da sem zmaj in da me ne mara. Jaz sem mu povedala, da moja vloga ni vedno v tem, da bi me ljudje marali, včasih me kdo ne mara, ampak da vseeno menim, da to kar delam, delam njemu v dobro.	Slabo mnenje o SD1. Mnenje SD1, da dela v korist m.
SD1	Čeprav sem več sodelovala z mamo, je bila moja skrb usmerjena tudi v njegovo počutje.	Osredotočenost na sodelovanje z mamo. Skrb usmerjena v m. počutje.
M./SD1	Ja, na prednovoletno srečanje, ko sta skupaj prišli. Prinesla mi je darila, polno vrečo. Takrat mi je bila v redu. Recimo.	Zadovoljstvo ob obisku.
SD1	Ko pa sem prišla na prednovoletno srečanje in mu prinesla nekaj daril, me je bil, na moje presenečenje, zelo vesel.	Presenečenje nad zadovoljstvom ob obisku.
SD1	V zavodu je imel tudi zelo lep učni uspeh. Ko sem slišala, da mu gre v Smledniku zelo dobro in da je eden izmed redkih gojencev, pri katerih se napredek očitno vidi, sem bila zelo vesela.	Zadovoljstvo SD1 zaradi m. napredka v VIZ. Pozitivno vrednotenje namestitve.
M./SD1	Lahko, da misli, da mi je pomagala, ker sem imel v zavodu dobre ocene in so bili večinoma zadovoljni z mano.	Predvidevanje o pozitivnem vrednotenju namestitve.
SD1	Ko je m. slišal, da odhajam na drugo področje, ga je skrbelo, kdo bo njegova socialna delavka.	Zaskrbljenost zaradi menjave SD.
M./SD2	Soc. del. 2 nikoli nisem videl, še slišal nisem zanj.	Nepoznavanje SD2.
M./SD3	Soc. del. 3, druga, ki sem jo jaz spoznal, pa tega ni naredila. Prišla je na timski sestanek v zavod, ko sem bil tam že drugo leto. Ni mi povedala niti imena, mogoče se je predstavila mami. Nimam nič za povedat o njej.	SD 3 se ni predstavila. Nič za povedat o njej.
M./SD1, SD3	Z obema skupaj sem se mogoče 6x videl, največ 6x, tako da nimam kaj preveč za povedat.	Največ 6 srečanj s SD.
M./SD3, P	Soc. del. 3 je skupaj s pravnico enkrat prišla na dom, ko sem spet živel doma in nisem več hodil v srednjo šolo.	Obisk na domu zaradi izostajanja od pouka.
M./SD3	Rekla je, da mislijo, da je najbolje zame, da grem ponovno v zavod. Nič ni rekla, zakaj tako mislijo, oni pač tako mislijo.	Želja po pojasnitvi ukrepov.
M./SD3	To je zame enako, kot če bi priznala, da se ji ne da ukvarjati z mano.	Želja po večji zavzetosti.
M./SD3	Povedal sem tudi soc. del. 3, pa se je začela smejati. To mi gre na živce. Mogoče je celo mislila, da ne mislim resno. Verjetno si je mislila, ah, bil je v zavodu, bil je v bolnici, zdaj pa je malo nor.	Prizadetost zaradi posmehovanja in podcenjevanja.
M./SD	In kako naj se jaz počutim, ko si me podajajo socialne delavke? Počutim se kot kurba.	Občutek nevrednosti zaradi menjav SD.
M./Vsi	Jaz nič ne vem, kdo je kaj. Nimam pojma, nihče mi nič ne pove. Ne, to sem izvedel od tebe. Meni ni nihče ničesar rekel.	Zmedenost zaradi neobveščanja in nepoznavanja strokovnjakov.
M./Vsi	To vsi rečejo, potem pa ne pomagajo, ampak te vržejo v zavod.	Razočaranje nad delom strokovnjakov.
M./Vsi	V življenju sem bil že večkrat v takih situacijah in sem vedel kako bo. Vedel sem, da bo tako. Tudi v šoli verjamejo staršem, kdo bo verjel otroku. Rečejo: »Glej, kako je omotičen,« in verjamejo mami. Tudi v bolnici, ko sem bil na PPO, so rekli, da imam prav, da bi mama morala na operacijo ščitnice, pa nič ni bilo iz tega.	Večkratne izkušnje neupoštevanosti.
M./Vsi	Jaz ne verjamem ljudem. Npr. že v šoli, na PPO in na CSD so obljubili, da nama bodo pomagali poiskati stanovanje. In kaj je bilo s tem? Nič, pozabili so na to.	Nezaupanje na podlagi negativnih izkušenj.
M./SD4	Ne vem kako ji je ime, ni me poklicala, za njo sem izvedel od tebe.	Posredno obveščen o SD4.
M./SD4	Ja, saj imajo mojo telefonsko številko nekje. Ampak ne da mamo pokličejo, MENE naj pokliče in meni pove.	Želja po osebnem stiku in komuniciranju s SD4.
M./Vsi	Počutim se, kot da moje mnenje nič ne velja, za vse pokličejo mamo, njo poslušajo in njej verjamejo. Karkoli sem rekel, niso poslušali in obravnavali, nič.	Občutek nepomembnosti, neupoštevanosti.
M./Vsi	Zapišejo tudi samo to, kar si oni mislijo.	Neupoštevanje, perspektiva strokovnjaka.

SD1/ Vsi	Na OŠ Franceta Prešerna so bili zelo aktivni, veliko so delali z njim, motivirali so ga, šolska pedagoginja in pripravnica sta hodili k njemu domov. Psihiatrinja ga je celo obiskala na domu, kar se zgodi zelo redko. Zdi se mi, da nas je bilo kar nekaj, ki smo poskušali videti, kakšna je situacija doma.	Zavzetost strokovnjakov.
M./ PPO	Prvič sva šla z mamo le na pregled, ker naj bi bil jaz živčen, v resnici je bila mama bolj živčna od mene. To je ena zdravnica na PPO celo videla. Potem pa mi nekaj ni jasno. Ko sem prišel čez nekaj časa ponovno na PPO, je ta ista zdravnica spremenila mnenje, ne vem pa, zakaj.	Razočaranje zaradi spremenjenega mnenja zdravnice in nerazumevanje le-tega.
M./ PPO	Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Saj ni z mano nič narobe.	Nestrinjanje z oceno strokovnjakov.
M./ PPO	Ja bilo je nekaj takega, ko so se vsi usedli za veliko mizo in nekaj govorili. Zasebnih pogovorov pa ni bilo. Spraševali so, kako mi je, na viziti je zdravnik vprašal, kako smo. Če smo rekli dobro ali slabo, je rekel zakaj pa, smo povedali in je šel naprej.	Nesmiselnost, nerazumevanje poteka zdravljenja.
M./ PPO	Oni pa so predlagali zavod, jaz pri tem nisem imel nobene besede. Rekli so: »Mi mislimo, da je najboljša možnost zavod,« in so me dali tja. Govorili so: »Oo, pogledj kako je lepo v zavodu.«	Obvelja mnenje strokovnjakov. Perspektiva strokovnjaka.
M./ PPO	Jaz sem predlagal par stvari, npr. da bi poiskali mojega očeta in da bi šel živeti k njemu. Na to so mi odgovorili, da je s tem preveč dela, ni se jim dalo.	Neupoštevanje predlogov.
M./ PPO	Potem sem predlagal, da bi nama z mamo našli večje stanovanje, kjer bi imel svojo sobo. Najprej mi rečejo, naj kaj predlagam, potem pa me ne upoštevajo in rečejo: »Ne, ne, mi mislimo, da je najboljša rešitev zavod.«	Neupoštevanje predlogov. Perspektiva strokovnjaka.
M./ PPO, CSD	Potem so mi pa dali tablete, da bi me umirili, utišali. To je za njih najbolj preprosto, s tem imajo najmanj dela. Enako je s socialo, ki so me samo vrgli v zavod. Saj ni z mano nič narobe.	Občutek odvečnosti. Nerazumevanje ravnanj strokovnjakov.
SD1/ Vsi	Njihovo mnenje je bila le še dodatna potrditev, da smo pravilno videli situacijo. Vsi smo bili enotnega mnenja, da m. potrebuje zamenjavo okolja, da ga je potrebno ločiti od mame.	Enotno mnenje strokovnjakov.
M./ VIZ	In smo bili mi na izgubi, zaradi nečesar, kar so storili drugi.	Nepoštenost.
M./ VIZ	Čprav ti rečejo, da boš šel lahko domov, če boš priden in boš vse delal, to ni res. Tako je, kot se oni odločijo.	Lažne obljube. Perspektiva strokovnjakov.
M./ VIZ	Rečejo, da boš šel lahko domov po enem letu, če bo vse v redu, potem te dajo pa spet nazaj. Nekako izgubiš zaupanje.	Izguba zaupanja.
M./ VIZ	Vsi učitelji so bili v redu, prav z vsemi sem se dobro razumel.	Dober odnos z učitelji v VIZ.
M./ VIZ	V zavodu pa so me spraševali, zakaj sem ves zaliman, zakaj med vikendi doma ne hodim nič ven. Cel teden nisem mogel v miru spati, ko sme prišel domov sem se pač hotel spočiti, oni pa so govorili da sem len in ne vem kaj.	Stiska zaradi nerazumevanja in obtoževanja.
M./ VIZ	Ponavadi je bilo tako, da sem bil prvo polovico leta v redu, potem drugo polovico je bilo pa slabše. Ampak to ni bilo odvisno le od mene. Tudi npr. od vzgojiteljev. Vzgojiteljica se je včasih, če se ji je kaj slabega zgodilo, začela dreti na nas, povsem je znorela. Tudi vzgojitelj se je veliko drl. Ja glej, če si »v bedu«, si »v bedu«.	Vpliv odnosa strokovnjakov na počutje, delo in sodelovanje.
M./ VIZ	Vzgojitelj in vzgojiteljica sta vedno govorila, da sem odvisen od računalnika, da sem doma vedno na računalniku. Jaz sem doma čez cel dan spal, ker sem bil tako utrujen od celega tedna. Oni so pa mislili, da sem vedno na računalniku, nekaj časa ga sploh nisem imel, ker je bil pokvarjen. Ne vem, od kje so prišli do tega, da sem zasvojen.	Neutemeljeno obtoževanje. Nerazumevanje vzgojiteljev.

Uporaba konceptov in načel sodobne doktrine socialnega dela

Tabela 9.4.8: Delovni odnos

M./ SD1	Torej v času, ko sem spoznal soc. del. 1 sem bil povsem uničen, vseeno mi je bilo za vse, nič me ni zanimalo. Mislim, da sem jo kar preslišal, ko je kaj govorila. Če bi bilo kaj pametnega, bi si pomoje zapomnil.	Ni del. odnosa. Zavračanje sodelovanja.
M./ SD1	Mislim, da ne. Jaz ne verjamem ljudem.	Zavračanje sodelovanja, ne glede na pristop SD, zaradi negativnih izkušenj s strokovnjaki.
M./ SD1	Ja, šel sem dvakrat, trikrat mogoče.	2 – 3 razgovori s SD1.
SD1	Midva v bistvu nisva imela delovnega odnosa.	Ni del. odnosa.
SD1	Mama ga je enkrat pripeljala na CSD, lepo sva se pogovarjala, nekaj stvari je tudi povedal. Ko smo se začeli pogovarjati o tem, da bi moral hoditi v šolo, je na prvem razgovoru obljubil, da bo hodil v šolo, vendar iz tega ni bilo nič.	Sodelovanje pri prvem pogovoru. Spoštovanje otroka kot sogovornika. SD1 definira potrebo. M. ne izpolni obljube. Ni raziskovanja, sporazumevanja in dogovarjanja – ni delovnega odnosa.
SD1	Ko smo se začeli pogovarjati o tem, da bi moral hoditi v šolo, je na prvem razgovoru obljubil, da bo hodil v šolo, vendar iz tega ni bilo nič. Ko smo se začeli pogovarjati, da bo CSD dolžan sprožiti upravni postopek v smislu ugotavljanja, kaj je za m. dobro in kaj ne, pri tem smo omenjali tudi stanovanjsko skupino, m.ni želel več sodelovati. Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začneš postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več.	Prenehanje sodelovanja m. po drugem razgovoru. SD1 definira potrebe – ni instrumentalne definicije problema. Dopovedovanje, razlaganje – ni etike udeležnosti, ni soustvarjanja

		rešitev.
SD1	Spominjam se trenutka, ko mi je m. rekel, da sem zmaj in da me ne mara. Jaz sem mu povedala, da moja vloga ni vedno v tem, da bi me ljudje marali, včasih me kdo ne mara, ampak da vseeno menim, da to kar delam, delam njemu v dobro.	Delo v korist m. Ni del. odnosa.
SD1	Ko pa sem prišla na prednovoletno srečanje in mu prinesla nekaj daril, me je bil, na moje presenečenje, zelo vesel.	Presenečenje nad zadovoljstvom ob obisku – ni delovnega odnosa..
SD1	Kljub temu, da je m. najin odnos zavračal, sem ga jaz z njim vseeno imela.	Ohranjanje odnosa kljub zavračanju.
SD1	M. je bil absolutno neprostopoljni uporabnik. Pri neprostopoljnih uporabnikih je zanimivo, še posebej v primeru m., da govorijo, da ne bodo sodelovali, da ne bodo naredili tega in tega, da nas ne marajo, po drugi strani pa pridejo na razgovor.	Definicija: neprostopoljni uporabnik.
SD1	Tako, da se tudi z neprostopoljnim uporabnikom na nek način da delati, če le pride na razgovor.	Da se delati z neprostopoljnim uporabnikom.
SD1/ CSD	Takrat je bil m. prvič hospitaliziran na PPO. V tem času smo urejali namestitev v Smlednik. Ves čas je zavračal namestitev, kljub temu pa je lepo sodeloval.	Izvajanje ukrepa brez sodelovanja m. – ni soustvarjanja, ni delovnega odnosa.
SD1/ Ma.	Z mamo je bilo težko delati. Ves čas je govorila eno in isto, mi smo jo poskušali ustaviti, ni nas slišala, pač ne zmore. mama pa taka uporabnica, ki je želela, da mi določene stvari naredimo namesto nje. To ne gre, lahko jih naredimo skupaj z njo, namesto nje pa nikakor ne.	Ni bilo delovnega odnosa z mamo. Ni soustvarjanja. Ni perspektive moči.
SD1/ Ma.	Mama se je vedno vračala k meni, tudi ko sem že bila na drugem področju.	Mama našla oporo pri SD1.
Ma./ CSD	Z delom CSD prav tako ni zadovoljna. Ni ji všeč, da vsi samo nekaj govorijo in da ničesar ne naredijo.	Nezadovoljna z delom CSD.
M./ SD2	Soc. del. 2 nikoli nisem videl, še slišal nisem zanjo.	Ni del. odnosa.
M./ SD3	Nimam nič za povedat o njej.	Ni del. odnosa.
SD4	Drugače pa menim, da je delovni odnos v procesu pomoči ključnega pomena, čeprav nisem dipl. socialna delavka, ampak psihologinja. Menim, da če človek pride na neko institucijo in mu uradna oseba nekaj razloži, naroči, to nima smisla, če človek ne dobi občutka, da ga nekdo poskuša razumeti. Težavo pa vidim tudi v tem, da moramo biti kot strokovni delavci pozorni na upravni postopek.	Delovni odnos kot ključen element procesa pomoči.
M./ SD	Njihov pristop se mi zdi čuden. Saj imam bolj malo za povedati, v tem je problem. Še posebej, če se vedno menjajo, jaz pa sploh nisem vedel.	Ni del. odnosa.

Tabela 9.4.9: Dogovor o sodelovanju

M./ SD1	Tega se ne spomnim.	Ne spominja se dogovora o sodelovanju.
M./ SD1	Ne spomnim se ravno dobro, soc. del. 1 se spomnim, a ne vem kako oz. kje sva se spoznala. Ne vem, jaz se s tem nisem ukvarjal, je, ni, meni je vseeno, ni me zanimalo.	Ne spominja se dogovora o sodelovanju. Nezanimanje za proces pomoči.
M./ SD1	Mislil, da je to celo naredila.	Predstavitev SD1.
M./ SD1	Ja, rekla je, da mi bo pomagala, to vsi rečejo, potem pa ne pomagajo, ampak te vržejo v zavod.	Drugačna predstava o pomoči – ni dogovora o sodelovanju.
M./ SD2	Soc. del. 2 nikoli nisem videl, še slišal nisem zanjo.	Ni sodelovanja.
M./ SD3	Soc. del. 3, druga, ki sem jo jaz spoznal, pa tega ni naredila.	Ni se predstavila. Ni dogovora o sodelovanju.
M./ CSD	Ne, ne razumem zakaj niso mogli najti kakšne druge rešitve, npr. večje stanovanje. Ali ni namen socialne službe, da ti pomaga, če imaš težave, kot je premajhno stanovanje?	Nejasna vloga CSD – ni dogovora o sodelovanju.

Tabela 9.4.10: Instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev

M./ SD1	Nekaj podobnega je bilo, ja. Ampak je »fora« v tem, da so mami bolj verjeli kot meni.	Mamina definicija problema prevlada.
M./ SD1	Mislil, da me je spraševala, kaj jaz mislim, v čem je problem. Nisem pa prepričan, da sem ji jaz karkoli povedal. Mislil sem, da me ne bo nihče resno jemal. V življenju sem bil že večkrat v takih situacijah in sem vedel kako bo.	Nesodelovanje pri izdelavi instrumentalne definicije problema zaradi negativnih izkušenj s strokovnjaki.
M.	Pa mama je začela težiti. Ona ima težave s ščitnico, zato velikokrat menja razpoloženja in je tečna.	M. opredelitev težav – mamino zdravstveno stanje.
M.	Jaz nisem prej nikoli imel računalnika. Potem sem dobil svoj računalnik, to je bilo zame nekaj novega in sem ga kar dosti uporabljal. Mama je začela težiti, se dreti naj grem dol z računalnika, jaz sem jo ignoriral in bil zanalašč še dalj časa na računalniku. Ampak ni bil računalnik vzrok za težave v šoli, to definitivno ne.	M. opredelitev težav – prekomerna uporaba računalnika.
M.	Bolj je bil problem to, kako mamo utišat. Ona ko začne govoriti, ne zna nehati. Njo nekaj prime.	M. opredelitev problema – mamino neprestano govorjenje.

M.	Saj stanovanje je bil problem, še zdaj je. Jaz v temu stanovanju nimam miru.	M. opredelitev problema – stanovanjska problematika.
SD1	Mama je prišla na CSD, povedala je, kaj se dogaja, da m. ne hodi v šolo, predvsem pa to, da je m. do nje nasilen. Tudi do sebe je bil nasilen, star je bil 13 let, cele noči je bil na računalniku, mamo je izsiljeval za nov računalnik, metal stvari ob tla.	Mamina opredelitev problema – izostajanje od pouka, agresija, preživljanje noči za računalnikom.
SD1	Ja, mama je prišla po pomoč, pred tem je že kar nekaj časa sodelovala s šolo, šolska pedagoginja jo je napotila na CSD. Jaz sem jo sprejela v okviru prve socialne pomoči, opredelila sem sitisko in težavo, takrat sem ugotavljala, da gre pri fantu verjetno za neko vrsto depresije. Menila sem, da fanta ni len, ampak da ima psihične težave, ki se odražajo v tem, da zjutraj ne vstaja, da je cele noči na računalniku	Opredelitev težav SD1 – psihične težave m.
SD1	Že prva ocena je bila, da ima fant težave in da potrebuje pomoč.	Ocena m. na podlagi razgovora z mamo.
SD1	Mama ga je enkrat pripeljala na CSD, lepo sva se pogovarjala, nekaj stvari je tudi povedal. Ko smo se začeli pogovarjati o tem, da bi moral hoditi v šolo, je na prvem razgovoru obljubil, da bo hodil v šolo, vendar iz tega ni bilo nič.	Ni instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev.
SD1	Ko smo se začeli pogovarjati o tem, da bi moral hoditi v šolo, je na prvem razgovoru obljubil, da bo hodil v šolo, vendar iz tega ni bilo nič. Ko smo se začeli pogovarjati, da bo CSD dolžan sprožiti upravni postopek v smislu ugotavljanja, kaj je za m. dobro in kaj ne, pri tem smo omenjali tudi stanovanjsko skupino, m.ni želel več sodelovati. Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začne postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več.	Ni instrumentalne definicije problema in soustvarjanja rešitev.
SD1/ OŠ	M. je narobe razumel, prišlo je do nesporazuma. Roki, ki so mu bili ponujeni, so trajali do konca junija in to smo imeli zelo jasno napisano. Očitno je narobe razumel in odlagal vse izpite na avgust.	Strokovnjakom jasen dogovor, m. ga ni dobro razumel. Ni soustvarjanja rešitev.
M./ SD1	Ja, rekla je, da mi bo pomagala, to vsi rečejo, potem pa ne pomagajo, ampak te vržejo v zavod.	Ni soustvarjanja rešitev.
M./ CSD	Oni me hočejo spraviti v šolo, to so potem bolj kot policaji, nadzorniki. Hočejo vzdrževati red.	Rešitev: vključitev v izobraževalni sistem.
M.	Ne, jaz vem s čim se hočem ukvarjat. Jaz šolam sploh več ne verjamem. Jaz bi bil po službi tako utrujen, da nič ne bi mogel. Parkour se nikoli ne dela utrujen. To je tako, kot bi imel dve službi. Ne bi mogel biti dober in v službi in pri parkourju, nekje bi bil na minusu.	Ne vidi rešitve v šoli ali službi.
M./ CSD	In zdaj me hočejo ponovno vreči v zavod. Seveda, saj je za njih lažje.	Rešitev: stanovanjska skupina.
SD1/ CSD	CSD ima izkušnjo, da je m. v zavodu dobro funkcioniral in iz tega verjetno tudi strokovni delavci, ki zdaj vodijo upravni postopek, sklepajo, da bi bila namestitev primerna.	Ni soustvarjanja rešitev.
M.	Najprej sem hotel telovadnico, zdaj bi mi bil dovolj že en prostor, nekje zunaj, kjer bi lahko treniral.	Rešitev: telovadnica oz prostor za treniranje.
M.	Ja logično, da si tega ne želim.	Ne vidi rešitve v stanovanjski skupini.
M./ SD3	Saj so rekli, da je njihova naloga, da mi pomagajo priti do poklica. Jaz sem si izbral parkour, za kar še ne obstaja standardna šola. Ali ni za njih enako, če mi plačajo to ali pa katero drugo šolo? Ne vidim, kje je tu pomoč socialne službe. Ali je pomoč to, da se socialna delavka z mano pogovarja? Oni me hočejo spraviti v šolo, to so potem bolj kot policaji, nadzorniki. Hočejo vzdrževati red.	Ni soustvarjanja rešitev. Različna opredelitev rešitve.
M.	Zapišejo tudi samo to, kar si oni mislijo.	Ni soustvarjanja rešitev.
M.	Pa še zdaj me ne poslušajo, ko sem star 16 let.	Ni soustvarjanja rešitev.

Tabela 9.4.11: Etika udeležnosti

SD1	Vsem je obljubljal, da bo šel v šolo, vendar tega ni naredil. Ko smo se začeli pogovarjati, da bo CSD dolžan sprožiti upravni postopek v smislu ugotavljanja, kaj je za m. dobro in kaj ne, pri tem smo omenjali tudi stanovanjsko skupino, m.ni želel več sodelovati. Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začne postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več.	Prenehanje sodelovanja zaradi dopovedovanja, razlaganja – ni etike udeležnosti.
M./ PPO, CSD	Oni pa so predlagali zavod, jaz pri tem nisem imel nobene besede. Rekli so: »Mi mislimo, da je najboljša možnost zavod,« in so me dali tja. Govorili so: »Oo, poglej kako je lepo v zavodu.«	Perspektiva strokovnjakov – ni etike udeležnosti.
M./ PPO	Zato, da me umirijo. Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Jaz sem bil živčen zaradi mame, zraven je bil še računalnik.	Definicija strokovnjakov – ni etike udeležnosti.
SD1	Vsi smo bili enotnega mnenja, da m. potrebuje zamenjavo okolja, da ga je potrebno ločiti od mame.	Enotno mnenje strokovnjakov, definicija potreb, perspektiva strokovnjakov – ni etike udeležnosti.
M./ PPO	Potem sem predlagal, da bi nama z mamo našli večje stanovanje, kjer bi imel svojo sobo. Najprej mi rečejo, naj kaj predlagam, potem pa me ne upoštevajo in rečejo: »Ne, ne, mi mislimo, da je najboljša rešitev zavod.«	Neupoštevanje predlogov. Perspektiva strokovnjakov – ni etike udeležnosti.
M./ VIZ	Čprav ti rečejo, da boš šel lahko domov, če boš priden in boš vse delal, to ni res. Tako je, kot se oni odločijo.	Lažne obljube. Perspektiva strokovnjakov – ni etike

		udeleženi.
SD1/ CSD	CSD ima izkušnjo, da je m. v zavodu dobro funkcioniral in iz tega verjetno tudi strokovni delavci, ki zdaj vodijo upravni postopek, sklepajo, da bi bila namestitve primerna.	Definicija strokovnjakov – ni etike udeleženi.
M./ SD3	Soc. del. 3 je skupaj s pravnico enkrat prišla na dom, ko sem spet živel doma in nisem več hodil v srednjo šolo. Rekla je, da mislijo, da je najbolje zame, da grem ponovno v zavod. Nič ni rekla zakaj tako mislijo, oni pač tako mislijo. To je zame enako, kot če bi priznala, da se ji ne da ukvarjati z mano.	Perspektiva strokovnjakov - ni etike udeleženi.
M.	Počutim se, kot da moje mnenje nič ne velja, za vse pokličijo mam, njo poslušajo in njej verjamejo. Karkoli sem rekel, niso poslušali in obravnavali, nič.	Občutek nepomembnosti, neupoštevanosti – ni etike udeleženi.
M.	Zapišejo tudi samo to, kar si oni mislijo.	Perspektiva strokovnjakov – ni etike udeleženi.
M.	Pa še zdaj me ne poslušajo, ko sem star 16 let.	Ni etike udeleženi.

Tabela 9.4.12: Perspektiva moči

SD1	Imel je zelo nerealne cilje.	Ni perspektive moči.
SD1	Torej na prvem in drugem razgovoru je še sodeloval, ko pa mu začneš postavljati pogoje in razlagati, kaj je zanj dobro, ne zmore več.	M. ne zmore – ni perspektive moči.
SD1	Šola je zanj tudi izdelala individualni načrt, a mu on ni zmož slediti.	M. ni zmož - ni perspektive moči.
SD1	Pomembno je, da vsaj ve, kdo je njegov oče in ima vsaj osnovni kontakt. Vsi imamo potrebo po iskanju lastne identitete. Menili smo, da bi to m. koristilo.	Perspektiva moči.
M./ SD3	Jaz sem povedal, s čim se želim ukvarjati, s parkourjem. Povedal sem tudi soc. del. 3, pa se je začela smejati. To mi gre na živce. Mogoče je celo mislila, da ne mislim resno. Verjetno si je mislila, ah, bil je v zavodu, bil je v bolnici, zdaj pa je malo nor.	Ni perspektive moči.

Tabela 9.4.13: Načela sodobne doktrine socialnega dela

SD1	Ja, mama je prišla po pomoč, pred tem je že kar nekaj časa sodelovala s šolo, šolska pedagoginja jo je napotila na CSD. Jaz sem jo sprejela v okviru prve socialne pomoči, opredelila sem sitisko in težavo, takrat sem ugotavljala, da gre pri fantu verjetno za neko vrsto depresije. Menila sem, da fanta ni len, ampak da ima psihične težave, ki se odražajo v tem, da zjutraj ne vstaja, da je cele noči na računalniku	Iskanje vzrokov za težave znotraj m.
M./ PPO	Zato, da me umirijo. Oni so mislili, da je nekaj narobe v moji glavi. Jaz sem bil živčen zaradi mame, zraven je bil še računalnik.	Iskanje vzroka in rešitve znotraj m.
M./ PPO	Jaz sem predlagal par stvari, npr. da bi poiskali mojega očeta in da bi šel živeti k njemu. Na to so mi odgovorili, da je s tem preveč dela, ni se jim dalo. Potem sem predlagal, da bi nama z mamo našli večje stanovanje, kjer bi imel svojo sobo. Najprej mi rečejo, naj kaj predlagam, potem pa me ne upoštevajo in rečejo: »Ne, ne, mi mislimo, da je najboljša rešitev zavod.«	Nespoštovanje m. kot sogovornika. Neupoštevanje predlogov. Ni se ga jemalo resno.
M./ PPO	Ja bilo je nekaj takega, ko so se vsi usedli za veliko mizo in nekaj govorili. Zasebnih pogovorov pa ni bilo.	Ni bilo pogovorov. Ni bil slišan. Ni bilo novega učenja.
M./ PPO, CSD	Saj tudi v zavod nisem hotel iti. Ja, zato ker nisem imel izbire. Mene sploh niso nič vprašali.	M. ni bil slišan. Neupoštovanje m. kot sogovornika.
M./ PPO, CSD	Rekli so: »Mi mislimo, da je najboljša možnost zavod« in so me dali tja. Govorili so: »Oo, pogledaj kako je lepo v zavodu.«	Iskanje vzrokov in rešitev znotraj posameznika. Ni načela pogajanja. Strokovnjaki definirajo potrebe.
M./ PPO, CSD	Ja, saj to je za njih najbolj preprosto, s tem imajo najmanj dela. Enako je s socialo, ki so me samo vrgli v zavod. Saj ni z mano nič narobe.	Ni bil slišan. Ni se ga jemalo resno.
M./ CSD	Kolikor jaz vem, je naloga socialne službe pomagati. Za socialno službo je lažje, da mene okrivijo za vse težave in me vržejo v zavod, se me znebijo, kot pa da zares pomagajo.	Iskanje vzrokov in rešitev znotraj m.
SD1	Moram povedati, da smo medinstitucionalno veliko in dobro sodelovali; imeli smo timske sestanke s šolo in pedopsihiatro.	Načelo kontakta, načelo sodelovanja, socialnoekološko načelo.
SD1/ CSD	Takrat je bil m. prvič hospitaliziran na PPO. V tem času smo urejali namestitev v Smlednik. Ves čas je zavračal namestitev, kljub temu pa je lepo sodeloval.	Izvajanje ukrepa brez sodelovanja mladostnika. Ni novega učenja, načela pogajanja in načela vsestranske koristi.
SD1/ CSD	Namestitve nismo izvedli samo zato, da bi odrešili mam, ampak tudi zato, da bi mladostniku pomagali, da bi zaključil šolo.	Ukrepi usmerjeni v m. in ne v odnose. Vzrok in rešitev se išče znotraj m. Ukrepi v korist m.
SD1	Nekaj časa je k m. prihajal prostovoljec, preko Škrlovca, a tudi ta ni bil zanesljiv in je s časoma nehal prihajati.	Vključitev prostovoljca – načelo sodelovanja.
SD1	Pomembno je, da vsaj ve, kdo je njegov oče in ima vsaj osnovni kontakt. Vsi imamo potrebo po iskanju lastne identitete. Menili smo, da bi to m. koristilo.	Socialnoekološko načelo.

M./SD1	Ja, rekla je, da mi bo pomagala, to vsi rečejo, potem pa ne pomagajo, ampak te vržejo v zavod.	Ni načela vsestranske koristi. Ni načela pogajanja.
P./CSD	Ja v tem primeru so bili vsi ukrepi fokusirani na m.	Iskanje vzrokov in rešitev znotraj m. in ne znotraj odnosov.
M./VIZ	Čprav ti rečejo, da boš šel lahko domov, če boš priden in boš vse delal, to ni res. Tako je, kot se oni odločijo. Moral sem nazaj v zavod, o tem se sploh nismo pogovarjali.	Ni novega učenja, novih dobrih izkušenj. Neupoštevanje m. kot sogovornika.
M./VIZ	Vzgojitelj in vzgojiteljica sta vedno govorila, da sem odvisen od računalnika, da sem doma vedno na računalniku. Jaz sem doma čez cel dan spal, ker sem bil tako utrujen od celega tedna. Ne vem od kje so prišli do tega, da sem zasvojen.	Napačna, nepreverjena interpretacija in označevanje strokovnjakov.
M./SD3	Soc. del. 3 je skupaj s pravnico enkrat prišla na dom, ko sem spet živel doma in nisem več hodil v srednjo šolo. Rekla je, da mislijo, da je najbolje zame, da grem ponovno v zavod. Nič ni rekla zakaj tako mislijo, oni pač tako mislijo. To je zame enako, kot če bi priznala, da se ji ne da ukvarjati z mano.	Vzrok in rešitev se išče znotraj m. Ni načela pogajanja.
M./SD3	Jaz sem povedal, s čim se želim ukvarjati, s parkourjem. Povedal sem tudi soc. del. 3, pa se je začela smejati. To mi gre na živce. Mogoče je celo mislila, da ne mislim resno. Verjetno si je mislila, ah, bil je v zavodu, bil je v bolnici, zdaj pa je malo nor.	Nespoštovanje m. kot sogovornika. Ni se ga jemalo resno.
M./SD3	Saj so rekli, da je njihova naloga, da mi pomagajo priti do poklica. Jaz sem si izbral parkour, za kar še ne obstaja standardna šola. Ali ni za njih enako, če mi plačajo to ali pa katero drugo šolo? Ne vidim, kje je tu pomoč socialne službe. Ali je pomoč to, da se socialna delavka z mano pogovarja? Oni me hočejo spraviti v šolo, to so potem bolj kot policaji, nadzorniki. Hočejo vzdrževati red.	Ni načela vsestranske koristi.
SD1/CSD	CSD ima izkušnjo, da je m. v zavodu dobro funkcioniral in iz tega verjetno tudi strokovni delavci, ki zdaj vodijo upravni postopek, sklepajo, da bi bila namestitev primerna.	Ni načela vsestranske koristi.
M./CSD	Jaz nič ne vem, kdo je kaj. Nimam pojma, nihče mi nič ne pove.	Proces pomoči poteka mimo m. Ni novega učenja.
M./CSD	Ne, to sem izvedel od tebe. Meni ni nihče ničesar rekel. Soc. del. 2 nikoli nisem videl, še slišal nisem zanjo. In kako naj se jaz počutim, ko si me podajajo socialne delavke?	Proces pomoči poteka mimo m.
M.	Počutim se, kot da moje mnenje nič ne velja, za vse pokličejo mam, njo poslušajo in njej verjamejo. Karkoli sem rekel, niso poslušali in obravnavali, nič.	Proces pomoči poteka mimo m. – ni soustvarjanja. Ni novega učenja. Nespoštovanje m. kot sogovornika.
M.	Pa še zdaj me ne poslušajo, ko sem star 16 let.	Proces pomoči poteka mimo m. – ni soustvarjanja. Ni novega učenja. Nespoštovanje m. kot sogovornika.

Tabela 9.4.14: Nadaljnji strokovni koraki

M.	Saj stanovanje je bil problem, še zdaj je. Kolikor jaz vem, je naloga socialne službe pomagati. Lahko bi pomagali najti stanovanje, ne vem, a je to res tako težko. Zdaj mogoče, ko je ta gospodarska kriza, ampak, takrat, ko se je vse začelo, je pa še ni bilo. Saj nočem, da bi ga plačali, le pomagali poiskati.	Želja po reševanju stanovanjske problematike.
M.	Še vedno imam težave s spanjem, ne spim dobro. Zbujam se sredi noči. Včasih vzamem tablet, da lažje zaspi.	Velike težave s spanjem.
M.	Zdaj že nekaj časa nisem bil. Mislim, da bi zdaj enkrat moral iti. Mama to bolje ve. Ampak sploh ne bom šel, zakaj pa bi šel. Saj nima smisla, vprašajo me, kako sem, zdravila ne pomagajo, pa še prevoz do Ljubljane in nazaj moram plačati. Enako bi lahko naredila po telefonu.	Ne vidi smisla v pedopsihiatrični obravnavi.
M.	Soc. del. 3 je skupaj s pravnico enkrat prišla na dom, ko sem spet živel doma in nisem več hodil v srednjo šolo. Rekla je, da mislijo, da je najbolje zame, da grem ponovno v zavod. Nič ni rekla, zakaj tako mislijo, oni pač tako mislijo. To je zame enako, kot če bi priznala, da se ji ne da ukvarjati z mano.	Želja po pojasnitvi ukrepa namestitve.
M.	Ja logično, da si tega ne želim.	Ne želi iti v stanovanjsko skupino.
M.	In zdaj me hočejo ponovno vreči v zavod. Seveda, saj je za njih lažje.	Nestrinjanje z ravnanjem CSD.
M.	Ja, saj imajo mojo telefonsko številko nekje. Ampak ne da mam pokličejo, MENE naj pokliče in meni pove.	Želja po sodelovanju s CSD in stiku s SD4.
M.	Ja bi, ampak pod pogojem, da mi ne reče: »Mi mislimo, da je zate najbolje, da greš v stanovanjsko skupino.«	Strinjanje z vzpostavljanjem stika s SD4. Pogoj: brez dopovedovanja in omenjanja stanovanjske skupine.
M.	Ko bom pa star 18 let, do takrat me hočejo imeti v zavodu, pa ne bodo imeli več veze z mano. Potem jim bo naenkrat vseeno. Ampak tega nihče ne dojame, vseeno jim je. Pri 18ih letih pa res še nisi odrasel. Saj še hodiš v šolo, pa potem še na fakulteto, saj je danes tako, da če nimaš narejene fakultete tako, kot če ne bi imel ničesar.	Stiska zaradi zapustitve s strani CSD v prihodnosti. Občutek odvečnosti. Zavedanje pomena izobrazbe.
M.	Jaz vem s čim se hočem ukvarjati Ja, ampak ne šole, ker ni zame.	Želja po ukvarjanju s parkourjem.
M.	Jaz sem povedal, s čim se želim ukvarjati, s parkourjem.	Izražena želja.
M.	Povedal sem tudi soc. del. 3, pa se je začela smejati. To mi gre na živce. Mogoče je celo mislila, da ne mislim resno.	Posmehovanje kot odziv na izraženo željo. Nespoštovanje m. kot sogovornika. Ni perspektive moči. Ni osebnega vodenja.
M.	Ne šole, ker ni zame. Jaz bi bil po službi tako utrujen, da nič ne bi mogel. Parkour se	Ne želi hoditi v šolo ali službo. Želi

	nikoli ne dela utrujen. To je tako, kot bi imel dve službi. Ne bi mogel biti dober in v službi in pri parkourju, nekje bi bil na minusu.	se popolnoma posvetiti parkourju.
M.	Tako je tudi s telovadnico. Najprej sem hotel telovadnico, zdaj bi mi bil dovolj že en prostor, nekje zunaj, kjer bi lahko treniral.	Želja po pomoči CSD v obliki telovadnice oz. primerne prostora za treniranje.
M.	Verjetno bi lahko najdlj kako telovadnico, ki ni draga in mi pomagali, a ne morejo. Ne vem zakaj. Te telovadnice so povsod, na vseh šolah. Mislim, da niso preveč drage. Socialni delavci bi morali vedeti, kje dobiti določene informacije. Če lahko iz mene izvlečejo informacije, potem lahko tudi iz drugih. Lahko organizirajo, da te pošljejo v zavod, ne morejo pa najti primerne prostora za trening.	Nerazumevanje omejitev CSD pri nudenju pomoči.
M.	Saj so rekli, da je njihova naloga, da mi pomagajo priti do poklica. Jaz sem si izbral parkour, za kar še ne obstaja standardna šola. Ali ni za njih enako, če mi plačajo to ali pa katero drugo šolo? Ne vidim, kje je tu pomoč socialne službe. Ali je pomoč to, da se socialna delavka z mano pogovarja? Oni me hočejo spraviti v šolo, to so potem bolj kot policaji, nadzorniki. Hočejo vzdrževati red.	Pomanjkljivo preverjanje uporabnikovega razumevanja. Nasprotujoči si cilji. Primerjanje SD s policaji, nadzorniki.
Ma.	Skrbi jo za sinovo zdravje, saj ves čas preživi doma, sključen za računalnikom. Najprej bi želela, da bi m. začel hoditi ven, da bi se ukvarjal s športom.	Skrb za sinovo zdravje.
Ma.	Meni, da je m. zelo družaben mladostnik in da bi potreboval družbo, predvsem moško.	Mama izpostavi družabnost m. in potrebo po moški družbi.
SD1	Svetovali so nam, naj se namestitev ne izvaja na silo, ker je mladostnika na ta način praktično nemogoče »zvleči« v zavod. Skozi svetovalne procese se poskuša mladostnika pripraviti oz. zmotivirati za samostojno odločitev za namestitev.	Motivacija za namestitev. <i>Ni soustvarjanja. Ni načela vsestranske koristi. Ni načela pogajanja.</i>
SD1	Torej v ugotovitvenem postopku se ugotavlja, ali so okoliščine v katerih npr. m. živi, škodljive za njegov nadaljnji osebni razvoj. Če se to potrdi, se izda odločba o namestitvi v stanovanjsko skupino. V kolikor bi ugotovili nasprotno, se postopek ustavi.	Izdaja odločbe ali prekinitve postopka.
SD1/ CSD	CSD ima izkušnjo, da je m. v zavodu dobro funkcioniral in iz tega verjetno tudi strokovni delavci, ki zdaj vodijo upravni postopek, sklepajo, da bi bila namestitev primerna.	Rešitev: stanovanjska skupina. <i>Definicija strokovnjakov – ni etike udeležnosti. Ni soustvarjanja. Ni načela vsestranske koristi.</i>
SD1	Mogoče bi lahko začel trenirati toliko kolikor lahko brez tega prostora, npr. s tekom, vajami za moč ipd. Mogoče bi lahko poskusili tudi na PUM-u, ki je v Radovljici, do tja vozi avtobus, prevoz ne bi bil težava. Tam se posvetijo posamezniku, poskušajo najti možnosti, imajo tudi telovadnico, razne športne aktivnosti.	Predloga v smeri uresničevanja m. cilja: spodbujanje k treningom in PUM. <i>Perspektiva moči. Nove izkušnje, novo učenje. Načelo sodelovanja.</i>
SD1	Menim, da bi ob tem nujno potreboval pedopsihiatrično obravnavo.	Potrebna pedopsihiatrična obravnavo.
SD1	Menim, da m. potrebuje moški lik v svojem življenju.	Potreben moški lik.
SD1	Jaz menim, da bi jo bilo dobro izpeljati, mogoče bi bilo dobro počakati do septembra. Menim, da on od doma res ne zmore hoditi v šolo, da zjutraj nima energije, moči, da bi vstal in šel v šolo. Morali bi ga zmotivirati za odhod v stanovanjsko skupino.	Predlog: izdaja odločbe in motivacija za namestitev. <i>Ni soustvarjanja. Ni načela vsestranske koristi. Ni načela pogajanja.</i>
P.	M. je zavračal sodelovanje, na drugo ustno obravnavo ni prišel, prišla je le mama.	Zavračanje sodelovanja s CSD. Mamino sodelovanje
P.	Na drugi ustni obravnavi se je popolnoma strinjala z namestitvijo.	Mamino strinjanje z namestitvijo.
P.	Po ustni obravnavi sva ga s soc. del. 3 obiskali na domu in mu še enkrat skušali predstaviti smiselnost te namestitve, m. je izrecno odklonil namestitev in sodelovanje. Vsak pogovor o stanovanjski skupini je m. doživljal kot velik pritisk, bil je vznemirljen.	Izrecno odklanjanje namestitve. Vznemirljenost ob pogovoru o namestitvi. <i>Ni soustvarjanja rešitve. Ni etike udeležnosti. M. ni slišan. Ni načela pogajanja.</i>
P.	Pomislike sem imela pri zadnji ustni obravnavi in odločitvi o izdaji odločbe za namestitev v stanovanjsko skupino. Zaradi njegovega izrecnega nestrinjanja z namestitvijo in glede na njegovo starost, nisem bila prepričana, ali je namestitev res smiselna. Smisel izdane odločbe je namestitev v stanovanjsko skupino, za kar pa je potrebna vsaj minimalna motivacija mladostnika. Namestitev proti volji je še posebej problematična pri tej starosti, torej 16 let, saj če gledamo formalno pravno, je izvržba možna tako, da se starše povabi, da otroka namestijo. Če tega v danem roku ne naredijo, je možna denarna kazen, ampak v tem primeru vemo, da je bila mama za namestitev, vendar je bila nemočna, da bi sama to naredila. Druga možnost je neposredna izvržitev, kar pomeni, da se nekoga namesti proti volji, vendar mnenje inšpekcije, sicer pri drugem primeru, je bilo, da taka izvržba pri tej starosti sploh ni smiselna in ni rešitev problema.	Dvom v smiselnost namestitve proti volji m. Težave pri izvržbi odločbe. Izvržba ni rešitev problema. <i>Načelo vsestranske koristi. Načelo odpiranja problema. Načelo pogajanja. Etika udeležnosti.</i>
P.	Odgovor za kar nekaj problemov bi bila stanovanjska skupina, npr. tam bi bil svoj prostor, kamor bi se lahko umaknil, mama bi bila razbremenjena, prav tako tudi m. Menim pa, da je potrebna vsaj minimalna motivacija mladostnika. Vprašanje je, koliko bi mu to dejansko pomagalo. Tako da ne vem, v kakšni smeri bi delali naprej.	Stanovanjska skupina kot možna rešitev. Dvom o ustreznosti ukrepa namestitve. <i>Načelo odpiranja problema.</i>
P.	Dobro bi se bilo opredeliti, glede postopka izdajanja odločbe. Torej ali bi, kljub tej študijski analizi, kljub tem ugotovitvam, vztrajali pri izdajanju odločbe, ali pa bi bilo bolj smiselno, da se to mnenje predstavi strokovni komisiji oz. da se postopek ustavi. Lahko bi postopek tudi pustili odprt, ampak v tem primeru m. nad glavo visi ukrep, to pa lahko občuti kot pritisk.	Potrebna opredelitev glede izdajanja odločbe.
P.	Ali vi mislite, da bi bilo smiselno izdati odločbo o namestitvi v stanovanjsko skupino in ga na namestitev pripraviti? Kakšne poti vi vidite?	Vključevanje prostovoljke. <i>Načelo sodelovanja.</i>

P.	To, da mladostnik ne hodi v srednjo šolo, ne vidim kot zadostni razlog za namestitev, tudi zakonsko gledano ne.	Izostajanje od pouka ni zadosten razlog za namestitev.
SD4	Jaz tako razmišljam, najpomembneje je, da jaz m. spoznam. Po tem bi mogoče res ustavili postopek. Menim, da je pomembno, da proces pomoči ne gre mimo mladostnika, torej da se dela skupaj z njim.	Nujna vključitev m. v proces soustvarjanja rešitev. <i>Soustvarjanje. Vzpostavljanje delovnega odnosa. Spoštovanje m. kot sogovornika. Načelo kontakta. Etika udeležnosti.</i>
SD4	Midve s Suzano sva se pogovarjali, da bi se enkrat skupaj dobile z m., da bi lažje vzpostavila stik, in sicer zunaj CSD, naprej pa bi midva z m. nadaljevala s srečanji.	Načrt za naprej: vzpostavljanje delovnega odnosa.
SD4	Drugače pa menim, da je delovni odnos v procesu pomoči ključnega pomena, čeprav nisem dipl. socialna delavka, ampak psihologinja. Menim, da če človek pride na neko institucijo in mu uradna oseba nekaj razloži, naroči, to nima smisla, če človek ne dobi občutka, da ga nekdo poskuša razumeti. Težavo pa vidim tudi v tem, da moramo biti kot strokovni delavci pozorni na upravni postopek.	Pomen delovnega odnosa.
P.	Na ta način bo lahko m. preveril svoje ideje, torej ukvarjanje s parkourjem, in videl, koliko so v resnici uresničljive in možne. M. si zastavlja kar visoke cilje in mislim, da je prav, da sam vidi, ali jih bo lahko uresničil ali ne.	Podpora pri preverjanju lastnih idej. <i>Perspektiva moči. Nove izkušnje, novo učenje. Načelo vsestranske koristi.</i>
P.	Ja, potrebno mu je razložiti, da CSD ne nudi pomoči v obliki telovadnic in stanovanj, lahko pa pomaga v smislu skupnega preverjanja možnosti oz. korakov, ki bi jih m. sam naredil.	Obrazložitev nalog in vloge CSD. Pomoč pri preverjanju možnih korakov. <i>Dogovor o sodelovanju. Perspektiva moči.</i>
P.	S tem se strinjam, bilo bi bližje in lažje bi sodelovali.	Vključitev v pedopsihiatrično obravnavo pri drugi zdravnici v Kranju.

10 POVZETEK

Danes imajo mladi v družbi vedno več možnosti in avtonomije, obdobje mladosti pa je v središču pozornosti. Vendar pa z novimi možnostmi prihajajo tudi nova tveganja in negotovosti. Ko ima mladostnik težave v odraščanju, s svojim vedenjem pritegne pozornost odraslih, ki se po svojih močeh trudijo, da bi mu pomagali. Če je potrebno se v življenje mladostnika vključijo tudi institucije in strokovnjaki. Strokovnjaki, ki delajo z mladimi, morajo dobro poznati načine dela in pristopov do mladih. Delali naj bi v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela, kar še posebej velja za socialne delavce. Torej z mladostnikom je potrebno vzpostaviti delovni odnos, znotraj katerega se lahko začne soustvarjanje instrumentalne definicije problema in možnih rešitev ter osebno vodenje primera. Koncepti, ki pomagajo pri vzpostavljanju in vzdrževanju delovnega odnosa so perspektiva moči, etika udeležnosti, ravnanje s sedanostjo in znanje za ravnanje. Mladostnik v procesu pomoči, ki poteka znotraj delovnega odnosa, soustvarja rešitve in dobre izide, saj se dela skupaj z njim in ne za njega.

V študiji primera sem raziskala, kako je potekala obravnava mladostnika s težavami v odraščanju, ki sem ga poimenovala Žan, na centru za socialno delo Kranj (CSD). Zanimalo me je, ali so vpleteni strokovnjaki ravnali v skladu s koncepti in načeli socialnega dela, ali so raziskali Žanov življenjski svet, kako je Žan doživljal institucionalne obravnave in kakšen odnos je imel z vpletenimi strokovnjaki. Zanimalo me je tudi, kakšne so bile interakcije med strokovnimi delavkami na CSD-ju in Žanom ter kateri nadaljnji strokovni koraki bi bili v skladu s koncepti in načeli socialnega dela.

Vrsta raziskave je študija primera, obdelava podatkov pa je kvalitativna. Podatke sem pridobila iz uradne dokumentacije CSD-ja in iz intervjujev z Žanom, prvo strokovno delavko, ki je vodila Žanov primer, pravnico na CSD-ju, novo nosilko primera in iz krajšega pogovora z Žanovo mamo. Vir informacij sem tudi sama, saj se z Žanom družim kot prostovoljka že skoraj tri leta. Spoznala sva se na CSD-ju, ko sem tam opravljala prakso, on pa je imel prvo ustno obravnavo zaradi ukrepa namestitve v vzgojni zavod.

V študiji primera sem ugotovila, da je obravnava na CSD-ju potekala različno intenzivno v različnih obdobjih. Žanov primer so vodile štiri strokovne delavke. Žan ni izdelal osmega razreda v osnovni šoli, do mame je bil vedno bolj agresiven, dvakrat je bil celo hospitaliziran

na pedopsihiatričnem oddelku Pediatrične klinike. V tem času je z Žanom sodelovalo veliko institucij in strokovnjakov. Za dve leti je bil nameščen v vzgojni zavod, kjer je dobro sodeloval in napredoval, čeprav namestitev še vedno jemlje kot prisilo. Po vrnitvi iz zavoda je tri tedne redno obiskoval srednjo šolo, potem pa so se začele kazati enake težave kot pred namestitvijo. Mama se je ponovno obrnila na CSD, kjer so kljub Žanovemu izrecnemu nestrinjanju začeli z izvajanjem ukrepa namestitve v stanovanjsko skupino. CSD je zaradi zamenjave strokovne delavke za nekaj časa izgubil stik z družino. S študijo primera sem ugotovila, da so bile Žanove izkušnje z institucionalnimi obravnavami in strokovnjaki zelo slabe, saj je imel občutek, da ga nihče ne posluša in da se ga vsi hočejo znebiti. Ni razumel njihove pomoči. Noben strokovnjak ni ravnal v skladu s koncepti in načeli sodobne doktrine socialnega dela.

Študija primera je vplivala na potek obravnave na CSD-ju. S pravnico in novo nosilko primera smo se dogovorile, da je najprej potrebno z Žanom vzpostaviti delovni odnos, skupaj z njim na novo pregledati situacijo in se šele nato opredeliti do odločbe o namestitvi v stanovanjsko skupino, ki je trenutno v postopku nastajanja.

Moj najpomembnejši predlog, ki sledi iz ugotovitev študije primera je, da strokovnjaki, ki delajo z mladimi z njimi vzpostavijo delovni odnos in proces pomoči soustvarijo. Če so ukrepi in ravnanja institucij še tako smiselni in potrebni, so brez mladostnikove pozitivne izkušnje v procesu pomoči nesmiselni in škodljivi.